

วรรณสารวิจักษ์ณ์

เล่ม ๑

DCID LIBRARY

0000004485

พ 495.9

ม.4:ท

ก 54๒๗

๔3 (2542)

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๔๐๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๕

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

ตัวอย่าง

ตัวอย่างสื่อการเรียนการสอน
ศูนย์พัฒนาหนังสือ

ท ๔๐๑

รวมเอกสารวิชาการ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

วันที่ 6 มี.ค. 2545

เลขทะเบียน 408125 ก3.

เลขเรียกหนังสือ 495.9 ม4-ท 2546 ก.

๒๕๓๕

หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณสารวิจักษ์ เล่ม ๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974-01-1647-7

พิมพ์ครั้งที่ ๒ ๒๐๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๔๒

องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

Form with fields for library or collection information, including a date field.

คำนำ

หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณสารวิจักษณ์ มีทั้งหมด ๔ เล่ม เล่ม ๑ และเล่ม ๒ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ภาคเรียนละ ๑ เล่ม เล่ม ๓ และเล่ม ๔ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนละ ๑ เล่มเช่นกัน เนื้อหาความรู้และกิจกรรมในหนังสือชุดนี้ สอนองจุดประสงค์ และตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรวิชาภาษาไทย ท ๔๐๑ ท ๔๐๒ ท ๕๐๓ และ ท ๕๐๔ อันเป็นวิชาบังคับแก่นตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

หนังสือ ชุดวรรณสารวิจักษณ์ นี้ พัฒนามาจากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักษณ์ และชุดทักษะพัฒนา โดยผสานหนังสือทั้ง ๒ ชุดดังกล่าวเข้าด้วยกัน ได้จัดทอน แก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหา ความรู้ และกิจกรรมให้เหมาะสมและทันสมัย รวมทั้งได้ปรับเปลี่ยนวิธีนำเสนอให้สะดวกแก่การใช้ยิ่งขึ้น

หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๔๐๑ ชุดวรรณสารวิจักษณ์ เล่ม ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เล่มนี้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับภาษา วิธีใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร วรรณคดีและงานประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง จะเลือกเรียนตอนใดตอนหนึ่งก่อนหรือหลังอย่างใดก็ได้ ก่อนเรียนควรศึกษาคำแนะนำการใช้หนังสือเรียนชุดนี้ให้เข้าใจแจ่มแจ้งก่อน ถ้าได้ปฏิบัติดังนี้แล้วเชื่อว่า ผู้เรียนจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาอย่างเต็มที่ กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีพัฒนาการในทางภาษาและทางสติปัญญา มีความเข้าใจในภาษาของตน มีทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของวรรณคดีและงานประพันธ์ มีความคิดที่แจ่มชัด และสามารถใช้ความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลสมดังเจตนารมณ์ของการเรียนวิชาภาษาไทย

กรมวิชาการหวังว่า หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณสารวิจักษณ์ เล่ม ๑ จะเป็นประโยชน์ใช้ประกอบการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี กรมวิชาการยินดีรับข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงหนังสือเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมจัดทำหนังสือทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

นางษมา วรวรรณ ณ อยุธยา

อธิบดีกรมวิชาการ

๖ มกราคม ๒๕๓๘

ก

ከ

८

କିମ୍ବଦନ୍ତୀ

၂၅၂၅

၂၇

၆၇

၁၈

നില

௭௭

၈၆

நாடு

ตอนที่ ๒ การใช้ภาษาในการสื่อสาร

การสื่อสารของมนุษย์	๔๓
องค์ประกอบของการสื่อสาร	๔๔
ผู้ส่งสารและผู้รับสาร	๔๔
สื่อ	๔๔
สาร	๔๕
ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร	๔๖
รับสารด้วยการฟัง	๕๑
ความหมายของการฟัง	๕๑
จุดมุ่งหมายของการฟัง	๕๒
รับสารด้วยการอ่าน	๗๑
การอ่านเก็บความรู้	๗๒
การอ่านเอาเรื่อง	๗๖
การอ่านวิเคราะห์	๗๗
การอ่านตีความ	๗๘
ส่งสารด้วยการพูด	๘๑
การพูดระหว่างบุคคล	๘๒
การพูดในกลุ่ม	๘๔

ส่งสารด้วยการอ่าน

ความเข้าใจสารในบทอ่าน

๙๘

ความพร้อมทั้งทางกายและใจ

๑๐๐

การทรงตัวและการใช้กิริยาอาการ

๑๐๕

การใช้เสียง

๑๐๖

๑๐๖

ส่งสารด้วยการเขียน

กระบวนการเขียนและกระบวนการคิด

๑๑๔

รูปแบบการเขียน

๑๑๕

จดหมาย

๑๑๗

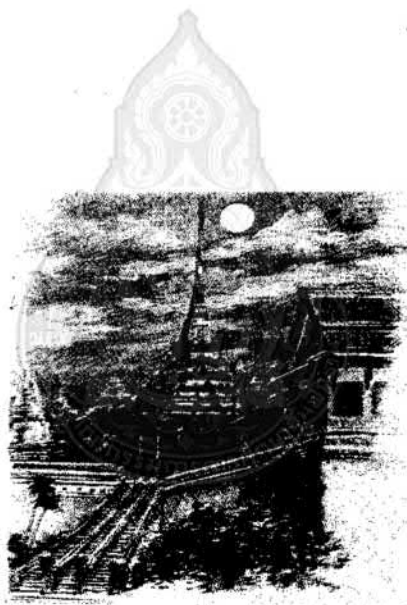
เรียงความ

๑๑๘

ย่อความ

๑๒๖

๑๓๙

ตอนที่ ๓ การศึกษางานประพันธ์

พระบรมราโชวาท

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑๕๓

พระครูวัดคลอง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

๑๖๕

นิราศพระบาท

สุนทรภู่

๑๗๕

สายใยของธรรมชาติ คือ สายใยของชีวิต

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

๒๐๙

มอม

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช

๒๑๘

นายขนมต้มชกพม่าถวายตัวพระเจ้าอู่ทอง

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๒๔๐

ราตรี

เจ้าพระยาธรรมาภัยดัดมนตรี

๒๔๖

คำ

* อันเป็นชื่อของหนังสือชุดนี้ประกอบด้วยคำ ๓ คำ สมาสกัน คือ **วรรณ** คำหนึ่ง **สาร** คำหนึ่ง และ**วิจักษณ์** อีกคำหนึ่ง **วรรณ** หมายถึง หนังสือ ทั้งที่เป็นวรรณคดีและงานประพันธ์ทั่วไป **สาร** หมายถึง เรื่องสำคัญที่มีความหมาย มีคุณค่าสื่อถึงกันในหมู่มนุษย์ โดยอาศัยภาษาเป็นเครื่องบันทึกไว้ให้ปรากฏ **วิจักษณ์** หมายถึง ความเข้าใจ แจ่มแจ้งและความประจักษ์ในคุณค่า รวมแล้วจึงหมายถึง หนังสือเรียนที่มุ่งหมายให้เข้าใจและประจักษ์ในคุณค่าของเรื่องสำคัญที่มีความหมาย การสื่อสาร ภาษา วรรณคดีและงานประพันธ์ต่างๆ อันเป็นเป้าหมายของการเรียนวิชาภาษาไทย

หนังสือชุดนี้แต่ละเล่มแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ตอนที่ ๑ ว่าด้วยความรู้เกี่ยวกับภาษา ตอนที่ ๒ ว่าด้วยวิธีใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และตอนที่ ๓ ว่าด้วยวรรณคดีและงานประพันธ์ต่างๆ อาจเลือกเรียนตอนใดตอนหนึ่งก่อนหรือหลังอย่างใดก็ได้ ตามดุลพินิจของผู้สอนและตามความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้ต้องเรียนให้ครบถ้วนจึงจะบรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

ในฐานะที่เป็นสื่อการเรียน หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดนี้มีจุดประสงค์จะช่วยให้ นักเรียนเข้าใจภาษาของตนกว้างขึ้น มีทักษะการใช้ภาษาสูงขึ้น เห็นค่าของวรรณคดีและงานประพันธ์ต่างๆ ยิ่งขึ้น ทำให้เป็นผู้มีความคิดที่แจ่มชัด สามารถใช้ความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ นักเรียนพึงศึกษาและทำกิจกรรมที่กำหนดไว้ในหนังสือด้วยความเอาใจใส่ พากเพียร และตั้งใจจริง

คณะผู้จัดทำขอแนะนำการใช้หนังสือโดยทั่วไปดังนี้

๑. ขอให้นักเรียนอ่านสารบัญ เพื่อจะได้ทราบว่ามีเรื่องอะไรบ้าง แล้วพลิกอ่านอย่างคร่าวๆ ให้ตลอดเล่ม ต่อจากนั้นอาจอ่านแต่ละหน้าว่ามีหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อยอะไร มีหัวข้อใดที่สนใจเป็นพิเศษ อาจดูกิจกรรมที่กำหนดให้ทำว่ามีอะไรบ้างที่น่าลองทำ ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นภาพรวมของหนังสือเล่มนี้

๒. ควรใช้เวลาว่างที่บ้านและที่โรงเรียนอ่านทำความเข้าใจเป็นเรื่อยๆ ไป ตอนใดที่ไม่เข้าใจ ทำเครื่องหมายไว้ เมื่อถึงเวลาที่ครูสอนเรื่องนั้นในห้องเรียน ครูอาจอธิบายตรงที่เราไม่เข้าใจนั้นก็ได้อีก ถ้ายังไม่ได้รับคำอธิบายหรือไม่เข้าใจคำอธิบาย ควรถือโอกาสถามในชั้นเรียนเพื่อที่นักเรียนร่วมชั้นจะได้พลอยเข้าใจด้วย ยิ่งครูผู้สอนกำหนดให้อ่านตอนใดหรือช่วงใดมาล่วงหน้า จำเป็นมากที่นักเรียนต้องอ่านตามที่ครูกำหนด มิฉะนั้นแล้วจะเสียเวลาและเสียประโยชน์ของนักเรียนเมื่อถึงชั่วโมงเรียนในชั้น การอ่านตามที่ครูกำหนดนั้น ต้องอ่านด้วยความเอาใจใส่ พยายามใช้ความคิดของตนทำความเข้าใจ ตอนใดที่ยังไม่เข้าใจจริงๆ ควรบันทึกไว้ เพื่อจะได้นำมาซักถามแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกันในชั้นเรียน

* อ่านว่า วัน-นะ-สาน-วิ-จัก

๓. กิจกรรมท้ายเรื่องเท่าที่จัดไว้ นั้น คำนึงถึงนักเรียนส่วนใหญ่ในระดับชั้นนี้น่าจะทำได้ครบถ้วน นักเรียนบางกลุ่มที่มีความสามารถสูงอาจทำเสร็จได้ในเวลารวดเร็ว ฉะนั้นเมื่อมีเวลาเหลือครูผู้สอนก็ควรจะมอบหมายกิจกรรมเพิ่มเติมให้ เพื่อจะได้มีโอกาสใช้ความคิดค้นหาความรู้ที่แปลกใหม่และพัฒนาทักษะให้สูงขึ้น ส่วนนักเรียนที่พื้นฐานยังไม่ดีพอในตอนแรกๆ อาจทำกิจกรรมเหล่านี้ได้ไม่ครบถ้วนก็ไม่ควรกังวล พยายามทำกิจกรรมให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยความมุ่งมั่นและโดยสม่ำเสมอในไม่ช้าก็จะพัฒนาความสามารถของตนให้สูงขึ้นก้าวหน้าทันคนอื่น ๆ ได้

อนึ่ง พึงสำเหนียกว่ากิจกรรมซึ่งประกอบด้วย การทบทวนความรู้ การใช้ความคิด การอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกัน เหล่านี้เป็นวิธิต่างของการเรียนรู้อันจะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจ และความมีทักษะที่แท้จริง กิจกรรมจึงไม่ใช่การสอบหรือการวัดผลการเรียน ระหว่างเรียนควรทราบจุดมุ่งหมายของการเรียน แต่ไม่จำเป็นต้องพะวงกับการสอบหรือการวัดผล ในขณะที่ยังไม่จบขั้นตอนของการเรียนไม่ควรด่วนนำแบบทดสอบมาทำ เพราะจะกลายเป็นการฝึกความจำหรือความคล่องในการทำแบบทดสอบเท่านั้น หากใช้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้มีความรู้ และทักษะอย่างแท้จริงไม่

๔. การเรียงความซึ่งเป็นวิธีการส่งสารด้วยการเขียนตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนที่ ๒ ของหนังสือเล่มนี้ เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และจะต้องฝึกโดยสม่ำเสมอตลอดภาคเรียนจึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ การฝึกเรียงความอยู่เป็นนิจจะช่วยทำให้นักเรียนสามารถรวบรวมและเรียบเรียงความคิดให้เป็นระเบียบนำเสนอได้น่าอ่าน อันจะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการสื่อสารด้วยการเขียนด้านอื่นๆ เช่น การเขียนเพื่อกิจธุระ การเขียนเชิงสร้างสรรค์ การเขียนทางวิชาการ พลอยได้รับการพัฒนาไปด้วย

๕. วรรณคดีที่ได้เลือกคัดมาให้ นักเรียนเรียนตอนที่ ๓ ของหนังสือชุด วรรณสารวิจักษณ์มีอยู่หลายตอนที่มีความไพเราะและลึกซึ้ง น่าจดจำไว้ คณะผู้จัดทำมีความเห็นว่านักเรียนไทยทุกคนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย น่าจะท่องจำเหมือนกันเป็นบทอาขยานจึงได้เสนอแนะไว้ในความนำตอนที่ ๓ ของหนังสือแล้ว การท่องบทอาขยานโดยออกเสียงพร้อมๆ กันย่อมมีประโยชน์ทั้งในการทำให้เข้าถึงรสไพเราะของวรรณคดี และส่งเสริมการมีความรับรู้และมีความรู้สึกร่วมของนักเรียนที่อยู่ในวัยและร่วมยุคสมัยกัน นอกจากนี้ในบางโอกาสอาจนำบทอาขยานที่ท่องไว้ไปใช้ประโยชน์อ้างอิงได้

ท้ายที่สุดนี้ ขออย่าว่า นักเรียนจะเรียนส่วนใดตอนใดในหนังสือชุดนี้อย่างง่ายๆ เพียงให้ผ่านไปโดยไม่ใช้ความอุตสาหะพากเพียรนั้นไม่ได้ เพราะขึ้นชื่อว่าเป็นการเรียนแล้วต้องทำด้วยความตั้งใจจริงทำแท่นเป็นนักวิทยาศาสตร์และนักปราชญ์ที่มีคุณูปการต่อโลกนั้น คุณสมบัติที่เด่นเหมือนกันหมดของท่านคือ เป็นผู้มีความเพียรพยายามมาตั้งแต่วัยต้นของชีวิต

ตอนที่ ๑

ข้อควรสังเกตในการออกเสียงและ
สะกดคำ

ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ไม่ว่า
จะทำกิจการงานใด มนุษย์ต้องใช้ภาษาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญทั้งสิ้น
แต่การที่ผู้ใดผู้หนึ่งจะสามารถใช้ภาษาได้ดีเพียงใดนั้น ต้องอาศัยปัจจัยที่
เกี่ยวเนื่องกันอย่างน้อย ๓ ประการคือ

๑. ความเข้าใจหลักภาษา
๒. การฝึกฝนตนเอง และ
๓. การรู้จักสังเกตวิธีการใช้ภาษาของผู้อื่นที่อยู่แวดล้อม

นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับหลักภาษา และได้ฝึกใช้ภาษามาแล้ว
มีใช้น้อย เมื่อขึ้นมาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สิ่งสำคัญที่นักเรียน
จะต้องได้รับการปลูกฝังให้ติดตัวตลอดไป เพื่อให้ใช้ภาษาได้ดี สนอง
ประโยชน์ในการดำรงชีวิตของตนได้ก็คือ ความรู้จักสังเกตอยู่เป็นนิจ

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๕

วิชาภาษาไทย

ครูผู้สอน

นางสาว...

...

...

...

...

...

...

...

ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่นำมาให้นักเรียนสังเกต ในตอนนี้มีเพียง
๒ เรื่อง คือ การออกเสียงคำ เรื่องหนึ่ง และการสะกดคำ อีกเรื่องหนึ่ง

การออกเสียงคำ

แม้เราจะเป็นคนไทยที่พูดภาษาไทย แต่นั่นก็มิได้หมายความว่า เราจะออกเสียงได้ถูกต้องหรือสอดคล้องกับความนิยมของคนที่มีการศึกษาส่วนใหญ่เสมอไป ทั้งนี้อาจเป็นด้วยความไม่เอาใจใส่ ไม่เห็นความสำคัญและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่อำนวย รวมทั้งไม่ได้รับการฝึกฝนเพียงพอ จึงปรากฏว่ามีผู้ออกเสียงคำในภาษาไทยไม่ถูกต้องอยู่เสมอ ทั้งที่พูดโดยปกติในชีวิตประจำวัน และที่พูดผ่านสื่อมวลชน มีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น

ถ้านักเรียนสังเกตจะเห็นว่า การใช้ภาษาของตนที่ผ่านมานั้น ส่วนใดใช้ได้ถูกต้องสอดคล้องกับความนิยมและส่วนใดยังใช้ไม่ถูกต้อง หรือไม่สอดคล้องกับความนิยมของผู้ที่มีการศึกษา การสังเกตเช่นนี้จะช่วยให้เราแก้ไขการใช้ภาษาของตนเองให้ถูกต้องต่อไป

การออกเสียงถ้อยคำให้ถูกต้องนอกจากจำเป็นแก่การสื่อสารแล้ว ยังสำคัญในแง่การรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาของชาติให้คงไว้ด้วย

ปัญหาการออกเสียงที่นักเรียนในชั้นนี้ควรคำนึงและพึงเอาใจใส่ ได้แก่ การออกเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และการลงเสียงหนักเบา การออกเสียงคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต การออกเสียงคำสมาส และการออกเสียงคำที่มีอักษรนำ

การออกเสียง /ล/ นั้น ลื่นส่วนปลายแตะปุ่มเหงือกและกักลมไว้ กระแสลมผ่านออกทางข้างลิ้น ขณะออกเสียง เส้นเสียงสั่นสะเทือน เช่น ในคำ ลิงลม ลอด ล่วงเลย ปกติคนไทยออกเสียงนี้ได้ถูกต้อง แต่ที่ผิดพลาดก็คือใช้เสียงนี้แทนเสียง /ร/

กิจกรรม

๑. นักเรียนอ่านออกเสียงข้อความต่อไปนี้ให้ถูกต้องตามหลักการออกเสียง
พยัญชนะในภาษาไทย

๑) ช่วงเช้าช้างเดินอย่างเชื่องช้าไปตามชายป่าอันชุ่มชื้น ท้องฟ้าต่ำเลื่องดูช้าง
ชอบใจความชุ่มชื้นของช้าง จึงชวนชายชราให้ถ่ายรูปช้าง

๒) ชุบชีวิตชุมชนชาวชนบทได้นำชื่นชมด้วยวิธีอันชาญฉลาด

๓) ชนชั้นกรรมาชีพใช้ว่าขาดชั้นเชิงในวิชาช่าง แท้จริงทั้งเชี่ยวชาญและชำนาญในเชิงช่าง

๔) ฉันเชื่อว่าเฉลียวฉลาดเช่นผู้เชี่ยวชาญชั้นเยี่ยม เพียงชอบใช้ความคิดชักชวน
ให้ผู้ชำนาญช่วยกันชักนำชี้แนะให้เท่านั้น

๕) ชาวอำเภอโซคชัยกำลังเชิญชวนชาวต่างชาติให้นิยมชมชอบชีวิตแบบชาวบ้าน
คงประสบโชคและชัยชนะสมชื่อ

๖) สำรองจนสำเร็จจึงเรียกว่า สัมฤทธิ์

๗) ยามสงบ ความสมัครสมานสามัคคีอาจไม่สำคัญนัก แต่ยามศึก สิ่งนี้สุด
สำคัญสำหรับสยาม

๘) ความซุกซนดีกว่าความซึมเศร้า สิ่งแรกอาจส่งเสริมให้สร้างสรรค์ได้ แต่สิ่งหลัง
นำสู่ความสูญเสียโดยมิต้องสงสัย

๙) กลอนได้อะริชิมทราบเป็นหนังสือที่ซ่อนสารอันสุขุม สุขสันต์ และน่าสรวล

๑๐) กระแสสร้างสัน กระสินธุ์สายสะอาด สองสาวคู่นี้ทรวงทรงสมส่วนสวยเสมอกัน

๑๑) ยามรักริ้วรอยทุกขั้วร่อนราหาย

ยามร้างร่อนเร่โดดเดี่ยวเดียวดาย ภัยอันตรายรุมเร้าแรงรัน

เรียกร้องความรักสักเพียงนิดหนึ่ง โชคร้ายรัดรังรุนแรงรุมขวัญ

อ่อนระโหยโรยแรงเหลือรับนิรันดร์ ออกสั่นระวัตร้อนรุ่มโรยรา

๑๒) โรงเรียนเรากำลังเร่งยกฐานะ ถึงวาระได้รับรองมาตรฐาน

จะรื้ออยู่อย่างไรมิได้การ รีบเร่งรัดจัดการงานเร่งรู้ทัน

รักวิชารักตำรา รักความรู้ เเร่งเรียนเร่งรู้ทุกสิ่งสรรพ

รักระเบียบรักวินัยให้ทั่วกัน จักสำเร็จสัมฤทธิ์พลันไม่รวนเร

๒. นักเรียนเปิดพจนานุกรมดูคำว่า ชัก คัดลอกลูกคำของคำว่า ชัก ลงในสมุดออกเสียงต่างๆ ให้เพื่อนหรือครูฟังว่าออกเสียงได้ถูกต้องชัดเจนหรือไม่ นักเรียนจะได้ศึกษาความหมายของคำเป็นผลพลอยได้ไปด้วย

๓. ให้นักเรียนแต่ละคนเรียบเรียงข้อความให้เป็นเรื่องราว ความยาวไม่เกิน ๓ บรรทัด ให้มีคำซึ่งมีพยัญชนะต้น ช อยู่ในข้อความนั้นอย่างน้อย ๖ คำ เขียนตัวบรรจงในกระดาษที่ครูแจกให้ ครูตรวจดูความเรียบร้อยแล้วรวบรวมให้นักเรียนออกมาผลัดกันอ่านออกเสียงข้อความให้ถูกต้องชัดเจน

๔. ให้นักเรียนนึกหาคำซ้อนที่มีพยัญชนะต้นเป็น ช หรือ ส เช่น ชบเซา ส่งเสริม ชาบซึ่ง ภายในเวลา ๕ นาที บันทึกไว้ว่านึกได้กี่คำ ต่อจากนั้นให้เปิดหาจากพจนานุกรมโดยใช้เวลา ๕ นาที แล้วบันทึกไว้ว่าหาได้กี่คำ เปรียบเทียบว่าวิธีใดได้คำมาน้อยกว่ากัน แล้วรายงานผลการทำกิจกรรมหน้าชั้นเรียน

๒. คำควบกล้ำเสียงพยัญชนะต้นซึ่งเป็นพยัญชนะควบกล้ำถูกต้องหรือไม่

ปัจจุบันการออกเสียงคำควบกล้ำของคนไทยมักไม่ถูกต้อง คือไม่ออกเสียงพยัญชนะที่ควบ เพราะไม่ได้เอาใจใส่ โดยทั่วไปบริบทหรือถ้อยคำอื่นๆ ที่แวดล้อมจะช่วยให้เข้าใจความหมายได้ถูกต้อง แต่บางครั้งผู้ฟังก็อาจไม่เข้าใจความหมาย และเมื่อออกเสียงพยัญชนะควบกล้ำไม่ชัดเจน ถ้อยคำที่พูดก็จะไม่น่าฟัง ทำให้เสียบุคลิกภาพของผู้พูด คำควบกล้ำที่เราจะได้ยินออกเสียงผิดๆ มีอยู่มาก เช่น

ไกล	เป็น	ไโก
กลับ	"	กับ
กลุ่ม	"	กุ่ม
ครีม	"	คิม
คลุกเคล้า	"	คุกเค้า
บางพลัด	"	บางพัด
ตลาดพลู	"	ตลาดพู
ปรับปรุง	"	ปัปปรุง
เปลี่ยนแปลง	"	เปี่ยนแปง

นอกจากนี้ มีบางคนออกเสียงพยัญชนะควบ ร และควบ ล สับสนกัน เช่น

เกี๋ยดพงศาวดาร	ออกเสียงผิดเป็น	เกี๋ยดพงศาวดาร
พรางตา (ทำให้ผู้อื่นมองไม่เห็น) "		พลางตา
กลอกหน้า	"	กรอกหน้า
บิตพลั่ว	"	บิตพริ้ว

อนึ่ง มีคำซ้อนหลายคำซึ่งคำหนึ่งพยัญชนะต้นควบ ร อีกคำหนึ่งพยัญชนะต้นควบ ล มักมีผู้ออกเสียงเหมือนกันทั้ง ๒ คำ เช่น

พลัดพราก	ออกเสียงผิดเป็น	พลัดพลาก หรือพรดพราก
ครอบคลุม	"	ครอบคลุม หรือครอบครุม

อย่างไรก็ดีมีคำซ้อนอยู่ ๒ คำ คือ *คลุมเครือ* กับ *ครุมเครือ* ออกเสียงต่างกันแต่ความหมายเหมือนกัน ถือว่าถูกทั้งคู่ แต่ถ้าออกเสียงเป็น *คลุมเคลือ* ถือว่าผิด

การออกเสียงพยัญชนะควบกล้ำในภาษาไทยให้ชัดเจนถูกต้อง ต้องฝึกให้มากพอ ตัวอย่างคำที่มีพยัญชนะควบกล้ำมีดังต่อไปนี้

พยัญชนะต้นกับ ร

กร	เช่น	กราบ กรู ไกร
ขร หรือ คร	"	ขริบ (ตัดเล็มด้วยกรรไกร) ขริม ขรุขระ ไคร คร้าม ครู
ตร	"	ตรอง ตริ ตรว
ทร	"	จันทรา อินทรวีเชียร จันทรุปราคา
ปร	"	ปราง อภิปราย ปรับปรุง
พร	"	พราย พราก พร้อม พราน

พยัญชนะต้นกับ ล

กล	เช่น	กลาย กลม กล่อม
ขล หรือ คล	"	ขลิบ (เย็บหุ้มริมกันลู่ทำให้งาม) ขลาด คลาน เคล้า โคลงเคลง
ปล	"	เปลี่ยนแปลง ปลุก ปลอบ
ผล หรือ พล	"	ผลุด โผล่ เผลอ โพล่เพล้ พลัด

พยัญชนะต้นกับ ว

กว	เช่น	กวาง กวาด กวัดแกว่ง
ขว หรือ คว	"	ขวาง ขวิด ขวนขวาย ควาย เคว้งคว้าง คว่า

กิจกรรม

คำที่เสียงพยัญชนะต้นเป็น ร และที่เป็นเสียงควบกล้ำนั้น เมื่อปรากฏในบทร้อยกรอง แล้วหากผู้อ่านสะเลยไม่ระมัดระวัง ออกเสียง ร เป็น ล หรือไม่ออกเสียงเป็นเสียงควบกล้ำ จะทำให้เสียอรรถรสของบทร้อยกรอง ฉะนั้นจึงได้เลือกบทร้อยกรอง มาเป็นแบบสำหรับฝึก หากนักเรียนได้มีโอกาสฝึกอ่านบทร้อยกรองอื่นๆ นอกเหนือจากที่นำมาให้อ่านในกิจกรรมนี้ ก็ยังเป็นการดี

- ๑) ศรีสวัสดิเดชะ ษณะราชอรินทร์ ยินพระยศเกริกเกรียง เพียงพกแผ่น
ฟากฟ้า หล้าลุ่มเลื่องชัยเซวณ เกรงพระเกียรติระยอ
- ๒) พระฤทธิ์ตั้งฤทธิ์ราม รอนราพณ์ แลฤ
ราญอริราชแผ้ว แผกแพ้ทุกกาย
- ๓) กลางไพรใครเพื่อนท้าว นอนผลู
- ๔) เสียงฆ้องกลองครั้นครั้น เตรลึงซ์ดั่งดั่งพื้น
แผ่นหล้าแหล่ไหว
- ๕) หัสดาภรณ์พรณราย พรายข่ายกรองทองแกม แนมพู่พราวดาวมาศ
- ๖) เกื่อนกลาดดาษตั้งเรียบ เรือเขน
เรือพระครูทฤษฎเคนทร์ เซ่นแก้ว
- ๗) พลายปราบไตรจักรอ้าง เอิกฤทธิ์
อาจปราบคชทุกทิศ ท้าวไสร
- ๘) พรายแพรวแก้วนี้วาท่าน ชำมรงค์
นพรัตน์รัตนควรคง คู่หล้า
- ๙) กระเด็นกระตัวตื่น แตกคน
ยุงย่องยอดดงยล โยกย้าย
นกเป่าปีกปลีปน ปลอมแปลก กันนา
คล้าคล้าคลั่งโคลงคล้าย คู่เคล้าคลอเคลีย

(จาก ลิลิตตะเลงพ่าย ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าธรรมาธิบดินทร)

- ๑๐) สรวลเสียงขับอ่านอ้าง ไตปาน
ฟังเสนาะไดปุ่น เปรี๊ยะได้
เกลากล่อนกล่าวกลการ กลกล่อม ใจนา
ถวายบำเรอท้าวไท ธิราชผู้มีบุญ

(จาก ลิลิตพระลอ)

๓. คำนั้นออกเสียงสระถูกต้องหรือไม่ เสียงสระในภาษาไทยมี ๒๔ เสียง บางเสียงเป็นเสียงสั้น บางเสียงเป็นเสียงยาว ดังได้เคยเรียนมาแล้วในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปัญหาการออกเสียงสระ คือ การออกเสียงสั้นกับการออกเสียงยาว

การออกเสียงสระ บางคนยึดตามรูปเขียนที่ปรากฏ แต่ตามความเป็นจริง คำบางคำอาจออกเสียงสระสั้นหรือยาวต่างจากรูปเขียน

ตัวอย่าง

คำว่า อีก รูปเขียนเป็น ี ซึ่งเป็นสระเสียงยาวก็จริง แต่ถ้าลองสังเกตการออกเสียงคำนี้ในประโยคว่า

ลองอีกที่อาจสำเร็จก็ได้

เกิดเหตุร้ายอีกแล้ว

หนังสือเล่มนี้ขายดีต้องพิมพ์ซ้ำอีกหลายครั้ง

คำว่า อีก ในประโยคข้างต้น เป็นคำที่ไม่เน้น จึงออกเสียงสั้นคล้าย อีก ถ้าออกเสียงยาวตามรูปเขียนเป็น อีก อาจทำให้ผู้รับสารรู้สึกแปลกหู และอาจเป็นอุปสรรคในการสื่อสารก็ได้

ส่วนคำว่า อีก ในประโยค เช่น

อย่าเพิ่งหยุด กวนต่อไปอีก กวนให้แรงด้วย

พูดอีก ก็ผิดอีก

คำว่า อีก ในประโยคข้างต้นเป็นคำที่เน้น จึงออกเสียงยาวตรงตามรูปเขียน น่าสังเกตว่า คำ อีก ที่ออกเสียงยาวนี้อยู่ท้ายประโยค

คำว่า น้ำ รูปเขียนเป็น ำ ซึ่งเป็นสระเสียงสั้นก็จริง แต่โดยปกติจะออกเสียงเป็นเสียงยาว เช่น

จงช่วยกันประหยัดน้ำ

ในฤดูหนาวทวีปอเมริกาเหนือ น้ำแข็งไปหมดทั้งทะเลสาบ

คนโบราณเชื่อว่า ธาตุหลักในโลกคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ

เสียงสระในคำ น้ำ ทุกประโยคข้างต้นออกเสียงยาวเป็น /น้ำม/

ส่วนคำ น้ำ ในประโยค เช่น

น้ำแข็งที่จำหน่ายในท้องตลาดขณะนี้ยังไม่สะอาดพอ

คนเราควรมีน้ำใจต่อกัน

งานนี้สำเร็จด้วยน้ำพักน้ำแรงของพวกเราโดยแท้

คำ น้ำ ล้วนออกเสียงตรงตามรูปเขียน คือเป็นเสียงสั้น สังเกตได้ว่า น้ำ ในประโยคข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของคำประสม

ตัวอย่างต่างๆ ข้างต้นแสดงว่า คำบางคำอาจออกเสียงสระตรงกับรูปเขียนในบางกรณี และต่างกับรูปเขียนในบางกรณี เราจึงต้องหมั่นสังเกตว่า ควรจะออกเสียงสระในคำใดเป็นเสียงสั้นหรือยาว จะยึดตามรูปเขียนเสมอไปไม่ได้

กิจกรรม

นักเรียนเปรียบเทียบเสียงของคำที่พิมพ์ตัวเอนว่าเสียงใดสั้น เสียงใดยาว หรือเท่ากัน

- ๑) พ่อแผนจะไปแต่ในนาย สายแล้วสำหรับไม่ยกมา
พ่อตายคือฉัตรกัน หายหัก
- ๒) โอ้แม่พิมพ์นิ่มน้องของพี่เอ๋ย พี่ไม่เคยห่างเหินหา
แม่สอนให้ลูกรู้ ระวังตน
- ๓) ฉันทออกจะวังวนอน เข้าใจว่ายาจะออกฤทธิ์แล้วซี
- ๔) เราทำได้และเราได้ทำแล้ว
- ๕) เจ้านี้เป็นคนอวดดี ทำหยิ่งยโสกับเจ้าหนี้
- ๖) พรรณไม้แถวนี้เขียวขจีดี ส่วนมากเป็นไม้ไฟ
- ๗) ชนเงินใบนี้งามน่ารักเกินกว่าจะนำมาใช้สมบุศสมบัน
- ๘) สุนัขหน้าแด่นตัวนี้ไม่ทราบว่าเป็นเจ้าของ หลังมันแอนพิกล
- ๙) อย่าไปเที่ยวเล่นเพ่นพ่าน
- ๑๐) ร้องให้เป็นวรรคเป็นเวรอยู่ได้ ไม่รู้ว่าใครมาทำให้เจ็บช้ำน้ำใจ

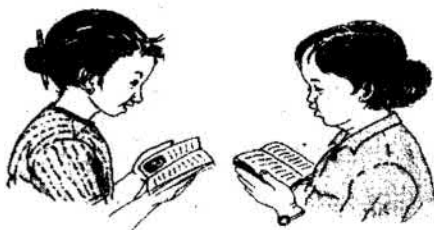
๔. ดังนั้นออกเสียงวรรณยุกต์ถูกต้องหรือไม่ นักเรียนทราบแล้วว่า เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยมี ๕ เสียง ได้แก่ เสียงวรรณยุกต์สามัญ เสียงวรรณยุกต์เอก เสียงวรรณยุกต์โท เสียงวรรณยุกต์ตรี และเสียงวรรณยุกต์จัตวา วรรณยุกต์ทั้ง ๕ เสียงนี้อาจแยกได้เป็น ๒ พวก พวกหนึ่ง ระดับเสียงค่อนข้างคงที่ตลอดทั้งพยางค์ เรียกกันว่า **วรรณยุกต์ระดับ** อีกพวกหนึ่ง ระดับเสียงเปลี่ยนแปลงมากระหว่างตอนต้นพยางค์กับตอนท้ายพยางค์ เรียกกันว่า **วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ**

วรรณยุกต์ระดับในภาษาไทย ได้แก่ เสียงวรรณยุกต์เอก เสียงวรรณยุกต์สามัญ และเสียงวรรณยุกต์ตรี เสียงวรรณยุกต์เอกเป็นเสียงที่มีระดับต่ำ เสียงวรรณยุกต์ตรีเป็นเสียงที่มีระดับสูง เสียงวรรณยุกต์สามัญเป็นเสียงมีระดับกลางๆ สูงกว่าเสียงวรรณยุกต์เอก และต่ำกว่าเสียงวรรณยุกต์ตรี

ส่วนวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับในภาษาไทย ได้แก่ เสียงวรรณยุกต์โท และเสียงวรรณยุกต์จัตวา เสียงวรรณยุกต์โท มีการเปลี่ยนแปลงจากระดับสูงลงมาระดับต่ำ เสียงวรรณยุกต์จัตวา มีการเปลี่ยนแปลงจากระดับต่ำขึ้นไปสู่ระดับสูง

เรื่องการเปลี่ยนระดับเสียงจากสูงลงต่ำ หรือจากต่ำขึ้นสูงดังที่ได้อธิบายมานี้ หากนักเรียนไม่สามารถสังเกตได้ด้วยตนเอง ก็ไม่ควรกังวล ระดับเสียงของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยแต่ละเสียง นักวิทยาศาสตร์สามารถวิเคราะห์ค่าที่แท้จริงได้โดยอาศัยเครื่องมือ เช่น เครื่องวิเคราะห์คลื่นเสียงหรือเครื่องวิเคราะห์อัตราการณ์ของเส้นเสียง

การออกเสียงวรรณยุกต์ของแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกันบ้าง ปัจจุบันเด็กและคนหนุ่มสาวจำนวนไม่น้อยออกเสียงวรรณยุกต์โทแตกต่างกับผู้ใหญ่ เสียงวรรณยุกต์โทของผู้ใหญ่จะเปลี่ยนระดับจากสูงเป็นต่ำตอนท้ายพยางค์ แต่เสียงวรรณยุกต์โทของเด็กและคนหนุ่มสาวมีระดับเสียงสูงทั้งตอนต้นและตอนท้ายพยางค์ ไม่เปลี่ยนระดับจากสูงเป็นต่ำอย่างเสียงวรรณยุกต์โทของผู้ใหญ่ เสียงวรรณยุกต์โทของเด็กและคนหนุ่มสาว จึงคล้ายเสียงวรรณยุกต์ตรี เช่น เด็กบางคนออกเสียงคำว่า นายช่าง ได้ยินคล้าย นายช่าง คำว่า คุณพ่อ ได้ยินคล้าย คุณพ่อ หากมีผู้ออกเสียงเช่นนั้นมากๆ ต่อไปเสียงวรรณยุกต์โทของไทยอาจเปลี่ยนไปจากปัจจุบันก็ได้

กิจกรรม

๑. คำที่พิมพ์ตัวเอนซึ่งเขียนเหมือนกันหรือใช้ไม่ยมกแทนต่อไปนี้ นักเรียนสังเกตว่าคนไทยออกเสียงวรรณยุกต์เหมือนกันหรือแตกต่างกัน อย่างไร

- ๑) น้ำยาสระผมของผมหายไปไหน
- ๒) ช้าๆ ได้พร้าสองเล่มงาม
- ๓) เห็นไหมล่ะว่าไหมไทยสวยกว่า
- ๔) ของของใคร ใครก็หวง
- ๕) นั่งๆ นอนๆ อยู่อย่างนี้ กลุ้มใจตาย ทางานทำดีกว่า
- ๖) อยู่ดีๆ ไม่ว่าดีหาเรื่องใส่ตัว หาเหาใส่หัว
- ๗) นักมวยคู่นี้เก่งพอๆ กัน ชกกันท่าจะสนุก
- ๘) คุณครูอธิบายข้อสอบจะแจ้ง และบอกว่าจะแจ้งคะแนนให้ทราบวันหลัง
- ๙) อย่างไรเสีย เขาก็ไม่ปล่อยให้ของเสียหрок
- ๑๐) ลูกเสือสำรองคนนี้เขียนหนังสือสำนวนดีมาก

๒. หากำคำหนึ่งที่แตกต่างกันเฉพาะเสียงวรรณยุกต์ แล้วนำคำคู่นั้นมาแต่งประโยค ๒ ประโยค โดยให้คำอื่นๆ ในประโยคเหมือนกันทุกคำ ใช้เวลา ๒ นาที

ตัวอย่าง ของสวนนี้มีราคาแพง
ของสวนนี้มีราคาแพง

๓. เลือกคำที่มีเสียงวรรณยุกต์โท แล้วผูกประโยคสั้นๆ อ่านออกเสียงให้ผู้อื่นฟัง จงสังเกตว่า ถ้าคำที่มีเสียงวรรณยุกต์โทนั้นเพี้ยนไปเป็นเสียงวรรณยุกต์ตรีจะเกิดผลอย่างไร ใน ๓ ประการต่อไปนี้

- ๑) ความหมายเปลี่ยนไป
- ๒) ฟังแล้วน่าขัน
- ๓) เข้าใจได้เพราะอาศัยข้อความแวดล้อม

ตัวอย่าง เลือกคำ ล้อ

ผูกประโยค อย่าเอาขนมไปล่อเด็ก

ถ้าเปลี่ยนคำ ล้อ เป็น ล้อ ความหมายจะเปลี่ยนไป

๔. หาคำภาษาอังกฤษที่เขียนโดยไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับ แล้วออกเสียงฟังดูว่านักเรียนออกเสียงวรรณยุกต์ตรงกันหรือไม่ ถ้าไม่ตรง แตกต่างกันที่พยางค์ใด

ตัวอย่าง นิวยอร์ก บางคนออกเสียง นิว-ยอร์ก (เสียงวรรณยุกต์สามัญที่พยางค์แรกและเสียงวรรณยุกต์ตรีที่พยางค์ที่ ๒)

บางคนออกเสียง นิว-หยอก (เสียงวรรณยุกต์สามัญที่พยางค์แรกและเสียงวรรณยุกต์เอกที่พยางค์ที่ ๒)

๕. ท่านผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาไทยท่านหนึ่งได้เขียนไว้ในหนังสือ ๔๑ ปีกรมวิชาการ ดังนี้

วันหนึ่ง ข้าพเจ้าฟังวิทยุ ได้ยินเสียงอ่านข่าวภายในประเทศว่า "ชาวบ้านของหมู่บ้าน... ไม่มีที่ทางทำมาหากิน เพราะนายทุนเค้าครอบครองแผ่นดินทำกินของเขา โดยอุบายเล่ห์กระเท่ห์ต่างๆ" หูของข้าพเจ้าได้ยินอย่างนี้จริงๆ

นักเรียนจงเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ให้ถูกต้อง และอ่านออกเสียงให้ชัดเจนตรงความหมายที่แท้จริง ให้ครูหรือเพื่อนนักเรียนด้วยกันเป็นผู้ฟัง และบอกว่าออกเสียงวรรณยุกต์ได้ถูกต้องทุกคำหรือไม่ มีคำใดที่ออกเสียงพลาดไปบ้าง แก้ไขให้ถูกต้องโดยอ่านใหม่ตั้งแต่ต้นจนจบ

๕. คำนั่นลงเสียงหนักเบาอย่างไร คำในภาษาไทย บางคำมีพยางค์เดียว บางคำมีหลายพยางค์ คำเหล่านี้เมื่อพูดต่อเนื่องกัน ผู้พูดไม่ได้ลงเสียงหนักเท่าๆ กัน มักจะลงเสียงหนักที่พยางค์หนึ่งมากกว่าอีกพยางค์หนึ่ง ถ้าคำที่พูดเป็นคำพยางค์เดียว และเป็นคำสำคัญในประโยค เช่น คำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์บางชนิดที่ใช้ประกอบหลังคำนามหรือหลังคำกริยา จะลงเสียงหนัก แต่ถ้าเป็นคำที่ใช้แทนคำอื่น ขยายคำอื่น หรือแสดงความสัมพันธ์กับคำอื่น เช่น คำสรรพนาม คำวิเศษณ์บางชนิดที่ใช้ประกอบหน้าคำกริยา หรือคำบุพบท ผู้พูดมักไม่ลงเสียงหนัก

ตัวอย่าง ๑ ก. เขาสูงเสียดฟ้า

ข. เขาสูงกว่าพี่

๒ ก. มันอร่อยเหมือนกัน แต่ผมชอบเผือกมากกว่า

ข. มันอร่อยเหมือนกัน ผมชอบกิน แต่ไม่รู้จักชื่อ

๓ ก. ลูกค้ำมาเอาสีโม่ คงเป็นเพราะรถติด

ข. ลูกค้ำมาเอาสีโม่ ขนเมยยังไม่ทันเสร็จ

คำที่พิมพ์ตัวเอนในประโยค ก. ผู้พูดจะลงเสียงหนัก แต่คำที่ออกเสียงอย่างเดียวกัน ในประโยคข. ผู้พูดจะไม่ลงเสียงหนักเพราะไม่ใช่คำสำคัญ น่าสังเกตด้วยว่าในประโยค ๓ ข. ผู้พูดไม่ลงเสียงหนักที่คำว่ามาแต่ลงเสียงหนักที่คำว่า เอา เพราะในประโยค ๓ ข. เอา เป็นคำกริยา

อนึ่ง คำที่ผู้พูดลงเสียงหนักนั้น อาจออกเสียงหนักไม่เท่ากัน คำนามเมื่อใช้เป็นคำ เรียกผู้อื่น ผู้พูดมักลงเสียงหนักกว่าเมื่อใช้เป็นประธาน หรือกรรมหรือขยายคำอื่น

ตัวอย่าง ก. แม่ ผมจะไปแล้ว

ข. แม่ผมจะไปแล้ว

แม่ ในประโยค ก. ลงเสียงหนักกว่า แม่ ในประโยค ข. เพราะใช้เป็นคำเรียก

ในกรณีที่มีคำมี ๒ พยางค์ขึ้นไป พยางค์สุดท้ายเป็นพยางค์ที่ลงเสียงหนัก ลองสังเกตคำ ๒ พยางค์ต่อไปนี้ พยางค์ที่ ๒ เป็นพยางค์ที่ลงเสียงหนัก ไม่ว่าส่วนประกอบของพยางค์จะเป็นอย่างไร สระจะเป็นสระเสียงสั้นหรือสระเสียงยาว จะมีพยัญชนะตัวสะกดหรือเสียงพยัญชนะท้ายพยางค์หรือไม่ก็ตาม

สุริย์ สุริย์ สุรินทร์

ริย์ มีสระเสียงสั้น ริย์ มีสระเสียงยาว ส่วน รินทร์ มีสระเสียงสั้นและมี น สะกด ทั้ง ริย์ ริย์ และรินทร์ เสียงเน้นหนักกว่า สุ ซึ่งเป็นพยางค์ที่ ๑

บางคำ พยางค์ที่ ๑ และพยางค์ที่ ๒ มีสระเดียวกัน หรือสระเป็นสระเสียงสั้นหรือสระเสียงยาวเหมือนกัน มีหรือไม่มีตัวสะกดเช่นเดียวกัน แต่ก็ลงเสียงหนักที่พยางค์หลังมากกว่าที่พยางค์หน้า

ตัวอย่าง	ชนะ	คณะ	สละ	ตะกละ
	กะปิ	กะทิ	มะลิ	दन
	อุตุ	จตุ	ทุระ	อูระ
	คาลา	นานา	เนื่องๆ	โตๆ
	ติปลิ	สาลิ	มาลิ	
	ดูๆ	มูๆ	มูลิ	
	บรรทม	กางเกง	บานเย็น	

คำที่เป็นตัวอย่างมีทั้งคำไทย คำที่ยืมจากภาษาอื่น คำเดี่ยว คำซ้ำ และคำประสม ไม่ว่าจะเป็นคำชนิดใด พยางค์ที่ลงเสียงหนักก็มักเป็นพยางค์หลัง ยกเว้นแต่คำซ้อนที่มักลงเสียงหนักทั้ง ๒ พยางค์

ตัวอย่าง คู่คู่ เหลวไหล แจกแจก

คำซ้อนข้างต้นลงเสียงหนักพยางค์หน้าและพยางค์หลังเสมอกันหรือเกือบเสมอกัน ไม่เหมือนคำเดี่ยว คำซ้ำ และคำประสมที่ลงเสียงหนักที่พยางค์หลังมากกว่าพยางค์หน้า

พยางค์ที่ไม่ลงเสียงหนักนี้ เสียงสระจะสั้นลงและเสียงวรรณยุกต์เปลี่ยนไปบ้าง

ตัวอย่าง ก. อายุ มานะ

 ข. ชะโลม กระบอก

ในตัวอย่าง ก. อา และ มา ตามรูปเขียนเป็นพยางค์ที่มีสระเสียงยาว เมื่อเป็นพยางค์หน้า เสียงสระจะสั้นลง ความยาวของพยางค์ใกล้เคียงกับ ยู และ นะ ซึ่งมีสระเสียงสั้น

ในตัวอย่าง ข. ชะ ตามรูปเขียนมีเสียงวรรณยุกต์ตรี และ กระ มีเสียงวรรณยุกต์เอก แต่เมื่อเป็นพยางค์หน้า เสียงวรรณยุกต์ตรีซึ่งเป็นเสียงระดับสูง ในคำ ชะ จะต่ำลง และเสียงวรรณยุกต์เอกซึ่งเป็นเสียงระดับต่ำในคำ กระ จะสูงขึ้น เสียงวรรณยุกต์จะอยู่ในระดับกลางๆ ได้ยินคล้ายเสียงสามัญ

ในการนี้ที่คำมีพยางค์มากขึ้น พยางค์ที่ลงเสียงหนักก็ยังคงเป็นพยางค์หลังสุด พยางค์อื่นๆ จะลงเสียงหนักหรือไม่ มักจะอยู่ที่ว่าพยางค์นั้นๆ สระเป็นสระเสียงสั้นหรือเสียงยาวและมีตัวสะกดหรือไม่

หากเป็นคำ ๓ พยางค์ บางคำจะลงเสียงหนักเฉพาะพยางค์ที่ ๓

ตัวอย่าง สะระตะ มะละกอ สถิติ

 วิริยะ กรุณา

 สุริยะ บริบท

บางคำจะลงเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๒ และพยางค์ที่ ๓

ตัวอย่าง สถาบัน สมาคม ธนาคาร

 จลาจล อธิฐาน อนิจจา

 กตัญญู สโมสร วิสาขา

 อาณัติกร มโหรี สุภาสิต

บางคำจะลงเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๑ และพยางค์ที่ ๓

ตัวอย่าง	ลักษณะ	พัสดุ	อัตรัด
	วัฒนา	บังสกุล	การวะ
	ก่ามะหยี่	วิทย์	วิษณุ
	มูทะลุ	อุตลุด	โทรทัศน์

และคำบางคำออกเสียงได้ ๒ แบบ ผู้พูดบางคนลงเสียงหนักเฉพาะพยางค์ที่ ๓ บางคนลงเสียงหนักทั้งพยางค์ที่ ๑ และพยางค์ที่ ๓

ตัวอย่าง	กรณี	(กะ-ระ-นี, กอ-ระ-นี)
	ปรปักษ์	(ปะ-ระ-ปัก, ปอ-ระ-ปัก)

หากเป็นคำ ๔ พยางค์ บางคำจะลงเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๔

ตัวอย่าง อสุรกาย

บางคำจะลงเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๒ และพยางค์ที่ ๔

ตัวอย่าง	ประวัติศาสตร์	ประดิษฐาน	อนิจกรรม
	อนุสติ	อธิบดี	อุบัติเหตุ
	วิสาหกิจ	สัมพันธภาพ	

บางคำจะลงเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๑ และพยางค์ที่ ๔

ตัวอย่าง	ฉาปนกิจ	ราชกุมาร	อันตราย	ศิลปกรรม
	ปาฐกถา	วรรณคดี	อิสราฟ	

บางคำจะลงเสียงหนักที่พยางค์ ๓ และพยางค์ที่ ๔

ตัวอย่าง คมนาคม

บางคำจะลงเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๔

ตัวอย่าง สาธารณะ

บางคำจะลงเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๔

ตัวอย่าง รัฐมนตรี

คำ ๓ พยางค์และ ๔ พยางค์ ที่ยกตัวอย่างมานี้ พยางค์ที่ลงเสียงหนักมีสระเสียงยาวและ/หรือมีตัวสะกด พยางค์ที่ไม่ลงเสียงหนักมีสระเสียงสั้นไม่มีตัวสะกด อย่างไรก็ตามมีบางคำที่ออกเสียงผิดเพี้ยนไปบ้าง

ตัวอย่าง อคติ พยางค์ที่ ๑ ลงเสียงหนัก ทั้งๆ ที่สระเป็นเสียงสั้นไม่มีรูปตัวสะกด
คนบดี พยางค์ที่ ๒ ลงเสียงหนัก ทั้งๆ ที่สระเป็นเสียงสั้นไม่มีรูปตัวสะกด
อุตสาหกรรม พยางค์ที่ ๑ ไม่ลงเสียงหนัก ทั้งๆ ที่มีตัวสะกด

อนึ่ง เมื่อผู้พูดต้องการเน้นคำบางคำเป็นพิเศษ ก็ลงเสียงหนักที่คำนั้นได้

ตัวอย่าง ก. ฉันให้คุณ ไม่ใช่ให้เขา

ข. ฉันให้คุณ ไม่ได้ขาย

ค. ฉันให้คุณ ไม่ใช่เขาให้

ประโยค ก. ผู้พูดเน้นที่ผู้รับ ประโยค ข. ผู้พูดเน้นที่กริยา ประโยค ค. ผู้พูดเน้นที่ผู้ให้

กิจกรรม

นักเรียนเปรียบเทียบเสียงของพยางค์ที่พิมพ์ตัวเอนในแต่ละข้อว่า พยางค์ใดเน้นเสียง พยางค์ใดไม่เน้น หรือออกเสียงเท่ากัน

- ๑) มะกะโทเป็นชาวเมืองมะละตะมะ
- ๒) มะระผิวขรุขระรสขม ส่วนมะละกอผิวเรียบรสหวาน
- ๓) วิชาพลศึกษาเป็นวิชาที่เน้นให้ผู้เรียนไม่ละทิ้งหน้าที่
- ๔) เจ้าหน้าที่ธุรการบอกว่าวิชาธุรกิจยังเปิดสอนไม่ได้
- ๕) ธุระอะไรของท่านเล่าที่จะมาก้าวกายเจ้าหน้าที่ธุรการ
- ๖) ก. สืหราซร้องว่าไอ้ พาลหมู
ทรรชาติครั้นเห็นกู กุลียดไกล้ำ

(จาก โคลงโลกนิติ ของ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาเดชาดิศร)

- ข. ราชาห้วงราษฎร์ล้ำ เหลือแสน
เสด็จทวนถนดาร์แดน ท้วด้าวฯ

การออกเสียงคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต

คำไทยจำนวนมากมีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต มักยากแก่การออกเสียงสำหรับผู้ที่ไม่ได้ศึกษา ซึ่งจะได้แยกอธิบายวิธีออกเสียงคำเหล่านี้เป็นเรื่องๆ ไปดังนี้

๑. คำนั้นออกเสียงสระอย่างไร คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตถ้าออกเสียงตามภาษาเดิม จะออกเสียงสระตามรูปสระที่กำกับ ถ้าไม่มีรูปสระ ออกเสียงเป็นเสียงสระอะ เมื่อไทยนำมาใช้มักออกเสียงพยัญชนะตัวสุดท้ายเป็นเสียงตัวสะกดและออกเสียงสระเป็นเสียงสระโอะเมื่อไม่มีรูปสระกำกับ เช่น

กล	เดิมออกเสียง	กะ-ละ	ไทยนำมาใช้ออกเสียง	กน
กมล	"	กะ-มะ-ละ	"	กะ-มน
ชนก	"	ชะ-นะ-กะ	"	ชะ-นก
ผล	"	พะ-ละ	"	พน
วิวิธ	"	วิ-วิ-ทะ	"	วิ-วิด
วินย	"	วิ-นะ-ยะ	"	วิ-ไน (เขียน วินัย)
วรุณ	"	วะ-รุ-นะ	"	วะ-รุน
โสภณ	"	โส-พะ-นะ	"	โส-พน
อุทก	"	อุ-ทะ-กะ	"	อุ-ทก

มีข้อที่น่าสังเกตว่า คำบาลีสันสกฤตที่พยัญชนะต้นมีตัว ร ตามมา ไทยออกเสียงเหมือนมีเสียงสระออสมอยู่ด้วย เช่น

กรกฎ	ไทยออกเสียง	กอ-ระ-กต
นรนาถ	"	นอ-ระ-นาด
หรดาล	"	หอ-ระ-ดาน
อรชุน	"	ออ-ระ-ชุน
มรกด	"	มอ-ระ-กต
มรณา	"	มอ-ระ-นา
ปรปักษ์	"	ปอ-ระ-บัค
ธรณี	"	ทอ-ระ-ณี
ภรณี	"	พอ-ระ-ณี

อนึ่ง คำที่พยัญชนะต้นเป็น บ แม้ไม่มี ร ตามมา แต่ไทยก็ออกเสียงเป็นเสียงสระอ
เช่น

บวร	ไทยออกเสียง	บอ-วอน
บพิธ	"	บอ-พิด
บดี	"	บอ-ดี

๒. คำนั้นออกเสียง อะ ตามหลังตัวสะกดหรือไม่ หลักทั่วไปในการออก
เสียงคำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต มีดังนี้

๑) คำที่มีตัวสะกดเป็นพยัญชนะวรรค* และมีพยัญชนะที่ตามตัวสะกดซึ่งเรียกว่า
ตัวตาม เป็นพยัญชนะวรรคด้วย หรือเป็น ศ ษ ส มักไม่ต้องออกเสียง อะ ตามหลังตัวสะกด เช่น

มุกดา (มุกดา)	ออกเสียง	มุก-ดา
ทักษะ	"	ทักษ-สะ
อัปสร	"	อัป-สอน
อุตสาหกรรม	"	อุต-สา-ทะ-กำ
สัปดาห์ (สัปดาห์)	"	สับ-ดา (แต่ปัจจุบันยอมให้ออกเสียง ตามความนิยมเป็น สับ-ปะ-ดา ได้

๒) คำที่มีตัวสะกดเป็นพยัญชนะวรรค ตัวตามเป็น ย ร ล ว มักออกเสียง อะ
ไม่เต็มมาตราตามหลังตัวสะกด เช่น

นิตยา	ออกเสียง	นิต-ตะ-ยา
ศากยะ	"	ศาก-กะ-ยะ
วัชระ	"	วัต-ชะ-ระ
จิตวา	"	จิต-ตะ-วา

* พยัญชนะวรรคมีดังนี้

วรรคกะ	ก	ข	ค	ฌ	ง
วรรคจ	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
วรรคฎ	ฎ	ฏ	ท	ฒ	ณ
วรรคด	ด	ถ	ท	ธ	น
วรรคป	ป	ผ	พ	ภ	ม

และมีพยัญชนะพิเศษวรรคคือ ย ร ล ว ศ ษ ส ห ฬ °

แต่ถ้าคำนั้นสะกดด้วยพยัญชนะตัวสุดท้ายในวรรค ซึ่งได้แก่พยัญชนะนาสิก ง ญ น ณ ม
ตัวตามเป็น ย ร ล ว ไม่ต้องออกเสียง อะ ตามหลังตัวสะกด เช่น

กันยา	ออกเสียง	กัน-ยา
ชันยา	"	ทัน-ยา
ชันวา	"	ทัน-วา
ปุนยา	"	ปุน-ยา

๓) ถ้าพยัญชนะตัวสะกดเป็น ย ร ล ว ศ ษ ส พยัญชนะตัวตามเป็น
พยัญชนะใดก็ตาม ให้ออกเสียงสระอะตามหลังพยัญชนะตัวสะกดเป็นเสียงอะไม่เต็มมาตรา
(คำที่สะกดด้วย ร และ ว ไม่ใคร่มีที่ใช้ในภาษาไทย) เช่น

ไอยรา	ออกเสียง	อัย-ยะ-รา
มารยาท	"	มา-ระ-ยาด
กัลปาวสาน	"	กัน-ละ-ปา-วะ-สาน
ศุลกากร	"	สุน-ละ-กา-กอน
บุษบา	"	บุต-สะ-บา
คิษยานุศิษย์	"	สิต-สะ-ยา-นุ-สิต
พิสดาร	"	พิต-สะ-ดาน
ทฤษฎี	"	ทริต-สะ-ดี
กาวย	"	กา-วะ-ยะ (ไทยใช้กาพย์)
แพศยา	"	แพต-สะ-ทยา
ยกเว้นคำ ขนิษฐา	"	ชะ-นิต-ธา
สันนิษฐาน	"	สัน-นิต-ถาน
เศรษฐี	"	เสต-ถี
อธิษฐาน	"	อะ-ทิต-ถาน

หมายเหตุ คำ วิรุฬหก ตัว ฬ ซึ่งเป็นพยัญชนะเศษวรรคเป็นตัวสะกด และมี ห
ซึ่งเป็นพยัญชนะเศษวรรคเหมือนกันเป็นตัวตาม ไม่ออกเสียง อะ ตามหลังตัวสะกด อ่านว่า
วิ-รฺณ-หก

ในทำนองเดียวกัน คำ อาสาฬหบูชา อ่านว่า อา-सान-หะ-บุ-ชา แต่ก็มีผู้นิยมอ่านว่า
อา-सान-ละ-หะ-บุ-ชา

อนึ่ง คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตบางคำ ออกเสียงไม่ตรงตามหลักข้างต้น เช่น คำบางคำทั้งตัวสะกด ตัวตามเป็นพยัญชนะวรรค แต่ก็ออกเสียง อะ ตามหลังตัวสะกดเป็นเสียงไม่เต็มมาตรา เช่น

ลัคนา	ออกเสียง	ลัก-คะ-นา
อัคนี	"	อัก-คะ-นี
รัตนะ	"	รัต-ตะ-นะ
อาตมา	"	อาด-ตะ-มา
ปัทมา	"	ปัด-ทะ-มา
อาชญา	"	อาด-ยา หรือ อาด-ชะ-ยา
ปรัชญา	"	ปรัด-ยา หรือ ปรัด-ชะ-ยา

น่าสังเกตว่า คำที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นล้วนมีพยัญชนะตัวตามเป็นพยัญชนะนาสิก

๓. คำนั้นออกเสียงสระอิ อุ ซึ่งอยู่ท้ายพยางค์หรือไม่ คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ซึ่งเดิมเป็นคำ ๒ พยางค์ขึ้นไป พยางค์หลังมีสระ อิ อุ กำกับ ไทยใช้พยัญชนะต้นของพยางค์หลังเป็นตัวสะกด ไม่ต้องออกเสียงสระ เช่น

เกตุ	ออกเสียง	เกด
ชาติ	"	ชาด
ญาติ	"	ยาด
มาตุ	"	มาด
เมรุ	"	เมน
เหตุ	"	เทด

คำ วุฒิ ต่างจากคำข้างต้นนี้ เพราะศัพท์เดิมเป็น วุฑฒิ จึงอ่านตามหลักภาษาเดิมว่า วุด-ทิ แต่ก็มีผู้ออกเสียงว่า วุด ถือว่าเป็นการอ่านตามความนิยม

กิจกรรม

ให้นักเรียนพิจารณาคำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตต่อไปนี้ว่า ออกเสียงอย่างไร
เพราะเหตุใด ลองออกเสียงให้ผู้อื่นฟังแล้วสอบจากพจนานุกรม

กรวิก	คณนา
ปกติ	ปฐพี
นิตี	มรกต
ภูมิ	มัจฉา
บรม	สรณะ
กรณี	ทิลุ
วัตถุ	วิตถาร

การออกเสียงคำสมาส

คำสมาส คือ คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไป รวมกันเกิดเป็นคำใหม่ มีความหมายเนื่องกับคำเดิม เช่น ราชการ (ราช+การ) จุลสาร (จุล+สาร) สารคดี (สาร+คดี) อาทิกวี (อาทิ+กวี)ชาติภูมิ (ชาติ+ภูมิ)

การอ่านออกเสียงคำสมาส จะต้องออกเสียงสระที่พยางค์ท้ายของคำหน้าให้ต่อเนื่องกับคำหลังแม่ในรูปเขียนจะไม่มีรูปสระปรากฏอยู่ก็ตาม เช่นคำสมาสในตัวอย่างข้างต้น ต้องอ่านว่า ราช-ชะ-กาน จุน-ละ-सान สา-ระ-คะ-ดี อา-ที-กะ-วี ชาติ-ติ-ภูมิ

อย่างไรก็ดี หลักข้างต้นนี้มีได้ใช้แก่คำสมาสทุกคำในภาษาไทย มีคำสมาสเป็นจำนวนมากไม่นิยมอ่านออกเสียงสระเนื่องกัน เช่น ธนบุรี ชลบุรี สมุทรปราการ ธาตุวิเคราะห์ คำเหล่านี้อ่านว่า ทน-บุ-รี ชน-บุ-รี สมุด-ปรา-การ ทาด-วิ-เคราะห์ ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังมีคำสมาสอีกหลายคำที่ออกเสียงได้ทั้งสองอย่าง เช่น

เกตุมาลา	ออกเสียง	เกด-มา-ลา	หรือ	เก-ตุ-มา-ลา
ราชบุรี	"	ราด-บุ-รี	"	ราด-ชะ-บุ-รี
ประถมศึกษา	"	ประ-ถม-สีก-สา	"	ประ-ถม-มะ-สีก-สา
เพชรบุรี	"	เพ็ด-บุ-รี	"	เพ็ด-ชะ-บุ-รี

คำบางคำไม่ใช่คำสมาส แต่นิยมอ่านเนื่องกันแบบคำสมาส เช่น มูลคำ คุณคำ ทุนทรัพย์ ผลไม้ พลเรือน กลเม็ด กรมท่า ออกเสียง มูน-ละ-คำ คุณ-นะ-คำ ทุน-นะ-ชัย ผน-ละ-ไม้ ผน-ละ-เรือน กน-ละ-เม็ด กรม-มะ-ท่า ตามลำดับ

อนึ่ง คำ เมรุมาศ อ่านว่า เม-รุ-มาศ แต่ไม่ใช่คำสมาส เพราะคำ มาศ เป็นคำในภาษาเขมร

ทั้งนี้ นักเรียนต้องหมั่นสังเกตและจดจำไว้เป็นสำคัญ

กิจกรรม

๑. นักเรียนหาตัวอย่างคำสมาส ๕ กลุ่มต่อไปนี้ กลุ่มละประมาณ ๑๐ คำ
 - ๑) คำสมาสที่ใช้กันทั่วไป เช่น กรรมการ เกรวาท
 - ๒) คำสมาสที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี เช่น เกษียรสมุทร ทวารบาล
 - ๓) คำสมาสที่ใช้เป็นศัพท์วิชาการ เช่น กลศาสตร์ เจตคติ
 - ๔) คำสมาสที่ใช้เป็นชื่อเฉพาะที่รู้จักกันแพร่หลาย เช่น กาฬสินธุ์ ชัยนาท เขียนบอกเสียงอ่านไว้หลังคำสมาสนั้นๆ แล้วอ่านให้ผู้ฟังฟัง สอบความถูกต้องจากพจนานุกรม
๒. นักเรียนคนหนึ่งยกคำสมาสขึ้นมา ๑ คำ แล้วให้นักเรียนคนต่อไปหาคำสมาสที่มีพยางค์แรกสัมผัสกับพยางค์ท้ายของคำหน้า ทำต่อๆ กันจนครบจำนวนที่ต้องการ ถ้าสงสัยความหมายหรือการออกเสียง ให้สอบจากพจนานุกรม เช่น ศิลปกรรม ธรรมชาติ ราชการ ญาณวิทยา ราชาสมบัติ สิริโสภาคย์ วากยสัมพันธ์ วรรณวิจักขณ์ คักยภาพ ฯลฯ
๓. หาข้อความจากแหล่งต่างๆ เป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรองก็ได้ ความยาวประมาณ ๒-๓ บรรทัด ให้เป็นข้อความที่มีคำสมาสปรากฏอยู่อย่างน้อย ๑ คำ อ่านข้อความนั้นให้ชัดเจน บอกที่มาของข้อความนั้นด้วย

การออกเสียงคำที่มีอักษรนำ

ตามปกติ คำที่มีอักษรนำ เช่น สลาก ขนม ถนน สบาย เราออกเสียงกันได้ถูกต้องอยู่แล้ว แต่คำบางคำยังออกเสียงสับสนกันอยู่ จะแยกให้เห็นเป็นพวกๆ ดังนี้

๑. คำที่มาจากบาลีสันสกฤตบางคำ เมื่อไทยนำมาใช้มักอ่านแบบอักษรนำ ตัวอย่าง

กนก	ออกเสียง	กะ-หนก
กษณะ	"	กะ-สะ-หนะ
กักขฬะ	"	กัก-ชะ-หละ
ขณะ	"	ชะ-หนะ
จริต	"	จะ-หริต
จักรวาช	"	จัก-กะ-หรวด
เทศนา	"	เทต-สะ-หนา
ผลิต	"	พะ-หลิต
ลักษณะ	"	ลัก-สะ-หนะ
คักรวาช	"	ลัก-กะ-หรวด
ศาสนา	"	สาต-สะ-หนา
สระ	"	สะ-หระ(เสียง)
สยม	"	สะ-หยม
สมาน	"	สะ-หมาน (ถ้าเป็นคำสมาส เช่น สมานฉันท์ อ่าน สะ-มา-นะ-ฉัน)
สมุจเฉต	"	สะ-หมุต-เจต
สมุทัย	"	สะ-หมุ-ทัย
สวัสต์	"	สะ-หวัด
สวาท	"	สะ-หวาด
สวาหะ	"	สะ-หวา-หะ
สมรรถภาพ	"	สะ-หมัด-กะ-พาบ หรือ สะ-มัด-กะ-พาบ
สวามี	"	สะ-หวา-มี
อุปราช	"	อุ-ปะ-หรวด หรือ อุบ-ปะ-หรวด
อิสระ	"	อิต-สะ-หระ

	อเนก	ออกเสียง	อะ-เหนก
แต่	เอกราช	"	เอก-กะ-ราด
	ประเทศราช	"	ประ-เทด-สะ-ราด
	สมรณะ	"	สะ-มัด-ณะ-นะ
	สมรรถภาพ	"	สะ-มัด-ณะ-พาบ หรือ สะ-หมัด-ณะ-พาบ

๒. คำแผลงที่มาจากคำเขมร ซึ่งพยัญชนะต้นเป็นอักษรควบ พยางค์หลังจะออกเสียงวรรณยุกต์ตามเสียงวรรณยุกต์ของคำเดิม ตัวอย่าง

	ตรวจ	เมื่อแผลงเป็น	ตำรวจ	ออกเสียง	ตำ-หรวด
	ปราบ	"	บำราบ	"	บำ-หราบ
	ตรี	"	ดำนริ	"	ดำน-หริ
	ตรัส	"	ดำนรัส	"	ดำน-หรัส
แต่	ปราศ	"	บำราศ	"	บำ-ราด

ถ้าคำเดิมไม่ใช่อักษรควบ เมื่อแผลงเป็น ๒ พยางค์แล้ว พยางค์หลังไม่ออกเสียงวรรณยุกต์ตามคำเดิม ตัวอย่าง

	แจก	เมื่อแผลงเป็น	จำแนก	ออกเสียง	จำ-แนก
	อาจ	"	อำนาจ	"	อำน-นาด

แต่คำ เกิด เป็นคำยกเว้นเมื่อแผลงเป็น กำเนิด น่าจะออกเสียง กำ-เนิด แต่นิยมออกเสียงว่า กำเหนิด

๓. คำต่อไปนี้พยางค์หน้ามีรูปสระกำกับ แต่ก็ยังนิยมอ่านแบบอักษรนำ ตัวอย่าง

กำเนิด	ออกเสียง	กำ-เหนิด
ประโยชน์	"	ประ-โยชด
ประมาท	"	ประ-หมาด
ดิลก	"	ดิ-หลก
บัญญัติ	"	บัน-หยัด
ประโยค	"	ประ-โยยก
ประวัติ	"	ประ-หวัด

กล่าวโดยสรุป คำในภาษาไทยนั้น บางคำเราออกเสียงตามหลักที่กำหนดไว้ บางคำเราออกเสียงตามความนิยม บางคำออกเสียงได้ทั้งตามหลักและตามความนิยม อย่างไรก็ตาม ราชบัณฑิตยสถานแนะนำว่า ควรยึดหลักไว้ก่อนเพื่อให้เกิดเอกภาพ

กิจกรรม

คำต่อไปนี้อ่านอย่างไร และเป็นไปตามหลักการอ่านแบบอักษรนำหรือไม่

กษมา	กฤษณะ	กฤษณา	กะรัต	กวีตราราม (ชื่อวัดในจังหวัดลพบุรี)
ขนิษฐา	ขมา	ขมุกขมัว	เขม่น	ทัศนะ
ทัศนา	เทศนา	ธรรมเทศนา	ผงม	ผลิน
ดิเรก	ยุโรป	สิริ	สมัย	สมาคม
สยมภู	สฤษฏ์	ริษยา	อกนิษฐ์	อติเรก อุษณา

การสะกดคำ

ในการสื่อสารด้วยการเขียน การสะกดคำให้ถูกต้อง เป็นเรื่องจำเป็นมาก ทั้งนี้เพราะคำในภาษาไทยจำนวนมาก แม้จะมีเสียงเหมือนกัน ถ้าความหมายต่างกัน ก็จะสะกด ต่างกัน เช่นคำต่อไปนี้

ประพาส ประพาด ประภาษ ประภาส
พุทฺธ พุช พุด ภูช
(สัง)เกต เกตุ เกศ เกด (ศรีสะ) เกษ
พันธ์ พันธุ์ พัน พรรณ ภัณฑ์
(เลือก) สรร (สร้าง) สรรค์ คัลย์ สัน
(อา) ลัญ
หน้า นา

คำแต่ละคำในแต่ละชุดมีความหมายต่างๆ กัน เราเรียกว่า คำพ้องเสียง ซึ่งหมายถึง คำที่เขียนต่างกัน แต่ ออกเสียงเหมือนกัน ความหมายต่างกัน ถ้านักเรียนพิจารณา เปรียบเทียบคำในตัวอย่างข้างต้น คงจะสังเกตเห็นว่า

๑. พยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน อาจใช้รูป พยัญชนะต่างกัน เช่น พุช ภูช

๒. พยัญชนะสะกดเสียงเดียวกัน อาจใช้รูปพยัญชนะต่างกัน เช่น ประพาส ประพาต
๓. พยัญชนะสะกดอาจมีรูปสระกำกับอยู่ด้วยในบางคำ แต่บางคำก็ไม่มีเช่น เกตุ เกศ
๔. พยัญชนะสะกดอาจมีพยัญชนะตามมาโดยไม่ออกเสียงในบางคำ แต่บางคำก็ไม่มี

พยัญชนะตาม เช่น พุทฺธ พุทฺ

๕. พยัญชนะการันต์อาจมีในบางคำ แต่บางคำก็ไม่มี เช่น พัน พันธุ์
๖. พยัญชนะการันต์อาจมีสระอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ เช่น พันธุ์ พันธุ์
๗. พยัญชนะการันต์มีได้ต่างๆ เช่น สรรค์ สันต์ สันท์ สันต์
๘. สระเสียงเดียวกันอาจเขียนต่างกัน เช่น พรรณ พัน
๙. เสียงวรรณยุกต์เสียงเดียวกัน ใช้เครื่องหมายต่างกัน เช่น หน้า น้

นักเรียนอาจสงสัยว่า เหตุใดเสียงเดียวกันจึงเขียนไปได้ต่างๆ สาเหตุอาจมีได้หลายอย่าง เช่น คำที่รับมาจากภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาบาลีสันสกฤตนั้น เราเปลี่ยนแปลงเสียงไปบ้างเพื่อให้ถูกหูคนไทย แต่เมื่อถ่ายทอดคำนั้นเป็นตัวอักษร จะพยายามรักษารูปคำในภาษาเดิมไว้ คำบางคำในภาษาบาลีสันสกฤตมีความหมายของคำต่างกัน ออกเสียงต่างกัน เขียนต่างกัน เมื่อยืมมาใช้ในภาษาไทย ความหมายของคำต่างกัน เขียนก็ต่างกัน แต่ออกเสียงเหมือนกัน เช่น

พันธุ์ หมายความว่า ผูก มัด ตรึง

พันธุ์ " พวกพ้อง พี่น้อง วงศ์ญาติ

ไทยรับคำ ๒ คำนี้มาใช้ ออกเสียงว่า พัน ทั้ง ๒ คำ จึงเขียนต่างกันเป็น พันธุ์ และ พันธุ์ เพื่อรักษอักขรที่อยู่ข้างท้ายไว้ และใส่เครื่องหมายทัณฑฆาตกำกับเพื่อให้รู้ว่าไม่ออกเสียง

สาเหตุอีกอย่างหนึ่งคือ ในภาษาไทยคำที่มีเสียงวรรณยุกต์โท เขียนได้ ๒ อย่าง ดังนี้

๑. ใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์โทกำกับอักขรกลางและอักขรสูง หรือกำกับอักขรต่ำที่มีอักขรสูงนำ เช่น จำ ผ้า หน้า

๒. ใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์เอกกำกับอักขรต่ำ เช่น น้

นอกจากนั้น คำบางคำเราเคยเขียนต่างกันมาแต่โบราณ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าในสมัยก่อนคำเหล่านี้เคยออกเสียงต่างกัน เช่น ให้-ให้ อย่า-หย่า ยิบ-ญิบ ปัจจุบันเราก็ยังคงเขียนคำเหล่านี้ต่างกัน แม้ว่าจะออกเสียงเหมือนกันไปแล้ว

นักเรียนควรพยายามสะกดคำให้ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะการสะกดคำมีความสำคัญต่อการสื่อสาร ถ้าสะกดคำผิด ความหมายอาจผิดไป เช่น ถ้าเขียนว่า

ที่นี้มีนกหลายพัน ข้อความนี้หมายความว่า ที่นี้มีนกจำนวนมาก แต่ถ้าเขียนว่า
ที่นี้มีนกหลายพันธุ์ ข้อความนี้หมายความว่า ที่นี้มีนกหลายชนิด

ในเมื่อมีคำจำนวนมากที่ออกเสียงเหมือนกัน แต่เขียนต่างกัน นักภาษาแต่ก่อนจึงได้
ให้หลักการใช้อักษรไว้ เช่น หลักการเขียนคำที่ออกเสียง อะ การเขียนคำที่ออกเสียง อำ การ
ใช้ไม้ทัณฑฆาต การใช้ ช ทร การใช้ ฌ ญ การใช้ รร การใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ ฯลฯ
หลักเหล่านี้มักมีว่า คำไทยแท้เขียนอย่างไร คำที่มาจากภาษาเขมรเขียนอย่างไร คำที่มาจาก
ภาษาบาลีสันสกฤตเขียนอย่างไร ถ้าหมั่นศึกษาเรื่องที่มาของคำ นักเรียนจะได้ประโยชน์จากหลัก
ดังกล่าว ไม่เช่นนั้นนักเรียนก็ต้องจดจำการสะกดคำแต่ละคำ ไม่อาจอาศัยหลักมาช่วยให้
สะกดได้ถูกต้องเสมอไป

ข้อสังเกตในการใช้พยัญชนะ

การใช้พยัญชนะไทยทั้ง ๔๔ ตัว ให้ถูกต้อง เราควรมีความรู้ในการแบ่งพยัญชนะ
ออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้

๑. พยัญชนะกลาง คือ พยัญชนะที่ใช้ทั่วไป ทั้งคำไทยแท้ คำที่มาจากภาษาบาลี
สันสกฤต และภาษาอื่นๆ มี ๒๑ ตัว คือ ก ข ค ง จ ฉ ช ฎ ฏ ท น ป ผ พ ม ย ร
ล ว ส ห

๒. พยัญชนะเดิม คือ พยัญชนะที่ใช้สำหรับคำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตและคำ
ไทยบางคำ มี ๑๓ ตัว คือ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ฑ ภา ฬ ศ ษ

๓. พยัญชนะเดิม คือ พยัญชนะที่ใช้เขียนคำไทยแท้เป็นส่วนใหญ่ และคำที่มาจาก
ภาษาบาลีสันสกฤตบางคำ (เฉพาะตัว ฎ ฏ บ อ) และคำที่มาจากภาษาอื่นมี ๑๐ ตัวคือ ข ค
(เลิกใช้แล้ว) ช ฌ ฎ ฏ บ ฬ ฟ อ ฮ

การใช้พยัญชนะต้น

๑. คำไทยแท้ ปกติจะใช้พยัญชนะกลางและพยัญชนะเดิม ที่ใช้พยัญชนะเดิมมี
เพียงไม่กี่คำ เช่น ฆ่า เขียน ฆ้อง ระฆัง ธง เสภา เส้า คึก

๒. คำที่มาจากภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาบาลีสันสกฤต มักใช้พยัญชนะกลางและ
พยัญชนะเดิม เช่น ตำรวจ คอมพิวเตอร์ เซนต์เมตร ไฮโดรเจน

๓. คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต อาจใช้พยัญชนะกลาง พยัญชนะเดิมและ
พยัญชนะเดิม แต่ตัว ข ฬ ฟ ฮ ไม่มีที่ใช้

พยัญชนะกลาง เช่น ทิน (วัน) นิรมล (ไม่มีมลทิน) พรรณ ราช หินยาน
 พยัญชนะเดิม เช่น มัชฌิม กัตถัญญู ฐาน มณฑก วัฒนา ไปรษณีย์ ชุช ภูมิ กีฬา เกษม
 พยัญชนะเดิม เช่น ฎีกา ดิลก ตรุณ บริบูรณ์ อรุณทัย อินทร

การใช้พยัญชนะสะกด

๑. คำไทยแท้เกือบทั้งหมดใช้ตัวสะกดตรงตามมาตรา คือ ใช้ตัว ง น ม ย ว ก
 ด บ เช่น งง กิน ลม ด้วย ดาว กก จด ลับ

๒. คำไทยที่มาจากภาษาเขมร ภาษาบาลีสันสกฤตบางคำ และภาษาอื่นบางภาษาใช้
 ตัวสะกดตรงตามมาตรา

คำไทยที่มาจากภาษาเขมร เช่น เดิน ประหยัด ทะเลสาบ

คำไทยที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต เช่น พน (ป่า) ราม ธน ยาน

คำไทยที่มาจากภาษาอื่น เช่น เก่ง เกี้ยว ตะเกียบ

๓. คำไทยที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตมีตัวสะกดอยู่ในมาตราแม่กน กก กต กบ
 อาจใช้ตัวสะกดได้หลายตัวตามรูปศัพท์เดิมในภาษาบาลีสันสกฤต

คำในแม่กน

พน ใช้ น สะกด แปลว่า ป่า (ศัพท์เดิม พน อ่าน พะ-นะ)

วิกล พยางค์หลังใช้ ล สะกด แปลว่า ผิดปกติ (ศัพท์เดิม วิกล อ่าน วิ-กะ-ละ)

พร ใช้ ร สะกด แปลว่า ดึงาม (ศัพท์เดิม วร อ่าน วะ-ระ)

บุญ ใช้ ญ สะกด (ศัพท์เดิม บุญ อ่าน ปุณ-ยะ)

คุณ ใช้ ณ สะกด (ศัพท์เดิม คุณ อ่าน คุ-นะ)

คำในแม่กก

กนก ใช้ ก สะกด แปลว่า ทอง (ศัพท์เดิม กนก อ่าน กะ-นะ-กะ)

เลข ใช้ ข สะกด แปลว่า รอยเขียน (ศัพท์เดิม เลข อ่าน เล-ชะ)

วิหค พยางค์หลังใช้ ค สะกด แปลว่า นก (ศัพท์เดิม วิหค อ่าน วิ-หะ-คะ)

เมฆ ใช้ ฆ สะกด (ศัพท์เดิม เมฆ อ่าน เม-คะ)

จักร ใช้ กร สะกด (ศัพท์เดิม จกร อ่าน จัก-กระ)

คำในแม่กด

นัดดา พยางค์แรกใช้ ด สะกด แปลว่า หลานปู่ หลานตา (ศัพท์เดิม นดตุ

อ่าน นัด-ตุ)

รัตนะ พยางค์แรกใช้ ต สะกด แปลว่า แก้ว (ศัพท์เดิม รตนอ่าน รัต-นะ หรือศัพท์เดิม รตน อ่าน ระ-ตะ-นะ)

อนุญาต พยางค์หลังใช้ ต สะกด แปลว่า ยินยอมให้ (ศัพท์เดิม อนุญาต อ่าน อะ-นุน-ยา-ตะ)

สังเกต พยางค์หลังใช้ ต สะกด แปลว่า รู้จักพิจารณาสิ่งที่ได้พบเห็น (ศัพท์เดิม สงเกต อ่าน สัง-เก-ตะ)

คช ใช้ ช สะกด แปลว่า ช้าง (ศัพท์เดิม คช อ่าน คะ-ชะ)

ครุฑ ใช้ ท สะกด หมายถึง พญานกที่เป็นพาหนะของพระนารายณ์ (ศัพท์เดิม ครุฑ อ่าน คะ-รุ-ตะ)

รัฐ ใช้ ฐ สะกด แปลว่า ประเทศ (ศัพท์เดิม รัฐ อ่าน รัต-ถะ)

รถ ใช้ ถ สะกด (ศัพท์เดิม รถ อ่าน ระ-ถะ)

เวท ใช้ ท สะกด แปลว่า วิชาความรู้ (ศัพท์เดิม เวท อ่าน เว-ทะ)

อาพาธ พยางค์หลังใช้ ฐ สะกด แปลว่า ความเจ็บไข้ (ศัพท์เดิม อาพาธ อ่าน อา-พา-ทะ)

ปรากฏ พยางค์หลังใช้ ฎ สะกด (ศัพท์เดิม ปรากฏ อ่าน ประ-กะ-ตะ)

ชาติ ใช้ ตี สะกด แปลว่า กำเนิด (ศัพท์เดิม ชาติ อ่าน ชา-ติ)

เหตุ ใช้ ตุ สะกด แปลว่า ที่มา (ศัพท์เดิม เหตุ อ่าน เท-ตุ)

มาตราใช้ ตร สะกด แปลว่า หลักกำหนดการวัดต่างๆ (ศัพท์เดิม มาตร อ่าน มา-ตระ)

ศูทร ใช้ ทร สะกด แปลว่า วรรณะผู้ใช้แรงงาน (ศัพท์เดิม ศูทรอ่าน สู-ทะระ)

เพชร ใช้ ชร สะกด (ศัพท์เดิม เพชร อ่าน วัด-ชะระ)

ยศ ใช้ ศ สะกด (ศัพท์เดิม ยศ อ่าน ยะ-สะ)

คำในแม่ถบ

บาป ใช้ ป สะกด แปลว่า ความชั่ว (ศัพท์เดิม บาป อ่าน ปา-ปะ)

เทพ ใช้ พ สะกด แปลว่า เทวดา (ศัพท์เดิม เทว อ่าน เท-วะ แผลง ว เป็น พ)

ลาม ใช้ ฌ สะกด แปลว่า สิ่งที่ดีที่ได้รับมาโดยไม่ได้อาคติคิด (ศัพท์เดิม ลาม

อ่าน ลา-พะ)

๔. คำแผลงต่างๆ ที่มาจากภาษาเขมรนั้น มีข้อที่ควรสังเกต คือ เมื่อแผลงแล้ว ตัวสะกดจะเป็นตัวเดียวกันกับคำเดิม เช่น ตรวจ-ตำรวจ จรัส-จำรัส ปราบ-บำราบ เกิด-ก่าเนิด เสรีจ-สำเรีจ ตรัส-ตำรัส

๕. คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตบางคำ ตัวสะกดจะมีตัวตามด้วย ในภาษาไทย อาจรับมาเต็มรูป เช่น พุทธ สุธธ จักร หรือที่ตัดตัวสะกดออกบ้างก็มี เช่น

วฑฺฒน	ไทยใช้	วฒฺนนะ
วุฑฺฒิ	"	วุฒฺมิ
รวฺจ	"	รวฺจ

ข้อสังเกตในการประและไม่ประวิสรรชนีย์

๑. คำไทยแท้ที่ออกเสียงอะทั้งเต็มมาตราและไม่เต็มมาตรา เมื่อเขียนต้องประวิสรรชนีย์ ชื่อผลไม้ เช่น มะม่วง มะดัน มะนาว มะขาม มะยม

ชื่อสัตว์ เช่น กระเจง จระเข้ ตะกวด ละมั่ง ละอง (งู)กะปะ ตะขาบ

ชื่อวัตถุ เช่น กระดาน ตะกร้า ตะโพน กะโถน กะทาย กะดัง ชะลอม กระดุก

กริยาอาการ เช่น ปะ ฉะ ระ กระโดด กระโจน ตะโกน กะแทก กะดก คะมำ

ละลาย ละเลียด สะพาย ชะงัก ชะโงก สะดุ้ง ละล่ำละลัก

ลักษณะ เช่น กะดุ้งกะดุ้ง กะเตาะกะตะตะ ชะมุกชะมอม สะบัดสะบั้ง ตะกุกตะกัก กระปรี่กระเปร่า ทรนง ทะมัดทะแมง พะเยิบพะยิบ พะว้าพะวัง พระรุงพระรัง สะเปะสะปะ สะโอดสะอง ละเอียด

ความรู้สึก เช่น สะอิดสะเอียน สะทกสะท้าน กระดากอาย

ยกเว้นคำไทยบางคำที่ไม่ประวิสรรชนีย์ เช่น ณ ฐ ฐี ทเกล้า ทนาย อนึ่ง พนักงาน ฯพณฯ

๒. คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต เมื่อต้องการออกเสียงพยางค์ท้ายของคำเป็นเสียงอะ ให้ประวิสรรชนีย์ เช่น พระ ลักษณะ คิลปะ สาธารณะ หิมะ ทักษะ ขณะ

๓. คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตที่พยางค์หน้าออกเสียง กระ ตระ ประ ในภาษาไทย ให้ประวิสรรชนีย์ เช่น กระษัย ตระกูล ประโยชน์ ประวัติ ประสาท ประกาศ ประการ

๔. คำที่ไม่ทราบที่มาแน่นอน ถ้าออกเสียง อะ ให้ประวิสรรชนีย์ เช่น กะละมัง โพระดก พะไล้ กะหล่ำป้า สะระแทน สะระตะ (สระตะ ก็เขียน) สะวัดสะวัด จะละเมียด

๕. คำที่มาจากภาษาเขมรมีพยัญชนะต้น ๒ ตัว ซ้อนกัน ในภาษาไทย อ่านพยัญชนะตัวหน้าเป็น อะ ไม่ต้องประวิสรรชนีย์ เช่น จรวด จรูญ จรวย ผจญ ผทม ผงม สลาขโมย ขนง ขนบ ขนาบ ขนาน ถนน ถนนม สมอง

๖. คำสองพยางค์ที่ออกเสียงแบบอักษรนำ พยางค์แรกที่ออกเสียง อะ ไม่ต้องประวิสรรชนีย์ เช่น กนก ขนาน ชยะ จรัส ฉลาด เสมอ สละ สลวย สวิง แต่ก็มียกเว้น คำ กระรัต

๗. คำที่ทับศัพท์ภาษาอังกฤษอาจประ หรือไม่ประวิสรรชนีย์ ให้ถือตามแนวที่นิยมเขียนกันมา เช่น เยอรมัน สวิส อเมริกา สจ๊วต ไอศกรีม ไปสเตอร์ อะมิบา อะลูมิเนียม อะตอม

ข้อสังเกตในการใช้ -า -ำ -รรวม

การใช้

๑. ใช้แก่คำไทยแท้ เช่น กำ คำ จำ รำ ลำ ลำหับ ลำรับ

๒. ใช้แก่คำแผลง เช่น

ก่าจ่าย	แผลงมาจาก	ขจ่าย
จำเนียร	"	เจียร (มาจาก จิร)
จาร์ส	"	จรัส
ด่าริ	"	ตริ
ตำรวจ	"	ตรวจ
ชำแรก	"	แทรก
บ่าราศ	"	ปราศ
บ่ารุง	"	ปรุง
สำราญ	"	สราญ
สำเร็จ	"	เสร็จ

๓. ใช้แก่คำที่มาจากภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาบาลีสันสกฤต เช่น กำมะลอ พะทามะรง อำพัน อำไฟ ไทหล่า ต่ามะหง

๔. ใช้แก่คำบาลีสันสกฤตบางคำที่รูปศัพท์เดิมเป็น อม เช่น อำมาตย์ อำมฤต เดิมเป็น อมาตย อมฤต

การใช้ -ัม

ใช้แก่คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต รูปศัพท์เดิมเป็น -ม เช่น กัมปนาท คัมภีร์
จัมบก รัมภา ลัมพ์ (ห้อย ย้อย) ลัมพันธ์ ลัมฤทธิ์ อุปถัมภ์

การใช้ -รรม

ใช้แก่คำที่มาจากภาษาสันสกฤต เช่น ธรรม กรรม รูปศัพท์เดิมคือ ทรฺม กรฺม

ข้อสังเกตในการใช้ ไ- ไ- -ัย ไ-ย

การใช้ ไ-

ใช้แก่คำไทย มีอยู่ ๒๐ คำ ดังที่นักเรียนเคยท่องจำมาแล้ว

การใช้ ไ-

๑. ใช้แก่คำไทยแท้ เช่น ไกล ไคล ตะไคร้ ใจ ไหม ไซ โส ใต้ ไน (เครื่องกรอด้าย)
๒. ใช้แก่คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตบางคำ เช่น ไพลพพ ไวยยะ ไศล
๓. ใช้แก่คำที่มาจากภาษาอื่นที่มีใช้ภาษาบาลีสันสกฤต เช่น ไนโตรเจน ไนลอน
โกเซอร์ เซียงไฮ้ ไกร กำไร ไฉน ไสว อำไพ ราไพ

การใช้ -ัย

ใช้แก่คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต เช่น

ชัย	มาจาก	ชย (แปลว่า สิ้น)
นัย	"	นย (แปลว่า คำความที่ชวนให้เข้าใจได้เอง ความหมาย)
อาลัย	"	อลย (แปลว่า ท่วงโย)
อุทัย	"	อุทย (แปลว่า ขึ้น)

การใช้ ไ-ย

ใช้แก่คำที่มาจากภาษาบาลีซึ่งอยู่ในรูป -ยย

อธิปไตย	มาจาก	อธิปเตยฺย (แปลว่า เป็นใหญ่)
เวไนย	"	เวเนยฺย (แปลว่า สอนได้)
อสงไขย	"	อสงเขยฺย (แปลว่า นับไม่ถ้วน)
ไทยทาน	"	เทยฺยทาน (แปลว่า ของที่ควรให้)

ข้อสังเกตในการใช้เครื่องหมายทัณฑฆาต

เครื่องหมายทัณฑฆาตใช้เขียนเหนือตัวอักษรที่ไม่ต้องการออกเสียง เรียกว่า ตัวการันต์ เพื่อรักษารูปศัพท์เดิมไว้ เช่น เสาร์ เลห์ นัยน์ ออกเสียงว่า เส่า เล่ ไน ตามลำดับ เพราะมี ร ห น เป็นตัวการันต์ รูปศัพท์เดิมคือ เสาร์ เลห นยณ ออกเสียง เส่า-ระ เล-หะ นะ-ยะ-นะ ตามลำดับ

บางคำ เครื่องหมายทัณฑฆาตอาจมาเสียงอักษรมากกว่า ๑ ตัว เช่น จันทร จันทร วันทร ลักษณะ ลักษณะณ์ อ่านว่า จัน จัน วัน ลัก และลัก ตามลำดับ จะเห็นว่า ๔ คำแรกนั้น เครื่องหมายทัณฑฆาตมาเสียงอักษร ๒ ตัว คำสุดท้ายเครื่องหมายทัณฑฆาตมาเสียงอักษร ๓ ตัว

คำบางคำมีเครื่องหมายทัณฑฆาตที่พยัญชนะซึ่งไม่ใช่ตัวสุดท้าย ถือเป็นการใช้โดยอนุโลม คำเหล่านี้ส่วนมากเป็นคำที่มาจากคำภาษาอังกฤษ เช่น กอล์ฟ ซอลัก

ชื่อหนังสือเล่มหนึ่ง คือ สารสนสมเด็จ ก็มีเครื่องหมายทัณฑฆาตที่พยัญชนะที่ไม่ใช่ตัวสุดท้าย ชื่อหนังสือเล่มนี้ ไม่ใช่ชื่อที่ผู้ทรงนิพนธ์ตั้งไว้ แต่เป็นชื่อที่บุคคลในชั้นหลังคิดขึ้น

กิจกรรม

ปริศนาพาสุนัข

๑) คำอะไรเป็นคำพยางค์เดียว พยัญชนะต้นเป็นพยัญชนะเดิมและเป็นคำในแม่กน แปลว่า ที่ตั้ง

๒) คำอะไรเป็นคำพยางค์เดียวทั้ง ๓ คำ ทุกคำอยู่ใน แม่กบ แปลว่า แผ่นดิน

๓) คำอะไรเป็นคำพยางค์เดียวทั้ง ๒ คำ อยู่ใน แม่กต คำหนึ่ง แปลว่า กล้า และอีกคำหนึ่ง แปลว่า ไม่กล้า

๔) คำอะไรเป็นคำ ๒ พยางค์ แปลว่า เครื่องจับสัตว์น้ำ คำนี้พยางค์แรกอยู่ใน แม่ ก กา พยางค์หลังอยู่ใน แม่กง

๕) คำอะไรเป็นคำ ๒ พยางค์ พยางค์แรกมีความหมายว่า กล่าวชักชวนให้ทำ
สิ่งที่ไม่ควร พยางค์หลัง แปลว่า นำไป รวมทั้งคำ แปลว่า สวาน้อย

๖) คำอะไรเป็นคำ ๒ พยางค์ หมายถึง กิริยาอาการของผู้หญิง พยัญชนะต้น
ของพยางค์แรกเป็น ฉ และทั้ง ๒ พยางค์ เป็นคำในแม่ ก กา

๗) คำอะไรเป็นคำแผลง มี ๒ พยางค์ แปลว่า คิด พยางค์แรกอยู่ในแม่กม
พยางค์หลังอยู่ในแม่ ก กา

๘) คำอะไรเมื่อแผลงแล้ว มีความหมายต่างจากคำเดิมจนเกือบไม่มีเค้าความ-
หมายเดิมเหลืออยู่

๙) คำอะไรเมื่อแผลงแล้ว พยางค์ท้ายอยู่ในแม่ กน ความหมายคงเดิม

๑๐) คำอะไรมี ๓ พยางค์ แต่ละพยางค์อยู่ในแม่ ก กา กบ กน ตามลำดับ
สองพยางค์แรก แปลว่า พบ รวมทั้งคำ แปลว่า ความชำนาญหรือความชัดเจนตามที่ได้
พบเห็นมา

ค้นหาพาเพลิน

๑) คำ ๒ พยางค์ ๒ คำ มักใช้ควบคู่กัน แตกต่างกันเฉพาะเสียงสระ
ของพยางค์หลังเท่านั้น จงหาคำเหล่านี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๒) คนไทยบางคนนิยมตั้งชื่อบุตรหลานที่เกิดวันจันทร์ไม่ให้มีรูปสระปรากฏ
จงตั้งชื่อคำพยางค์เดียว ๒ พยางค์ ๓ พยางค์ อย่างละ ๓ ชื่อ โดยอนุโลมตามความนิยมนี้

๓) ตั้งชื่อคำพยางค์เดียว ๒ พยางค์ ๓ พยางค์ อย่างละ ๓ ชื่อ แต่ละชื่อ
ให้มีตัวอักษรในวรรค กะ ปรากฏอยู่

๔) คำหลายพยางค์ต่อไปนี้ ถ้าจะปรับให้เป็นพยางค์เดียว โดยคงความหมาย
เดิมไว้ จะทำได้อย่างไร จงเขียนให้ถูกต้อง

วิไลยา วิวัฒนา กัลปา นิตยา พาหะ

พันธะ โพธิ โมทะ นันทะ รมยา

พีระ พิทยา จักรา พัชร จันทร

นัยนา คชา พฤกษา

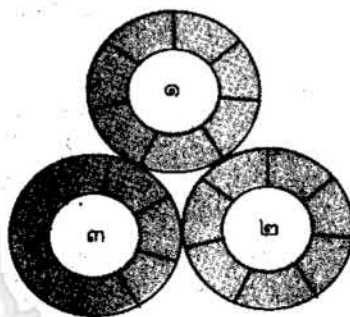
๕) หากคำที่มีเครื่องหมายทันทฆมาต่ออยู่กลางคำมา ๕ คำ

ชวนคิดไขคำ

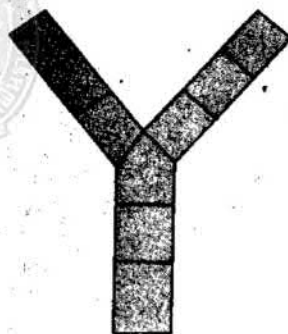
จงบรรจุอักษรหรือคำลงในรูปข้างล่างนี้

การบรรจุอักษรลงในช่องนั้น รูปสระ และเครื่องหมายต่างๆ ที่อยู่เหนือหรือใต้พยัญชนะ ให้บรรจุไว้ช่องเดียวกันกับพยัญชนะ รูปสระที่อยู่หน้าหรือหลังพยัญชนะใช้ช่องต่างหาก

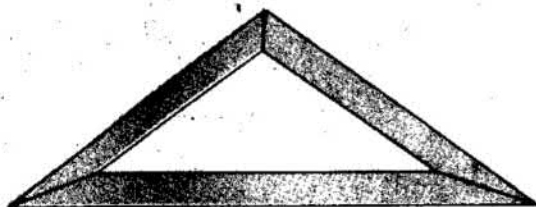
๑) หากคำ ๓ พยางค์ที่มีความหมาย ต้องการ ลงในวงกลมที่ ๑ คำ ๔ พยางค์ที่มีความหมายว่า ชิดความสามารถของสิ่งประดิษฐ์ เช่น อารูธ เป็นต้น ลงในวงกลมที่ ๒ คำ ๔ พยางค์ที่มีความหมายว่า ความสามารถของบุคคลในการทำงาน ลงในวงกลมที่ ๓

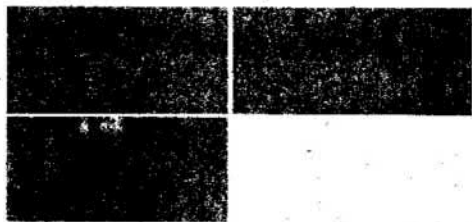

๒) หากคำ ๒ คำ บรรจุลงในรูปซึ่งพยางค์ทำยเหมือนกัน คำแรกหมายความว่า ความเป็นเพื่อน อีกคำหนึ่งหมายความว่า เท่ากัน เสมอกัน

๓) หากคำ ๓ พยางค์ หรือ ๔ พยางค์ ๓ คำ โดยให้พยางค์ต้นเป็นพยางค์เดียวกัน แปลว่า ดี และบรรจุไว้ในกลางรูปสามเหลี่ยม ส่วนพยางค์หลังของแต่ละคำบรรจุไว้ในด้าน ๓ ด้าน

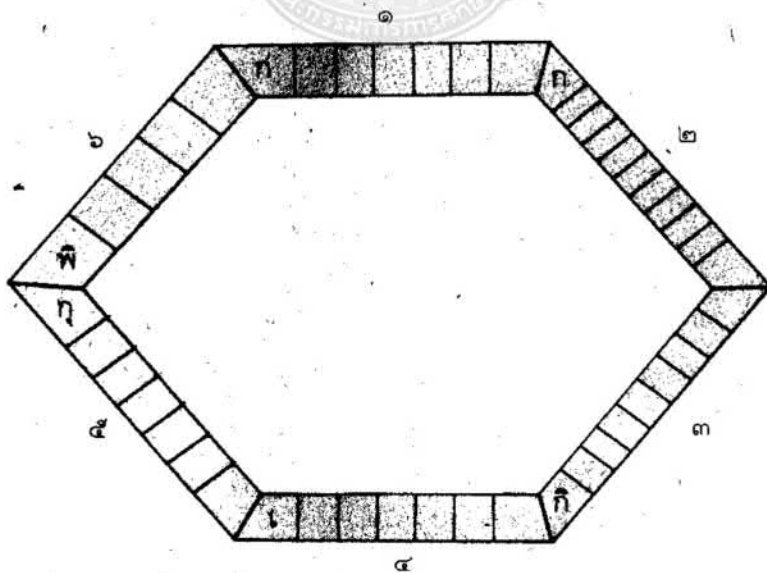

๔) หาคำ ๒ พยางค์ ๒ คำ
เติมลงในรูป พยางค์แรกเหมือนกันทุก
ประการ พยางค์หลังต่างกันเฉพาะเสียง
สระและตัวสะกด

๕) บรรจุคำลงในด้านทั้ง ๖ ของรูปหกเหลี่ยม โดยให้อักษรของแต่ละคำ (พยัญชนะ
สระ วรรณยุกต์) อยู่ในช่องที่กำหนด คำแต่ละด้านมีความหมายดังนี้

- ด้านที่ ๑ สิ่งทีสืบทอดมาจากบรรพบุรุษแต่กำเนิด
- ด้านที่ ๒ ไม่เฉื่อยชา ฉับไว พร้อมกระทำการโดยไม่ดูตาย
- ด้านที่ ๓ เป็นงานเป็นการ
- ด้านที่ ๔ ยี่สิบห้า
- ด้านที่ ๕ ชื่อเดือนที่ ๒ ของปี
- ด้านที่ ๖ รักใคร่

๖) บรรจุคำในปริศนาอักษรไขว้

ลง

ขวาง

๑. คำนี้ใช้เฉพาะในบทกลอน แปลว่าดอกไม้
๒. คำในแม่กด หมายถึง ใช้ปากจับเร็วๆ
๓. คำในแม่กง เป็นกริยา ทำเพื่อให้รู้ว่า เป็นจริงหรือไม่
๔. คำในแม่กน หมายถึง อุบาย
๕. คำที่มักซ้อนกับคำว่า เย็น แปลว่า หหมดความรู้สึก
๗. คำที่มักซ้อนกับคำว่า เอียง
๘. คำบาลีว่า ปฐวีธาตุ
๙. คำพยางค์เดียว หมายถึง หนึ่งใน อิริยาบถสี่
๑๐. คำที่มักซ้อนกับคำว่า พัน
๑๑. คำที่มักซ้อนกับคำว่า พี
๑๓. คำครู แปลว่า บอกกล่าวก่อนจากไป

๑. คำสมาส หมายถึง คนที่ยังเกร
๒. คำสองพยางค์ หมายถึง วัตถุที่นอนกัน
๓. คำพยางค์เดียว หมายถึง เรียงหน้า กันเข้าไป
๔. คำนามบอกเครือญาติ
๖. คำที่มีการประสมสี่ส่วน แปลว่า ใช้ไฟ เผาให้อ่อนตัว
๗. คำกริยา แปลว่า เคลื่อนที่ไป
๘. คำวิเศษณ์ใช้ในความหมายว่า ทำท่า ว่าเก่ง
๙. คำใช้ในบทหรือयरอง มักตามหลัง คำว่า แล
๑๐. คำที่มักซ้อนกับคำว่า ออม
๑๓. คำหลายความหมาย เช่นความหมายว่า ใส่ ยอม ลด

๑		๓	๕			๑๐
		๔			๕	
					๑๐	
			๗	๘		
๒		๔				๑๑
		๖			๑๓	
๓				๘		

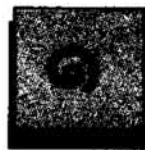

ตอนที่ ๒

การใช้ภาษาในการสื่อสาร

วิชาการใช้ภาษาเป็นวิชาที่ฝึกให้ผู้เรียนมีความสามารถสูงขึ้นทั้ง
ในด้านการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน ความสามารถทั้ง ๔ ด้านนี้
จำเป็นแก่การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของคนทุกคน นักเรียนเคย
ได้เรียนวิชาการใช้ภาษาติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี และก็คงจะต้องเรียน
ต่อไปอีกนานแม้เมื่อจบระดับมัธยมศึกษาแล้ว ทั้งนี้เพราะความสามารถ
ในการใช้ภาษาอาจปรับปรุงให้สูงขึ้นได้ตลอดไป ยังมีสิ่งที่ต้องเรียนรู้
เกี่ยวกับการใช้ภาษาอีกมาก ล้วนน่าสนใจและเป็นประโยชน์ทั้งสิ้น ความรู้
ที่ได้เรียนไว้ในชั้นหนึ่งๆ จะเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนในชั้นสูงขึ้นไปเสมอ

การสื่อสารของมนุษย์

ความสามารถในด้านการพูดการฟัง และการอ่าน การเขียน อาจารย์รวมเรียกได้ว่าเป็นความสามารถในการสื่อสารของมนุษย์ จึงอาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้และการฝึกฝนในวิชาการใช้ภาษานั้น ก็เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสารนั่นเอง

ความจริงการสื่อสารของมนุษย์นั้นยังครอบคลุมไปถึงด้านอื่นๆ อีกมาก นอกเหนือไปจากการพูดการฟัง และการอ่านการเขียน เช่น การตกแต่งสถานที่ต้อนรับบุคคล การจัดนิทรรศการให้ประชาชนมาชม การให้อาณัติสัญญาณจราจรแก่ผู้ขับขี่ยวดยาน หรือแม้แต่การกวดแตรสัญญาณของยวดยานที่อยู่บนท้องถนน การแต่งกายให้ถูกกาลเทศะ การประดับประดาที่บิโคมไฟในเทศกาลต่างๆ การตีระฆังบอกเวลา การขับร้องหรือการประโคมดนตรี เหล่านี้ล้วนเป็นการสื่อสารทั้งสิ้น แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกัน นักเรียนจะเห็นได้ว่า ไม่มีการสื่อสารอันใดที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นฐานเสมอการพูดการฟัง และการอ่านการเขียน

เราอาจนิยามคำ การสื่อสาร ได้ว่า หมายถึง วิธีการต่างๆ ในการติดต่อระหว่างมนุษย์ ซึ่งทำให้ฝ่ายหนึ่งรับรู้ความหมายของอีกฝ่ายหนึ่ง

องค์ประกอบของการสื่อสาร

ถ้านักเรียนสังเกตนิยามข้างต้นจะเห็นว่า การสื่อสารนั้นจะต้องมี

๑. บุคคล ๒ ฝ่าย
๒. วิธีการติดต่อ
๓. เรื่องราวให้รับรู้ความหมายร่วมกัน

ทั้ง ๓ ส่วนนี้ จะขาดส่วนใดมิได้ ถ้าขาดแค่เพียงส่วนเดียว การสื่อสารไม่อาจเกิดขึ้น
จึงเรียกได้ว่าเป็นองค์ประกอบของการสื่อสาร

นักเรียนควรสังเกตด้วยว่า เมื่อเราใช้คำว่า *องค์ประกอบ* กับสิ่งใดก็ตาม หมายถึง
ส่วนที่ประกอบกันขึ้นเป็นสิ่งนั้น จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งแม้เพียงส่วนเดียวไม่ได้

ผู้ส่งสาร และผู้รับสาร

บุคคล ๒ ฝ่ายในข้อ ๑ นั้น อาจเป็นผู้พูดกับผู้ฟัง คนเล่านิทานกับคนฟังนิทาน
คนแสดงกับคนดู ผู้จัดกับผู้ชม ผู้ถามกับผู้ตอบ ผู้อ่านข่าวกับผู้ฟังข่าว นักเขียนกับนักอ่าน
ผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ ฯลฯ บุคคลทั้ง ๒ ฝ่ายนี้ ทางวิชาการเรียกว่า *ผู้ส่งสาร* และ
ผู้รับสาร

สื่อ

วิธีการติดต่อในข้อ ๒ นั้น อาจใช้วิธีพูด วิธีเขียน หรือวิธีนำเสนอแบบต่างๆ อีก
นานัปการ เช่น ใช้รูปภาพ แผนภูมิ รูปจำลอง เสียงตามสาย รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์
โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร รวมทั้งเทคโนโลยีขั้นสูงต่างๆ เช่น สัญญาณผ่านดาวเทียม และ
คอมพิวเตอร์ วิธีการติดต่อกันนั้นต้องใช้ตัวกลางต่างๆ เพื่อให้การติดต่อดำเนินไปได้ ตัวอย่าง
ในการพูดการฟัง ตัวกลางในการติดต่อคือ คลื่นเสียง ในการเขียนการอ่าน ตัวกลางใน
การติดต่อคือ แผ่นกระดาษหรือหนังสือที่มีตัวหนังสือซึ่งเป็นตัวเขียนหรือตัวพิมพ์ การติดต่อทาง
โทรศัพท์ ตัวกลางคือระบบสายโทรศัพท์ รายการวิทยุหรือโทรทัศน์ ตัวกลางคือระบบคลื่นวิทยุ
หรือคลื่นโทรทัศน์อันซับซ้อน ตัวกลางที่ใช้ในการสื่อสารชนิดต่างๆ เหล่านี้ รวมเรียกว่า *สื่อ*

อนึ่ง โดยปกติแล้ว ในการสื่อสารมักใช้สื่อหลายๆ อย่างพร้อมๆ กันไป เช่น การสื่อสาร
ระหว่างครูกับนักเรียนในการสอน ต้องใช้ทั้งหนังสือ กระดานดำ ภาพ แผนภูมิ ตลอดจน
ใส่วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ นอกเหนือจากคำพูดของครู

สาร

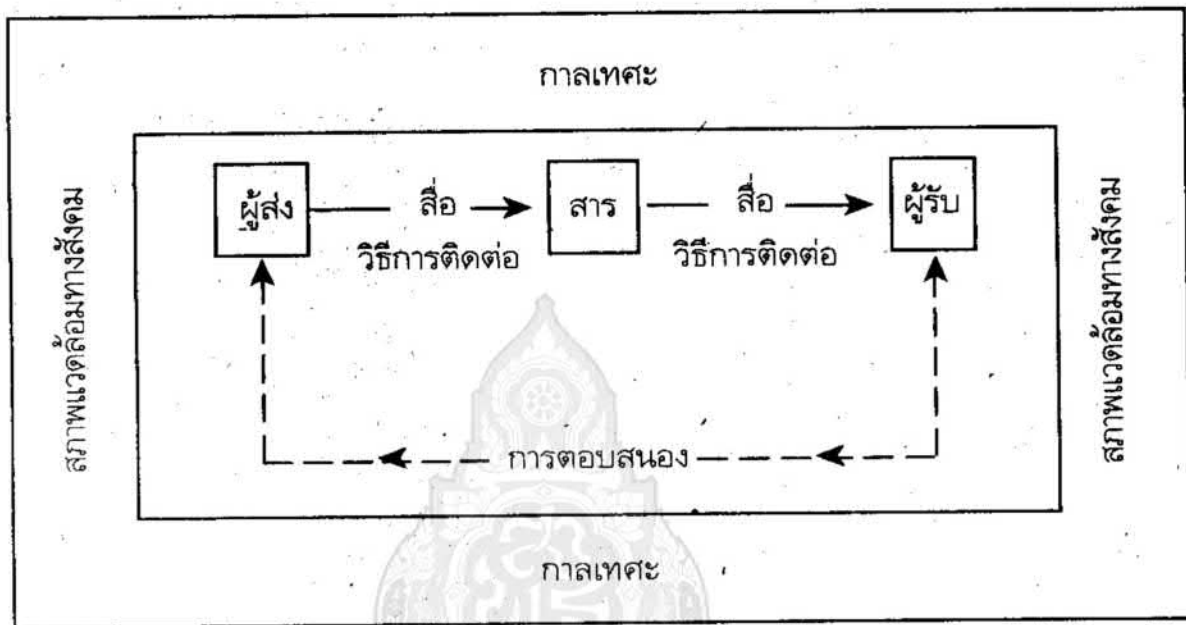
เรื่องราวที่รับรู้ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นข้อเท็จจริง ข้อแนะนำ ข้อหักท้วง ความปรารถนาดี ความห่วงใย การยั่วล้อ หรืออะไรก็ตามเหล่านี้ โดยตัวของมันเองแล้วเป็นสิ่งที่มียู่ในความคิด ความทรงจำ ความรู้สึกของมนุษย์ ไม่อาจมองเห็น ได้ยิน หรือแตะต้องได้ ต้องอาศัยสิ่งอื่น แทนความคิด ความจำ หรือความรู้สึกเสียก่อน จึงจะสามารถแสดงออกมาให้เป็นที่รับรู้ได้ สิ่งที่แทนความคิดความจำความรู้สึกที่เราใช้กันอยู่เป็นปกติเกือบตลอดเวลา ได้แก่ ภาษา ส่วนเรื่องราวอันมีความหมายเป็นที่รับรู้ร่วมกันในความคิด ความจำ และความรู้สึกของคน ซึ่งปรากฏแก่ผู้อื่นโดยอาศัยภาษานี้ วิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เรียกว่า สาร ซึ่งต่างจากคำว่า สาร ที่ใช้ในวิทยาศาสตร์

อนึ่ง การสื่อสารจะเกิดขึ้นตามกาลและเทศะ ภายในสภาพแวดล้อมทางสังคมต่างๆ กันไป

ภาษาที่ใช้ คือหัวใจของการสื่อสาร

รูปจำลองต่อไปนี้ แสดงให้เห็นโดยรวบยอดถึงองค์ประกอบการสื่อสารของมนุษย์

ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร

ภาษาที่มนุษย์ใช้สื่อสารแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ภาษาถ้อยคำ หรือ วจนภาษา อย่างหนึ่ง และภาษาที่ไม่ใช่ถ้อยคำ หรือ อวัจนภาษา อีกอย่างหนึ่ง

การเรียนวิชาภาษาที่ผ่านมามีตั้งแต่ขั้นต้นๆ เราเรียนกันเฉพาะวจนภาษาแทบทั้งสิ้น ส่วนอวัจนภาษานั้น เรายังไม่มีการเรียนกันอย่างเป็นระบบนัก แต่ในการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยการพูดจากันนั้น มนุษย์ใช้อวัจนภาษาตลอดเวลา มิได้ใช้ขณะส่งสารเท่านั้น ยังใช้ขณะที่รับสารด้วย อวัจนภาษาประเภทที่สำคัญๆ มีดังต่อไปนี้

๑. การแสดงออกทางดวงหน้า ในขณะที่สื่อสาร ถ้าผู้ส่งสารยิ้มแย้มแจ่มใสย่อมสื่อความหมายว่า ผู้ส่งสารเต็มใจและพอใจในการสื่อสารนั้น แต่ถ้ามีสีหน้าบึ้งตึง เคร่งเครียด ผู้รับสารอาจรับสารไปในทางตรงข้ามกัน แม้ถ้อยคำที่ใช้จะเป็นคำพูดอ่อนหวาน นอบน้อมก็ตาม

การแสดงออกทางดวงหน้าเป็นเครื่องแสดงเจตนาในการสื่อสารได้หลายอย่าง เช่น เจตนาที่จะให้เป็นเรื่องจริงจัง ที่เล่นที่จริง ขอร้อง ข่มขู่

๒. ทำยืน ทำนั่ง และการทรงตัว ในขณะที่ส่งสาร ทำยืน ทำนั่ง และการทรงตัวของผู้ส่งสาร มีผลต่อการรับสารมาก สมมุติผู้พูดนั่งไขว่ห้าง หรือยืนล้วงกระเป๋ากางเกง ทรงตัวตามสบาย พูดกับบุคคลที่มีอาวุโสกว่า และอยู่ในฐานะเป็นญาติผู้ใหญ่ ทำนั่งหรือทำยืน เช่นนั้นย่อมแสดงความหมายว่า ผู้พูดผู้นั้นขาดความเคารพผู้ใหญ่ แม้เราจะไม่ได้ยินคำพูดของผู้พูดนั้นเลยก็ตาม แต่ถ้าผู้พูดนั่งหรือยืนโดยมีมือประสานกัน หรือวางฝ่ามือข้างหนึ่งซ้อนบนหลังมืออีกข้างหนึ่ง ทอดไว้ข้างหน้า แขนชิดลำตัว โนมตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย ทำนั่งหรือทำยืนเช่นนี้ ย่อมแสดงความหมายว่า ผู้พูดมีเจตนาอ่อนน้อมต่อผู้รับสารของตน

ทำนั่งหรือทำยืนในลักษณะอื่นๆ ก็ล้วนแต่แสดงความหมายต่างๆ กันไปได้ทั้งสิ้น

สำรวจสื่อสาร พิธีการศักดิ์สิทธิ์

๓. การแต่งกาย การแต่งกายให้เหมาะสมแก่กาลเทศะและสภาพแวดล้อมทางสังคม มีผลสำคัญมากต่อการสื่อสารเช่นเดียวกัน สมมุติว่า เรามีโอกาสไปฟังการบรรยายในหอประชุมแห่งหนึ่ง เรื่อง อันตรายจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ เราเห็นผู้ที่ขึ้นมาพูดบนเวทีสวมรองเท้าแตะ นุ่งกางเกงยีน สวมแว่นตาสีเข้ม เราคงจะแปลกใจและเสื่อมศรัทธาในตัวผู้พูด และบางทีอาจล้มเลิกความตั้งใจที่จะฟังเสียเลยก็ได้ แต่ถ้าผู้บรรยายแต่งตัวเรียบร้อย สวมเสื้อกางเกงอย่างสุภาพ ถ้าสวมแว่นตาก็เป็นแว่นสีขาวหรือสีอ่อน เราก็คงรับสารว่า ผู้พูดเป็นคนสุภาพและเราเริ่มมีความเชื่อถือ

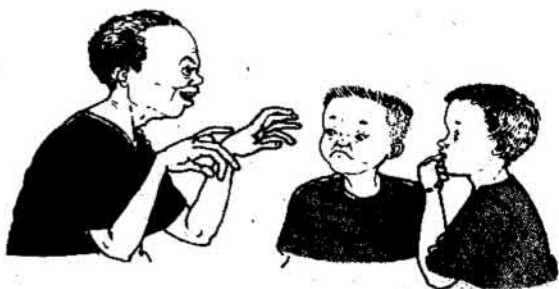
๔. การเคลื่อนไหว ในขณะที่พูด ผู้พูดย่อมเคลื่อนไหวบ้างเป็นธรรมดา ทั้งนี้ต้องให้พอเหมาะแก่เนื้อหาของสารและเจตนาในการส่งสาร จึงจะช่วยให้เกิดการสื่อสารที่ดี

๕. การใช้มือและแขน การใช้มือและแขนให้สอดคล้องกับคำพูด จะช่วยเน้นความหมายของสารที่ส่งออกไปได้มาก เช่น ยกแขนทั้งสองข้างขึ้นให้มีระยะห่างต่างๆ กันไป ก็จะบอกขนาดให้ผู้ฟังเห็นภาพได้ง่าย ถ้ายกแขนและกำมือแน่น จะบอกความสำคัญของสิ่งที่กำลังพูดอยู่ การผายมือหรือชี้มือไปจะช่วยบอกทิศทาง แต่ถ้าการใช้มือและแขนไม่เหมาะสมหรือขัดแย้งกับถ้อยคำที่พูด ความสับสนในการสื่อสารหรือความน่าขบขันก็จะเกิดขึ้น เช่น พูดว่า "บ้านหลังนั้นมีขนาดเล็กนิดเดียว" โดยมีเจตนาจะพรรณนาให้ผู้ฟังเห็นภาพ แต่ผู้พูดกลับยกแขนขึ้นให้แยกจากกันมากจนเกือบจะเป็นกางแขน

๖. การใช้นัยนาตา นัยนาตาของผู้พูดทั้งแววตาและสายตา สามารถส่งสารไปยังผู้ฟังได้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ เช่น ความแปลกใจ ความสนใจ ความจริงใจ ความมั่นใจ ความลังเลใจ

๗. การใช้น้ำเสียง คำพูดคำเดียวกัน เปล่งออกด้วยน้ำเสียงต่างกัน จะสื่อความหมายต่างๆ กันไปได้ ขึ้นอยู่กับความดังของเสียง ความสูงต่ำของเสียง และความสั้นยาวของเสียง เช่น ถ้าเราเปล่งเสียงดังเกินไป ลั่นและกระชั้นมาก เป็นเสียงกระโชกโฮกฮาก ก็แสดงความรู้สึกไม่สุภาพ หรือแสดงการข่มขู่ แต่ถ้าเปล่งเสียงพอให้ผู้ฟังได้ยิน ยืดเสียงให้ยาวขึ้นเล็กน้อย และให้มีระดับสูงขึ้น ก็จะกลายเป็นเสียงนุ่มนวลน่าฟังขึ้น ถ้าใช้เสียงค่อยเกินไปก็อาจแสดง ความลังเลไม่แน่ใจ หรือขาดความมั่นใจ ถ้าลากเสียงให้ยาวยิ่งขึ้นก็อาจเป็นการแสดงเจตนาพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เตือนหรือปรามก็ได้

ข้อสำคัญก็คือ ผู้พูดควรฝึกวิธีใช้เสียงให้สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการให้มากที่สุด ถ้าตนเองยังสังเกตไม่ได้ ก็ต้องอาศัยบุคคลอื่นช่วยบอกให้รู้ว่า น้ำเสียงที่เราพูดออกไปนั้น ผู้ฟังรู้สึกอย่างไร หัวนไปหรือกระด้างไป หรือมีลักษณะอย่างไร บิดามารดา พี่น้อง ญาติสนิท เพื่อนสนิท และครู จะเป็นผู้ให้คำแนะนำที่จริงใจที่สุด

เสียงสื่อความหมาย การอธิบายชัดเจน

กิจกรรม

ตอบคำถาม

ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ โดยหาคำตอบจากบทที่ได้อ่านประกอบกับความคิด
 ของนักเรียนเอง อาจทำการบ้าน หรือแบ่งกลุ่มช่วยกันทำในห้องเรียนก็ได้

๑) การสื่อสารคืออะไร ตอบอย่างสั้นๆ ใช้ถ้อยคำของนักเรียนให้มากที่สุด
 ลำดับคำอธิบายตามความเข้าใจของนักเรียนเอง

๒) การสื่อสารประกอบด้วยส่วนสำคัญอะไรบ้าง อธิบายแต่ละส่วนอย่างสั้นๆ

๓) ขณะที่นักเรียนกำลังฟังข่าวทางสถานีวิทยุอยู่ มีบุคคลอื่นเรียกให้นักเรียน
 ไปหาเพื่อซักถามกิจธุระบางอย่าง นักเรียนจึงปิดวิทยุแล้วเดินไปหาบุคคลนั้น แต่ปรากฏว่า
 เรื่องที่ซักถามนั้นไม่มีความสำคัญเท่าใดนัก

สถานการณ์ทั้งหมดที่กล่าวมานี้มีการส่งสาร รับสาร ก็ตอน อะไรบ้าง

๔) สถานการณ์ที่กำหนดให้ต่อไปนี้ เป็นสถานการณ์ของการสื่อสารใช่หรือไม่ ถ้าใช่
 ให้บอกด้วยว่า ผู้ส่งสารและผู้รับสารได้แก่ใคร สื่อคืออะไร สารที่อาจเป็นไปได้คืออะไร และ
 ปฏิบัติตอบสนองต่อสารนั้นๆ อาจเป็นเช่นไร

ก. นักเรียนกำลังอ่านประกาศของโรงเรียนซึ่งอาจารย์ใหญ่เป็นผู้ลงนาม

ข. เจ้าหน้าที่ตำรวจรับแจ้งความจากประชาชนที่สถานีตำรวจ

ค. ลูกค้าอ่านหนังสือพิมพ์ที่ร้านกาแฟ

ง. ชาวบ้านพากันมาร้องทุกข์ต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

จ. มรรคนายกแจกฏีงานเทศน์มหาชาติให้ชาวบ้านรับเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์

๕) ให้นักเรียนเขียนรูปจำลองการสื่อสารของมนุษย์ขึ้นใหม่ โดยใช้ความคิด
 ของนักเรียนเอง ให้รูปจำลองนี้แสดงองค์ประกอบของการสื่อสารอย่างครบถ้วน

สังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร

๑) วิทยุโทรทัศน์

ก. ในรายการข่าว ผู้ประกาศคนใดอ่านข่าวได้น่าฟังเป็นที่พอใจของนักเรียน
 บ้าง ให้บันทึกชื่อของผู้ประกาศ สถานี ช่วงเวลาที่ได้ฟัง ตั้งข้อสังเกตด้วยว่าที่นักเรียนพอใจ
 การอ่านของท่านผู้นั้น เป็นเพราะอะไร

ข. ภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ประกอบข่าวส่วนใหญ่ที่นักเรียนเคยชมเป็นภาพของสถานที่ วัดถุหรือการกระทำอื่นๆ หรือเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์ ถ้าไม่เคยสังเกตมาก่อน ให้กลับไปดูข่าวประมาณ ๒-๓ รายการ แล้วตอบคำถามข้างต้น

ค. ลองย้อนนึกถึงรายการสนทนา หรืออภิปรายทางวิทยุโทรทัศน์ที่นักเรียนเคยชมมา ส่วนใหญ่ผู้นำการสนทนาหรือพิธีกรสื่อสารกับผู้ร่วมอยู่ในรายการนั้นๆ หรือสื่อสารกับผู้รับที่บ้าน ถ้านักเรียนไม่เคยสังเกตไว้ก่อน หาโอกาสตั้งใจชมรายการใหม่ๆ รายการใดก็ได้ แล้วพยายามสังเกต เพื่อตอบคำถามข้างต้น

๒) วิทยุกระจายเสียง

นักเรียนเคยฟังรายการวิทยุกระจายเสียงที่ผู้จัดรายการพยายามสื่อสารกับผู้ฟังที่บ้านมาบ้างหรือไม่ มากน้อยเพียงใด มีรายการใดที่นักเรียนพอใจฟังมากเป็นพิเศษด้วยเหตุผลอะไร เช่น ความเป็นกันเองของผู้จัดรายการ เนื้อหาสาระมีประโยชน์ตรงกับความสนใจของนักเรียน ใช้ภาษาฟัง ถ้านักเรียนยังไม่เคยฟังรายการชนิดนี้มาก่อน ลองหาโอกาสฟังดูบ้าง บันทึกไว้ นำมาเล่าในชั้นเรียน

๓) หนังสือพิมพ์

ตัดภาพจากหน้าหนังสือพิมพ์ เลือกภาพที่มีบุคคลกำลังสื่อสารกันอยู่ สังเกตดูการใช้วัจนภาษาของบุคคลในภาพนั้น ซึ่งให้ถือว่าเป็นอวัจนภาษาประเภทใด มีความหมายอย่างไร

ทำงานกลุ่ม

แบ่งกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๗-๙ คน เลือกทำงานต่อไปนี้ตามที่เวลาและสถานที่จะอำนวย

๑) ในชีวิตประจำวัน นักเรียนอาจเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในสถานการณ์ต่างๆ ยกตัวอย่างมาให้ดู กลุ่มละ ๓ ตัวอย่าง

๒) ยกตัวอย่างอาชีพที่ต้องใช้ความสามารถในการสื่อสารเป็นพิเศษมา ๑ อย่าง ส่องตัวแทนของกลุ่มซึ่งสมมุติเป็นบุคคลในอาชีพนั้น ออกไปชี้แจงว่าอาชีพนั้นๆ ต้องใช้ความสามารถในการสื่อสารเป็นพิเศษอย่างไร ชี้แจงพร้อมเหตุผลประกอบให้น่าเชื่อถือ

๓) ยกตัวอย่างสารที่เป็นคำถาม คำบอกเล่า คำขอร้อง คำวิงวอน ข้อสังเกต ข้อท้วงติง ข้อสนับสนุน และข้อเสนอแนะ มากกลุ่มละ ๒ ตัวอย่าง (เขียนเพียงสั้นๆ) ทั้งนี้กำหนดให้นักเรียนแต่ละคนเป็นผู้ส่งสาร และเพื่อนร่วมชั้นเป็นผู้รับสาร สารที่ยกตัวอย่างมานี้ควรให้สมจริง

รับสารด้วยการฟัง

การฟังในสมัยปัจจุบันนี้ มีทั้งที่เป็นกรฟังโดยตรงจากบุคคล และการฟังจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ฟังแถบบันทึกเสียง ฟังวิทยุกระจายเสียง เราจำเป็นต้องฝึกฝนให้มีทักษะการฟัง ไม่ว่าสารจะผ่านมาทางสื่อชนิดใด

ความหมายของการฟัง

การฟัง คือ การรับรู้ความหมายจากเสียงที่ได้ยิน เป็นการรับสารทางหู การได้ยินเป็นจุดเริ่มต้นของการฟัง และเป็นเพียงการกระทบกันของเสียงกับประสาทหูตามปกติ จึงเป็นการใช้ความสามารถทางร่างกายโดยตรง ส่วนการฟังเป็นกระบวนการทำงานของสมองอีกหลายขั้นตอนเนื่องจากการได้ยิน เป็นความสามารถที่จะรับรู้สิ่งที่ได้ยิน ตีความ และจับความสิ่งที่รับรู้ นั้น เข้าใจและจดจำไว้ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา

ในชีวิตประจำวันของเรา อาจกล่าวได้ว่า เราใช้ทักษะฟังมากกว่าทักษะอย่างอื่น บางโอกาส เราฟังเรื่องที่สำคัญและจำเป็น เช่น ฟังประกาศที่สถานีรถไฟ ที่โรงพยาบาล ฟังประกาศของโรงเรียน หรือฟังในที่อื่นๆ ในชีวิตระหว่างการศึกษานักเรียน การฟังเป็นทักษะที่สำคัญมาก เพราะ

นักเรียนจะต้องฟังครูอบรมสั่งสอนและอธิบายให้ความรู้เป็นนิจ มีผู้เข้าใจว่าคนแต่ละคนมีสมรรถภาพการฟังอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ไม่จำเป็นจะต้องฝึกฝน ความจริงไม่เป็นเช่นนั้น ผู้ที่ผ่านการฝึกทักษะการฟังจะมีทักษะสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้ฝึกเป็นอันมาก นอกจากนั้น เราเคยสังเกตเห็นอยู่เสมอว่า ผู้ที่ฟังอยู่ร่วมกัน เรื่องเดียวกัน โอกาสเดียวกัน รับสารได้ไม่เท่ากัน ถ้าจะทดสอบโดยวิธีขอให้เล่าเรื่องที่ได้อ่าน ผู้ที่ได้ฟังบางคนเล่าได้เนื้อความครบถ้วน บางคนเล่าได้เพียงครึ่งเดียว และมีบางคนเล่าขัดแย้งกันเอง จะเห็นได้ว่า สมรรถภาพการฟังไม่ได้มีมาเท่ากันโดยธรรมชาติ แต่อาจเพิ่มพูนขึ้นได้โดยการฝึก ซึ่งอาจต้องใช้เวลานาน หรืออาจกล่าวได้ว่าต้องฝึกตลอดชีวิตเพราะในเวลาที่เรามีอายุมากขึ้น จะต้องฟังเรื่องราวที่ซับซ้อนและสำคัญมากขึ้นไป

จุดมุ่งหมายของการฟัง

เวลาเราฟัง เรามักไม่ทันคิดว่าเราฟังเพื่อจุดมุ่งหมายอะไร แต่เรารู้ว่า เมื่อเราไปฟังเพลงหรือฟังดนตรี เราฟังเพื่อความเพลิดเพลินและความสุขใจเป็นสำคัญ เมื่อเราไปฟังปาฐกถา เราอาจฟังเพื่อให้ได้รับความรู้และได้รับความเพลิดเพลินด้วย หรือเราอาจฟังเพื่อให้ได้รู้ว่าคุณอื่นเขาคิดต่างกับเรา หรือเหมือนกับเราอย่างไร เมื่อเราฟังครูสอนหรืออธิบายข้อความรู้ในห้องเรียน เราย่อมมุ่งที่จะได้รับความรู้เป็นสำคัญ แต่ถึงกระนั้นก็ดี หากเรากำหนดจุดมุ่งหมายในการฟังแต่ละครั้งแต่ละเรื่องไว้ ก็จะทำให้เราฟังอย่างตั้งใจ ทำให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาสาระของเรื่องที่ฟังและได้รับประโยชน์จากการฟังอย่างเต็มที่ อีกทั้งเป็นการฝึกนิสัยของเราให้มีความสามารถจดจ่ออยู่กับสิ่งที่เราฟังหรือทำด้วย

จุดมุ่งหมายในการฟังอาจแบ่งได้เป็น ๔ อย่าง คือ

๑. เพื่อติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน
๒. เพื่อเพลิดเพลิน
๓. เพื่อรับความรู้
๔. เพื่อได้คติชีวิตและความจริงใจ

๑. การฟังเพื่อติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน การฟังชนิดนี้เป็นพฤติกรรมปกติของมนุษย์ เราต้องฟังพ่อแม่ ญาติพี่น้องซึ่งอยู่ในบ้านเดียวกันกับเรา ฟังเพื่อนที่อาจพูดอะไรหรือคอยเล่าเรื่องอะไรต่อมิอะไรให้เราฟังและเราก็ได้ตอบด้วย ฟังคนอื่นที่เราติดต่อเกี่ยวข้องกับ การฟังชนิดนี้มีความสำคัญมิใช่น้อย เพราะทำให้มนุษย์คงความสัมพันธ์ที่ดีตลอดไป อันทำให้ดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

นักเรียนลองสังเกตสถานการณ์ในการฟังต่างๆ

สถานการณ์ที่ ๑ ที่บ้าน

โสภา - คุณๆ วันนี้ฉันต้องอยู่ทำงานล่วงเวลา คุณไม่ต้องไปรับนะ อ้อ คุณช่วยแวะศูนย์การค้า ซิวชมบึง ดับบด ไส้กรอก อ้อ ผงซักฟอกด้วยนะ

สุรัชต์ - จ๊ะ จ๊ะ เร็วๆ หน่อยคุณ ยิ่งสาย รถยิ่งติดนะ

โสภา - เอาละๆ ฉันเสร็จเดี๋ยวนี้ หนุ่ย หนุ่ย เสร็จหรือยังละ
ตอนเย็น สุรัชต์ขับรถไปรอที่ทำงานของโสภา จนถึงหกโมงเย็น
โสภาก็ยังไม่ลงมา สุรัชต์ชักฉุน เดินขึ้นไปตาม ที่ทำงานแห่งนี้ไม่มีลิฟต์ด้วย
ต้องขึ้นบันไดถึง ๔ ชั้น ฉุนขึ้นไปอีก เมื่อขึ้นไปถึงชั้นที่โสภาทำงาน ปรากฏว่า
โสภาก็มหันมามองมาทำงาน่วนอยู่ สุรัชต์โมโห

สุรัชต์ - นี่คุณ ฉันมารอเกือบๆ ๒ ชั่วโมงแล้วนะ

โสภา - อ้าว ก็บอกคุณเมื่อเช้าแล้วไงว่าไม่ต้องมารับ

สถานการณ์ที่ ๒ ที่ท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย ดอนเมือง

เสียงประกาศ - ท่านผู้โดยสารที่จะเดินทางไปกับสายการบินไทย เที่ยวบิน
ที่จี ๒๖๑ ไปฮ่องกง โปรดไปรับการตรวจหนังสือเดินทาง และไปขึ้นเครื่องที่ทางออก
หมายเลข ๔๓ ได้แล้วค่ะ

นางสาววาสนาที่นั่งดูโทรทัศน์รายการเพลงของนักร้องยอดนิยมที่ถ่าย
ทอดทางโทรทัศน์อย่างเพลิดเพลิน ไม่ทันฟังเสียงประกาศ และลืมดูนาฬิกาด้วยว่า
ได้เวลาเครื่องบินจะออกแล้ว

เสียงประกาศ - (อย่างเดิม ครั้งที่สอง คราวนี้ออกชื่อคุณวาสนาด้วย)

เสียงประกาศ - (เหมือนครั้งที่สอง)

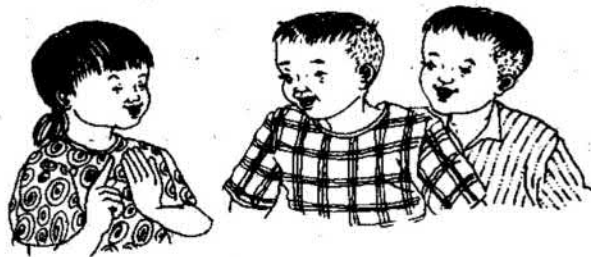
นางสาววาสนาพรอดพรวดลุกขึ้นด้วยความตกใจ รีบเข้าไปตรวจหนังสือ
เดินทางกว่าจะเสร็จ และกว่าจะเดินแกมวิ่งให้ไปถึงทางออกซึ่งอยู่ไกลมาก ในที่สุด
โซคยังเข้าข้าง เธอขึ้นเครื่องบินได้อย่างกระหืดกระหอบ ผู้โดยสารอื่นๆ พากัน
มองนางสาววาสนาเป็นตาเดียว ถ้าเธอไม่ได้ยินเสียงประกาศ เครื่องบินก็ต้องออก
ตามกำหนดเวลา นางสาววาสนาก็ต้องไปเปลี่ยนบัตรผู้โดยสารเป็นเที่ยวบินต่อไป
และตนก็จะไปทำธุระไม่ทันด้วย ยิ่งกว่านั้น ถ้านางสาววาสนามีสัมภาระที่ขึ้นขึ้น
เครื่องขึ้นไปก่อนแล้ว ก็จะทำให้ความยุ่งยากให้แก่สายการบินที่จะต้องรื้อสัมภาระ
เหล่านั้นลงจากเครื่องก่อนออกด้วย อันเป็นมาตรการรักษาความปลอดภัยในการบิน

สถานการณ์ที่ ๓ ภายในร้านอาหารแห่งหนึ่ง

ลูกค้า - ก๋วยเตี๋ยวเส้นเล็กแห้งใส่หมูสับอย่างเดียวยามหนึ่ง ต้มยำยามหนึ่ง
 ไม่ใส่ผักชี ลูกชิ้นปลา เครื่องใน
 เด็กเดินโต๊ะ - ค่ะ ค่ะ
 เมื่อนำก๋วยเตี๋ยวมาเสิร์ฟ มีต้มยำยามเดียว ใส่เครื่องครบทุกชนิด

นักเรียนจะเห็นว่า การฟังเพื่อติดต่อสื่อสารกันตามปกติในชีวิตประจำวันนั้น บางครั้งก็ไม่อาจสื่อสารกันได้ หากผู้ฟังไม่ใส่ใจฟัง จะเป็นเพราะรีบร้อนจนเกินไป สนใจเรื่องอื่นหรือคิดว่าตนเข้าใจแล้ว แท้ที่จริงแม้จะเป็นการฟังเพื่อติดต่อสื่อสารกันตามปกติก็ตาม ผู้ฟังจำเป็นต้องใส่ใจฟัง ไม่ใช่ปล่อยใจไปคิดถึงเรื่องอื่นหรือมัวพะวงทำกิจอื่น บางทีถ้าจดข้อความไว้เพื่อเตือนความจำ ก็จะทำให้ไม่เสียประโยชน์ นักเรียนจะเห็นว่า สถานการณ์ทั้งสามที่ยกมาเป็นตัวอย่างให้ดูนี้ ล้วนเป็นการฟังเพื่อสื่อสารกันตามปกติในชีวิตประจำวัน

๒. การฟังเพื่อเพลิดเพลิน นอกจากการฟังเพลงและดนตรีแล้ว ได้แก่การฟังเรื่องราวที่สนุกสนาน เมาสมอง หรือเรื่องที่ชวนให้ใช้ความนึกฝันหรือจินตนาการ เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดอันเนื่องมาจากกิจการงานและภาวะแวดล้อม การฟังประเภทนี้อาจจัดเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมประเภทนันทนาการได้ อยางไรก็ดี ความเพลิดเพลินจากการฟังขึ้นอยู่กับรสนิยม เวลา สถานที่และอารมณ์ เสียงที่เราฟังอาจเป็นเสียงมนุษย์ เสียงธรรมชาติ หรือเสียงดนตรี แต่ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะที่เกี่ยวกับภาษาเท่านั้น สิ่งที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลินได้คือเสียงของผู้พูดหรือผู้อ่านที่ชักนำให้ผู้ฟังรับรู้ถึงความน่าสนใจของเนื้อเรื่อง และแก่นเรื่องในนิทานนิยาย ความไพเราะของถ้อยคำ ทำนอง หรือเหตุการณ์ที่เล่ามีความซ้ำซ้อนสບอารมณ์ของเรา

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของเรื่องที่ฟังแล้ว ได้ความเพลิดเพลิน เป็นเรื่องที่แสดงนิลายนานาประการของมนุษย์บ้าง สัตว์บ้าง นักเรียนลองปิดหนังสือ ครูหรือเพื่อนเป็นผู้อ่านให้ฟัง เรื่องแรกเป็นนิทานของอิหร่าน เรื่องที่สองเป็นนิทานของจีน

ชาวนาผู้หนึ่งนำไถย่างและสุราผลไม้ขวดหนึ่งมาให้เป็นของกำนัลแก่ราชาที่ตินคนหนึ่ง ราชาที่ตินก็เรียกเด็กรับใช้มายกเอาของกำนัลที่ชาวนาให้ไปไว้บ้านของเขา แต่เขารู้สึกว่าเด็กหนุ่มรับใช้คนนี้ฉลาดแกมโกงชั้นยอด เขาจึงชี้แจงให้เด็กหนุ่มนั้นฟังว่า ได้ผ้าคลุมของกำนัลมืกลงเป็นๆ ตัวหนึ่ง กับยาพิษอยู่ขวดหนึ่ง แล้วยังแนะว่า ในระหว่างทางกลับบ้าน อย่าได้เปิดผ้าคลุมนั้นออกเป็นอันตราย เพราะนกจะบินหนี และกลืนยาพิษก็จะระเหยออกมาฆ่าเด็กรับใช้เสีย

เด็กรับใช้หนุ่มรู้จักนายของเขาดีเกินขนาดด้วยซ้ำ พอเดินไปเห็นนมเหมาะๆ เข้า ก็ไม่เพียงแต่กินไถย่างเสียทั้งตัวอย่างเดียว แถมดื่มเหล้าผลไม้แสนอร่อยเสียจนหมดสุดท้าย เกลี้ยงขวิดไปเลย

ครั้นถึงเวลาอาหารกลางวัน ท่านราชาที่ตินก็กลับบ้าน ให้ภรรยาทำอาหารมาให้กิน ภรรยาบอกให้เขาคอยสักครู่ เพราะอาหารไม่ทันเตรียมไว้ เจ้าของที่ตินก็บอกว่า เอาไถย่างกับเหล้าผลไม้ที่ฝากมากับเด็กรับใช้ก็พอแล้ว เขาแปลกใจและฉุนเฉียวเมื่อภรรยาบอกว่า เขายังไม่เห็นเจ้าหนุ่มนั้นตั้งแต่เข้ามาแล้ว

โดยไม่ยอมเสียเวลาแม้นาทีเดียว ท่านเจ้าของที่ตินก็เผ่นกลับที่ทำงานอย่างรวดเร็ว ณ ที่ทำงานนั่นเอง เขาพบพ่อคนรับใช้นอนหลับปุ๋ยสำราญอยู่ เขาจึงตะโกนเรียก ตะเค็งเด็กหนุ่มบ้าง ให้ตื่นขึ้น แล้วตะคอกถามถึงของกำนัลที่ชาวนาให้มา

พ่อหนุ่มนั้นก็กล่าวว่า “นายขอรับ ในระหว่างผมเดินกลับบ้านลมแรงพัดเอาผ้าคลุมนกปลิวออก นกก็บินหนีหนีไป ผมกลัวว่านายจะลงโทษผม ผมก็เลยดื่มยาพิษนั้นเสียหมดขวด” แล้วยังแถมท้ายว่า “ผมจึงกลับมาอนรอความตายอยู่ที่นี้แหละครับ”

ชายสามคนกำลังจะสอบไล่แข่งขันที่เมืองหลวง จึงพากันไปหาหรือหมอดูคนหนึ่ง หมอดูไม่ยกตอบคำถามของผู้ใดเลย แต่ใช้นิ้วมือนิ้วหนึ่งชี้ขึ้น หลังจากฟังคนทั้งสามบอกเล่าให้ฟัง

ผลสอบประกาศออกมา คนหนึ่งในสามคนนั้นสอบได้ ชื่อเสียงหมอดูผู้นั้นก็เป็นที่เลื่องลือขึ้นมา

* กรมวิชาการ, มาหัวเกาะกันลัด, แปลจาก Laughing Together. ท่านผู้ทรงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ผู้แปล (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๑). หน้า ๘๓, ๑๕๖-๑๕๗.

ลูกศิษย์หนุ่มถามท่านหมอดูว่า ความลับในการทายได้ถูกต้องนั้นคืออะไร
 “ความลับของฉันก็คือไม่พูดอะไรเลย” คำตอบของหมอดูยิ่งทำให้หนุ่มที่
 มาฝึกดูลายมือหงนขึ้นไปอีก

ท่านอาจารย์หมอดูก็ร่ายยาวต่อไปว่า “เธอเห็นฉันรู้นิวเดียวก็อาจหมายความว่า
 ในสามคนนั้นจะสอบได้เพียงคนเดียว แล้วผลก็ออกมาตรงตามที่ฉันทำนายไว้เฉย
 ถ้าสอบได้สองคน คำทำนายของฉันก็ถูกต้องอีกนั่นแหละ เพราะรู้นิวเดียวหมายถึง
 สอบตกคนหนึ่งก็ได้ ถ้าเขาสอบได้หมดทั้งสามคน นิวเดียวก็หมายถึงว่า ทั้งสามคน
 รวมกันนั้นแหละสอบได้ ทำนองเดียวกันนี้ ถึงในทางตรงกันข้าม ก็ถูกอีกนั่นแหละ”

เมื่อนักเรียนได้ฟังเรื่องข้างต้นแล้ว อะไรเป็นจุดสำคัญที่ทำให้นักเรียนได้รับความเพลิดเพลิน
 อาจได้แก่ เนื้อเรื่อง ความคมชัดของคำพูดของตัวละคร แง่คิดที่ได้จากเรื่อง การผูกปม
 และการคลี่คลายปมหรือวิธีนำเสนอ การใช้สัมผัสเสียง ท่าทางกิริยาอาการ การเร่งและทอด
 จังหวะ การใช้โวจนาภาษาของผู้ที่อ่านให้เราฟัง อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง

สรุปแล้วก็คือ ที่นักเรียนได้รับความเพลิดเพลินนั้นเป็นเพราะสาร หรือวิธีนำเสนอของ
 ผู้เล่าอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างก็ได้นั่นเอง

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียนฟังเรื่องเล่าที่ครูหรือเพื่อนนำมาเล่าหรืออ่านให้ฟัง เรื่องเล่านั้นอาจ
 เปิดจากแถบบันทึกเสียงหรือจากวีดิทัศน์ก็ได้

ในการฟังให้นักเรียน

- ๑) จับจุดที่น่าสนใจของเรื่อง
- ๒) หาความคมชัดของเนื้อเรื่อง
- ๓) ชี้ให้เห็นพฤติกรรมที่น่าขันของตัวละคร
- ๔) ชี้ให้เห็นเหตุการณ์ที่ผันแปรไปในเรื่อง
- ๕) บอกข้อคิดที่แฝงอยู่

เขียนสรุปแล้วนำมาเล่าให้เพื่อนฟังหน้าชั้น ทั้งนี้ เรื่องที่ได้ฟังอาจมีสิ่งต่างๆ ข้าง
ต้นนี้ไม่ครบก็ได้

๒. ให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มๆ กลุ่มละ ๒ หรือ ๓ คน แต่ละกลุ่มหาเรื่องที่ก่อให้เกิด
ความเกลียดเกลียดมาเล่าให้ชั้นฟัง เมื่อเล่าแล้วให้นักเรียนบอกด้วยว่า เหตุใดนักเรียนจึงเห็นว่า
เป็นเรื่องที่ให้ความเกลียดเกลียด

นอกจากเรื่องร้อยแก้วแล้ว บทร้อยกรองที่อ่านเป็นทำนองเสนาะนั้น เมื่อเราได้ฟังก็
จะได้รับความเพลิดเพลิน เพราะได้ยินถ้อยคำที่คล้องจองกันเมื่อส่งและรับสัมผัส รวมทั้งยังมี
เนื้อเรื่องชวนฟัง ทำให้เกิดจินตนาการ นึกเห็นภาพตามไปด้วย

ตัวอย่าง

๑. ขึ้นกกตกทุกซี่ยาก	แสนลำบากจากเวียงชัย
มันเฝือกเลือกเผาไฟ	กินผลไม้ได้เป็นแรง
รอนรอนอ่อนอัสตง	พระสุริยงเย็นยอแสง
ช่วงดั่งน้ำครึ่งแดง	แผ่เมฆเขาเงาเมรุธร
ลึงค่างครางโครกครอก	ฝูงจิ้งจอกออกเท่าทอง
ชะนีวิเวกวอน	นกทหร่อนนอนรังเรียง
ลูกนกยักปีกป้อง	อ้าปากร้องร้องแซ่เสียง
แม่นกบกกปีกเคียง	เลี้ยงลูกอ่อนป้อนอาหาร
ภูธรนอนเนินเขา	เคียงคลั่งเกล้ายาวมาลัย
ตกยากจากศฤงคาร	สงสารน้องหมองพักตรา
ยากเย็นเห็นหน้าเจ้า	สร้างโคกเศร้าเจ้าฟ้าอา
อยู่วังดั่งจันทร์รา	มาหม่นหมองละอองนวล
เพื่อนทุกข์สุขโคกเศร้า	จะรักเจ้าเฝ้าสงวน
มีงขวัญอย่าร้ายจวน	นวลพัทตร์น้องจะหมองศรี

ชวนขึ้นกลิ้งกลักกลิ้ง
คลึงเคล้าเย้ายวนยี้

มีรูลั่นกลิ้งเกลี
ที่ทุกซอ้นหย่อนเย็นทรวง

(จาก กาพย์พระไชยสุริยา ของ สุนทรภู่)

๒. มาจะกล่าวบทไป
เสวยราชย์องค์เดียวเที่ยวร่ำภา
อยู่ปราสาทเสาคอดยอดด้วน
มีทหารทอนเท้าเฝ้าเฝ้าเฝ้า
เที่ยวลือชื่อข่าวสารทุกบ้านช่อง
ไม่มีใครซึ่งทั้งหญิงชาย

ถึงระเด่นลันไดอนาถา
ตามตลาดเสาชิงช้าหน้าโบสถ์พราหมณ์
กำแพงแก้วแล้วล้วนด้วยเรียวหนาม
คอยปราบปรามปึงจามิตรที่คิดร้าย
เป็นเสบียงเลี้ยงท้องของถวาย
ต่างฝากกายฝากตัวกลัวบารมี

ฯลฯ

เมื่อนั้น
ครั้นรุ่งเช้าท้าวประตู่ภูธร

นางประแดงทูลลงดวงสมร
เสด็จจรจากเวียงไปเลี้ยงวัว

ฯลฯ

เมื่อนั้น
เหลียวพบสบเนตรนางตานี
สูงระหงทรงเพรียวเรียวรูต
พิศแต่หัวตลอดเท้าขาวแต่ตา
คิ้วก่งเหมือนกงเขาคิดฝ้าย
ทูลลงดวงพักตร์หักงอ
สองเต้าห้อยตุงตั้งตุงตะเคียว
สวดยสลายจากพระโอษฐ์อม

พระสุวรรณลันไดเรื่องศรี
ภูมิพิศพักตร์ลักขณา
งามละม้ายคล้ายอุรกะทลุปา
ทั้งสองแก้มกัลยาตั้งลูกยอ
จุมุกละม้ายคล้ายพริ้วซอ
ลำคอโตตันสั้นกลม
โคนเที้ยวแห้งรวบเหมือนบวบต้ม
มันน่ายเย้นาชมนางเทวี

(จาก ระเด่นลันได ของ พระมหามนตรี (ทวีปย์))

๓. ภูซคงประยาตฉันท์ ๑๒

ชะโดตุกกระตี่โดด
กระเพื่อน้ำพะพร้าวรอย
กระสร้อยซ่าสวายชีว
ประมวลมัจฉะแปมปน
สถานพุดาบส
ตปการประกอบกรรม

สลัดโลดยะหยอยหยอย
กระดอกฉานกระฉ่อนชล
ระวีรวลวดวน
ประหลาดเหลือจะรำพัน
บำเพ็ญพรตพรหมจรรย์
อุกฤษฏ์บ่มบำรุงบุญ

อิลลาแลกระแสน้ำ	สำราญในมโนสุน-
ทราอรจะพ่อนอุณห	อุทกอาบพระอินทรีย์
พระนางพาคณานงค์	เกษมสร่งสุวารี
ละเลิงเล่นกระแสนครี	สนานน้ำสนุกใจ
กระโจมจ้วงกระจอมแจ่ม	แฉล้มแซมชลาลัย
ฤษีชานสำนายนัย-	นทอดทัศนาวาง

(จาก **อิตรราชคำฉันท์** ของ พระยาศรีสุนทรโวหาร (ผัน สาลักขณ))

ข้อความที่ได้ฟังมานี้เป็นบทร้อยกรอง เป็นกาพย์ กลอน และฉันท์ ตามลำดับ ความเพลิดเพลีนอยู่ที่เสียงสัมผัสของคำที่คล้องจองกัน การลงจังหวะเมื่อส่งและรับสัมผัส ตลอดจนการเลือกใช้คำที่ทำให้เห็นภาพ ถ้านักเรียนฟังแล้วยังไม่เข้าใจ ลองให้เพื่อนอ่านให้ฟัง อีกเที่ยวหนึ่ง นักเรียนฟังแล้วรู้สึกอย่างไร ชอบหรือไม่ชอบตอนไหน เพราะอะไร

๑. ให้นักเรียนหาบทร้อยกรองที่นักเรียนชอบมาคนละตอน มาอ่านให้เพื่อนในชั้นฟัง และบอกว่า นักเรียนชอบเพราะอะไร

๒. จงอ่านบทร้อยกรองต่อไปนี้ให้นักเรียนอื่นๆ ในชั้นฟัง

ดูหนูสู้รุ่ง รุ่งสุดสู้หนูสู้
หนูสู้ดูอยู่ รุ่งอยู่หนูสู้

(จาก **กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง** ของ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร)

ให้ผู้ฟังตอบว่าเพลิดเพลีนเพราะเหตุใด

๓. การฟังเพื่อรับความรู้ การฟังชนิดนี้ได้แก่ การฟังเรื่องราวที่เกี่ยวกับวิชาการ ข่าวสาร และข้อแนะนำต่างๆ จะต้องฟังให้เข้าใจ จดจำสาระสำคัญไว้ให้ได้ แล้วใช้ความคิด วิเคราะห์ ตีความ สังเคราะห์และประเมินคุณค่าได้ตามลำดับ

การฟังข้อความรู้ที่ผู้พูดพูดจากประสบการณ์และความเข้าใจ โดยไม่ได้เขียน เรียบเรียงไว้ก่อน ต่อไปนี้

วิธีฝึกให้รู้เท่าทันตน

ในชีวิตของคนเราไม่ว่าใครก็ตาม คงจะมีหลายครั้งที่เรารู้สึกว่าเราเสียรู้คนอื่น เราทำสิ่งผิดพลาดที่ไม่น่าทำ เราตัดสินใจพลาด เราเลือกสิ่งที่ไม่ควรเลือก เหล่านี้เป็นต้น

หลายครั้งเรารู้สึกเสียใจและคิดว่าเราควรจะทำอย่างไรดี จึงจะหลีกเลี่ยงสถานการณ์เช่นนั้นได้

ลองวิเคราะห์ดู เช่น เราเลือกซื้อของผิด เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะเราไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วนว่าของนั้นคุ้มค่างับราคาที่เราลงทุนหรือไม่ ของนั้นจะใช้ประโยชน์ได้เพียงไหน เราควรซื้อที่ร้านอื่นจะดีกว่าหรือไม่ เพราะของชนิดเดียวกันอาจถูกกว่าก็ได้

การหยุดพิจารณาแม้เพียงอึดใจเดียว อาจทำให้เราไม่ต้องมาเสียใจภายหลัง ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ก็คือ เราไม่สามารถหยุดพิจารณาได้แม้เพียงอึดใจเดียว ทั้งๆ ที่เรารู้อยู่แก่ใจว่า การหยุดพิจารณาเช่นนั้นก็มีประโยชน์

ความจริงคนเราจะเกิดความเคยชินในการหยุดพิจารณาชั่วขณะก่อนที่จะทำอะไรลงไป ไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียน การคิด การกระทำ มีเคล็ดลับอยู่ว่า ต้องฝึกให้บ่อยในทุกโอกาสที่สามารถฝึกได้ นับตั้งแต่ตื่นนอนขึ้นมาจนเข้านอนหลับไป หากเราหลงลืมมิได้หยุดคิดพิจารณา เราก็ไม่จำเป็นต้องกังวลใจ หงุดหงิด นึกขึ้นได้เมื่อไรก็พิจารณาเมื่อนั้น ทำบ่อยๆ ทำซ้ำๆ ไม่เคร่งเครียด ไม่กังวล ทำได้แค่นั้นก็เท่านั้น

สังเกตดูเถาะ การหยุดคิดพิจารณาที่กำลังเรียกร่องหาอยู่จะเกิดขึ้นแก่เราได้ดีขึ้น ถึขึ้นทุกที เมื่อถึงเวลาที่สำคัญหรือที่เรียกว่าเวลาวิกฤติ เราจะสามารถหยุดคิดพิจารณาได้

ท่านผู้ฟังครับ ขณะนี้ท่านหยุดคิดพิจารณาได้ไหม พิจารณาอะไร ถ้าท่านกำลังใจลอย นึกถึงใครคนหนึ่ง นึกถึงสิ่งที่ท่านกำลังจะกระทำล่วงหน้า ท่านก็ลองหยุดพิจารณาว่า อ้อ! เรากำลังใจลอย เรากำลังนึกถึงที่โน่น ที่นี้ ถ้าท่านใจไม่ลอย ท่านก็หยุดคิดพิจารณาอีกแหละว่า ที! เรากำลังฟังอยู่ ถ้าท่านเกิดความรู้สึกอยากคุยกับเพื่อนข้างๆ ขึ้นมา เพราะอยากรู้ว่าเมื่อคืนนี้ฟุตบอลของทีมไหนชนะ ท่านก็หยุดทักท้วงว่า เอ้อ! กำลังจะถามเพื่อน แต่ทั้งนี้ไม่ได้ห้ามไม่ให้คิด ไม่ให้อยากรู้ ไม่ให้อยากทำ เพราะสิ่งเหล่านี้ห้ามกันไม่ได้หรอก แต่ที่แนะให้หยุดทักท้วงก่อนนั้น อยู่ในวิสัยที่ทำได้ และถ้าทำได้จริงๆ บ่อยๆ นี่แหละ ที่ท่านเรียกว่า สติได้เกิดขึ้นแก่เรา ได้เจริญขึ้นแล้วในตัวเรา และถ้าสติได้เจริญขึ้นจนถึงจุดที่ท่านเรียกว่า สติอันไพบูรณ์เมื่อไรแล้ว ท่านจะบรรลุถึงซึ่งชีวิตอันประเสริฐโดยแท้

นักเรียนคงสังเกตได้ว่า ข้อความข้างบนที่ถอดออกมาจากคำพูดโดยตรงนั้น เราไม่สามารถรับสารที่ผ่านมาจากอวัจนภาษาได้เลย จึงอาจทำให้ขาดความชัดเจนแจ่มแจ้ง และลดความน่าสนใจลงไปได้

อย่างไรก็ดี เราพอสังเกตภาษาที่ใช้นำเสนอว่าต่างจากภาษาที่ใช้ในการเขียน เช่น ใช้คำซ้ำๆ กัน มีคำบางคำเกินเข้ามา ซึ่งไม่จำเป็นสำหรับการอ่าน หรือเราไม่จำเป็นต้องใช้ในการเขียน มีคำอุทานแปลกๆ ซึ่งเป็นท่วงทำนองเฉพาะตัวของผู้พูด แม้กระนั้นก็ดี ถ้าเรารู้จักเลือกจับเฉพาะสาระประโยชน์ แล้วนำมาประพุดติปฏิบัติให้ได้ ก็จะเกิดผลแก่ชีวิตของเรา นั่นคือ การฟังครั้งนั้นได้ผลคุ้มกับเวลาที่เรາเสียไป

การฟังเรื่องความรู้ที่มีผู้อ่านให้ฟัง

เรื่องของมหาตมะ คานธี

กล่าวกันว่า ท่านมหาตมะ คานธีเป็นผู้มีกำลังใจเข้มแข็งมาก วันหนึ่งท่านจะไปเมืองหนึ่งในชนบทของอินเดีย บริวารของท่านก็จัดรถให้ ท่านมหาตมะบอกว่า ท่านจะกลับไปตลอดทาง เมื่อถึงจึงจะตื่น ว่าแล้วท่านก็ขึ้นรถและหลับทันที บริวารของท่านก็ขับรุดไปด้วยความระมัดระวัง ครั้นใกล้ออกไปถนนหนทางขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ รถเกิดเสียหลักคว่ำลงอย่างไม่เป็นท่า บริวารตกใจกลัวว่าตัวจะผิ ดอย่างร้ายแรง เมื่อได้สติต่างก็มาดูท่านมหาตมะ ปรากฏว่าท่านยังหลับอยู่อย่างสบาย บริวารแปลกใจ พวกเขาบาดเจ็บกันทั้งนั้น แต่ท่านมหาตมะ คานธีไม่รู้วารถคว่ำ

เมื่อจัดการแก้ไขรถเรียบร้อยแล้ว เขาก็พาท่านมหาตมะเดินทางต่อไปจนถึงเมืองปลายทาง พอรถหยุดก็กลง ท่านมหาตมะ คานธีก็ตื่น เป็นไปตามคำของท่าน คือจะกลับไปตลอดทางและตื่นเมื่อถึง นี่แสดงว่าท่านมหาตมะ คานธีมีมโนเมยทธิ หรือกำลังใจเข้มแข็งมาก บังคับใจได้อย่างประหลาด จะให้หลับก็หลับได้ทันที จะให้ตื่นก็ตื่นได้ตามใจ

(จาก "สมบัติของนักภาษา" ของ ดิลก ในวารสาร ภาษาและหนังสือ ของ สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ฉบับที่ ๑๘ วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๑๙)

นักเรียนจะเห็นได้ว่า จาก เรื่องของมหาตมะ คานธี ให้ความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของโลกคนหนึ่ง ซึ่งมีกำลังทางจิตเข้มแข็งผิดกับคนทั่วไป ถ้าจะตั้งข้อสังเกตว่า บุคคลสำคัญของโลกมักมีลักษณะพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง นักเรียนจะเห็นด้วยหรือไม่ นักเรียนได้รู้ศัพท์ใหม่ เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีอะไรบ้าง ศัพท์เหล่านี้แปลว่าอะไร

อหนึ่ง ระหว่างรับสารโดยการฟังเพื่อความรู้ ควรพยายามฟังเลื่องว่า ผู้ส่งสารกล่าวข้อความตอนใดเป็นข้อเท็จจริง หรือเป็นข้อคิดเห็น เมื่อจับประเด็นได้ ควรจดลงไว้เพื่อช่วยการฟัง

กิจกรรม

๑. นักเรียนที่มีความรู้เป็นพิเศษเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การใช้สมุนไพรในครัว อาทิ ผิวมะกรูดแก้วิงเวียนศีรษะ ใบมะนาวปิดขมับแก้ปวดศีรษะ หัวหอมแดงขยี้ดม ทำให้จมูกโล่ง น้ำมันขมิ้นแก้ท้องผูก นำมาเล่าเป็นความรู้ให้ครูและเพื่อนๆ ในชั้นฟัง

นักเรียนที่เป็นผู้ฟังสังเกตว่า สิ่งที่ตนได้ฟังนั้นตนเองเคยทราบมาก่อนหรือไม่ ได้ประโยชน์อย่างไร น่าเชื่อถือเพียงใด และแสดงให้เห็นว่าผู้ฟังมองเห็นประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับหรือไม่ อย่างไร

ควรทำให้ได้อย่างน้อยคนละ ๑ ครั้ง

๒. ครูหรือนักเรียนเลือกบทความที่แสดงความรู้ที่ไม่ยากหรือซับซ้อนเกินไป นำมาอ่านให้เพื่อนฟัง โดยใช้เวลาไม่เกิน ๕ นาที บทความดังกล่าวอาจเป็นความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย อาชีพเสริม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปะในการดำรงชีวิต ระหว่างที่ฟังให้นักเรียนในชั้นจดสาระสำคัญที่เป็นข้อความรู้ของบทความไว้ เมื่อฟังจบให้เขียนข้อสังเกตดังนี้

๑) ได้ประโยชน์อะไรบ้าง

๒) เรื่องที่ฟังน่าเชื่อถือเพียงใด

๓) วิธีอ่านทั้งในแง่การใช้เสียงและกิริยาอาการชวนฟังหรือไม่ อย่างไร

๔) วิธีอ่านช่วยเสริมให้เนื้อเรื่องและประเด็นสำคัญแจ่มแจ้ง ชัดเจนขึ้นหรือไม่ เพียงใด

๔. การฟังเพื่อได้คติชีวิตและความจริงใจ คำ จรรโลงใจ นั้น บางคนเข้าใจความหมายอย่างแคบ และบางคนเข้าใจความหมายอย่างกว้าง ผู้ที่เข้าใจอย่างแคบคิดว่า **ความจรรโลงใจ** คือ ความมีใจสูงขึ้นไปทางศีลธรรมจรรยาเท่านั้น แท้จริงคนเราอาจมีใจสูงขึ้นไปทางความงามหรือความรู้ ซึ่งอาจไม่เกี่ยวกับศีลธรรม แต่มีผลส่งให้เป็นคนมีศีลธรรมดี เพราะความงามทำให้คนประณีต คลายความดูร้ายลง ความรู้ทำให้เราพ้นจากความมมง่าย และนำเราไปสู่ความจริง จึงอาจสรุปเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายว่า ความจรรโลงใจนั้นอาจเป็นไปในทางความดี ความงาม หรือความจริง ก็ได้

การฟังเพื่อได้คติชีวิตและความจริงใจ ได้แก่ การฟังพระธรรมเทศนา คำสอน โอวาทเรื่องราวต่างๆ และบทกวีที่ไพเราะที่ช่วยคำจรรโลงใจให้สูงขึ้นประณีตขึ้น การฟังชนิดนี้เป็นการฟังที่ก่อให้เกิดสติปัญญา ความสุขุม และวิจารณ์ญาณ ผู้ฟังจึงต้องฟังด้วยความตั้งใจ การฟังเพื่อให้ได้คติมีความสำคัญมากในการดำรงชีวิต เพราะจะช่วยให้ผู้ฟังมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม และเป็นไปในทางสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

ฟังดีแล้วไซร้ จักได้ปัญญา

การฟังเพื่อได้คติชีวิตและความจริงใจในบางโอกาสผู้ฟังควรใช้ความคิดพิจารณาไปด้วย เลือกเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ รู้จักปฏิเสธในสิ่งที่ตนได้พิจารณาแล้วว่าไม่ชอบด้วยเหตุผล หรือขัดต่อสภาพความเป็นจริง

ผู้ที่เคยฟังพระบรมราโชวาทในโอกาสต่างๆ จะมีความรู้สึกตรงกันอย่างน้อยหนึ่งว่า สารสำคัญในพระบรมราโชวาทล้วนให้ความจรรโลงใจตามนัยที่กล่าวมาข้างต้น จึงได้ัญเชิญมาพิมพ์ไว้ให้นักเรียนพิจารณาดังต่อไปนี้ อย่างไรก็ตามก็ดี นักเรียนควรหาโอกาสฟังด้วยตนเองบ้าง ในโอกาสสำคัญๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันพระราชทานปริญญาบัตร

พระบรมราโชวาท

ในพิธีสวนสนามเนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาคณะลูกเสือแห่งชาติ

ณ กรีฑาสถานแห่งชาติ

วันอังคารที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๑๒

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาร่วมพิธีปฏิบัติญาณตนสวนสนามของคณะลูกเสือ และที่ได้รับรายงานว่างานของคณะลูกเสือดำเนินก้าวหน้ามาเป็นลำดับ

การลูกเสือเป็นกิจการที่ผู้ใหญ่จัดขึ้นสำหรับเด็ก คือผู้ใหญ่ผู้มีความเสียสละ มีความมุ่งมั่นเจริญต่ออนาคตของเด็ก มาร่วมมือกันอุทิศกำลังกายกำลังความคิด อุทิศเวลาและประโยชน์ส่วนตัว จัดกิจการลูกเสือขึ้น ทำตัวเป็นผู้นำ ผู้ฝึกสอน พร้อมทั้งผู้อุปถัมภ์แก่เด็ก ช่วยกันฝึกฝนอบรมเด็กให้มีความรู้ดี มีความเข้มแข็งมีกบป็น และมีความเฉลียวฉลาด เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นคนมีค่าในสังคมและในขณะเดียวกัน ก็เป็นคนที่จะทำให้สังคมเป็นสังคมที่มีค่าด้วย ในโอกาสสำคัญนี้ ข้าพเจ้าจึงขอฝาก หลักการที่กล่าวข้างต้นไว้กับผู้บังคับบัญชาลูกเสือและผู้บริหารกิจการลูกเสือทุกคน เพื่อท่านจะได้ทราบตระหนักถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงของการลูกเสือ และร่วมกัน รักษาเจตนารมณ์นั้นไว้ให้เที่ยงตรง เพื่อความมั่นคงของคณะลูกเสือและเพื่อ ประโยชน์ของเยาวชนของเรา

ในส่วนตัวลูกเสือนั้น ขอเตือนว่า การที่ได้เข้ามาเป็นลูกเสือย่อมเป็นโอกาส ให้ได้เข้ารับการฝึกฝนอบรมความรู้และความดีต่างๆ เป็นอันมาก ที่จะทำให้เป็นคน มีความเข้มแข็ง มีความสามารถ มีความคิด มีความสุจริต และมีน้ำใจ ซึ่งจะเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งแก่การดำเนินชีวิตในอนาคต ลูกเสือจะต้องคิดพิจารณาให้เห็น ประโยชน์ดังนี้ แล้วตั้งใจรับการฝึกหัดอบรมโดยเต็มกำลังความสามารถ และ ระมัดระวังประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมายข้อบังคับและอุดมคติของลูกเสือโดยเคร่งครัด จักได้เป็นลูกเสือที่สมบูรณ์ในวันนี้ และเป็นกำลังดำรงความเป็นปึกแผ่นรุ่งเรืองของ การลูกเสือต่อไปในวันข้างหน้า

ที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชมกับผู้ที่ได้รับเหรียญลูกเสือสดุดีทุกท่าน และขออวยพรให้งานวันคล้ายวันสถาปนาคณะลูกเสือแห่งชาติครั้งนี้ดำเนินไปด้วย ความเรียบร้อยสำเร็จประโยชน์ตามความมุ่งหมายทุกประการ ขอให้ผู้บังคับบัญชาลูก เสือ ตลอดจนทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกันในงาน ประสบความสุขความสวัสดิ โดยทั่วกัน

แม้นักเรียนจะไม่ได้ฟัง แต่เมื่ออ่านคงจะได้รับความจริงใจ นักเรียนควรสังเกตด้วยว่า สำนวนภาษาที่ใช้ในพระบรมราโชวาทนี้ ประกอบไปด้วยถ้อยคำที่มีความหมายและไม่กำกวม

นักเรียนยังได้ข้อความรู้อะไรอีกบ้างจากพระบรมราโชวาทนี้ และความจริงใจที่ได้รับนั้น มีในด้านใดบ้าง น่าจะได้บันทึกไว้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่มเพื่อน

สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เป็นอีกทางหนึ่งที่ทำให้เรามีโอกาสได้ฟังสารที่ให้ความจริงใจ ดังเช่นบทความของผู้ทรงคุณวุฒิเนื่องในวันเข้าพรรษาต่อไปนี้ ผู้ฟังจะได้รับความจริงใจมากน้อยต่างๆ กันไปตามประสบการณ์และภูมิหลังของแต่ละบุคคล นักเรียนควรหาโอกาสฟังบทความทำนองนี้อยู่เป็นนิจ

คำบรรยาย

ผลพลอยได้จากการออกพรรษา

ของ

นายประภาศน์ อวยชัย

สวัสดี ท่านผู้ฟังที่เคารพทั้งหลาย

พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ขออ้อมอภิวาทน์ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้เอง ตรัสรู้ชอบ ทรงรู้แจ้งในสิ่งทั้งปวง ทรงพระเมตตา นำสัจธรรม โปรดสัตว์ผู้มีปัญญาให้เข้าถึงความจริง อันเป็นเหตุเป็นผล เพื่อทำจิตใจให้ผ่องใส ถึงซึ่งการสัจภาพ คือพระนิพพานแก่เวไนยสัตว์ทั่วหน้า

วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่งปีนี้ตรงกับวันศุกร์ที่ ๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ ทุกท่านคงทราบดีแล้วว่า เป็นวันปวารณาออกพรรษาของพระคุณเจ้าพระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษามาครบไตรมาสตามพระพุทธานุญาต

การออกพรรษาเป็นเรื่องของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาโดยตรง แต่ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนิกชนอยู่ด้วย เพราะพระพุทธานุญาตเป็นศาสนาสถาปนาประจำชาติของประเทศไทยมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์แล้ว ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ส่วนมากได้มาจากลัทธิพราหมณ์ผนวกกับพระพุทธานุญาต กล่าวคือ พิธีบางอย่างเดิมเป็นของพราหมณ์ แต่ภายหลังเราได้นำพระพุทธานุญาตเข้าไปสอดแทรก เช่น อาราธนาพระสงฆ์ไปเจริญพระพุทธมนต์ร่วมในพิธีนั้น เป็นต้น จนมีคำพังเพยว่า "พุทธกับไสยไปด้วยกัน" หมายความว่าศาสนาพุทธกับไสยศาสตร์ คือลัทธิพราหมณ์

มีการปฏิบัติร่วมกัน เพราะลัทธิพระพุทธศาสนาไม่มีพิธีการต่างๆ เหมือนกับลัทธิพราหมณ์ พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล คือศาสนาแห่งปัญญา จึงต้องนำเอาลัทธิพราหมณ์มาเป็นอุปกรณ์เพื่อก้าวไปสู่ธรรมะในพระพุทธศาสนาบ้าง

ประเพณีในท้องถิ่นในวันออกพรรษา ถือเป็นเอกลักษณ์เทศกาลวันหนึ่ง กล่าวคือมีการทำบุญสุนทานพิเศษจากการทำบุญวันพระธรรมดา เช้าวันรุ่งขึ้นมีการทำบุญตักบาตร เรียกสั้นๆ ว่า ตักบาตรเทโว ซึ่งย่อมาจากคำว่า เทโวโรหนะ แปลว่าการเสด็จลงจากเทวโลกของพระพุทธเจ้า โดยถือว่าเป็นวันคล้ายกับวันที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มาสู่มนุษยโลก หลังจากการเทศนาโปรดพระพุทธานุสาวิตตลอด ๓ เดือนแล้ว วันนั้นประชาชนพุทธบริษัทพากันไปทำบุญตักบาตรกันมาก และถือว่าเป็นวันพระพุทธเจ้าเปิดโลก คือ ทรงแสดงธรรมให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจเรื่องบาปบุญคุณโทษ และเรื่องนรกสวรรค์อย่างแจ่มแจ้ง

บางท้องถิ่นในชนบท วันออกพรรษานอกจากจะทำบุญตักบาตรและฟังพระธรรมเทศนาแล้ว ตอนกลางคืนยังมีพิธีบูชาไฟด้วย คือทางวัดได้ตกแต่งสถานที่ให้สวยงาม ประดับประดาด้วยโคมและธงทิวต่างๆ มีจุดพลุ ตะไล ไฟพะเนียง และดอกไม้เพลิงสว่างไสวเป็นพุทธบูชา ในตอนกลางคืนบางแห่งก็จัดให้มีกีฬาแข่งเรือ เพื่อส่งเสริมความสามัคคีระหว่างประชาชนในถิ่นใกล้เคียง และเป็นการฝึกซ้อมฝีพายไว้เพื่อใช้ในขบวนแห่และการสงครามทางเรือ ซึ่งมีมาจากสมัยโบราณ นี่คือกิจกรรมที่พุทธศาสนิกชนกระทำในวันออกพรรษา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา

ส่วนกิจกรรมที่พระภิกษุสงฆ์จะต้องปฏิบัติ คือ การปวารณา ได้แก่ การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ตักเตือนกัน การที่พระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติให้พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาร่วมกัน ครบไตรมาสปวารณาต่อกันนั้น คงจะเป็นเพราะเหตุสำคัญ ๒ ประการ คือ

ประการแรก เพราะจะไม่ได้อยู่ในที่แห่งเดียวกันทุกวันเหมือนเวลาจำพรรษา

ประการที่สอง เพราะจะไม่ได้ทำอุโบสถร่วมกันทุก ๑๕ วัน

ประการแรก ที่ว่าไม่ได้อยู่ในที่แห่งเดียวกันนั้น คือพระภิกษุสงฆ์สมัยพุทธกาลจะต้องออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามถิ่นต่างๆ โดยไม่ให้จำกัดทางกัน เพื่อให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายเป็นประโยชน์แก่อกุลแก้วมวลชนทุกเหล่า บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม สร้างสันติสุขให้แก่ชาวโลก การจาริกไปโดยลำพังอย่างนั้น ถ้าผู้ไปเป็นพระอริยเจ้า ก็คงจะไม่ทำสิ่งใดที่ผิดต่อพระวินัย เพราะท่านเป็นผู้ทรงศีลาจารวัตรอันดีงาม ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรงตามพระธรรมวินัย ปฏิบัติถูกต้องและเหมาะสมมองเห็นโทษเพียงเล็กน้อยที่ถูกตำหนิว่า เป็นภัยที่น่ากลัว เครื่องครัดในสิกขาบท

บัญญัติทุกข้อ แต่ถ้าพระที่ไปยังไม่ได้เป็นพระอริยเจ้า การประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยยังไม่สมบูรณ์ ศีลาจารวัตรยังไม่ดีงามพอ จะไม่มีใครว่ากล่าวตักเตือนเสี่ยงนินทาจะต้องมีโดยไม่ต้องสงสัย

ประการที่สอง ที่ว่าเพราะจะไม่ได้ทำอุโบสถร่วมกันทุก ๑๕ วันนั้น คือตามธรรมดาพระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะต้องแสดงความบริสุทธิ์ต่อกันทุก ๑๕ คำ คือในวันกลางเดือนและสิ้นเดือน เรียกว่า สงอุโบสถ หรือ สงปาติโมกข์ โดยไปรวมกันที่พระอุโบสถหรือที่แห่งใดแห่งหนึ่ง แล้วฟังสวดปาติโมกข์พระวินัยของพระภิกษุ ซึ่งเป็นระเบียบข้อบังคับที่จะต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด รวม ๒๒๗ ลักขาบท แบ่งเป็นหมวดๆ มีพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้สวด พระภิกษุคนอื่นๆนั้นนั่งฟังเมื่อจบแต่ละหมวด พระที่สวดนั้นก็ถามเป็นภาษาบาลีมีความหมายว่า ในหมวดนี้ ท่านทั้งหลายไม่ได้ฝ่าฝืนกระทำความผิดหรือยังบริสุทธิ์อยู่หรือไม่ ถ้ายังบริสุทธิ์อยู่ ขอให้นิ่ง เมื่อภิกษุทั้งหลายนิ่งก็แสดงว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ พระสวดก็สวดต่อไปอย่างนี้ทุกหมวดจนจบเป็นการตรวจสอบความประพฤติซึ่งกันและกัน

เมื่อมีการตรวจสอบกันอยู่ทุก ๑๕ วันอย่างนี้ ก็เป็นอันรู้กันดีว่าพระสงฆ์ทุกรูปเป็นผู้บริสุทธิ์มีศีลเสมอกัน ไม่มีสิ่งใดที่น่ารังเกียจ หากจะเห็นว่าพระรูปใดที่ประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสมก็ตักเตือนและหักท้วงกันได้ เมื่อไม่เชื่อฟังยังขึ้นทำอยู่ก็ห้ามไม่ให้ร่วมอุโบสถสังฆกรรมกันได้ เพราะไม่บริสุทธิ์มีศีลไม่เสมอกัน เป็นอันว่ามีทางควบคุมกันได้ เพราะอยู่ร่วมกัน แต่ถ้าแยกย้ายกันไปหลังจากออกพรรษา เพื่อปฏิบัติศาสนกิจหรือกิจส่วนตัว ไม่มีโอกาสได้เห็นการปฏิบัติของกันนานๆ จึงจะได้กลับมาพบกัน อาจจะได้ยินเสียงตำหนิจากคนอื่นบ้าง หรือเห็นกิริยาอาการที่น่ารังเกียจบ้าง ก็จะเกิดไม่ไว้วางใจกันเกี่ยวกับความบริสุทธิ์เป็นทางแห่งการแตกสามัคคีทางที่สมควรจะได้เปิดโอกาสให้ผู้อื่นช่วยตักเตือนด้วย

ฉะนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุที่อยู่จำพรรษาครบไตรมาสได้ตักเตือนกันในวันออกพรรษา ก่อนที่จะแยกย้ายกันไป คือในวันนั้นแทนที่จะให้สวดปาติโมกข์ซึ่งเป็นพระวินัยของพระภิกษุให้คณะสงฆ์ฟัง กลับทรงให้แต่ละรูปขอรับรองให้พระรูปอื่นตักเตือนตน ซึ่งเรียกว่าทำสังฆปวารณากัน กล่าวคือพระทุกรูปไม่ว่าผู้ใหญ่ผู้น้อย ต้องปวารณาต่อกัน โดยยอมตนให้พระด้วยกันว่ากล่าวตักเตือน ท่านที่ถูกตักเตือนก็ต้องรับฟังคำตักเตือน และต้องพิจารณาตนเองด้วย ถ้าเป็นความจริงก็ต้องกลับตัวเสียใหม่ ถ้าไม่เป็นความจริงก็ต้องชี้แจงแสดงเหตุผลให้กระจ่างแจ้ง ผู้ตักเตือนจะได้หมดความระแวงสงสัย เพราะพระท่านถือว่าเรื่องของสงฆ์นั้น พระทุกรูปต้องรับผิดชอบร่วมกัน ไม่ปลีกตนออกจากหมู่เมื่อเห็นความบกพร่องเกิดขึ้น ต้องหักท้วงกันทันที

เมื่อได้ปวารณาต่อกันแล้ว ก็ทำให้เกิดการเพิ่มพูนความเมตตากรุณาต่อกัน หวังดีต่อกัน เมื่อได้มาพบเห็นกัน เห็นสิ่งใดที่ไม่ดีไม่งามก็เตือนกัน หรือไม่ได้เห็น เพียงแต่ได้ยินคำบอกเล่า หรือนึกถึงก็จงสละในกิริยาอาการก็ตาม ต่างก็เตือนกัน ตามที่ได้ขอปวารณากันไว้ ในกาลต่อมา พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาในวัดเดียวกัน เป็นจำนวนมาก แม้จะไม่ได้แยกย้ายกันไปหลังจากออกพรรษาแล้ว ก็คงถือเป็น ธรรมเนียมประเพณีจะต้องปวารณากัน เพื่อให้ว่ากล่าวตักเตือนตามพระวินัยอนุญาต

การปวารณากันนี้ เป็นวิธิต่างให้พระภิกษุในพระพุทธศาสนามีศีลเสมอกัน ไม่รังเกียจกัน เป็นการสร้างภราดรภาพให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ มีความสามัคคีเข้าถึง จิตใจกันได้และอยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่ จากกันไปก็รำลึกนึกถึงกัน เป็นไปเพื่อ ความรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา นี่คือประโยชน์ของการปวารณาที่พระภิกษุสงฆ์ และสถาบันพระพุทธศาสนาจะพึงได้รับ ปวารณานี้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในวันออกพรรษา

จากการปวารณานี้ ถ้าชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ครองเรือนและอยู่ในวงศ์ญาติ ได้ นำเอาการปวารณาของพระภิกษุสงฆ์มาใช้โดยอนุโลม ก็จะบังดาลสันติสุขให้เกิด แก่สังคมยิ่งขึ้น ตั้งแต่สังคมหน่วยย่อยจนถึงสังคมหน่วยใหญ่ คือประเทศชาติ

ภายในครอบครัว ถ้าสามี ภรรยา บิดา มารดา และบุตรธิดา ได้ปวารณากัน คือเปิดโอกาสให้ตักเตือนกันได้ ไม่มีทิฐิมานะ สามีขอให้ภรรยาตักเตือน เมื่อเห็นว่า ตนผิดพลาด ภรรยาก็ขอร้องให้สามีตักเตือนเมื่อตนผิด เพื่อจะได้แก้ไขสิ่งที่ ผิดพลาดให้ถูกต้อง และแก้ไขสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควรให้เหมาะสม

เรื่องราวของบิดามารดากับบุตรธิดาก็เช่นเดียวกัน ถ้าฝ่ายบิดามารดามี ความเอ็นดู รักใคร่บุตรธิดา ไม่มีทิฐิมานะถือว่าตนเป็นพ่อเป็นแม่ เกิดก่อน รู้ดี กว่าลูก ไม่นึกว่าลูกได้รับการศึกษามาแล้ว ท่ามกลางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและ สิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมือนกับสมัยของตน ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุตรธิดา ถ้าบุตรธิดาเกิดเห็นว่าความคิดเห็นความเห็นของพ่อแม่ล้าสมัย อยู่ในยุคใดโนเสาร์เท่าล้านปี ไม่ยอมรับฟังคำแนะนำตักเตือนของบิดามารดา ครอบครัวนั้นก็หาความสงบสุขได้ยาก

แต่ตรงกันข้าม ถ้าครอบครัวใดบิดามารดาและบุตรธิดา มีความเคารพ รักใคร่กันดี ไม่มีทิฐิมานะ รับฟังความคิดเห็นกัน บิดามารดาเอาใจใส่ดูแลบุตร ธิดา คอยสังเกตความประพฤติของบุตรธิดา ถ้าเห็นว่าจะออกนอกกลุ่มนอกทางไปมาก ไม่รักษานขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีที่ดีของชาติ ก็เหนียวรั้งไว้ สิ่งที่ดีแม้จะเป็น ของใหม่ เมื่อบุตรธิดารับเอามาก็โอนอ่อนผ่อนตาม ไม่ขัดขวาง เมื่อว่ากล่าวตักเตือน บุตรธิดาก็เชื่อฟัง เคารพนับถือบิดามารดา ไม่ดื้อดิ่ง ฝ่ายบิดามารดา เมื่อบุตรธิดา เห็นว่าจะออกนอกหลักสุตร ก็หาทางสะกิดใจให้ได้สติด้วยวิธีการที่ดีไม่ดูหมิ่นว่า เป็นคนล้าสมัย ถ้ายังไม่ได้สติ ก็หาโอกาสกราบไหว้ร้องขอ เพื่อให้หันเข้าหาทางที่ถูก

บิดามารดาก็เห็นแก่บุตรธิดา หันเข้าหาทางที่ถูกที่ควร ไม่เห็นว่าลูกดูหมิ่นดูแคลน

มีครอบครัวบางครอบครัว บิดามารดาและบุตรธิดาปฏิบัติต่อกันคล้ายกับพระที่ปวารณากันไว้ คือบิดามารดาบอกกับบุตรธิดาว่า "ถ้าลูกทะเลาะกัน พ่อแม่จะตักเตือน ถ้าไม่เชื่อฟัง จะไม่รับประทานอาหาร แต่ถ้าพ่อแม่ทะเลาะกัน ลูกจะทำอย่างไร" ลูกก็ตอบว่า "ถ้าพ่อแม่ทะเลาะกัน ลูกจะไม่ไปโรงเรียน จะเลิกเรียนหนังสือ" เมื่อสัญญากันอย่างนี้แล้ว ปรากฏว่าบุตรธิดาไม่ทะเลาะกันเลย เพราะกลัวบิดามารดาจะอดอาหาร ส่วนบิดามารดาถ้ามีเค้าวาจะทะเลาะกัน เช่น บิดาหรือมารดาขึ้นเสียงดัง บุตรหรือธิดาคนใดคนหนึ่งจะเอ่ยขึ้นทันทีว่า "คุณพ่อคุณแม่" เพียงเท่านั้น บิดามารดาก็จะหยุดเสียงดังทันที เป็นอันว่าครอบครัวนั้นมีสันติสุข เพราะบิดามารดาและบุตรธิดาให้สัญญากันไว้ เหมือนกับการปวารณาของพระสงฆ์

ระหว่างครูกับศิษย์ มิตรกับมิตร ญาติกับญาติ ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ถ้าต่างฝ่ายต่างปวารณากันไว้ เพื่อให้ตักเตือนกันได้ ในเมื่อเห็นว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำผิดพลาด หรือเริ่มจะรุนแรงต่อกัน และรับฟังคำท้วงติงหรือคำตักเตือนด้วยเจตนาดีของอีกฝ่ายหนึ่ง ความยุ่งยาก ชัดแย้งกัน จนเป็นเหตุให้ตัดญาติขาดมิตรกันบ้าง เดินขบวนขับไล่กันบ้าง นัดหยุดงานกันบ้าง ก็จะไม่เกิดมีขึ้น

การปวารณากันนี้ จะศักดิ์สิทธิ์สัมฤทธิ์ผลได้ ต้องอาศัยผู้ปวารณานั้น ๑) มีความตั้งใจที่จะแก้ไขตนเอง ๒) มีสัจจะความจริงใจ ๓) ตักเตือนหรือท้วงติงกันด้วยความหวังดี ๔) ตีราคาผู้ตักเตือนว่าเป็นเหมือนผู้บอกขุมทรัพย์ให้ หรือเป็นเสมือนนายช่างที่ช่วยตีเพื่อทำให้งาม ถ้าขาดองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการนี้แล้ว การปวารณานั้นจะไม่มีผลความหมาย คือจะไม่อำนวยผลแก่ผู้ปวารณานั้นเลย

การปวารณากันของพระภิกษุสงฆ์ในวันออกพรรษา แม้จะเป็นธรรมเนียมประเพณีของชาววัด แต่ชาวบ้านที่ฉลาดได้นำมาแก้ไขใช้ให้เหมาะสม ก็จะเป็นคุณประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตในการครองเรือน และการปกครองบ้านเมืองและประเทศชาติได้อย่างแท้จริง

ก่อนจบ กระผมใคร่ขอฝากข้อคิดไว้ว่า คนที่ขาดผู้ว่ากล่าวตักเตือนก็เหมือนกับช้างมัวที่ขาดสารพัดฝึก จะกลายเป็นช้างป่ามัวเถื่อนตลอดไป

ขอขอบพระคุณ

สวัสดิ์

นอกจากบทร้อยแก้ว บทร้อยกรองที่ให้ความจริงโลงใจก็มีอยู่มากด้วยกัน เช่น บทร้อยกรองของสุนทรภู่ต่อไปนี้

แม่นเป็นไม้ให้พื้เป็นนก
 แม่นเป็นนารีผลวิมลจันทร์
 แม่นเป็นบัวตัวที่เป็นเมงกู
 เป็นวารีพื้ห้วงเป็นมังกร
 แม่นเป็นถ้ำน้ำใจใคร่เป็นหงส์
 แม่นเนื้อเย็นเป็นเทพธิดา

ให้ได้กกกิงไม้อยู่ไพรสัณฑ์
 ขอให้ฉันเป็นพระยาวิชาธร
 ได้ชื่นชูสุขสมชมเกษร
 ได้เซยซ้อนชมทะเลทุกเวลา
 จะได้ลงสิงสู่ในคูหา
 พื้ขออาศัยเสนห์เป็นเทวัญ

(จาก นิราศพระประธม ของสุนทรภู่)

บทร้อยกรองนี้อาจทำให้ผู้ฟังได้รับความจรรโลงใจว่า ความผูกพันในหญิงผู้เป็นที่รัก
 นั้นไม่มีวันเสื่อมคลาย หรืออาจได้รับความจรรโลงใจว่า อำนาจของความรักนั้นยิ่งใหญ่
 ความจรรโลงใจที่กล่าวมานี้อยู่ในวิสัยที่จะคิดคำนึงไปได้ แต่ถ้ามีผู้เข้าใจว่าความจรรโลงใจที่
 ได้รับจากบทนี้ คือ ความเชื่ออย่างสนิทใจว่า นารีผล วิชาธร มังกร มีจริง ก็ค่อนข้างจะ
 คลาดเคลื่อนไปจากเจตนาของกวีหรือความเข้าใจอันถูกต้อง

๑. ครูหรือนักเรียนหาข้อเขียนสั้นๆ ที่ให้ความจรรโลงใจ อาทิ ทำให้

- ๑) เกิดความเมตตาสัตว์
- ๒) เห็นคุณค่าของตนไม้
- ๓) รักเอื้ออาทรต่อกัน
- ๔) ระลึกถึงความสัมพันธ์อันมีค่าฉันญาติ
- ๕) เห็นคุณค่าของความเป็นเพื่อน
- ๖) ยึดสู้ภัยอันตรายที่ผ่านเข้ามาในชีวิต
- ๗) มีความหวังในชีวิต
- ๘) มองเห็นธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง
- ๙) รักดีต่อแผ่นดินอันเป็นแดนเกิด

เมื่ออ่านข้อเขียนของตนให้เพื่อนในชั้นฟังแล้ว สอบถามว่าบังเกิดผลในทาง
 จรรโลงใจหรือไม่ เพราะอะไร

๒. ให้นักเรียนหาบทร้อยกรองที่ให้ความจรรโลงใจอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วนำมาอ่าน
 ให้เพื่อนฟัง โดยนักเรียนกำหนดไว้ในใจว่า ความจรรโลงใจนั้นคืออะไร เมื่อเพื่อนๆ ฟังแล้ว
 สอบถามว่า เกิดความจรรโลงใจตรงกับที่กำหนดไว้หรือไม่

รับสารด้วยการอ่าน

การอ่านเป็นพฤติกรรมการรับสารที่สำคัญไม่ยิ่ง
หย่อนไปกว่าการฟัง ปัจจุบันมีผู้รู้ นักวิชาการและนักเขียน
นำเสนอความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและงานสร้างสรรค์ ตีพิมพ์
ในหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ มาก นอกจากนี้แล้วข่าวสาร
สำคัญ ๆ หลังจากนำเสนอด้วยการพูด หรืออ่านให้ฟังผ่าน
สื่อต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะตีพิมพ์รักษาไว้เป็นหลักฐานแก่ผู้อ่าน
ในชั้นหลัง ๆ

ความสามารถในการอ่านจึงสำคัญและจำเป็นยิ่งต่อ
การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า
องค์การระดับนานาชาติ เช่น องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์
และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) จะใช้ความ
สามารถในการรู้หนังสือของประชากรประเทศต่าง ๆ เป็น
ดัชนีวัดระดับการพัฒนาของประเทศนั้น ๆ

การอ่านอาจจำแนกได้เป็นหลายประเภทด้วยกัน
ขึ้นอยู่กับว่าในการจำแนกนั้น เราคำนึงถึงอะไร ถ้าคำนึงถึง
วิธีใช้ความคิดหรือพฤติกรรมการคิดของผู้อ่าน อาจจำแนก
ได้เป็นการอ่านเก็บความรู้ การอ่านเอาเรื่อง การอ่าน
วิเคราะห์และการอ่านตีความ ดังจะได้อธิบายต่อไปตามลำดับ

การอ่านเก็บความรู้

การอ่านประเภทนี้เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการเรียนทั้งตามหลักสูตรและการเรียนด้วยตนเอง วิธีเก็บความรู้เป็นวิธีธรรมชาติ เมื่อเราอ่านสิ่งที่เขียนเรียบเรียงไประยะหนึ่ง เช่น ๒๐๐ คำ หรือ ๒๐ บรรทัด เราก็ได้รับความรู้ใหม่จากสิ่งนั้นไปโดยไม่รู้ตัว แต่การรับความรู้ อาจสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ก็ได้ ถ้าเราได้รับความรู้ได้สมบูรณ์ เราก็แยกออกได้ว่าข้อความใด สำคัญมาก ข้อความใดสำคัญน้อย ถ้าจะให้เรียงลำดับข้อความรู้ต่างๆ เราก็เรียงลำดับได้ใน ลักษณะที่ช่วยความจำของเราและเราอาจบอกผู้อื่นได้ด้วยว่าเราได้รับความรู้ที่ข้อความรู้อะไรบ้าง และเรียงลำดับให้ผู้อื่นฟังหรือชวนให้ผู้อื่นได้มีความรู้เพิ่มเติมอีกด้วย ดังตัวอย่างบทอ่านจาก สารานุกรมต่อไปนี้

เรื่อง ความรู้เกี่ยวกับ ดี.ดี.ที.

ดี.ดี.ที.เป็นพิษร้ายแรงต่อสัตว์จำพวกแมลง เมื่อแมลงถูกดี.ดี.ที.เข้าจะตายทันที เนื่องจากดี.ดี.ที.ไปทำลายระบบประสาทของแมลงเหล่านี้ ดี.ดี.ที.เพียงจำนวน เล็กน้อยเท่านั้นก็จะใช้ฆ่าแมลงได้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงนิยมใช้ ดี.ดี.ที.เพื่อกำจัด ยุง เรือด ไร แมลงวันและแมลงอื่น ๆ ที่เป็นศัตรูของมนุษย์ สัตว์ และพืชได้ดี เรานำ ดี.ดี.ที.มาใช้ได้โดยหลายวิธี เช่น ผสมให้เป็นผงสำหรับใช้โรย ใช้ ดี.ดี.ที.ละลายใน น้ำมันก๊าด หรือตัวทำละลายอื่น ๆ แล้วใช้ทาหรือฉีดตามบริเวณที่ต้องการกำจัด แมลงต่าง ๆ ดี.ดี.ที.เป็นสารที่ไม่ละลายในน้ำ และอยู่ตัวไม่สลายง่าย ๆ ถ้าฉีด ดี.ดี.ที.ไว้ตามพื้น ผืนงา กำแพง ดี.ดี.ที. ก็จะติดอยู่ตามวัตถุเหล่านี้และมีผลใช้ได้ เป็นเวลานาน ๆ

ดี.ดี.ที.เป็นพิษแก่คนและสัตว์อยู่บ้างในกรณีที่กินเข้าไป หรือถูกดูดซึมเข้าไป ในร่างกายเป็นจำนวนมาก ๆ ดังนั้นจึงไม่ควรใช้ดี.ดี.ที.กับอาหาร หรือกับพืชที่ใช้ เป็นอาหารของสัตว์ และไม่ควรใช้สารละลายของดี.ดี.ที.กับร่างกายของคนและสัตว์ โดยตรงด้วย

(จาก สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๑๒ หน้า ๗๑๘๕)

ในขณะที่อ่านนั้น บางคนอาจพอใจที่จะจดบันทึกข้อความรู้ไปด้วย และถ้าหนังสือที่อ่านเป็นสมบัติของตนเอง ก็อาจขีดเส้นใต้หรือเขียนข้อความแสดงความรู้ที่ตนได้รับเป็นข้อ ๆ ในช่องว่างของกระดาษด้วยก็ได้

ข้อความรู้ที่เก็บได้ข้างต้นอาจเป็นดังนี้

- ดี.ดี.ที. เป็นสารพิษสำหรับฆ่าแมลง เช่น ยุง เรือด ไร อันเป็นศัตรูของมนุษย์ สัตว์

และพืช

- ดี.ดี.ที. อาจอยู่ในรูปของผงเพื่อใช้โรย ในรูปสารละลายเพื่อใช้ฉีดหรือทา

- ดี.ดี.ที. สลายตัวยากและไม่ละลายในน้ำ ฤทธิ์ของ ดี.ดี.ที. คงสภาพอยู่เป็นเวลานาน

- ดี.ดี.ที. เป็นพิษแก่คนและสัตว์ เมื่อกินเข้าไปหรือดูดซึมเข้าสู่ร่างกายเป็นจำนวนมาก

อนึ่ง การอ่านเพื่อเก็บความรู้นั้น ผู้อ่านอาจเลือกเก็บเฉพาะข้อความรู้ที่ตนต้องการ เพื่อใช้ประโยชน์บางอย่างก็ได้ ความรู้บางเรื่องอาจซับซ้อนเกินความสามารถที่จะทำความเข้าใจ ก็อาจข้ามไปก่อน เลือกเก็บเฉพาะส่วนที่สามารถเข้าใจได้

กิจกรรม

ให้นักเรียนอ่านเก็บความรู้โดยเรียงลำดับความรู้เป็นข้อๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกันว่า เก็บได้ครบถ้วน ถูกต้องหรือไม่ อย่างไร โดยให้ครูเป็นผู้วิจารณ์

เรื่องที่ ๑ เมืองอ่างทอง

จังหวัดอ่างทองเป็นชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่รวมกันในลักษณะบ้านเมืองมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรทวารวดี เชื่อกันว่าดินแดนนี้มีผู้คนมาอยู่อาศัยและสร้างสมวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานานนับพันปี ตั้งแต่สมัยทวารวดี อยุธยา สุโขทัย อยุธยา ชนบุรี และรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน โบราณสถาน โบราณวัตถุและร่องรอยทางโบราณคดียังมีตกค้างอยู่ให้เห็นได้ เช่น ซากเดิมของเมืองโบราณสมัยทวารวดีที่บ้านคูเมือง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอแสวงหา ภายในตัวเมืองยังได้พบเครื่องปั้นดินเผา หินบดยา

โบราณวัตถุอื่นๆ ที่มีลักษณะของศิลปะสมัยสุโขทัย ได้แก่ พระพุทธรูปต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูปไสยาสน์วัดขุนอินทประมูล อำเภอโพธิ์ทอง พระพุทธรูปไสยาสน์วัดป่าโมกวรวิหาร อำเภอป่าโมก เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีวัดโบราณเป็นจำนวนมากที่สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยา เช่น วัดหลุมไถในเขตอำเภอเมืองอ่างทอง ซึ่งปัจจุบันเป็นวัดร้าง วัดวิเศษชัยชาญ หรือวัดท่าสุวรรณในเขตอำเภอวิเศษชัยชาญ ซึ่งเชื่อกันว่าจะเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของเมืองวิเศษชัยชาญนั่นเอง

โบราณสถานและวัตถุโบราณต่าง ๆ ในจังหวัดอ่างทอง ได้รับการบูรณะต่อเติม หรือสร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์อีกมาก เช่นที่วัดวิเศษชัยชาญ พระอุโบสถหลังใหม่ที่สร้างขึ้นแทนหลังเก่า ก็สร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ ที่วัดสี่ร้อยในเขตอำเภอวิเศษชัยชาญก็เช่นเดียวกัน พระพุทธรูปปูนปั้นปางพระปาเลไลยก์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาทมองเห็นได้อย่างเด่นชัดแต่ไกล ก็สร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ ภาพเขียนที่ฝาผนังพระอุโบสถของวัดสี่ร้อยนี้เข้าใจกันว่าเขียนขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่นเดียวกัน

(จากหนังสือ อ่างทอง อุ้งข้าวอุ้งน้ำแห่งที่ราบภาคกลาง ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หน้า ๑๓-๑๔)

เรื่องที่ ๒ โรคเอดส์

โรคเอดส์เป็นโรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่ง ซึ่งมีขนาดเล็กมาก ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา เชื้อตัวนี้ชื่อว่า เชื้อเอดส์ เมื่อเชื้อโรคนี้เข้าสู่ร่างกาย จะไปทำลายเม็ดเลือดขาว ที่ทำหน้าที่ป้องกันเชื้อโรคต่าง ๆ ทำให้ภูมิคุ้มกันเสียไป ร่างกายก็จะเจ็บป่วยเรื้อรังและเป็นผลให้เสียชีวิตอย่างรวดเร็ว

คนที่ติดเชื้อเอดส์ ไม่มีทางทำให้เชื้อออกจากร่างกายได้ เชื้อโรคจะอาศัยอยู่ในเลือดและส่วนอื่น ๆ บางแห่งในร่างกาย คนที่ติดเชื้อทุกคนสามารถจะแพร่โรคไปสู่ผู้อื่นได้

โรคเอดส์ติดต่อที่เห็นได้ง่ายมี ๒ ทางคือ

๑. ทางเลือด พบได้มากในคนติดยาเสพติด ที่ใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน แต่ก็มีบางคนติดเชื้อจากการผ่าตัดในโรงพยาบาลและรับเลือดที่มีเชื้อเอดส์ ซึ่งขณะนี้พบได้น้อยมาก เพราะมีการตรวจหาเชื้อเอดส์ในเลือดก่อนให้แก่ผู้ป่วยที่ต้องผ่าตัดในโรงพยาบาลทุกแห่ง

๒. ทางเพศสัมพันธ์กับผู้ที่มีเชื้อโรคเอดส์ โรคเอดส์ไม่อาจติดต่อกัน โดยการอยู่ร่วมกันในชีวิตประจำวัน เช่น อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน จับมือพูดคุยกัน หรือเล่นด้วยกัน รับประทานอาหารร่วมกัน ทำงานด้วยกัน ใช้โทรศัพท์สาธารณะ ใช้ห้องน้ำเดียวกัน หรือว่ายน้ำในสระเดียวกัน ยุงหรือแมลงกัดก็ไม่ติดเอดส์

ในระยะแรก ๆ คนที่ได้รับเชื้อเอดส์มักจะไม่มีอาการ สังเกตจากลักษณะภายนอกจะบอกไม่ได้ว่าใครติดเชื้อเอดส์ จนกว่าจะตรวจเลือดดู ดังนั้นคนที่แข็งแรง ก็อาจมีเชื้อเอดส์อยู่ในตัวและแพร่เชื้อให้ผู้อื่นได้

คนที่ติดเชื้อเอดส์อาจมีชีวิตยืนยาวได้ หากพยายามรักษาสุขภาพให้ดี เช่น รับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ ออกกำลังกายโดยสม่ำเสมอ และทำจิตใจให้เบิกบาน ผู้ติดเชื้อมักจะเริ่มมีอาการป่วยหลังจากได้รับเชื้อแล้ว ๗ ถึง ๑๐ ปี ส่วนเด็กที่ติดเชื้อมักจะมีอายุสั้น คือป่วยและเสียชีวิตภายใน ๒ ปี อาการที่พบได้บ่อย ๆ คือ เป็นไข้ตัวร้อน ไอและท้องเสีย ติดต่อกันเป็นเวลานานเกิน ๓ เดือน และมักจะเสียชีวิตอย่างรวดเร็ว

ในขณะนี้ ยังไม่มีวิธีรักษาโรคเอดส์ให้หายได้ มีเพียงยาบางอย่างที่อาจทำให้ผู้ติดเชื้อมีชีวิตยืนยาวต่อไปอีกระยะหนึ่ง

การป้องกันโรคเอดส์ได้เด็ดขาด คือ

๑. เว้นการมีเพศสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีโชครุ่งของตน เพื่อมิให้ติดเชื้อจากผู้ที่มีเชื้อโรคเอดส์

๒. เว้นการใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้อื่น เพื่อมิให้เลือดของผู้เป็นเอดส์เข้าสู่ร่างกายได้

อนึ่ง ผู้ที่ใช้ถุงยางอนามัย เมื่อมีเพศสัมพันธ์กับผู้ที่มีเชื้อเอดส์ก็มีความเสี่ยงที่จะติดโรคเอดส์ได้

(เรียบเรียงจาก เรื่อง **โอดำกับยาริเศษ** ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หน้า ๒๖-๒๗)

การอ่านเอาเรื่อง

ถ้าผู้อ่านต้องการทราบเรื่องราวที่ผู้เขียนนำเสนอไว้ในบทอ่าน ในระหว่างอ่าน ผู้อ่านต้องคิดติดตามเรื่องราวให้ได้ต่อเนื่องกันไป จึงจะสามารถอ่านได้รู้เรื่องโดยตลอด เรื่องที่อ่านอาจเป็นเรื่องราวของบุคคลว่า ทำอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อไร ด้วยเหตุผลอะไร หรืออาจเป็นเรื่องนิทานที่มีตัวละครในเรื่องเพียง ๑ ตัว หรือมากกว่านั้น ได้กระทำการกรรมอะไร ณ สถานที่ใด การกระทำของตัวละครในเรื่องก่อให้เกิดผลอะไร ทั้งนี้ตัวละครในเรื่องอาจเป็นมนุษย์ สัตว์ หรืออมนุษย์ก็ได้ นอกจากนี้เรื่องที่อ่านอาจเป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์ตรงของผู้เขียน หรือเรื่องเล่าที่ผู้เขียนได้ยินได้ฟังมา แล้วนำมาเรียบเรียงขึ้นใหม่ให้น่าอ่านน่าสนใจยิ่งขึ้นก็ได้

ต่อไปนี้จะนำนิทานอีสปเรื่องหนึ่งมาให้นักเรียนอ่าน นิทานอีสปเรื่องนี้เล่าไว้เฉพาะเนื้อเรื่องแท้ ๆ ไม่มีบทสรุปตอนท้ายว่ามุ่งสอนอะไรให้แก่ผู้อ่าน ซึ่งต่างจากนิทานอีสปที่นักเรียนไทยส่วนใหญ่คุ้นกันมาแล้ว

นิทานเรื่อง วานรกับนักเดินทาง

ชาย ๒ คน เดินทางไปด้วยกัน คนหนึ่งไม่เคยพูดจริง อีกคนหนึ่งไม่เคยพูดปด ในการเดินทางครั้งนั้น ทั้งสองได้มาถึงถิ่นที่อยู่ของวานร พญาวานร รู้เข้าก็สั่งบริวารให้ไปพาคนทั้งสองมาหา ความที่พญาวานรใคร่จะให้ชายทั้งสองเห็นถึงความยิ่งใหญ่ของตน จึงจัดพิธีต้อนรับ โดยขึ้นไปนั่งบนบัลลังก์ แล้วให้บรรดาวานรบริวารเข้าแถวชนาบทั้ง ๒ ข้าง

เมื่อชายนักเดินทางมาถึงสถานที่แห่งนั้น พญาวานรถามขึ้นว่า ท่านมีความเห็นเป็นประการใดในฐานะที่เราเป็นราชาผู้หนึ่ง นักเดินทางผู้พูดปดเป็นนิจตอบว่า ข้าแต่พระองค์ ใคร ๆ ก็ต้องเห็นว่าพระองค์เป็นราชาผู้สง่างาม พญาวานรถามต่อไปว่า แล้วท่านเห็นว่าบริวารของเราเป็นอย่างไรเล่า นักเดินทางผู้นั้นตอบว่า บริวารของพระองค์ล้วนสูงศักดิ์คู่ควรกับพระองค์ทุกประการ พญาวานรพึงพอใจมาก จึงมอบของรางวัลอันสวยงามให้

นักเดินทางอีกคนหนึ่งนึกในใจว่า เพื่อนร่วมเดินทางของเราได้รับรางวัลงดงามยิ่งนักเพราะพูดปดแท้ ๆ เราเองคงจะได้รับรางวัลยิ่งใหญ่กว่านั้นเสียอีก ถ้าพูดความจริงออกไป ดังนั้น เมื่อพญาวานรหันมาถามว่า แล้วท่านเล่ามีความเห็นเป็นประการใด ชายผู้นั้นตอบว่า ข้าพเจ้าเห็นว่าท่านเป็นวานรที่ดีมาก ส่วนบริวารของท่านนั้นเล่า ก็ล้วนแต่เป็นวานรที่ดีด้วย พญาวานรได้ยินดังนั้นก็โกรธมาก สั่งให้ลากตัวชายผู้นั้นออกไปเสีย และแล้วชายผู้น่าสงสารก็ถูกตะปบด้วยเล็บอันแหลมคมถึงแก่ความตาย

(จาก นิทานอีสปต้นฉบับภาษาอังกฤษ)

เมื่อเราอ่านเรื่องนี้โดยต้องการทราบเรื่องราวให้ตลอด เราต้องใช้ความคิดติดตามประเด็นต่าง ๆ ไปด้วยดังนี้

๑. ตัวละครในเรื่องคือใครบ้าง และมีลักษณะนิสัยอย่างไร
๒. ตัวละครแต่ละตัวได้กระทำการสิ่งใดบ้าง
๓. การกระทำนั้น ๆ ทำให้เกิดผลอะไรตามมา

การอ่านเอาเรื่องจะได้ผลสมบูรณ์ นอกจากต้องรู้เรื่องและเข้าใจเรื่องโดยตอบคำถามข้างต้นในระหว่างที่อ่านได้แล้ว ผู้อ่านควรจำเรื่องให้ได้ด้วย บางคนอาจจำได้เฉพาะเค้าเรื่อง บางคนจำรายละเอียดได้ และลำดับความได้ตรงตามที่มีอยู่ในบทอ่าน บางคนจำเรื่องราวได้ครบถ้วน บางคนอาจจำได้ไม่หมด ทั้งนี้ย่อมอาศัยความสามารถเฉพาะตัว และความพยายามที่จะฝึกฝนตนเอง อย่างไรก็ดี ตามปกติถ้าอ่านด้วยความตั้งใจ มีสมาธิระหว่างอ่าน ไม่อ่านโดยเร่งรีบจนเกินไป ก็มักจะรู้เรื่องและเข้าใจเรื่องได้ดี

การอ่านวิเคราะห์

คำ วิเคราะห์ หมายความว่า แยกแยะออกเป็นส่วนๆ เพื่อทำความเข้าใจ และแลเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ เหล่านั้น การอ่านวิเคราะห์ต้องอาศัยการใช้ความคิดในการอ่านเอาเรื่องเป็นพื้นฐานก่อน) แล้วจึงใช้ความคิดในระดับที่สูงขึ้นอีกชั้นหนึ่ง กล่าวคือ ต้องแยกแยะให้ได้ว่าเรื่องที่อยู่ในบทอ่านนั้นแบ่งออกเป็นส่วน ๆ ได้อย่างไร การจะทำได้ต้องเข้าใจวิธีการแยกแยะเสียก่อน รวมทั้งได้เคยฝึกมาจนพอมีทักษะตามสมควร เมื่อแยกแยะออกเป็นส่วนๆ ได้แล้ว ก็ต้องใช้ความคิดพิจารณาให้ได้ว่าส่วนต่างๆ เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กันอย่างไร กล่าวอย่างสั้นๆ อีกอย่างหนึ่งว่า ในการอ่านวิเคราะห์นั้น ผู้อ่านไม่เพียงแต่ตั้งคำถามว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เท่านั้น แต่จะต้องตั้งคำถามต่อไปว่า ทำไม หรือเพราะเหตุใด แล้วเป็นอย่างไร หรือน่าจะเป็นอย่างไร เช่นตัวอย่าง นิทานเรื่อง วานรกับนักเดินทาง ที่ยกมาให้ดูแล้วข้างต้น ถ้านักเรียนอ่านอย่างวิเคราะห์ นักเรียนก็ต้องใช้ความคิดสืบต่อไปจากการอ่านเอาเรื่องอีกหลายข้อ อาทิ

เหตุใดพญาวานรจึงจัดพิธีต้อนรับนักเดินทางทั้งสอง

ทำไมนักเดินทางคนที่พูดจริงเป็นนิจจึงตอบคำถามของพญาวานรเช่นนั้น

ทำไมพญาวานรจึงพอใจคำตอบของนักเดินทางคนแรก ทำไมจึงโกรธยิ่งนักเมื่อได้ยินคำตอบของนักเดินทางคนหลัง

ถ้านักเดินทางที่พูดจริงเป็นนิจตอบเสียง ๆ ไปเสียบ้าง เช่น ตอบว่า "ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นใครที่โหนที่มีความสามารถและมีความเป็นผู้นำเสมอท่านได้เลย น่าอัศจรรย์แท้" ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร

ถ้าการสนทนาระหว่างชายนักเดินทางที่พูดจริงเป็นนิจกับพญาวานร มิได้เกิดขึ้นต่อหน้าบริวารวานรจำนวนมากเช่นนี้ จะเกิดผลเช่นเดียวกันนี้หรือไม่ อย่างไร

การอ่านตีความ

การอ่านตีความเป็นการอ่านขั้นที่ต้องใช้ความคิดสูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง กล่าวคือ เมื่ออ่านวิเคราะห์แล้ว ผู้อ่านจะต้องพิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่า สารที่สำคัญที่สุดซึ่งผู้เขียนตั้งใจจะบอกแก่ผู้อ่านนั้นได้แก่อะไร สารนั้นอาจเป็นความตั้งใจหรือเจตนาแนะนำสั่งสอน เตือนสติ ชี้ให้เห็นความเป็นจริงในชีวิต กระตุ้นให้ประกอบกิจการงาน ห้ามหรือปรามมิให้ใช้ความคิดหรือกระทำไปในทางใดทางหนึ่ง หรืออาจเป็นการยั่วล้อ เยาะเย้ย สบประมาท ฯลฯ ทั้งนี้ผู้เขียนอาจใช้กลวิธีต่าง ๆ กันไป เช่น อาจกำหนดให้ตัวละครในเรื่องเป็นผู้เผยแพร่สารที่สำคัญด้วยคำพูดหรือพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง บางทีก็อาจละไว้ให้ผู้อ่านเข้าใจเอง บางทีก็อาจใช้ถ้อยคำที่คมคาย บางทีอาจบอกไปตรง ๆ ว่าสารที่สำคัญคืออะไร ดังเช่น นิทานอีสปเรื่องต่าง ๆ มักบอกในตอนท้ายเรื่องว่า นิทานเรื่องนั้นๆ สอนให้รู้ว่าอะไรอย่างชัดเจน อนึ่ง ในการอ่านชนิดนี้ นอกจากจะตีความทั้งเรื่องแล้ว ในแต่ละช่วงก็อาจต้องตีความด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้เขียนได้แฝงจุดสำคัญที่จำเป็นจะต้องตีความไว้ แต่ถ้าในช่วงใดเป็นเพียงการบอกเรื่องราวที่เป็นข้อเท็จจริงล้วน ๆ มีความหมายตรงไปตรงมา ก็ไม่จำเป็นต้องตีความ เพราะความชัดเจนอยู่แล้ว

เรื่อง วานรกับนักเดินทาง นั้น เมื่อเราอ่านรู้เรื่องแล้ว วิเคราะห์แล้ว ก็ยังมีสารที่สำคัญแฝงอยู่อีก ซึ่งผู้อ่านจะต้องตีความให้ได้ว่า สารที่สำคัญนั้นคืออะไร ผู้อ่านบางคนอาจตีความว่า อีสปหรือผู้แต่งนิทานเรื่องนี้ เจตนาที่จะชี้ให้เห็นถึงอารมณ์อันรุนแรงของบุคคลที่ขาดสติ เอาแต่ใจตนเอง อาจทำลายบุคคลผู้พูดความจริงให้ถึงซึ่งความวิบัติได้ หรืออาจตีความว่า การพูดจริงจะเกิดประโยชน์ก็ต่อเมื่อพูดได้ถูกต้องตามกาลเทศะ บุคคลและประชุมชน

นอกจากนี้อาจมีผู้ตีความว่า ความโลภทำให้บุคคลถึงซึ่งความวิบัติ แต่การตีความเช่นนี้ออกจะแคบไป เพราะละเอียดหรือมองข้ามส่วนสำคัญอื่นๆ ในบทอ่าน หากตีความว่าคนถึงที่ตายก็ต้องตาย ไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ การตีความเช่นนี้ก็ออกจะกว้างไปไกลกว่าเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในบทอ่าน

ถ้ามีผู้ตีความไปอีกทางหนึ่งว่า คนพูดบดได้รับผลดี คนพูดจริงได้รับผลร้าย ก็น่าจะพิจารณาเห็นได้ว่าการตีความเช่นนี้เป็นคติธรรมตา ผิดทั้งทางโลกและทางธรรม บุคคลที่ได้รับการยกย่องเป็นระยะเวลายาวนานนับได้พันๆปี จากผู้คนทั้งโลกอย่างอิสปจะสอนเช่นนั้นได้อย่างไร มิแต่จะให้คติธรรมเพื่อการดำรงชีวิตอย่างฉลาด รอบคอบและสุขุมเท่านั้น

อ่านให้ดี ตีความให้ได้

กิจกรรม

๑. เลือกนิทานที่นักเรียนได้ยินได้ฟังตั้งแต่เด็ก ๆ เช่นเรื่อง ยายกับตา ราชสีห์กับหนู เทพารักษ์กับคนตัดไม้ นำมาเล่าให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง วิเคราะห์และตีความนิทานเรื่องนั้น ๆ แล้วให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นว่าตีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

๒. อ่านนิทานเรื่องวาจาสิทธิ์ แล้ววิเคราะห์เนื้อเรื่องและตีความด้วยว่า สารที่สำคัญที่สุดที่ได้จากนิทานได้แก่อะไร นำข้อสรุปที่ได้มาอภิปรายร่วมกันว่าเห็นตรงกัน หรือไม่ อย่างไร

เรื่อง วาจาสิทธิ์

มีพระอาจารย์ท่านหนึ่ง เป็นที่เลื่องลือกันว่า มีวาจาสิทธิ์ ใคร ๆ ก็มาฝากตัวเป็นศิษย์ ถ้าศิษย์ผู้ใดปฏิบัติตนได้เป็นที่ถูกใจ ท่านจะให้พรก่อนที่จะจากกันไป

ชายหนุ่มสองพี่น้องเข้ามาฝากตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์ผู้นี้ คนพี่หน้าตาซีริวซีเหร่แต่นิสัยใจคอดี ไม่เป็นคนช่างประจบ ส่วนคนน้องหน้าตาคมสัน พูดจามีเสน่ห์ และยังเป็นคนมีนิสัยช่างประจบอีกด้วย

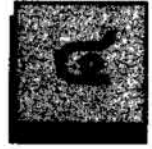
พระอาจารย์มอบหน้าที่ให้คนพี่ทำความสะอาดที่อยู่อาศัย ตักน้ำไว้ใช้และอาบน้ำ ดายหญ้า ตัดกิ่งไม้ เป็นต้น ส่วนคนน้องมีหน้าที่ปรนนิบัติพัดวี นวดฟัน จัดอาหารและที่นอนให้แก่พระอาจารย์

พระอาจารย์ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่คนทั้งสองเสมอกัน เมื่อเรียนจบแล้ว พระอาจารย์ได้เรียกทั้งสองคนมาพร้อมหน้า พร้อมกับสั่งว่า เจ้าทั้งสองก็มีวิชาความรู้พร้อมแล้ว แต่ก่อนที่จะลากลับบ้านเกิด ให้ออกไปผจญชีวิตเสียก่อน ๑ ปี แล้วกลับมาหาอาจารย์เพื่อเล่าให้ฟังว่า ได้ผจญชีวิตมาแล้วอย่างไร ผู้เป็นพี่นั้น ขอให้พรว่า เจ้าจงมีโคนม ๑ ตัวตลอดไป ส่วนคนน้องขอให้มีโคนม ๑ ผู่งตลอดไปเช่นกัน

ชายหนุ่มทั้งสองรับคำของท่านอาจารย์โดยดุษณีภาพ แล้วแยกย้ายกันไป เมื่อครบ ๑ ปี ชายผู้เป็นน้องกลับมาถึงสำนักอาจารย์ด้วยท่าทางอันอดโรย แสดงถึงความยากจนข้นแค้นแสนเข็ญ กราบเรียนพระอาจารย์ว่า ตนไม่มีความรู้เรื่องการเลี้ยงโคนม โคจึงผ่ายผอม เป็นโรค ไม่เคยให้นมเลย บอกขายก็ไม่มีใครซื้อ สภาพจึงเป็นเช่นที่เห็นอยู่ที่นี่ พระอาจารย์ยังไม่ทันซักไซ้ไล่เลียงอย่างไร ก็เลิบบนเห็นชายหนุ่มผู้หนึ่งนั่งคานหามมาอย่างสง่างาม ท่าทางภูมิฐาน หน้าตาอึมเิบ แสดงความเป็นผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ พระอาจารย์จึงมองชั่วคราวก็จำได้ว่าคือชายหนุ่มผู้เป็นพี่นั่นเอง เมื่อชายหนุ่มเข้ามากราบแทบเท้าของท่านอาจารย์ ซึ่งขณะนั้นพอจะหายง่วงบ้างแล้ว พระอาจารย์ก็ก้มลงกระซิบถามว่า ไปทำอะไรมา จึงอัครฐานถึงปานนี้ ชายหนุ่มตอบซ้ำ ๆ ว่า ด้วยวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ของอาจารย์ กระผมจึงมีโคนม ๑ ตัว อยู่ตลอดไปและเมื่อสังเกตว่าพระอาจารย์ยังมีท่าทีฉงนสนทน់ที่อยู่ ชายหนุ่มจึงกล่าวต่อไปว่า เย็นลงกระผมก็ขายวัวที่มีอยู่ ๑ ตัวนั้นไป รุ่งเช้าขึ้นมา ผมก็มีวัว ๑ ตัว เป็นเช่นนี้ตลอด ๓๖๕ วัน เงินทองจึงไหลมาเทมาไม่ขาดสาย ด้วยประการฉะนี้ แหะละขอรับ

(แนวคิดจากนิทานสันสกฤต)

ส่งสารด้วยการพูด

การพูดสำคัญเพียงไรนั้น สุนทรภู่ประพันธ์ไว้ว่า

เป็นมนุษย์สุดนิยมเพียงลมปาก
จะได้ยากโหยหิวเพราะชีวหา
แม้พูดดีมีคนเขาเมตตา
จะพูดจาจงพิเคราะห์ให้เหมาะสมความ

การพูดมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ประกอบกิจการงานใด หรือคบหาสมาคมกับ ผู้ใด ก็จะต้องสื่อสารกันด้วยการพูดเสมอ เพราะฉะนั้นเราจึงมัก พบว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจการงาน การคบหา สมาคมกับผู้อื่น ตลอดจนการทำประโยชน์แก่สังคมเป็นส่วนรวม ย่อมล้วนแต่เป็นคนที่มีประสิทธิภาพในการพูดทั้งสิ้น

ส่วนหนึ่งของการพูด เราสอนและฝึกได้ จึงอาจกล่าวว่า วิชาการพูดเป็น “ศาสตร์” มีหลักการและกฎเกณฑ์ เพื่อให้ ผู้เรียนเรียนจนมีทักษะถึงขั้นเป็นที่พอใจ อีกส่วนหนึ่งเป็น ความสามารถพิเศษหรือศิลปะเฉพาะตัวของผู้พูดแต่ละคน บางคนมีความสามารถที่จะตรึงผู้ฟังให้นั่งอยู่กับที่ จิตใจจดจ่อ อยู่กับการฟังเรื่องที่พูด ผู้พูดบางคนสามารถพูดให้คนฟัง หัวเราะได้ตลอดเวลา ศิลปะเฉพาะตัวนี้เป็นสิ่งลอกเลียนกัน

ได้ยาก แต่อาจพัฒนาขึ้นได้ในแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม การพูดที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการสังเกตวิธีการที่ดีและมีโอกาสฝึกฝน

การพูดที่มีประสิทธิภาพ โดยสรุปหมายถึง การพูดได้เนื้อถ้อยกระตือรือร้น สนองจุดประสงค์ของผู้พูด ทั้งนี้เกิดจากผู้พูดมีความรู้ในเรื่องที่จะพูด มีจุดประสงค์ในการพูด ในขณะที่พูดรู้จักวิเคราะห์ผู้ฟังตลอดจนโอกาสที่พูด พูดได้ชัดเจน สามารถรวบรวมเนื้อหาได้ตรงประเด็น เหมาะกับผู้ฟังและโอกาส รู้จักสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง รวมทั้งมีบุคลิกลักษณะที่น่าเชื่อถืออีกด้วย

ในขั้นนี้ จะให้นักเรียนเข้าใจและฝึกทักษะการพูด ๒ ประการ คือ การพูดระหว่างบุคคล และการพูดในกลุ่ม

การพูดระหว่างบุคคล

การพูดระหว่างบุคคลเป็นการพูดที่ไม่เป็นทางการ ปกติทั้งผู้พูดและผู้ฟังมักไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้ามาก่อน ไม่จำกัดสถานที่และเวลา เนื้อหาไม่มีขอบเขตจำกัดแน่นอน แต่เป็นการพูดที่คนเราต้องใช้มากที่สุด และควรศึกษาฝึกฝนให้ใช้การได้คล่องแคล่ว การพูดระหว่างบุคคลพอจะแยกได้เป็น การทักทายปราศรัย การแนะนำตนเอง และการสนทนา

การทักทายปราศรัย

คนไทยได้ชื่อว่าเป็นผู้มีอัธยาศัยไมตรีอันดียิ่ง เพราะโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว มักจะมีหน้าตา ยิ้มแย้มแจ่มใสรื่นเริง รู้จักโอภาปราศรัย ชอบช่วยเหลือเอื้อเฟื้อผู้อื่นอยู่เสมอ จนกระทั่งชาวต่างประเทศยกย่องว่า ประเทศไทยเป็นดินแดนแห่งการยิ้มแย้ม เวลาที่คนไทยพบปะผู้ใด แม้จะเป็นคนแปลกหน้าก็ตาม มักจะยิ้มให้ก่อนเป็นการทักทายปราศรัยหรือการใช้วาทะภาษา การที่เป็นผู้ยิ้มง่ายนี้เอง ทำให้ผูกมิตรไมตรีกับผู้อื่นได้ง่าย แต่ถึงอย่างไรการทักทายปราศรัยก็มีธรรมเนียมอยู่บ้าง เช่น กล่าวคำ "สวัสดี สบายดีหรือคะ" เป็นการเริ่มต้น นอกจากนี้ จะต้องใช้ความระมัดระวัง ไม่ล่วงล้ำก้าวกายในเรื่องส่วนตัวของผู้อื่น ทั้งโดยเจตนาหรือไม่เจตนา มิฉะนั้น การทักทายปราศรัยก็จะไม่ช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันแก่ผู้ที่ไม่เคยรู้จักกัน และไม่ช่วยกระชับสัมพันธภาพที่มีต่อกันอยู่แล้วให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ตัวอย่างสถานการณ์ในการสื่อสาร

สถานการณ์ที่ ๑ ทักทายกันที่ริมถนน

บุคคลที่ ๑ "ไปไหน"

บุคคลที่ ๒ "ไปบ้านคุณลุง" (ตอบตรงไปตรงมา)

บุคคลที่ ๑ "ไปทำไมละ ไปขอเงินละซี" (ถามซอกแซกจนเกินไป)

สถานการณ์ที่ ๒ ทักทายกันที่ห้องโถงของสถานที่ทำงาน

บุคคลที่ ๑ "ไปไหน"

บุคคลที่ ๒ "ไปเที่ยว" (เสียงตอบเพราะว่าไม่สามารถให้คำตอบตรงๆ ได้
เนื่องจากจะไปยังที่ที่ไม่จำเป็นให้ผู้อื่นทราบ)

บุคคลที่ ๑ "ไปเที่ยวไหน ไปด้วยคนซี"

ทั้งสองสถานการณ์นี้ ไม่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน กลับทำให้เกิดความไม่พอใจ
ฝ่ายหนึ่งนึกตำหนิอีกฝ่ายหนึ่งว่า ไม่มีมารยาท

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในการทักทายปราศรัยนั้น ควรหลีกเลี่ยงการถาม
เรื่องส่วนตัว ยิ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเงิน ยิ่งต้องพยายามละเว้น

นอกจากนั้น การทักทายที่ทำให้ผู้อื่นไม่สบายใจ ก็เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เช่น "สวัสดีค่ะ
คุณสมทรง เป็นอะไรไปคะ หน้าซีดจัง" หรือ "สวัสดีค่ะ คุณสมทรง เป็นอะไรไปหรือเปล่าคะ
ผอมตาลงไปตั้งเยอะ"

ถ้านักเรียนประสงค์จะเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี และรู้จักทักทายปราศรัยได้อย่างเหมาะสม
ก็ควรศึกษาเรื่องการทักทายปราศรัยไว้บ้าง

การทักทายปราศรัยควรปฏิบัติดังนี้ คือ

๑. ยิ้มแย้มแจ่มใสด้วยความรู้สึกยินดีที่ได้พบผู้ที่เราทักทาย

๒. กล่าวคำปฏิสันถารหรือทักทายตามธรรมเนียมนิยมที่ยอมรับกันในสังคม เช่น
"สวัสดีครับ..." "สวัสดีค่ะ..."

๓. แสดงกิริยาอาการประกอบคำปฏิสันถาร กิริยาอาการที่แสดงออกนั้นขึ้นอยู่กับ
ฐานะของบุคคลที่เราทักทาย ถ้าเป็นบุคคลที่มีฐานะเสมอกัน ก็อาจเป็นเพียงการยิ้มและ
ผงกศีรษะเล็กน้อย ซึ่งเรามักทำโดยไม่รู้ตัว การจับมือกันแบบตะวันตกหรือจับแขนหรือตบไหล่เบาๆ
ก็เป็นสิ่งที่พอจะทำได้ ถ้ารู้จักกันดี

เมื่อทักทายผู้ที่มีอาวุโสสูงกว่าปกติจะกล่าวคำ "สวัสดี" พร้อมกับน้อมไหว้เป็นการแสดงความเคารพ ผู้รับการทักทายที่เป็นผู้ใหญ่กว่าจะกล่าวคำว่า "สวัสดี" ตอบ พร้อมกับรับไหว้ อาจแสดงกิริยาอาการอื่นประกอบ การทักทายผู้ที่มีอายุน้อยกว่า ถ้าสนิทสนมกันอาจตอบว่า ประกอบคำทักทาย เช่น "เป็นอย่างไร สบายดีหรือ" ถ้าผู้ที่เราทักทายเป็นญาติผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุที่เรารู้จัก มีความสนิทสนม เราก็อาจกล่าวคำ เช่น "คุณปู่จะไปซื้อของหรือคะ (ครับ) หนู (ผม) ไปช่วยถือของดีไหมคะ (ครับ)"

อนึ่ง ในการทักทาย ควรคำนึงด้วยว่า เราควรหยุดยืนให้ห่างจากผู้ที่เราทักทายนั้น ในระยะที่เหมาะสม เช่น นักเรียนแลเห็นครูของตนในสถานที่อื่นนอกโรงเรียน ควรเดินเข้าไป ให้ใกล้พอที่จะพูดเพียงเบา ๆ ก็ได้ยิน แล้วจึงทักทาย แต่ถ้านักเรียนพบเพื่อนที่อยู่ในวัยเดียวกัน อาจทักทายกันในระยะใกล้กันกว่านี้สักหน่อยก็พอจะทำได้

๔. ข้อความที่ใช้ประกอบการทักทาย ควรเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความสบายใจด้วยกัน ทั้งสองฝ่าย เช่น

สวัสดีครับ	คุณสมพงษ์	สบายดีหรือครับ
สวัสดีครับ	คุณสมพงษ์	แต่งตัวทำทางทะมัดทะแมง จะไปวิ่งออกกำลังกายหรือครับ
สวัสดีค่ะ	คุณสมศิริ	วันนี้หน้าตาอึมเิบสดใสจังเลยคะ
สวัสดีค่ะ	คุณสมศิริ	ออกไปเดินเล่นหรือคะ อากาศดีจริงนะคะวันนี้
สวัสดีค่ะ	คุณสุดา	ดีใจที่ได้พบคะ กำลังคิดถึงทีเดียวนะคะ
สวัสดีค่ะ	คุณสุดา	ดีใจที่ได้พบคะ เพื่อนๆ พูดถึงคุณอยู่เมื่อวานนี้เอง อายุยืนจริงนะคะ
สวัสดีครับ	คุณสุดา	ดีใจด้วยจริง ๆ ครับ อ่านหนังสือพิมพ์พบว่า
เรียงความของคุณได้รับรางวัลที่ ๑		
สวัสดีครับ	คุณสุดา	ไม่ได้พบกันเสียนาน คุณพ่อคุณแม่สบายดีหรือครับ (ผู้พูดรู้จักคุณพ่อคุณแม่ของผู้ที่ตนทักทาย)

โสภาปราศรัย จิตใจแช่มชื่น

ตัวอย่างบทสนทนาปราศรัย

ทักทายปราศรัยด้วยไมตรีจิต

ที่บ้านของสมศรี และสมทรง สมศรีผู้เป็นพี่ไม่อยู่ ออกไปซื้อของนอกบ้าน สมทรงกำลังนั่งอ่านหนังสืออยู่บนม้ายาวริมสนามหน้าบ้าน มาลีซึ่งเป็นเพื่อนของสมศรีมาหาสมศรี เห็นแต่สมทรงกำลังนั่งอ่านหนังสืออยู่ เสียงสุนัขในกรงเห่าดังขึ้น สมทรงจึงเงยหน้าขึ้นดู เห็นมาลีกำลังเดินเข้ามาตามทางรอยกรวดอย่างช้า ๆ

“สวัสดีค่ะ พี่มาลีมาหาพี่สมศรีหรือคะ” สมทรงลุกขึ้นเดินเข้าไปทักด้วยความดีใจ

“สวัสดีค่ะ น้องสมทรง พี่มาหาสมศรีค่ะ” มาลียิ้มสายตาอ่อนโยนแสดงความเอ็นดู

“พี่สมศรีไม่อยู่ค่ะ ออกไปข้างนอก ประเดี๋ยวก็กลับค่ะ เชิญนั่งก่อนซิค่ะ” ทั้งสองนั่งลงบนม้ายาวตัวนั้น

“ขอบคุณค่ะ ขยันจริงนะค่ะ เห็นกำลังอ่านหนังสืออย่างตั้งใจทีเดียว” มาลีพูดและยิ้ม สีนหน้าแสดงความจริงใจ

“ว่าง ๆ ก็นั่งอ่านไปอย่างนั้นแหละค่ะ แต่ก็เพลินดี แล้วก็ได้รับความรู้รอบตัวดีด้วยค่ะ พี่ต้องการหนังสือบ้างไหมคะ ของเรามีหลายเล่มค่ะ” สมทรงหันไปทาง

กองหนังสือที่วางอยู่บนโต๊ะเล็ก ๆ ใกล้ ๆ นั้น พร้อมกับกล่าวต่อไปว่า “ในบ้านก็มีอีกค่ะ” โบหน้ายิ้มแย้ม และน้ำเสียงร่าเริง

“ขอบคุณค่ะ” มาลีตะโกลล์สมทรวงด้วยความเอ็นดู “ແหม່ນ້ອງລະກີນ້າຣັກ ອຸ່ງນີ້ແທລະ ພ້ອຍາກໃຫ້ສມທຣງເປັນນ້ອງຂອງພີ່ຈຣຶງໆ ເສຶຍແລ້ວຟີ ພີໂຮດໄມດີເລຍ ເປັນລູກຄົນເດຶຍວ ໄມມີນ້ອງ” ມາລີທຳທຳເກຣ້າເລີກນ້ອຍ “ແຕ່ຖ້າມີລະກີຂອໃຫ້ເປັນເດັກດີ ຂຶ້ນ ອຸ່ງນ້ອງນີ້ແທລະ” ມາລີພຸດແສດອາການພິງພອໃຈ

“ກີ່ນ້ອງເປັນນ້ອງຂອງພີ່ແລ້ວໄງລະ ກຣຸນາຄອຍເດຶຍວະລະ ນ້ອງຈະເຂົ້າໄປຫາ ນ້າເຢັນມາໃຫ້ລະ” ສມທຣງຂັບຕົວລຸກຶ້ນ

“ໄມຕ້ອງຫຣອກລະ ພີ່ເພີ່ງດີ່ມນ້ຳກ່ອນມານີ່ເອງ” ມາລີຍຶດມືອສມທຣງໄວ້

“ດີມນີດເດຶຍວແທລະລະ ຈະໄດ້ຊຸຍກັນນານ ໆໄງລະ” ສມທຣງລຸກເດີນເຂົ້າໄປໃນບ້ານ

“ขอบคุณค่ะ” ມາລີກໍ່ລ່າວຂອບຊົນແມ່ ໆ ມອດຕາມຣຳຂອງສມທຣງທີ່ເດີນເຂົ້າ ປະຕູຫ້ອງໄປດ້ວຍສາຍຕາຂຶ້ນໝ

ຈະເຫັນໄດ້ວ່າ ບຣຣຍາກາດການຫັກຫາຍຣະຫວ່າງມາລີກັບສມທຣງເຕີມໄປດ້ວຍໄມຕຣີຈິດ ເກີດ ຄວາມສບາຍໃຈດ້ວຍກັນທັງສອງຝ່າຍ ເພຣະວ່າຕ່າງຄົນຕ່າງໂອກາປຣາຣັຍກັນ

ຕ່ອໄປນີ້ເປັນການຫັກຫາຍອີກຕົວຸ່ງນຶ່ງ

ພຸດຈາໄມຕິດ ມັກຜິດໃຈກັນ

ທີ່ບ້ານຂອງສີດາແລະສາລີ ສີດາໄມ່ອຸ່ງ ອອກໄປຮຸຣະນອກບ້ານ ສາລີກຳລັງນັ່ງຣ້ອຍ ດອກມະລິເຟລີນອຸ່ງບຸນເສື້ອທີ່ສຳນຳມຳນ້ຳບ້ານ ດວງໃຈຊຶ່ງເປັນເພື່ອນຂອງສີດາມາຫາສີດາ ພບ ສາລີກຳລັງນັ່ງຣ້ອຍດອກມະລິ ສາລີໄດ້ຍືນເສືຍຄົນເດີນໄກລັ່ງເຂົ້າມາຈຶ່ງເງຍຳນ້ຳຂຶ້ນມອດ

“ພີ່ດວງໃຈມາຫາພີ່ສີດາຫຣືອລະ” ສາລີຖາມເສືຍເຣື້ຍ ໆ

“ເປ່ລ່າ ເດີນຜ່ານມາກີ່ແວະເຣື້ຍເປື່ອຍມາອຸ່ງນັ້ນແທລະ” ດວງໃຈພຸດທຳເຈຍ ຍັກໄຫລ່ເລີກນ້ອຍ

“ອ່ອ ນີ່ກວ່າມາຂອຍຶມສມຸດຈຸດງານຂອງພີ່ສີດາເສືຍອີກ” ສາລີພຸດຍຶມ ໆ ມືອຍັງຄົງ ຣ້ອຍດອກມະລິອຸ່ງເຣື້ຍ ໆ

ດວງໃຈຈຶ່ງທຳສາລີເຂັມໆ ຂຶ້ນເສືຍເລີກນ້ອຍ “ຈີ່ນະເຣື້ອຈະມາຍຶມ ໄມມີວັນ ເສືຍລະ ມີແຕ່ພີ່ຂອງເຮອນັ້ນແທລະ ຈະມາຍຶມຂອງຈີ່ນ”

สาธิตวางดอกมะลิลงทันที หันไปจ้องหน้าดวงใจบ้าง และขึ้นเสียงอย่างไม่ลดละ
“ไม่จริงหรอกค่ะ พี่สาวขยันเรียนออกจะตายไป”

“ขยันหรือ จริงสินะ ขนาดขยันยังเรียนได้ผลอย่างนี้ ถ้าไม่ขยันละก็น่าตุ
ละ” ดวงใจพูดและหัวเราะผสมไปด้วย

“ไม่เอาแล้วเข้าบ้านดีกว่า” สาธิตพรตพราดลุกขึ้นด้วยความไม่พอใจ รีบ
สาวเท้าเข้าไปในบ้านทันที ทั้งดวงใจและกองดอกมะลิไว้ตรงนั้นเอง

“อ้าว เจ้าของบ้านทำไมหนีไปเสียเล่า แย่จริง” ดวงใจพูดน้ำเสียงแสดง
ความไม่พอใจ

การพูดจากันทำนองนี้ เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงอย่างยิ่ง เพราะต่างฝ่ายต่างพูดจา
ทำลายสัมพันธ์ภาพที่ค่อนข้างจะเปราะบางอยู่แล้วให้แตกหักลง ทำให้เกิดความเครียด ซึ่งบั่นทอน
สุขภาพทั้งกายและใจของทั้งสองฝ่าย การหักทลายผู้ที่เราไม่ชอบหรือไม่นับถือ ถ้าหากหาคำพูด
ที่เหมาะสมไม่ได้ ควรหลีกเลี่ยงเสียดีกว่า

กิจกรรม

๑. แบ่งนักเรียนเป็นคู่ ๆ สมมุติสถานการณ์ขึ้น เช่น นักเรียนพบกันที่สถานีรถไฟ
หรือที่สวนพฤกษชาติหรือที่ร้านขายอาหารทะเล ผึกหักทลายปราศรัยกันและกัน ให้เพื่อนในชั้น
ช่วยกันวิจารณ์การใช้ภาษาว่าเหมาะสมถูกต้องเพียงใด

๒. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ ๓-๕ คน ช่วยกันเขียนบทละครสั้น ๆ
เน้นการหักทลายปราศรัย

๓. จัดการแสดงบทบาทสมมุติ ให้นักเรียนผึกหักทลายปราศรัยกันและกัน

การแนะนำตนเอง

การแนะนำตนเองเป็นสิ่งที่จำเป็น และมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเรา เพราะแต่ละวันเรามักจะได้พบ ได้รู้จัก สังสรรค์ และติดต่อกิจธุระการงานกับบุคคลอื่น ๆ อยู่เสมอ ตามปกติแล้วคนไทยมักไม่ใคร่คุ้นเคยกับการแนะนำตนเองนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแนะนำตนเองตรง ๆ แบบชาวตะวันตก แต่มักจะใช้การแสดงออกด้วยการยิ้ม การช่วยเหลือ การให้บริการ เช่น ช่วยรินน้ำ ตักอาหารให้ ส่งปากกาหรือดินสอให้ เมื่อสังเกตเห็นว่าบุคคลที่อยู่ใกล้เคียงต้องการ แล้วจึงเริ่มการสนทนา ในบางครั้งก็จะสนทนากันถึงเรื่องดินฟ้าอากาศ บรรยากาศของงานในวันนั้น แล้วก็ดำเนินการสนทนาต่อไปจนจบ บางครั้งก็จากกันไปโดยไม่ทราบชื่อของคู่สนทนา ในงานเลี้ยงฉลองหรืองานมงคลสมรส เนื่องจากมีผู้ไปร่วมงานเป็นจำนวนมาก และสถานการณ์บังคับให้ผู้ที่ไม่รู้จักกันต้องไปร่วมนั่งรับประทานอาหารที่โต๊ะเดียวกัน บางครั้งการติดต่อสังสรรค์ก็ดำเนินไปด้วยดี เพราะผู้ร่วมโต๊ะอาหารโอภาปราศรัยกัน ช่วยเหลือให้บริการซึ่งกันและกัน สนทนากันบ้างเล็กน้อยเกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ เรื่องงานในวันนั้นหรือเรื่องอาหาร เมื่อสนทนากันไปเล็กน้อยแล้ว ผู้ที่ร่วมสนทนาคนหนึ่งอาจแนะนำตนเองขึ้นมาก่อน เช่น “ผมชื่อรักษ์ครับ” แล้วผู้อื่นก็จะแนะนำตนเองบ้าง แต่ในบางครั้ง ผู้ที่ร่วมโต๊ะอาหารกันก็รู้สึกอึดอัด เพราะแม้แต่จะมีผู้พยายามให้บริการหรือเริ่มการสนทนากันแล้วก็ตาม ผู้ร่วมโต๊ะอาหารรู้สึกไม่มีใครสนใจ ไม่ต้องการวิสาสะด้วยหรือไม่ก็พูดด้วยอย่างเสียไม่ได้ หรือสนใจกับการรับประทานอาหารมากกว่าคู่สนทนา ผู้เริ่มการสนทนาจะรู้สึกเกือเขิน ผลสุดท้ายก็เลิกสนทนา ต่างคนต่างตั้งหน้ารับประทานอาหารต่อไป เสมือนว่าการรับประทานอาหารเป็นงานสำคัญที่สุด ไม่ต้องการสังสรรค์สมาคมอย่างใดทั้งสิ้น สภาพการณ์ดังกล่าวมาแล้วนี้นับว่า เป็นสภาพการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา และคงไม่มีผู้ใดต้องการที่จะให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง เพราะฉะนั้น การแนะนำตนเองจึงเป็นสิ่งที่มิมีประโยชน์ ที่นักเรียนควรจะได้เข้าใจและฝึกไว้บ้าง

บุคคลอาจแนะนำตนเองในหลายโอกาสด้วยกัน จะได้กล่าว ณ ที่นี้เพียง ๓ โอกาสสำคัญคือ การแนะนำตนเองในที่สาธารณะ ในการทำกิจธุระ และในกลุ่มย่อย

การแนะนำตนเองในที่สาธารณะ

ในวันหนึ่ง ๆ คนเรามักจะได้พบปะกับบุคคลอื่น ๆ อยู่เป็นประจำ อาจเป็นบนรถประจำทาง ที่ตลาด ที่โรงเรียน ในที่ประชุมชน และในที่ประชุมต่าง ๆ ก่อนที่จะแนะนำตัว มักจะมีการสนทนาด้าน ๆ เริ่มขึ้น อาจเป็นการปรารภลอย ๆ ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น ณ ที่พัก

ผู้โดยสารรถประจำทาง ขณะที่รอรถ อาจมีผู้โดยสารผู้หนึ่งปรารภขึ้นว่า “ฝนจะตกแล้ว แะจริง รดยังไม่มาอีก คอยต้งนานแล้ว” ผู้โดยสารอื่นก็อาจกล่าวเสริมขึ้นว่า “ฝนคงจะตกแล้วทางด้านโน้น เดี่ยวคงตกทางนี้แน่ ผมก็รอมานานแล้วเหมือนกัน” ต่อจากนั้น ก็อาจมีการสนทนาโต้ตอบกันอีกเล็กน้อย เมื่อมีความรู้สึกว่าคุณสนทนามีอรรถาัยไมตรี ก็อาจมีคนหนึ่งกล่าวแนะนำตนเองขึ้นมาว่า “ผม แก้ว สันติสมบูรณ์ นักเรียนโรงเรียนประเสริฐสิทธิ์ครับ” คุณสนทนาอีกคนหนึ่งก็จะแนะนำตนเองตามมาว่า “ผม แมน ศรีสุจริต นักเรียนโรงเรียนประสาธิตาที่อยู่ถัดจากโรงเรียนคุณไปนี่เองครับ”

จะเห็นได้ว่า การแนะนำตนเองในการพบปะสนทนากันตามปกติ นั้น มักจะมีการสนทนาหรือการพูดจากันเล็กน้อยนำมาก่อน แล้วจึงมีการแนะนำตนเองขึ้น มิใช่ว่าจู่ ๆ ก็แนะนำตนเองขึ้นมา จึงควรระมัดระวังในเรื่องนี้ด้วย

ในงานเลี้ยงต่าง ๆ จะเป็นงานวันเกิด งานมงคลสมรส งานฉลองใดๆ ก็ดี แม้จะได้มีการตระเตรียมทางด้านอาหารเป็นเรื่องใหญ่ก็ตาม แต่การรับประทานอาหารมิใช่เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญ การไปร่วมงานเลี้ยง ควรคำนึงถึงมารยาททางสังคมเพราะมีความสำคัญมาก ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในวัฒนธรรมไทยไม่ค่อยจะแนะนำตนเองตรง ๆ แต่มักจะเริ่มด้วยสืหน้าทำทางซึ่งแสดงความเป็นมิตร การช่วยเหลือ การให้บริการซึ่งกันและกันก่อน แล้วจึงแนะนำตนเอง การแนะนำควรกล่าวชื่อ และในบางกรณีนามสกุลของตนเองให้ชัดเจน เสียงดังพอสมควร แต่ไม่ดังจนกลายเป็นเป้าสายตาของบุคคลทั่วไป สืหน้าทำทางแสดงความยินดี พอใจที่ได้รู้จักผู้ที่กำลังสนทนาอยู่ด้วย นอกจากนั้นอาจบอกชื่อโรงเรียนหรือสถานที่ทำงานเพื่อให้คู่สนทนาได้รู้จักเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อย แต่ควรใช้ความระมัดระวัง ไม่บอกตำแหน่ง หรือสถานที่ทำงาน ที่จะทำให้คู่สนทนาารู้สึกด้อย ฝ่ายคู่สนทนาจึงควรแนะนำตนเองบ้าง ไม่ควรอ้าอึ้งรือ เพราะอาจทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกอึดอัดไม่สบายใจ

การแนะนำตนเองในการทำกิจธุระ

การติดต่อกิจธุระให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยมักจะต้องไปพบผู้ที่ยังไม่รู้จักกัน การนี้จะต้องนัดหมายล่วงหน้า ควรแต่งกายให้เรียบร้อย ไปให้ตรงตามนัด เมื่อพบบุคคลที่นัด ควรบอกชื่อและนามสกุลของเราให้ชัดเจนด้วยน้ำเสียงสุภาพ ไม่ดังหรือค่อยเกินไป เพื่อการสื่อสารจะได้ดำเนินไปราบรื่น เมื่อบอกชื่อและนามสกุลแล้วก็ควรบอกกิจธุระของตน หรืออาจบอกกิจธุระเสียก่อนก็ได้ เช่น

ผมมาติดต่อซื้อหนังสือครับ ผมชื่ออุดม สุขจรัส เป็นประธานชุมนุม
ภาษาไทยของโรงเรียนเชิดชูปัญญา ได้ทราบว่าคุณซื้อหนังสือเรื่อง "ศิลปะการประชุม"
เป็นจำนวนมาก ทางบริษัทจะลดราคาให้ ๑๕ เปอร์เซ็นต์ อย่างนั้นใช้ไหมครับ
ผมต้องการสั่งซื้อในนามของชุมนุมสัก ๒๐๐ เล่ม ครับ

จากการแนะนำตนเองและชี้แจงให้ผู้ที่เราติดต่อด้วยเข้าใจกิจกรรมของเราแจ่มแจ้งเช่นนี้
จะทำให้สื่อสารได้ผล กิจกรรมก็จะลุล่วงไปด้วยดี

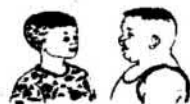
การแนะนำตนเองในกลุ่มย่อย

ในการประชุมกลุ่มย่อยที่มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ ๑๐-๑๕ คน และส่วนใหญ่ไม่
รู้จักกันมาก่อน เมื่อเริ่มประชุมควรแนะนำตนเองให้รู้จักกัน เพื่อให้เกิดความเป็นกันเอง
จะได้แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการประชุมอย่างสะดวกใจ การแนะนำตนเองใน
สถานการณ์เช่นนี้ ก็เพียงบอกชื่อ นามสกุล สถาบันที่ตนเองสังกัดให้ได้ยินทั่วกัน เช่น "กระผม
อุดม สุขจรัส ประธานชมรมภาษาไทย โรงเรียนเชิดชูปัญญาครับ" เมื่อแนะนำตนเองแล้ว
คนอื่น ๆ ในกลุ่มก็น่าจะแสดงกิริยาต้อนรับ เช่น ยิ้มหรือก้มศีรษะเล็กน้อย

กิจกรรม

แบ่งนักเรียนเป็นคู่ ๆ แต่งบทพูดเกี่ยวกับกิจกรรม นักเรียนคู่ใดจะแต่งเรื่องใดก็ได้
เช่น ปรีชาถามเรื่องจะไปขอให้คบดีท่านหนึ่งบริจาคหนังสือให้ห้องสมุดโรงเรียนหรือ
บริจาคแผนที่โลกให้ห้องสังคมศึกษา

• การสนทนา

การสนทนา เป็นกิจกรรมที่บุคคลเฉพาะสองคนหรือมากกว่านั้น พูดคุยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ระหว่างกันอย่างไม่เป็นทางการ

ในชีวิตประจำวันของเรานั้น จะมีการรับสาร ส่งสารกันอยู่ตลอดเวลา การรับสาร ส่งสาร ที่ทำได้รวดเร็ว และง่ายที่สุดก็คือการสนทนา มนุษย์ย่อมพอใจที่จะมีเพื่อนไว้ปรึกษาหารือ พูดคุยกันเพื่อความรู้บ้าง เพื่อความบันเทิงบ้าง ถ้ามนุษย์จะต้องอยู่ตามลำพังคนเดียวโดยไม่มีโอกาสได้สื่อสารกับบุคคลอื่น คงจะเหงาและไม่มีความสุขนัก

การสนทนาถ้าดูแต่ผิวเผิน ๆ ก็อาจคิดว่าเป็นเรื่องง่าย เพราะเป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ แท้ที่จริง การสนทนาเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง และมีจรรยาที่เราควรสังวร แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า การสนทนานั้นมีกฎเกณฑ์ตายตัวที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด มนุษย์ที่ได้รับการศึกษาอบรมดี ควรมีความสามารถที่จะคิดปรับปรุงพฤติกรรมการสนทนา ให้เหมาะสมแก่สมัยและสังคมของตน

ต่อจากนี้จะกล่าวถึงการสนทนาระหว่างบุคคลที่คุ้นเคยกันก่อน แล้วจะกล่าวถึงการสนทนากับบุคคลที่เรารู้จักตามลำดับ

การสนทนาระหว่างบุคคลที่รู้จักคุ้นเคย

การสื่อสารชนิดนี้ คนโดยมากจะเห็นว่าเป็นเรื่องสามัญจนไม่ต้องคำนึงถึง แต่แท้จริงแล้ว ชีวิตในครอบครัวก็ดี ในที่ทำงานก็ดี หรือในสถานศึกษา เช่นโรงเรียนก็ดี การสนทนาที่ดี จะนำความราบรื่นความเจริญและความสุขมาให้ ตรงกันข้ามกับการสนทนาที่ไม่ดีจะก่อให้เกิดความแตกร้าง และนำไปสู่ความเสื่อม ทำให้กิจการงานไม่ก้าวหน้า สับสนวุ่นวาย การสนทนาระหว่างบุคคลที่รู้จักคุ้นเคย ควรคำนึงถึงเรื่องที่สนทนาและคุณสมบัติของผู้ร่วมสนทนา

เรื่องที่สนทนา

การสนทนาจะดำเนินไปด้วยดี ควรคำนึงถึงเรื่องที่จะสนทนา ดังต่อไปนี้

๑. ควรเป็นเรื่องที่ตนเองและคู่สนทนามีความรู้และมีความสนใจร่วมกัน
๒. ควรเป็นเหตุการณ์ปัจจุบันหรือเป็นข่าว เช่น ข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน การแข่งขันกีฬา ปัญหาค่าครองชีพ เป็นต้น

๓. ควรเป็นเรื่องที่เหมาะสมแก่กาลเทศะและเหตุการณ์ เช่น ถ้าเป็นการสนทนาในงานมงคลก็ควรจะพูดในสิ่งที่ดีงาม ไม่พูดเรื่องร้ายที่ทำให้เกิดความหม่นหมองใจ หรือในขณะ

รับประทานอาหาร ก็ไม่สมควรที่จะคุยถึงเรื่องที่ก่อให้เกิดความหวาดเสียวหรือความขยะแขยง

๔. การเป็นเรื่องที่ไม่ทำให้คู่สนทนาเคร่งเครียดเกินไป ควรให้มีความสนุกสนานขึ้นบ้าง ทั้งนี้ควรดเว้นเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

- ๑) เรื่องส่วนตัวของผู้พูดเอง และเรื่องที่มีผู้อื่นไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- ๒) การคุยโอ้อวดความสามารถของตนเอง
- ๓) การปรับทุกข์ การกล่าวถึงความเคราะห์ร้ายของตนเองเพื่อเรียกร้องความสนใจ

ยกเว้นเมื่อสนทนากับผู้ที่สนิทกันจริง ๆ

- ๔) การนินทาว่าร้ายผู้อื่น การพูดส่อเสียด การพูดเพ้อเจ้อ

คุณสมบัติของผู้ร่วมสนทนา

คุณสมบัติที่สำคัญของผู้ร่วมสนทนามีดังนี้

๑. มีความรู้ทั่วไปในเรื่องต่าง ๆ พอสมควร แม้จะนอกเหนือไปจากเรื่องที่เราเกี่ยวข้อง หรือมีความสนใจอยู่ ควรมีความรู้รอบตัว หมั่นติดตามความเคลื่อนไหวของบ้านเมืองและความเป็นไปในโลกอยู่เสมอ

๒. ใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาที่ง่าย สุกภาพ คำพูดและน้ำเสียงน่าฟัง เป็นกันเองกับคู่สนทนา ไม่พูดทับถมคู่สนทนา ถ้าจำเป็นต้องค้าน ควรขอร้องก่อน แสดงความเป็นมิตร เอาใจใส่คู่สนทนาด้วยกิริยาอาการ (อวัจนภาษา) รวมทั้งซักถามและใช้คำขานรับเป็นระยะตามสมควร เพื่อให้คู่สนทนาทราบว่าสนใจในเรื่องที่เขา กำลังพูด เช่น ใช้คำ “ครับ ค่ะ อ้อ ใช่ครับ ใช่ค่ะ” หรือ “ครับ ค่ะ ถูกแล้วครับ ถูกแล้วค่ะ ไม่น่าเป็นเช่นนั้นเลย” ที่สำคัญยิ่งก็คือต้องใช้ภาษาให้เหมาะกับระดับของบุคคล เมื่อการสนทนาสิ้นสุดลง ก็กล่าวคำอำลา และควรใช้ถ้อยคำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน แสดงความคาดหวังที่จะได้พบกันอีก

๓. รู้จักฟัง ในระหว่างที่ฟังอาจนึกอยากที่จะพูดบ้าง แต่ถ้าคู่สนทนายังพูดไม่จบควรรอไว้ก่อน ขณะที่ฟังแม้จะรู้สึกเบื่อ ก็ควรควบคุมความรู้สึก ไม่แสดงความอึดอัดเบื่อหน่ายให้ปรากฏ แต่ควรหาวิธีทำให้การสนทนาจบลงด้วยดี อันที่จริง ผู้ร่วมสนทนาควรระลึกไว้เสมอว่าการสนทนาเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทักษะคติเช่นนี้จะช่วยให้การสนทนามีชีวิตชีวาขึ้นด้วย

๔. รู้จักสังเกตความรู้สึกของผู้ร่วมสนทนาซึ่งแสดงออกทางท่าที กิริยา สีหน้า แววตา เช่น ถ้ารู้สึกว่าคุณสนทนาไม่สนใจฟัง ควรเปลี่ยนเรื่องสนทนา โดยใช้วิธีการที่แนบเนียน โยงความคิดไปสู่เรื่องอื่นที่ตนคิดว่าคู่สนทนาสนใจและพอใจ นอกจากนี้ควรสังเกตสภาพแวดล้อม

ในขณะนั้นด้วย เช่น มีคนอื่นกำลังต้องการติดต่อกับคู่สนทนา หรือถ้าคู่สนทนามีกิจธุระที่จะต้องไปทำ เราก็ควรปรับการสนทนาให้พอเหมาะพอควร

นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้คู่สนทนาได้พูด ได้แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เมื่อไม่เห็นด้วยกับความคิดของคู่สนทนา ก็ไม่ควรแสดงความรู้สึกว่าคู่สนทนาจะต้องคิดเหมือนตน พึงระลึกไว้เสมอว่า การสนทนาเป็นกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกัน หาใช่กิจกรรมของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่เพียงข้างเดียวไม่

๕. รู้ว่าอะไรควรพูดและไม่ควรพูด ซึ่งจะทำให้พูดได้ตรงประเด็น ไม่อ้อมค้อมวากวน ไม่พูดเพียงเพื่อให้ผู้ฟังพอใจเท่านั้น แต่ต้องให้เกิดประโยชน์ด้วย หากคู่สนทนาพูดผิดพลาด ไม่ตรงตามความเป็นจริง หรือใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม พูดส่อเสียดหรือนินทาว่าร้ายซึ่งก่อให้เกิดโทษ ก็ไม่ควรทำหนีออกไปตรง ๆ ควรหาวิธีพูดให้แยบคายพอให้คู่สนทนารู้สึกได้เอง หรืออาจเปลี่ยนไปสนทนาเรื่องอื่นที่น่าสนใจกว่า

นอกจากนี้ ควรพูดด้วยอารมณ์ขันที่มีรสนิยมดี เพราะอารมณ์ขัน จะช่วยชักนำให้การสนทนาดำเนินไปในทางสร้างสรรค์

การสนทนากับบุคคลแรกรู้จัก

เราไม่ควรทักท้วงเอาว่า บุคคลที่เราเพิ่งรู้จักมีภูมิหลังความเป็นมา วิธีคิด รสนิยม และเป้าหมายในชีวิตตามที่เราคิด เพราะเราไม่อาจทราบได้แน่นอน ดังนั้น หัวข้อเรื่องที่น่าสนใจสนทนาควรเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น เรื่อง ดินฟ้าอากาศ ข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงแท้ ๆ ในขณะนั้น แต่ไม่ควรเป็นเรื่องที่มีประเด็นโต้แย้งกันอยู่ เพราะถ้าเป็นเรื่องที่วุ่น ๆ คู่สนทนาอาจมีทัศนคติตรงกันข้ามก็ได้ ถ้าสนทนากันยึดเยื้อต่อไป แทนที่จะก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี ก็จะกลายเป็นความขัดแย้ง นอกจากนี้คู่สนทนาที่เพิ่งรู้จักกันควรต่างสำรวจถ้อยคำ กิริยา มารยาท และควรสังเกตว่า คู่สนทนาเป็นคนชอบพูดหรือชอบฟัง ถ้าสังเกตว่า ชอบพูด อีกฝ่ายหนึ่งก็ควรเป็นฝ่ายฟังและพูดแต่น้อย ปล่อยให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายพูด ถ้าสังเกตว่าชอบฟัง ก็ควรหาเรื่องพูดคุยด้วย หรือแสดงความเอื้อเฟื้อเล็กๆ น้อยๆ เช่น ถ้านั่งรถไฟไปด้วยกัน ก็ให้เขาขอยืมหนังสือ หรือนิตยสารอ่าน วิธีการเช่นนี้จะช่วยทำให้การสนทนาดำเนินไปได้ด้วยดีและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

คุณลักษณะของผู้ร่วมสนทนาที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อนอาจนำมาใช้ได้ในการสนทนากับผู้ที่เรารู้จัก

กิจกรรม

ให้นักเรียนร่วมสนทนากับกลุ่มเพื่อน กลุ่มละไม่เกิน ๕ คน แล้วสังเกตพฤติกรรม และเนื้อหาหรือเรื่องที่พูดของเพื่อนแต่ละคน ภายในเวลา ๒๐ นาที นักเรียนจดจำไว้เท่าที่จะจำได้ แล้วนำมาเขียนเป็นบทสนทนา ต่อจากนั้นให้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการสนทนาของกลุ่มเพื่อนดังนี้

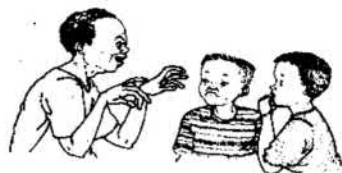
๑. หัวข้อเรื่องในการสนทนา พูดกันในเรื่องเดียว หรือเปลี่ยนไปหลายเรื่อง หรือพูดกันหลายเรื่อง กลับไปกลับมา
๒. ใครพูดมากที่สุด ใครพูดน้อยที่สุดหรือไม่พูดเลย (อาจสมมุติชื่อก็ได้)
๓. เมื่อคนหนึ่งเป็นผู้พูด คนอื่น ๆ ทุกคนตั้งใจฟังหรือไม่ หรือมีเพียงบางคนที่ตั้งใจฟัง
๔. ให้สังเกตเพิ่มเติมในเรื่องต่อไปนี้
 - ๑) ถ้อยคำสำนวนภาษา
 - ๒) อารมณ์ของผู้พูดผู้ฟัง
 - ๓) พูดได้ตรงประเด็นหรือไม่
 - ๔) พูดคำหยาบ ส่อเสียด นินทา ฯลฯ หรือไม่
 - ๕) การใช้ถ้อยคำ เมื่อแยกย้ายออกจากกัน

การพูดในกลุ่ม

การพูดในกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่สำคัญในสมัยปัจจุบัน ทั้งในชีวิตประจำวันและในการศึกษา การแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ ๘-๑๐ คน ให้ไปอภิปรายถกเถียงกัน อย่างสร้างสรรค์มีหลักฐานประกอบ เป็นกิจกรรมในโรงเรียนที่ส่งเสริมกันอยู่แล้วเป็นปกติ เพราะการพูดในกลุ่มเล็ก สมาชิกไม่ค่อยกระดากที่จะถามซักหรือแสดงความคิดเห็น ทำให้นักเรียนทุกคนเติบโตในด้านความคิด และในด้านทักษะภาษา ในกลุ่มเล็กนี้มีพฤติกรรมการสื่อสารหลายอย่าง อาจมีการเล่าเรื่องจากหนังสือที่ได้อ่านมา หรือจับประเด็นใดประเด็นหนึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนำมาเล่าให้กันฟัง เช่น เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทำให้ผู้คนบาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก นำเรื่องนี้มาเป็นหัวข้อพิจารณาร่วมกัน นักเรียนอาจอภิปรายในประเด็นว่า ทำอย่างไรจึงจะมีมาตรการป้องกันภัยพิบัติดังกล่าว หลังการอภิปราย สมาชิกในกลุ่มคนหนึ่งจะต้องร่างคำรายงาน ซึ่งจะอ่านหรือรายงานปากเปล่า การอ่านรายงาน และการรายงานปากเปล่านั้นก็เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งล้วนแต่ต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญทั้งสิ้น

การเล่าเรื่องราวที่ได้อ่านหรือฟังมา

ตามปกตินักเรียนมักจะได้อ่านเรื่องราว นิทาน นิยาย หรือนวนิยายจากหนังสือ หรือ ได้ยินได้ฟังเรื่องราวจากการบอกเล่า หรือจากสื่อมวลชน ทั้งนี้ นักเรียนอาจทำโดยใจสมัครหรือ ได้รับมอบหมายก็ได้ นักเรียนอาจนำเรื่องที่ได้รับทราบมานั้นมาเล่าให้ฟังในกลุ่ม สื่การเล่า ในกลุ่มต่างจากการเล่านิทานหรือเทพนิยายให้เด็ก ๆ ฟัง การเล่าเรื่องในกลุ่มมักเป็นไปในทำนองเล่าเนื้อหาหรือประเด็นสำคัญ ๆ มากกว่าการให้รายละเอียด ตัวอย่าง ผู้เล่าเรื่องอาจเล่าเพียงว่า พ่อมีลูกหลายคน ลูกชอบทะเลาะวิวาทกัน พ่อจึงหาวิธีแก้ด้วยการไปหาเรียวไม้มา แล้วมัดรวมกันเข้า ให้ลูกแต่ละคนหักไม้มัดนั้น ก็ไม่มีลูกคนใดหักได้ เมื่อพ่อแก้มัดออกแล้ว ให้ลูกหักไม้คนละอันก็หักได้ นั่นเป็นวิธีการที่พ่อสอนลูกเรื่องความสามัคคี เพราะฉะนั้น ในการดำเนินชีวิตของคนเรานั้น ก็อาจจะนำเรื่องนิทาน นิยายมาใช้เป็นอุทาหรณ์ หรือเป็นแนวทางได้

จากตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว พ่อที่จะสรุปได้ว่า การเล่าเรื่องราวที่ได้อ่านได้ฟังมาให้ผู้อื่นในกลุ่มได้รับทราบ ควรมียุทธวิธีดังนี้ คือ

๑. เล่าถึงเนื้อหาและประเด็นสำคัญ ๆ ว่ามีอะไรบ้าง ไม่ต้องกล่าวถึงรายละเอียด เช่น การสนทนาของตัวละคร ยกเว้นในกรณีที่ว่า การสนทนายาระหว่างตัวละครนั้นจะเป็นเครื่องช่วยย้ำประเด็นสำคัญให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

๒. ภาษาที่ใช้ในการเล่าควรเป็นภาษาง่าย ๆ ไม่ใช่ศัพท์ยาก ประโยคที่ใช้ควรเป็นประโยคสั้น เข้าใจได้ง่าย

๓. ใช้น้ำเสียงชัดเจนน่าฟัง เน้นเสียงในตอนที่สำคัญ ระดับเสียงอาจจะต้องเปลี่ยนเป็นสูงบ้าง ต่ำบ้าง เพื่อแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ต่าง ๆ บางคราวก็จะต้องทำเสียงให้หนักแน่นดูเข้มแข็งเป็นจริงเป็นจัง ทั้งนี้ควรทำแต่พอควร

๔. ใช้กิริยาท่าทางประกอบในการเล่าเรื่องตามความเหมาะสม เช่น การใช้มือประกอบการเคลื่อนไหวร่างกาย

๕. ผู้เล่าเรื่องควรจำเรื่องให้ได้ เรียงลำดับเรื่องถูกต้อง จะได้เน้นตอนที่สำคัญเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้ฟัง หากผู้เล่าจำเรื่องไม่ใคร่ได้ พูดตะกุกตะกัก อึกอัก สับสน ไม่แน่ใจแล้ว จะทำให้เรื่องที่เล่าหมดรสชาติ ผู้ฟังไม่ศรัทธา และไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร

๖. อาจสรุปเป็นข้อคิดในตอนท้าย หรือทิ้งให้ผู้ฟังคิดเอง หรือใช้เป็นประเด็นที่จะอภิปรายต่อไป

กิจกรรม

๑. ครูนำแถบบันทึกเสียงการเล่าเรื่องเล่านิทานที่ใช้ดนตรีประกอบมาเปิดให้นักเรียนฟัง จากนั้นให้นักเรียนจับประเด็นสำคัญ ๆ แล้วเล่าให้เพื่อนในกลุ่มฟังอีกครั้งหนึ่ง
๒. ครูมอบหมายให้นักเรียน ๕ คน ไปเตรียมนิทานมาเล่าให้เพื่อนฟังคนละ ๑ เรื่อง ใช้ภาพ กระดานผ้าสาหลี หรืออุปกรณ์ประกอบการเล่าเรื่อง ให้นักเรียนที่เป็นผู้ฟังเล่าเรื่องที่ตนได้ฟังนั้น ให้เพื่อนทั้งชั้นฟังอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้ภาษาของตนเอง

การเล่าเหตุการณ์

ในชีวิตประจำวันของเรานั้น มักจะมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นเสมอ น่าสนใจบ้าง ไม่น่าสนใจบ้าง ในบางครั้งผู้พูดก็มีความจำเป็นที่จะต้องเล่าเหตุการณ์เหล่านั้นให้ผู้อื่นฟัง เหตุการณ์ที่เล่าอาจเป็นเรื่องที่ประทับใจ เรื่องตื่นเต้น หรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดเป็นปกติ ตัวอย่างในที่ประชุมของชุมชนภาษาไทย นักเรียนอาจจะเล่าเหตุการณ์ประทับใจให้เพื่อน ๆ ฟังว่าเมื่อนักเรียนนำหนังสือ เสื้อผ้า และขนมไปแจกเด็กในชุมชนแออัดหรือในท้องที่ก้นดาร์และเล่านิทานให้เด็กเล็ก ๆ เหล่านั้นฟังด้วย ปรากฏว่า เด็กเหล่านั้นยินดีที่มีผู้ไปเยี่ยม ตื่นเต้น ดีใจที่ได้รับของแจก และตั้งใจฟังนิทาน เด็กหลายคนขอร้องให้กลับไปหาเขาก

การที่จะเล่าเหตุการณ์ให้น่าฟังน่าสนใจ ประทับใจผู้ฟัง ผู้เล่าอาจมีวิธีการเล่าดังนี้

๑. กล่าวเริ่มต้นด้วยการแสดงเหตุผลในการเล่าเหตุการณ์นั้น ๆ เช่น อาจให้เหตุผลว่า การที่เล่าเรื่องการไปแจกของให้แก่เด็กในชุมชนแออัดหรือในท้องที่ก้นดาร์วันนี้ เพื่อให้เพื่อน ๆ ทราบว่าเสื้อผ้า และหนังสือที่เพื่อนบริจาคมีผลดีต่อจิตใจของผู้ที่กำลังประสบความทุกข์ยากเพียงใด และเพื่อชี้ให้เพื่อน ๆ เห็นว่า การบำเพ็ญประโยชน์ต่อบุคคลอื่นเป็นสิ่งที่มีความหมายเพียงไร
๒. ระบุวัน เวลา สถานที่ที่เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ
๓. กล่าวถึงบุคคลที่สำคัญแก่เหตุการณ์นั้น

๔. เล่าเหตุการณ์ตามลำดับที่เกิดขึ้น ให้มีความต่อเนื่องกัน เพื่อผู้ฟังจะได้ติดตามเรื่องได้ดีและเข้าใจเหตุการณ์นั้นได้ถูกต้อง และเกิดความประทับใจหรือตื่นเต้นตามไปด้วย

๕. ใช้ถ้อยคำและภาษาสำนวนที่ทำให้ผู้ฟังเห็นภาพ ใช้ภาษา สำนวน และประโยคง่าย ๆ กระชับรัดกุมเพื่อจะได้สื่อความหมายได้ดี

๖. น้ำเสียงแจ่มใส ดังชัดเจน เน้นเสียง และใช้ระดับเสียงพอเหมาะ เช่น เมื่อเล่าถึงเรื่องเศร้าประทับใจก็ควรทำเสียงให้เข้ากับเหตุการณ์ เมื่อเล่าเรื่องตื่นเต้นก็ทำเสียงให้เร้าใจ เป็นการดึงดูดหรือเรียกร้องความสนใจจากผู้ฟัง แต่ผู้พูดต้องมีความรู้สึกลอยอยู่ใน มิฉะนั้นจะเป็นการแสสร้งทำ

๗. ใช้สีหน้า ท่าทาง กิริยาประกอบการเล่าเหตุการณ์ด้วย จะได้ดูเป็นธรรมชาติ

๘. แสดงข้อคิดเพิ่มเติมตามควร เช่น เมื่อเล่าถึงกิจกรรมของชุมชนที่ขยายออกไปยังชุมชน ก็ชักชวนสมาชิกให้ช่วยกันคิดต่อไปว่า ชุมชนควรจะได้มีโครงการอันใดอีกที่จะได้ออกไปช่วยเด็กที่กำลังประสบความทุกข์ยากเหล่านั้น

ให้นักเรียนผลัดกันเล่าเหตุการณ์ที่น่าสนใจต่างๆ ให้เพื่อนฟัง ใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่า เช่น หนังสือพิมพ์ ภาพ แผนภูมิ ตาราง สถิติ แล้วให้เพื่อน ๆ ช่วยกันวิจารณ์การเล่านั้น

ส่งสารด้วยการอ่าน

การอ่านให้ผู้อื่นฟังเป็นวิธีการส่งสารอีกแบบหนึ่ง ซึ่งใช้กันอยู่เสมอในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป ตัวอย่างเช่น พ่อแม่อ่านนิทานให้ลูกเล็กๆ ฟัง ลูกที่โตพอที่จะอ่านข้อความต่างๆ ได้แล้ว อาจอ่านให้พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ หรือ สมาชิกในครอบครัวฟัง ข้อความที่อ่านนั้นอาจเป็นข่าว หรือ บทความจากหนังสือพิมพ์ อาจเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง จากหนังสือ จดหมายจากญาติมิตร หรือข้อความในใบปลิว โฆษณา ประกาศ คำแนะนำ หรือเอกสารเผยแพร่อย่างใดก็ได้

ในการปฏิบัติหน้าที่การงานก็เช่นเดียวกัน อาจมีผู้ใด ผู้หนึ่งอ่านเรื่องราวต่างๆ ให้ผู้ร่วมงานของตนฟัง เช่น ในการประชุม ประธานหรือเลขานุการของที่ประชุมอ่านรายงาน การประชุม บางครั้งผู้เข้าประชุมอาจอ่านข้อความบางอย่างให้ที่ประชุมฟังเพื่อจะได้ร่วมกันพิจารณา นอกจากนี้ในการให้คำแนะนำ ให้คำอธิบายที่มีขั้นตอนละเอียดลออ ก็จำเป็นต้องอ่านให้ฟังโดยครบถ้วน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าส่วนสำคัญไม่ขาดหายไป

การอ่านให้ผู้อื่นฟังที่ถือว่าสำคัญและใช้กันอยู่เป็นนิจอีกประเภทหนึ่ง คือ การอ่านในที่ประชุม หรือในที่สาธารณะ เช่น ในพิธีเปิดสัมมนา การกล่าวรายงานต่อประธานในพิธี

ผู้รายงานอ่านจากต้นฉบับที่เตรียมไว้ และเมื่อประธานกล่าวเปิด ก็อ่านจากต้นฉบับที่เตรียมไว้เช่นเดียวกัน ในบางโอกาสมีการอ่านสารของบุคคลสำคัญให้ที่ประชุมฟัง การรายงานกิจการของสมาคม หรือของชมรมต่อที่ประชุมใหญ่ การแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน การปราศรัยเนื่องในโอกาสสำคัญ หรือการประกาศผลการตัดสินให้รางวัล เหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างของการอ่านในที่ประชุม ซึ่งผู้กล่าวจะใช้วิธีอ่านจากต้นฉบับ สารที่อ่านในโอกาสสำคัญดังที่กล่าวมาแล้วนั้น จะผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนไม่ได้ เนื่องจากมักมีผู้นำไปอ้างอิง กล่าวถึง หรือเผยแพร่เป็นลายลักษณ์อักษรในวงกว้างอีกต่อไปอยู่เสมอ หากผิดพลาดก็จะเป็นผลเสียหายได้

การอ่านให้ผู้อื่นฟังในโอกาสต่างๆ ตามที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น จะต้องอาศัยทักษะหรือความสามารถในการอ่านที่พัฒนาสูงขึ้นตามลำดับ เมื่อเราจะอ่านให้ผู้อื่นฟัง เราก็ควรอ่านให้น่าฟัง หมายถึง ทำให้ผู้ฟังได้รับสารจากบทที่อ่านนั้นครบถ้วนและสนใจฟังอยู่ตลอดเวลา

อ่านชัดเจนถูกต้อง

ฟังสารสื่อสอดคล้อง

ไปรงใจ

เรามักเข้าใจกันว่า คนที่อ่านได้น่าฟังคือคนที่มีเสียงดีเท่านั้น แต่ที่จริงแล้ว การอ่านให้น่าฟังขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญหลายประการ ได้แก่

๑. ความเข้าใจสารในบทอ่าน
๒. ความพร้อมทั้งทางกายและใจ
๓. การทรงตัวและการใช้กิริยาอาการ
๔. การใช้เสียง

จะอธิบายถึงปัจจัยทั้ง ๔ ข้อข้างต้น โดยละเอียดเป็นลำดับไป

ความเข้าใจสารในบทอ่าน

การอ่านข้อความให้น่าฟัง ผู้อ่านจะต้องเข้าใจสารในบทอ่านอย่างถูกต้องก่อน เพราะเมื่อผู้อ่านเข้าใจสารแล้ว ก็สามารถที่จะปรับน้ำเสียงและกิริยาอาการให้สอดคล้องกับความหมายได้กลมกลืน รวมทั้งสามารถออกเสียงคำทุกคำได้ถูกต้องชัดเจนอีกด้วย

บุคคลจะเข้าใจความหมายของสารในบทอ่านได้แจ่มแจ้งเพียงไรขึ้นอยู่กับความยากง่ายของบทอ่านนั้น รวมกับความรู้ ความชำนาญ และไหวพริบของผู้อ่านประกอบด้วย ดังนั้นก่อนอ่านข้อความใดให้ผู้ฟัง ก็ควรฝึกอ่านและทำความเข้าใจสารในบทอ่านนั้นให้ชัดเจนก่อน เป็นการเตรียมตัวล่วงหน้า

ตัวอย่าง

พัสดุไปรษณีย์ที่บรรจุของน้ำหรือของที่ละลายเป็นน้ำได้ง่ายต้องหุ้มห่อลงในภาชนะ ๒ ชั้น ชั้นในควรเป็นขวด กระปุก ชั้นนอกควรเป็นหีบไม้ หรือหีบเหล็ก วัสดุ ระหว่างชั้นนอกกับชั้นในต้องมีขี้เลื่อย แกลบ ปุยฝ้ายหรือวัสดุอื่นที่ซับน้ำได้บรรจุไว้ด้วย เพื่อป้องกันการเปราะเปื้อนเมื่อมีการรั่วไหล

(จาก ข้อเสนอแนะการให้บริการของกรมไปรษณีย์โทรเลข : วิธีเข้าหีบห่อพัสดุไปรษณีย์ พ.ศ. ๒๕๑๙)

วิธีทำความเข้าใจบทอ่าน ตามตัวอย่างข้างต้น มีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาความหมายของคำ กลุ่มคำ และสำนวนในบทอ่านให้เข้าใจ และจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า ความหมายของคำขึ้นอยู่กับข้อความแวดล้อม หรือบริบทของคำนั้น ๆ เช่น คำว่า หุ้มห่อ ในข้อความนี้มีความหมายกว้างมาก น้ำที่บรรจุอยู่ในขวดหรือในกระปุก ก็ถือว่ามี การ หุ้มห่อ แล้วหนึ่งชั้น

นอกจากนี้คำยากที่เราไม่เข้าใจ เช่น คำว่า วิลาศ ก็ควรหาความหมายจาก พจนานุกรมหรือถามผู้รู้ ไม่ควรเดาเอง

๒. ศึกษาความหมายของกลุ่มคำ แล้วแยกกลุ่มคำในประโยคให้ถูกต้อง การแยกกลุ่มคำผิดพลาด อาจทำให้ความหมายคลาดเคลื่อน หรือผิดไปเลยก็ได้ เช่น ในประโยคแรก

พัสดุไปรษณีย์ที่บรรจุน้ำหรือของที่ละลายเป็นน้ำได้ง่าย ...

ถ้าแยกกลุ่มคำดังต่อไปนี้ ก็นับว่าแยกได้ถูกต้อง

พัสดุไปรษณีย์ / ที่บรรจุ / ของน้ำ / หรือของที่ละลายเป็นน้ำได้ง่าย ...

แต่ถ้าแยกกลุ่มคำดังข้างล่างนี้ เป็นการแยกผิด

พัสดุไปรษณีย์ / ที่บรรจุของ / น้ำ / หรือของที่ละลายเป็นน้ำได้ง่าย ...

ที่บอกว่าผิด เพราะเมื่อแยกเช่นข้างต้นนี้ ทำให้คำว่า ของ กลายเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป แต่แท้จริงแล้ว ของน้ำ เป็นคำประสม ๑ คำ เช่นเดียวกับ ของแข็ง ของเบียด

๓. จับใจความสำคัญ หรือความคิดสำคัญของบทอ่าน และพิจารณาว่ามีการแสดงความรู้สึก หรืออารมณ์ชนิดใดแฝงอยู่ในบทอ่านนั้นบ้าง รวมทั้งตีความให้ได้ว่า ผู้เขียนมีเจตนาอย่างไร เช่น มุ่งประโยชน์ทางการค้า ชี้นำอุดมการณ์ โน้มนำเข้าศาสนา เยาะสับคอมหรือเยาะบุคคล แนะนำให้คิด แสดงความห่วงใย ประจบประแจง ระบายความอัดอั้นตันใจ ชี้ให้เห็นสิ่งที่มักถูกมองข้าม ทำให้เกิดความสนุกหรือความขบขัน ตีเพื่อก่อ เรียกร้องความเป็นธรรม ให้กำลังใจ ชักชวนให้ตั้งข้อสงสัย แจ้งข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา เหล่านี้เป็นต้น

เมื่อเราจับความ พิจารณาความ และตีความได้แล้ว ข้อที่ควรระลึกและกระทำต่อไปก็คือ ในขณะที่เราอ่านให้ผู้อื่นฟัง เราจะต้องทำให้ผู้ฟังได้ความคิด ความรู้สึก และเข้าใจเจตนาของผู้เขียนสารนั้น ทั้งนี้โดยอาศัยน้ำเสียงและกิริยาอาการประกอบกัน

อนึ่ง ควรเข้าใจด้วยว่า การจับความ และการตีความของแต่ละคนอาจต่างกันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญและไหวพริบของแต่ละคน ข้อสำคัญต้องพยายามกระทำด้วยความจริงใจ มีความมั่นใจ และมีเหตุผลอธิบายความคิดของตนได้ว่า เหตุใดจึงตีความเช่นนั้น

บางคนอาจคิดว่า สิ่งที่ได้แนะไว้ข้างต้นนี้ เป็นประโยชน์แต่เฉพาะการอ่านในใจหรืออ่านเพื่อรับสารเท่านั้น แท้ที่จริงแล้วในการอ่านเพื่อส่งสารนั้น จะอ่านได้ดีหรือไม่เพียงใด ผู้อ่านจะต้องรับสารให้ได้สมบูรณ์เสียก่อน มิฉะนั้นแล้วจะไม่สามารถอ่านเพื่อส่งสารได้

ตัวอย่างที่ ๑

ร้อน ร้อนจริงๆ หน้าร้อนปีนี้ร้อนกว่าปีที่แล้วหลายเท่า แพะไม่ออกไปเดินเล่น หรือเล่นกับเพื่อนๆ กลางลานวัดเลย อยากอยู่ใกล้โถงน้ำใกล้คลอง เพื่อว่าร้อนเมื่อไหร่จะได้อาบน้ำตามให้เย็นหัวใจชุ่มฉ่ำได้ทันที

พี่ๆ อะ หน้าร้อนนอกจากร้อนดับแทบแตก ยังมีโรคพิษสุนัขบ้าหรือโรคกลัวน้ำในหน้านี้ด้วย โดยเฉพาะระหว่างเดือนเมษายน และเดือนพฤษภาคม พี่ๆ อย่างว่าแพะแก่แดดนะอะ เวลาเดินตามถนน ตรอก ซอก ซอย ตามวัด ควระวังสุนัข คือ ไ้ต่าง ไ้ไก่ หมาที่บ้านก็ควระวัง อาจถูกกัดเป็นโรคนี้ก็ได้ใครจะรู้

โรคพิษสุนัขบ้านี้เกิดกับสุนัขและแมว เกิดจากน้ำลายสุนัข ปีหนึ่งๆ บ้านเรามีคนตายเพราะพิษสุนัขบ้าถึง ๓๐๐ คน หรือเฉลี่ยแล้วมีคนตายวันละ ๑ คนทีเดียว

ระยะแรก คนเป็นโรคนี้จะมีไข้ต่ำ ๒-๓ วันแรกจะเจ็บคอ เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย จะมีอาการคันบริเวณที่ถูกสุนัขกัด คันมาก จะกระสับกระส่ายไม่ชอบลมและเสียงดังๆ กลืนอะไร ลำบากและมักจะตายภายใน ๗๒ ชั่วโมง

สุนัขบ้ามี ๓ แบบ แบบดุร้าย จะมีอาการตื่นเต้น ทางตก หลังแข็ง เวลาวิ่งไม่มีจุดหมายจะอะไรก็กัดไม่เลือก ขากรไรตก ลั่นห้อย สุนัขจะตายใน ๑ อาทิตย์ แบบซึม สุนัขแบบนี้ชอบนอนที่มืด กลัวแสงสว่าง มานตาขยายกว้าง จะตายใน ๒ อาทิตย์ และแบบไม่แน่นอน สุนัขแบบนี้จะล้มเจ็บทันทีหลังจากมีอาการผิดปกติ ๒-๓ ชั่วโมง จะชัก น้ำลายไหลแล้วตาย

พี่ๆ อะ . ถ้าเกิดถูกทางเลขโดนสุนัขบ้าหรือหมาบ้ากัดละก็ ทางที่ดีรีบล้างแผลบริเวณที่ถูกกัด หรือถูกเลีย ด้วยน้ำสะอาด ฟอกสบู่เบาๆ อย่าฟอกแรงจะทำให้แผลซ้ำ เช็ดแผล ด้วยแอลกอฮอล์ ๔๐-๗๐ เปอร์เซ็นต์ ทาทิงเจอร์ไอโอดีนแล้วรีบไปหาหมอ พร้อมกับจับสุนัขตัวนั้นซึ่งไว้ดูอาการ ถ้าสุนัขตายภายใน ๑๐ วัน ต้องฉีดเซรุ่มหรือวัคซีนทันที ที่สถานเสาวภา หรือไปปรึกษาหมอที่สถานอนามัยใกล้ที่สุด

(จาก "อยู่เย็นเป็นสุข" ใน ชัยพฤกษ์การ์ตูน)

การป้องกัน : โรคพิษสุนัขบ้ามีอันตรายมาก ถ้าถูกสุนัขบ้ากัด ต้องทำความสะอาดแผล แล้วรีบไปฉีดวัคซีนทันที

ความรู้ที่เพิ่ม : หวงใย

เจตนาของผู้เขียน : ให้ความรู้และข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์

ตัวอย่างที่ ๒

“แม่ครับ” เป็นคำเรียกขานของผม ที่เต็มไปด้วยความรักและความหวัง แม่คือทุกสิ่งทุกอย่าง แม่เสียสละเพื่อลูก คอยพิทักษ์รักษายามลูกป่วยใช้ส่งเสริมกำลังใจให้เข้มแข็ง มานะ อดทน พากเพียร ไม่ท้อถอย แม่เมตตาและให้อภัยในความผิดพลาด ปลอบโยนเวลาผมเสียใจด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวานและกรุณาจากหัวใจของแม่จริงๆ นับเป็นพระคุณอันหาที่สุดมิได้

แม่ครับ ผมจะเป็นเด็กดีของแม่ ผมจะทำหน้าที่ให้ดีที่สุด จะตั้งใจเล่าเรียน ไม่หาความรู้เพิ่มเติม ผึกทำการงานต่างๆ ให้ประณีต รักษาระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียม ประเพณี ดูแลรักษาสัตว์แวดล้อม เป็นคนซื่อสัตย์ สุจริต กตัญญูรู้คุณ รู้จักเอื้ออาทร และประหยัด อย่างที่แม่สั่งสอนผมอยู่เสมอ

ผมจะเป็นอย่างที่แม่หวังไว้ว่า โตขึ้นจะเป็นคนดี มีความรู้ เฉลียวฉลาด มีเหตุผล ใช้ความสามารถช่วยตนเอง ครองครวญ ช่วยทำให้ชาติบ้านเมืองเจริญ ผมขอสัญญาด้วยความมั่นใจครับแม่

น้ำตาแม่คลอหน่วย ด้วยความปลื้มปิติเป็นที่สุด

(จาก “จากใจลูก” ใน ความไม่ฝันอันงดงาม)

ความคิดสำคัญ	ความสำนึกในพระคุณของแม่ที่ลูกแสดงออกเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้แม่ปลื้มใจ
ความรู้สึกที่แฝงอยู่	เชื่อว่าลูกที่ดียังมีอยู่เสมอ
เจตนาของผู้เขียน	แนะให้เห็นว่าความปรารถนาสูงสุดของแม่อยู่ที่การได้เห็นลูกประพฤติตนเป็นคนดี

ตัวอย่างที่ ๓

พ่อแม่ครูบาอาจารย์สอนกันหนักหนาเรื่องมารยาทในการกิน อันมีเหตุผลด้านอนามัยเป็นพื้นฐาน มือเป็นอวัยวะใช้งาน สกปรกอยู่เสมอ ก่อนจะกินต้องล้างมือของอะไรที่กินร่วมกับคนอื่น ต้องใช้ช้อนกลาง ไม่ใช่มีมารยาทเพราะนึกถึงตัวคนเดียว แต่เกิดจากนึกถึงผู้อื่นเป็นส่วนรวม โฆษณาชวนชม ทำเป็นภาพเด็กใช้มือปามเข้าไปในกระป๋องนม แล้วยกมือขึ้นมาดูด แสดงว่านมอร่อย คงจะมีคนส่วนหนึ่งที่ไม่เห็นว่ามันเกลียด ผิดข้อความตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาที่ตรงไหน ลูกหลานใครทำอย่างนั้นบ้างก็ไม่ห้าม เพราะเด็กในโฆษณายังทำได้ ผู้ได้รับการแพร่ภาพเป็นคนดังนำเอาอย่าง

(จาก “สิทธิผู้บริโภค” ของ สมศรี สุกุมลนันทน์ ใน สตรีสาร)

- ความคิดสำคัญ : มารยาทในการกินซึ่งอบรมสั่งสอนกันมาอย่างมีเหตุผล กำลังถูกตัวอย่าง
จากโฆษณาสินค้าทำให้เสียหาย
- ความรู้สึกที่แฝงอยู่ : ค่อนข้างไม่พอใจ
- เจตนาของผู้เขียน : ชี้ให้เห็นอิทธิพลในทางลบของการโฆษณาบางประเภท ซึ่งทำให้คน
ยอมรับอย่างผิดๆ ยากที่จะป้องกันได้

ตัวอย่างที่ ๔

ทุกคนมิได้เกิดจากโพรงไม้ แต่เกิดมาในโพรงเล็กๆ ในครรภ์มารดา
มารดา ครั้นเกิดมาแล้ว มีชีวิตอยู่ได้ และเจริญเติบโตต่อไปบนความเสียสละ
ของบิดามารดาและของเพื่อนมนุษย์ทุกคนที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง อันมีจำนวนมาก
เหลือที่จะนับ

บัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ยกบิดามารดาขึ้นเป็นบุคคลแรกใน
โลกนี้ ก็เพราะเป็นบุคคลแรกในการให้กำเนิด ให้ปัจจัยเครื่องยังชีพ ให้วิชาความรู้
ให้การอบรมทางอุปนิสัยที่ดี และอื่นๆ ที่เป็นผลดีอีกมากมาย หากผู้ใดมีจิตทราม
จนถึงกับไม่รู้คุณของบิดามารดาแล้ว ก็เป็นการสุดวิสัยที่เขาจะรู้คุณของเพื่อน
มนุษย์ ดังที่กล่าวแล้วได้ การซึมซาบในพระคุณของบิดามารดา จึงเป็นความกตัญญู
หมายเลขหนึ่งของคนทุกชาติทุกภาษา ในโลกนี้และโลกอื่นๆ ทุกโลก ผู้ไม่รู้คุณบิดา
มารดา ย่อมถูกจัดไว้ในฐานะเป็นบุคคลที่ใครๆ ไม่ควรไว้วางใจในโลก

(จาก "โลกจะรอดได้ แม้เพราะกตัญญูตเวที" ของ ท่านพุทธทาสภิกขุ ใน สวรรค์ของยุวชน)

- ความคิดสำคัญ : ความกตัญญูต่อบิดามารดาเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่ง
- ความรู้สึกที่แฝงอยู่ : มั่นใจในคำสอนนี้
- เจตนาของผู้เขียน : โน้มน้าวใจเยาวชนให้ยึดมั่นในธรรม

ตัวอย่างที่ ๕

อันการบ่อนทำลายนั้นร้ายนัก
เพราะว่ารักเจ้าดอกจึงบอกให้
ว่าในโลกเราไม่มีใคร
จะร้ายสู้ผู้ไม่เชื่อต่อตัว
ตั้งใจจะทำดีมีหรือนั้น
ประเดี๋ยวลึกลับหันกระทำชั่ว

บ่อนทำลายตัวเองไม่เกรงกลัว
 ไม่ต้องสืบทอดตัวผู้ทำลาย
 เพราะว่ารักเจ้าดอกจึงบอกเจ้า
 ว่าตัวเราก่อกรรมทำเสียหาย
 วันละนิดวันละหนอยค่อยๆ กลาย
 เป็นผู้ร้ายใจเย็นเช่นนี้เอ๋ย

(จาก “ผู้ร้ายใจเย็น” ใน บทประพันธ์ธรรมกว่าพันบท เล่ม ๒ ของ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล)

ความคิดสำคัญ	ตนเองนั้นแหละอาจทำลายตนเองได้วันละเล็กรวันละน้อย
ความรู้สึกที่แฝงอยู่	ปรารถนาดีต่อคนทั่วไป
เจตนาของผู้เขียน	โน้มน้าวใจคนให้ซื่อสัตย์ต่อตนเอง

ความพร้อมทั้งทางกายและใจ

บุคคลที่จะอ่านได้น่าฟังจำเป็นต้องไม่อยู่ในระหว่างเหน็ดเหนื่อย อ่อนเพลีย หรือ อิดโรย จิตใจไม่วุ่น สับสน ไม่สะทกสะท้าน หากเกิดความรู้สึกตื่นเต้นบ้างที่จะต้องปรากฏตัวต่อหน้าผู้อื่น หรือหน้าไมโครโฟน ก็พยายามระงับและควบคุมตนเองไว้ ความพร้อมโดยได้เตรียมตัวมาแล้วเป็นอย่างดีจะทำให้แยกคำและกลุ่มคำได้ตรงความหมาย ออกเสียงได้ถูกต้องชัดเจน

อนึ่ง ต้องสังเกตด้วยว่า ขณะที่อ่านนั้น ผู้ฟังมีต้นฉบับตามที่เรารับอ่านอยู่ในมือหรือไม่ มีทุกคน หรือมีเฉพาะบางคน ผู้ที่ไม่มีต้นฉบับอาจอาศัยดูรวมกับผู้อื่นที่นั่งอยู่ใกล้ๆ กันได้หรือไม่ ถ้าผู้ฟังมีต้นฉบับอยู่ในมือ ผู้อ่านอาจอ่านได้ในอัตราที่ค่อนข้างเร็ว อาจข้ามข้อความบางตอนไม่ได้ แต่ต้องบอกให้ผู้ฟังรู้ตัวว่าจะข้ามตอนนั้นๆ และจะเริ่มอ่านต่อตรงไหน ต้องบอกให้ชัดเจน เช่น บอกว่า “ขอให้ข้ามไปหน้า ๕ ย่อหน้าที่ ๒” ดังนี้ เป็นต้น ถ้าผู้ฟังไม่มีต้นฉบับอยู่ในมือ การอ่านต้องให้ช้าลงและชัดถ้อยชัดคำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่ออ่านชื่อเฉพาะหรือถ้อยคำที่แปลกหูคนฟัง หรือเมื่ออ่านคำที่มีสำเนียงใกล้ๆ กับคำอื่น ซึ่งมักจะทำให้ฟังสับสนได้

คำที่ออกเสียงยาก ผู้อ่านควรฝึกอ่านไว้ล่วงหน้า เช่น คำ *สฤษฏี* นิยมออกเสียง สะ-หริด-ชุก-ซี ออกเสียง ชุก-กะ-ซี นอกจากนี้ ชื่อบุคคลและนามสกุล ควรระมัดระวังเป็นพิเศษ ถ้าไม่แน่ใจ ควรถามผู้รู้

นอกจากนั้น ในการอ่านควรแบ่งวรรคตอนว่าจะหยุดตรงไหน เริ่มตรงไหน ควรเขียนเครื่องหมายลงในหน้ากระดาษของบทที่ตนจะนำไปอ่านด้วย จุดที่ควรเน้นเป็นพิเศษ อาจขีดเส้นใต้กำกับไว้ก็ได้

ถ้าอ่านจากข้อเขียนที่เป็นลายมือของตนเอง ควรเขียนต้นฉบับให้อ่านง่าย ตัวอักษรให้มีขนาดใหญ่พอ อย่าให้มีชุด ชิด ฆ่า หรือโยงกลับไปกลับมา จนทำให้สับสนขณะที่อ่าน เพราะการอ่านให้ผู้อื่นฟังนั้นจะต้องอ่านให้ต่อเนื่องกันไปโดยตลอด จะหยุดครั้งๆ กลางๆ ไม่ได้

ถ้าอ่านจากสิ่งพิมพ์ ก็จะต้องตรวจทานดูให้ดีว่า การพิมพ์เว้นวรรคตอนไว้ถูกต้องเพียงไร คำที่อยู่ริมขวาสุดของบรรทัดของหน้ากระดาษพิมพ์ อาจจะเป็นคำสุดท้ายของวรรคพอดี หรือยังอยู่ภายในวรรคก็ได้ ผู้อ่านต้องทำเครื่องหมายเตือนไว้ เพื่อจะเว้นวรรคตอนได้ถูกต้อง แม้ในกลางหน้ากระดาษ การเรียงพิมพ์ก็อาจมีผิดพลาดได้ โดยเฉพาะเรื่องการแบ่งวรรค ผู้อ่านต้องตรวจดูให้ดีและทำเครื่องหมายไว้เช่นกัน

การทรงตัวและการใช้ลิรียาอาการ

การทรงตัวที่ถูกวิธี จะช่วยให้ระบบกล้ามเนื้อต่างๆ ทำงานประสานกัน ทำให้เปล่งเสียงได้ดี และทำให้มีท่วงที่น่าเชื่อถือ

ลักษณะการทรงตัวที่ถูกวิธีคือ ไม่ว่าจะยืนหรือนั่ง ลำตัวตั้งตรง และอยู่ในอาการอันสมดุล ขณะยืนอ่าน น้ำหนักตัวตกลงบนกลางเท้า ๒ ข้าง ปลายเท้า ๒ ข้างเหลื่อมกันเล็กน้อย ไม่จำเป็นต้องเป็นแนวเส้นตรง ข้อศอกห่างจากลำตัวประมาณเกือบหนึ่งฝ่ามือ ขณะนั่งอ่านควรวางแขนไว้บนโต๊ะ ไม่ควรเอนหลังพิงพนักเก้าอี้หรือปล่อยให้ข้อศอกแนบชิด ลำตัวเพราะจะทำให้อึดอัด ถ้านั่งเก้าอี้ที่ไม่มีโต๊ะอยู่ข้างหน้า ควรปล่อยข้อศอกพอให้สบาย ขณะอ่านพยายามให้ลำคอตั้งตรง เยกหน้าเล็กน้อย สบตากับคนฟังเป็นระยะๆ โดยไม่ต้องก้มๆ เยกๆ อยู่ตลอดไป ระวังอย่าเกร็งส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายโดยไม่จำเป็น ในขณะที่ทรงตัวอย่างถูกวิธีที่กล่าวมา ผ่อนคลายกล้ามเนื้อเพื่อให้เกิดความรู้สึกเบาสบาย ในบางระยะถ้าต้องการเคลื่อนไหวร่างกายบ้าง ก็ทำได้ตามธรรมชาติ เช่น อาจหย่อนขาข้างใดข้างหนึ่งชั่วคราวแล้วกลับมาสู่ท่าทรงตัวที่สมดุลตามเดิม

การใช้เสียง

เสียงที่เปล่งออกมาในขณะที่อ่านให้ผู้อื่นฟัง จะมีประสิทธิภาพในการสื่อสารมากน้อยเพียงใด นอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้ง ๓ ข้อที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังขึ้นอยู่กับทักษะ

ในการใช้เสียงโดยตรงอีกด้วย การฝึกทักษะในการใช้เสียงให้มีประสิทธิภาพ มีข้อควรคำนึง อยู่ ๔ ประการคือ

๑. อัตราเร็วในการเปล่งเสียง
๒. ความดังในการเปล่งเสียง
๓. ระดับของเสียง
๔. คุณภาพของเสียง

อัตราเร็วในการเปล่งเสียง

การอ่านให้ผู้ฟังฟัง ควรอ่านพอให้ผู้ฟังฟังทัน และเข้าใจได้ชัดเจน ไม่ควรเร็วเกินไป แต่ก็ไม่ควรให้ช้าเกินไปจนผู้ฟังรำคาญ อัตราเร็วอาจแปรผันได้บ้าง ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของบทอ่าน เช่น เมื่ออ่านเรื่องที่ยาว อาจอ่านให้เร็วกว่าเรื่องที่ยากหรือที่ซับซ้อนมาก การอ่านในที่ประชุม ที่มีคนฟังจำนวนมาก ควรให้ช้าลงกว่าเมื่ออ่านในที่ประชุมที่มีบรรยากาศเป็นกันเอง นอกจากนี้ อัตราเร็วในการเปล่งเสียง จำเป็นต้องปรับให้เหมาะกับลีลาหรือท่วงทำนองของภาษาและให้ เหมาะกับอารมณ์และความรู้สึกที่ปรากฏอยู่ในบทอ่าน

ขอให้นักเรียนสังเกตข้อความต่อไปนี้ โดยเปรียบเทียบกันระหว่างข้อความด้านขวามือ กับข้อความด้านซ้ายมือ ข้อความด้านขวามือเป็นการเล่าเรื่อง อาจอ่านให้เร็วกว่าข้อความด้าน ซ้ายมือซึ่งเป็นการอธิบายความ ข้อความทั้ง ๒ ตอนนี้คัดมาจากหนังสือเล่มเดียวกัน เรื่อง ความกตัญญู ของ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ป. ๙)

ถาม คำว่า บิดา ศัพท์นี้ทุกคนก็ทราบดีอยู่แล้วว่าได้แก่ พ่อ แต่อยากทราบความหมายตามมูลรากของศัพท์ อย่างละเอียดกว่านี้ จะมีความหมายเป็นอย่างไรบ้าง

ตอบ มีความหมายมากอยู่ จะยกมาพอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

๑. บิดา หมายความว่า "เป็นที่ตั้งแห่งความยินดีของสัตว์โลกทั้งมวล" คือสัตว์โลกได้แก่ผู้ที่เกิดขึ้นมาในโลก ทุกตัวตนต้องมีพ่อด้วยกันทั้งนั้น เมื่อ

ในอดีตกาลมีชายคนหนึ่งถูกภรรยาทุบตีมาเมื่อยี่สิบปี จนตกลงปลงใจจะฆ่าพ่อแม่ของตนซึ่งเป็นคนตาบอดทั้ง ๒ ข้าง ลูกชายที่เมมาเมียจึงลงพ่อแม่ว่า จะพาไปเยี่ยมญาติต่างบ้านต่างเมือง อัญเชิญท่านทั้งสองขึ้นเกวียน ตนขับไปเองจนถึงกลางดง พอถึงกลางดงบอกให้พ่อแม่ทราบ ว่า ในดงนี้มีโจรผู้ร้ายมาก ลูกจกกลงเตรียมรับมือกับโจร แล้ววางเชือกไว้ในมือของพ่อแม่ ส่วนตนเองลงจากเกวียนแล้วทำเป็นเสียงโจรดังขึ้น ทุบตีพ่อแม่ตน ท่านทั้งสองตาบอด จำลูกไม่ได้จึงคว้าครุฑเพื่อลูกของตนอย่างเดียวว่า ลูกที่รักของพ่อแม่เอ๋ย พวกโจรกำลังจะฆ่าพ่อแม่ ขอให้ลูกรักจงรีบวิ่งหนีไปให้ไกลๆ เกิด พอลูกได้ยินคำนี้เลยหายเมมาเมีย นึกถึงพระคุณ

เห็นพ่อต่างก็พากันดีใจ พ่อใจ ชื่นใจ รู้สึกมีความสุขอบอุ่นกายและใจเป็นอย่างดี ยิ่ง ถ้าได้อยู่กับพ่อดูเหมือนจะไม่มี ความหวาดกลัวอะไรทั้งสิ้น คล้ายๆ กับว่าพ่อสามารถจะป้องกันอันตราย ให้ทุกๆ อย่าง และลูกต้องการอะไร จากพ่อก็ดูเหมือนจะให้ได้ทุกอย่าง อย่าง

๒. บิดา หมายความว่า "ผู้รักษา ลูก" คือพ่อของลูกทุกคนต้องรักษาคุ้มครองป้องกันลูกของตนจากอุปสรรคอันตรายภัยพิบัติทุกอย่างด้วยกำลังกาย กำลังความสามารถกำลังสติปัญญาของท่านทุกวิถีทาง ทั้งนี้เพื่อให้ลูกได้มีความสุขสบายปลอดภัยทุกประการ มีความเกษมสำราญอยู่ภายใต้บารมีของพ่อ

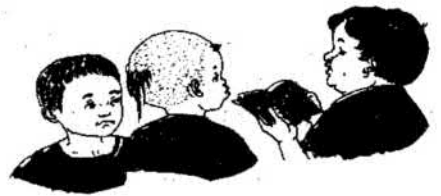
ความดังในการเปล่งเสียง

หลักทั่วไปมีว่า การเปล่งเสียงควรจะต้องดังมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาขนาดของกลุ่มผู้ฟัง และสถานที่ที่อ่านเป็นสำคัญ ถ้ากลุ่มผู้ฟังมีขนาดใหญ่ ก็ต้องพยายามเปล่งเสียงให้ดังขึ้น เพื่อให้ได้ยินทั่วกัน ถ้าสถานที่มีเสียงรบกวน ก็ต้องเปล่งเสียงให้ดังกว่าเมื่ออ่านในที่เงียบ แต่ ถ้ามีเครื่องขยายเสียงช่วย ก็อ่านโดยใช้เสียงดังเท่าๆ กับเมื่ออ่านในกลุ่มขนาดเล็ก ควรรักษา ระยะที่อยู่ห่างจากไมโครโฟนให้คงที่ พยายามสังเกตผู้ฟังด้วย ไม่จดจ่ออยู่กับไมโครโฟน โดยไม่สนใจผู้ฟังเลย

อนึ่ง ควรฝึกเปล่งเสียงให้ดังอย่างมีกำลังโดยไม่ต้องตะเบ็งหรือตะโกน เมื่อได้รู้สึก ว่าต้องตะเบ็งเสียง เมื่อนั้นแสดงว่าการอ่านลดประสิทธิภาพไปมากแล้ว นอกจากนี้ควรบังคับ ความดังของเสียง หรือเน้นเสียงให้เหมาะสมสอดคล้องกับความหมายและความรู้สึกที่มีอยู่ในบทอ่าน ตามที่เราได้วิเคราะห์ไว้แล้วนั้นด้วย ดังนั้นในการอ่านที่น่าฟัง ความดังของเสียง จึงไม่คงที่ แต่เพิ่มขึ้นบ้าง หรือลดลงบ้างเป็นระยะๆ ตามความหมายของข้อความในบทอ่าน การอ่านโดยใช้เสียงดังเท่ากันตลอดจะทำให้ไม่ชวนฟัง เพียงไม่นานผู้ฟังก็จะหมดความสนใจที่จะรับสาร การอ่านย่อมไม่สัมฤทธิ์ผลสมความมุ่งหมาย

ของท่านได้ว่าพ่อแม่ของเราที่ถูกทุบตีอยู่ ก็ยังคร่ำครวญ เพื่อประโยชน์แก่เราฝ่ายเดียว เราทำกรรมหยาบช้าลามกมาก ไม่สมควรแก่เราเลย เขาจึงตัดสินใจไปลอบพ่อแม่ เข้ามาνωดมือ นวดเท้า พุดลอบว่า คุณพ่อคุณแม่จำ พวกโจรหนีไปแล้ว แล้วได้นำท่านทั้งสองกลับมายังเรือนของตนอีก

ด้วยผลกรรมเพียงเท่านี้เขาตายแล้วได้ไปตกนรกสิ้นกาลช้านานด้วยเศษบาปยังเหลืออยู่ จึงถูกโจรทุบตีให้ตายตั้ง ๑๐๐ชาติ ชาติสุดท้ายชายคนนั้นก็คือ พระมหาโมคคัลลานะ นั่นเอง ท่านได้บวชในพระพุทธศาสนา เจริญวิปัสสนาจนเป็นพระอรหันต์ เป็นอัครสาวกข้างซ้ายของพระศาสดา ถึงกระนั้นกรรมที่ท่านประหารพ่อแม่แต่ปางก่อนนั้น ยังตามมาให้ผล คือท่านถูกโจรล้อมทุบตีถึง ๓ ครั้ง จนท่านปรินิพพาน

โดยธรรมชาติ เสียงของมนุษย์จะดังมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับกำลังแรงของลมหายใจที่ถูกขับดันออกมา ผ่านสายเสียงซึ่งเป็นแผ่นเนื้อเยื่อเปิดปิดได้อยู่ภายในกล่องเสียง เมื่อต้องการจะเปล่งเสียงพูด สายเสียงนี้จะถูกแรงลมที่ขับออกมาจากปอดกระทบเข้า เกิดการสั่นสะเทือนขึ้น เกิดเป็นเสียงดัง เสียงจะดังกังวานเพิ่มขึ้นอีกเพียงไรขึ้นอยู่กับคุณภาพของลำคอ โพรงจมูก และช่องปาก ผู้ที่กำลังเจ็บคอหรือโพรงจมูกอักเสบ เช่น กำลังเป็นหวัด ย่อมมีเสียงไม่ดังเท่าที่ควรและไม่น่าฟังด้วย

ระดับของเสียง

ตามปกติเสียงของบุคคลแต่ละคนอาจมีระดับความสูงต่ำแหลมทุ้มต่างกันได้ ความแตกต่างนี้อาจมีมากจนสังเกตได้ชัด เช่น ที่เราบอกว่าคนๆ นั้น เสียงค่อนข้างแหลม คนๆ นั้น เสียงทุ้ม หรือคนๆ นั้น เสียงแหลมแสบแก้วหู ดังนี้ เป็นต้น

คนส่วนมาก ระดับเสียงที่พูดอยู่ตามปกติ เมื่อฟังแล้วอาจไม่รู้สึกลึกผิดสังเกต มีเพียงบางคนเท่านั้นที่ระดับเสียงไม่ค่อยเหมาะสมกับตัว คนที่ใช้ระดับเสียงคงที่ตลอดไป ไม่ผันแปรไปตามความหมายของข้อความ ผู้ฟังจะเหนื่อยเร็วและเกิดความรู้สึกเบื่อ

ข้อสำคัญที่นักเรียนควรเข้าใจ คือ ประการแรก ระดับเสียงของคนเราอยู่ในวิสัยที่จะปรับปรุงให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมที่สุดได้ ทั้งนี้อาจขอคำแนะนำได้จากครูผู้สอนและผู้ที่เราวิสาสะอยู่ด้วย

อีกประการหนึ่งก็คือ ระดับเสียงตามปกติที่พอเหมาะของแต่ละบุคคลนั้น หมายความว่าพอเหมาะกับธรรมชาติของอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงพูดของแต่ละคนนั่นเอง ที่สำคัญได้แก่ขนาดและโครงสร้างของกล่องเสียงและสายเสียง กับสัดส่วนของช่องลำคอ โพรงจมูก และช่องปาก ระดับเสียงที่พอเหมาะสำหรับตัวเราไม่จำเป็นต้องทุ้มเท่ากันกับระดับเสียงของคนอื่นๆ โดยเฉพาะคนที่เรานิยมชมชอบว่ามีน้ำเสียงลึกทุ้ม น่าฟัง ทั้งนี้เพราะโครงสร้างของอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงพูดของมนุษย์แต่ละคนย่อมต่างกันไป เช่นเดียวกับซอด้วงที่มีคุณภาพดีที่สุดจะมีเสียงที่ทุ้มเหมือนกับเสียงของซออู้ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะขนาดของสาย ขนาดของกระพุ่มเสียง* และโครงสร้างอื่นๆ ที่ประกอบเป็นเครื่องดนตรีทั้งสองชนิดนี้แตกต่างกัน แม้ว่าจะเป็นซอด้วงด้วยกันก็ตาม

คุณภาพของเสียง

บุคคลย่อมจะมีคุณภาพของเสียงเป็นเอกลักษณ์ของตนโดยเฉพาะ แม้ผู้ที่เป็นฝาแฝดกัน คุณภาพของเสียงก็ยังไม่เหมือนกันสนิท ทำให้เราจำเสียงของผู้ที่เราเคยรู้จักหรือเคยได้ยินได้ฟังมาก่อนได้ ตามปกติแล้วคุณภาพของเสียง จะไม่เปลี่ยนไปมากจนจำไม่ได้ แม้ว่าวัยและสังขารของบุคคลจะเปลี่ยนไปมากก็ตาม

กล่าวโดยทั่วไป คุณภาพของเสียงจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับคุณภาพของอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงพูด จะเห็นได้ว่า เวลาที่กลืนเสียง โพรงจมูก หรือลำคออักเสบ เพราะเหตุใดก็ตาม เสียงก็จะเสียไปด้วย เวลาที่คนเกิดความตึงเครียดทางอารมณ์ เช่น ตื่นเต้นมากเกินไปหรือกำลังมีความหวาดวิตก หรือขาดความมั่นใจในตัวเอง เสียงก็อาจจะสั่น พร่า แปร่ง เพี้ยนไปได้

นักเรียนคงจะเห็นได้ว่า คุณภาพของเสียงนั้น เป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยของตัวเราเองที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น นั่นคือ ต้องพยายามถนอมรักษาอวัยวะที่เกี่ยวกับการออกเสียง เช่น ลำคอ กลืนเสียง และอวัยวะในช่องปาก ให้มีสุขภาพดีอยู่เสมอ นอกจากนี้ต้องพยายามรักษาสุขภาพจิต เช่น ไม่หวาดวิตกจนเกินไป พยายามสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเอง อย่าปล่อยให้มีอารมณ์ จุนเจียว โกรธง่าย เป็นต้น

เรื่องของการใช้เสียงให้มีประสิทธิภาพทั้งสี่หัวข้อที่กล่าวมานี้ ในภาษาไทยเรียกรวมๆ ว่า น้ำเสียง อาจจะมีต่างๆ กันไป เช่น ที่เรากล่าวว่า พูดไม่มีหางเสียง หรือ เสียงแข็ง หรือ พูดเป็นมะนาวไม่มีน้ำ ในการอ่านให้ผู้อื่นฟังก็เช่นเดียวกัน เราควรระวังน้ำเสียงให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบุคคลที่เราสื่อสารด้วย เช่น เมื่อเราอ่านมาถึงตอนที่สารมัยเป็นความเจ็บปวด น้ำเสียงของเราก็ควรทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าคุณกำลังแสดงความเจ็บปวด ในกรณีอื่นๆ เช่น การปลอมโยน การวิงวอน ก็เช่นเดียวกัน

กิจกรรม

1. ให้นักเรียนพิจารณาบทอ่านต่อไปนี้ แล้วบอกความคิดสำคัญ ความรู้สึกที่แฝงอยู่ และเจตนาของผู้เขียน ต่อจากนั้นให้ทำเครื่องหมายการหยุดเว้นระยะ การเน้นเสียง ฝึกอ่านล่องหน้า แล้วนำมาอ่านในที่ประชุมฟัง

๑) ลักษณะประการหนึ่งของความเจริญก้าวหน้าในโลกปัจจุบัน คือ ความรวดเร็วในการคมนาคม การสื่อสาร ดังจะสังเกตเห็นได้จากความเคลื่อนไหวของทั้งรถยนต์ และแม้กระทั่งการเดินทางตามถนนของผู้คนสัญจรในเมืองใหญ่ เช่น โตเกียวหรือนิวยอร์ก

ความเคลื่อนไหวอันรวดเร็วในสังคมโลกปัจจุบันนี้ หากไม่มีสติปัญญาคอยพิจารณาเหตุนี้ไว้ อาจกลายเป็นความเร่งรีบและรีบร้อน เพราะการแก่งแย่งแข่งขันด้วยความริษยา การมุ่งชิงดีชิงเด่น ประสิทธิภาพของการประกอบกิจการ และการดำเนินชีวิต แทนที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม อาจกลายเป็นเครื่องมือของการทำลายล้างทั้งสภาพที่เจริญชีวิตและความผาสุกของผู้คนในโลกได้

ผู้คนในสังคมไทยโดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ได้เอาอย่างคนในเมืองใหญ่ของโลก โดยยึดเอาความรวดเร็ว-เร่งรีบ-รีบร้อน แข่งกับเวลาเป็นตัวอย่าง และแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันเอง โดยไม่มีปัญญารู้ทันสถานการณ์ และไม่มีประสบการณ์พอเพียงที่จะเตรียมแก้ปัญหาที่ตามมา ทุกคนอยากมีรถส่วนตัวเป็นเครื่องเชิดหน้าชูตา แม้ที่จริงไม่จำเป็นเท่าใด ในที่สุดปริมาณรถที่สูงกว่าที่พื้นที่ถนนและที่จอดจะรองรับได้ ปัญหาจราจรจึงเกิดขึ้น นี่เป็นสาเหตุประการหนึ่ง ยังมีสาเหตุอื่นอีก

มาบัดนี้การเดินทางไปประกอบกิจการต่างๆ เกิดปัญหาหลักล่าช้าติดขัดเป็นอย่างมาก แต่ใจก็ยังรีบร้อนลนลานแข่งขันกันเสียเคยตัวแล้ว ความอยากจะไปเร็วขัดแย้งกับสภาพเป็นจริงที่ต้องติดขัดอยู่บนถนน ฯลฯ ทำให้โกรธ กังวล เป็นทุกข์ กรุงเทพฯ จึงเต็มไปด้วยความทุกข์ร้อนในใจคนที่ติดขัดอยู่ตามถนนเต็มไปหมด

ความรีบร้อนเร่งรีบในใจนั้นเกิดจากความปรารถนาจะไปให้พ้นจากสภาพปัจจุบันที่เผชิญอยู่จริง อยากประสบผลสำเร็จในชีวิตการงานที่ยังไม่มาถึง ไม่รู้จักมองชีวิตในแง่ว่าควรมีความพึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ ได้รับอยู่เฉพาะหน้า คือ สันโดษ ซึ่งหมายความว่ารู้คุณค่าและพอใจในทุกขณะชีวิต รู้จักความอึดใจในการเสพส่วยปัจจุบันขณะของชีวิตให้เต็มที่ เลิกมองชีวิตเป็นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นกับผู้อื่น หรือมองชีวิตเป็นการพยายามไขว่คว้าอะไรที่อยู่ไกลมือยังไม่มาถึง แต่เป็นการรู้คุณค่าของทุกขณะชีวิตอย่างเต็มที่

(จากเรื่อง "ระวี ภาวิไล ตอบปัญหาธรรมในชีวิตประจำวัน" ในนิตยสาร สมานิต ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๗๖ หน้า ๔๖)

๒) คุณงามความดีนั้น เป็นของดีมีประโยชน์ เป็นที่น่าชื่นใจเมื่อได้รับการยอมรับปลูกฝัง นำความสุขมาให้เมื่อได้ลงมือปฏิบัติ แม้ใครจะเข้าใจผิดหรือมอง

ผู้ประพาศความดีไปในทางอื่น แต่คุณงามความดีจะไม่เปลี่ยนไปตามความเข้าใจผิดของใครๆเลย เปรียบเหมือนทองคำธรรมชาติ ใครจะนำดินหรือโคลนมาพอกมาทาให้เห็นเป็นอย่างอื่น แต่ก็ไม่สามารถกลับสภาพของทองคำนั้นให้กลายเป็นดินหรือโคลนไปด้วยได้ คุณงามความดีไม่เป็นพิษต่อใครเลย ขอแต่เพียงว่าเมื่อเผชิญหน้ากับเหตุการณ์บางอย่าง ซึ่งดูเหมือนว่าจะต้องแก้ไขด้วยความชั่วก็อย่าเพิ่งปลงใจละทิ้งคุณงามความดีนั้นเสีย แล้วใช้วิธีอันระคนด้วยความชั่วมาเป็นเครื่องแก้ไขเหตุการณ์นั้นๆ จงมั่นใจและแนใจเถิดว่า ความชั่วเป็นของไม่จำเป็นเลย แม้บางครั้งเราจะเห็นว่าจำเป็น จงพยายามใช้ความดีตลอดไปจนเป็นพื้นอัธยาศัยเกิดขึ้นที่ทำท้าวานากลัวนั้น จะผ่านพ้นหมดสิ้นไปเอง

แต่ก็มีข้อควรเตือนไว้ด้วยว่าในการทำความดีนั้น ขอให้ทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ ปลงใจว่าเป็นสิ่งดีงาม สมควรจะทำจึงได้ทำ ไม่ใช่พอลงมือทำเล็กๆ น้อยๆ ก็นั่งทวงบุญคุณเอากับคุณงามความดีนั้น เรงจะทำให้เกิดผล ครั้นได้ผลไม่ทันใจก็ละเลิกเสียทางที่ดีควรทำให้เป็นพื้นอัธยาศัย ไม่เลือกว่าเป็นความดีน้อยหรือมาก มีคนเห็นหรือไม่เห็น ยิ่งถือได้ว่าการทำความดีโดยไม่มีใครเห็น ยิ่งเป็นการมีเกียรติแล้ว ร่างกายและจิตใจของเราก็จะเป็นเหมือนพื้นนาที่ดี อันเหมาะสมจะปลูกให้เกิดพืชผล คือความสุขความเจริญ

(จากเรื่อง **เชิงผาหิมพานต์** ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ)

๓)

สี่ชมพυσวน

สี่ชมพυσวนเคยมีที่สวนนี้
 ท่วงที่น่ารักน่าถนอม
 และเลื่อมดอกดวงพวงพะยอม
 ดมดมรสสุคนธ์รวริน
 จิกนิตพอดิตจะงอยปาก
 ดูดั่งมียากจะกลืนลิ้น
 เกสรร่วงลงสู่พื้นดิน
 ปักขนิณสานเสียงเบาเบา
 เพื่อนนกผกโผเข้ามาหา
 รู้ภาษากันได้ค่อยคลายเหงา

วิบเดียวเหลียวไปไม่เห็นเงา
 ชมพูเจ้าหายไปมองไม่เห็น
 ประเดี๋ยวเดียวบินกลับมาที่เก่า
 ที่ปากเจ้าคาบอะไรเห็นไหมนั้น
 เริงร่านาเพลันแทบทั้งวัน
 พาให้สุขสันต์นิรันดร์มา
 แต่วันนี้ไม่เห็นสีชมพูสวน
 พรรณพฤษ์ล้วนทางกิ่งสาขา
 เห็นใบเขียวร่มครีมอยู่กับตา
 แต่ไม่มีสกุณาได้อย่างไร
 ไม่มีแม่หมูมกรมาเวียนว่อน
 ไม่มีฝูงลูกปลาซ่อนในธารใส
 ไม่มีสัตว์พหุบาทใดใด
 ไม่มีใครมานั่งเล่นเหมือนเช่นเคย

๒. ให้นักเรียนเตรียมบทอ่านที่มีเนื้อความสมบูรณ์สำหรับอ่านให้ที่ประชุมฟัง ความยาวประมาณครึ่งหน้ากระดาษ ทำเครื่องหมายเพื่อให้สะดวกแก่การอ่านเหมือนข้อ ๑ ฝึกอ่านมาล่วงหน้าด้วย

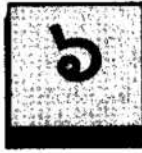
๓. ให้นักเรียนหาประกาศที่มีเนื้อหาเหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป เตรียมการหยุดเว้นระยะไว้ล่วงหน้า เพื่ออ่านให้ผู้อื่นฟัง แล้วนำมาอ่านในชั้นเรียน

๔. นัดหมายฟังข่าวหรือบทความทางวิทยุในรายการเดียวกัน แล้ววิจารณ์การอ่านนั้นในชั้นในแง่ต่อไปนี้

- ๑) ความถูกต้องชัดเจน ในการอ่านออกเสียงถ้อยคำ
- ๒) การหยุดเว้นระยะในการอ่าน
- ๓) คุณภาพของเสียง

๕. ให้นักเรียนนำบทหรือกรอมาอ่านให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง โดยอ่านเป็นทำนองเสนาะ และอ่านแบบธรรมดา ให้นักเรียนที่เป็นผู้ฟังพิจารณาเปรียบเทียบกันว่า ในฐานะผู้รับสารได้ อรรถรสแตกต่างกันอย่างไร

ส่งสารด้วยการเขียน

การเขียน คือการแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการของผู้ส่งสารออกไปเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้รับสารสามารถอ่านเข้าใจ ได้รับทราบความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการเหล่านั้น ถ้ามนุษย์ไม่รู้จักเขียนก็ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด และประสบการณ์ แก่บุคคลชั้นหลังๆ ได้โดยถูกต้องสมบูรณ์ การถ่ายทอดโดยวิธีบอกเล่าปากต่อปาก หรือที่เรียกว่า มุขปาฐะ อาจทำให้สารตกหล่นหรือคลาดเคลื่อนได้ง่าย

ลายลักษณ์อักษรหรือตัวหนังสือที่เขียนเอาไว้ นั้น แท้ที่จริงก็คือเครื่องหมายที่ใช้แทนคำพูดนั่นเอง

ในการเขียนภาษาไทย มีแบบแผนที่ต้องรักษา มี ถ้อยคำ ลำนวนสำหรับใช้โดยเฉพาะและต้องเขียนให้แจ่มแจ้ง เพราะผู้อ่านไม่สามารถไต่ถามผู้เขียนได้เมื่ออ่านไม่เข้าใจ ผู้ที่จะเขียนได้ดีจำเป็นต้องเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะแก่ผู้รับสาร โดยพิจารณาว่าผู้รับสารสามารถรับสารได้มากน้อยเพียงใด

การเขียนจะมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับผู้เขียนเป็นสำคัญ ในฐานะที่เป็นผู้ส่งสาร ผู้เขียนจำเป็นต้องมีความสามารถหลายอย่างประกอบกัน ดังนี้

๑. มีความรู้ดีพอในเรื่องที่ตนเขียน และมีวัตถุประสงค์แจ่มแจ้งว่า ตนส่งสารเพื่อเหตุใด และใครให้ผู้รับสารได้รับประโยชน์อะไร

ถ้าผู้เขียนขาดความรู้ในเรื่องที่เขียน ข้อเขียนที่แสดงออกไปย่อมไม่มีแก่นสาร และถ้าผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจน ข้อเขียนก็อาจสับสนวุ่นวาย ยากที่ผู้อ่านจะจับจุดสำคัญได้ว่าผู้เขียนส่งสารมาว่าอย่างไร

๒. เลือกรูปแบบเหมาะสมแก่เนื้อหา เช่น การสั่งสินค้าต้องเขียนเป็นรูปจดหมายกิจธุระที่สั้นและชัดเจน การเขียนคำอวยพรปีใหม่ในหน้าหนังสือพิมพ์อาจเขียนเป็นบทร้อยกรองจะเป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ หรือกลอนก็ได้

๓. ใช้ถ้อยคำสำนวนเหมาะสมแก่เนื้อหา โดยคำนึงถึงวัย เพศ ความรู้ และประสบการณ์ของผู้รับสาร เช่น สำนวนว่า หายหกตกหล่น ไม่ควรใช้แก่เนื้อหาที่เป็นวิชาการ แต่ถ้าพูดจាកันอย่างไม่เป็นทางการก็ใช้ได้

๔. ใช้ถ้อยคำสำนวนมีความหมายชัดเจน ทั้งนี้เพื่อจะทำให้สื่อสารได้ตรงตามวัตถุประสงค์

๕. ใช้ถ้อยคำสำนวนอันเป็นที่ยอมรับว่าเป็นภาษาสุภาพ ได้แก่ถ้อยคำสำนวนที่นิยมใช้เป็นภาษาเขียนโดยทั่วไป ไม่เฉพาะแต่ในห้องถิ่น และไม่เป็นสำนวนภาษาต่างประเทศ

การที่จะเขียนได้ดีนั้น ต้องอาศัยความตั้งใจและการฝึก การเขียนมีหลายชั้น ควรฝึกทุกชั้นถ้าสามารถทำได้ มีความเข้าใจไขว่เขวกันว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเขียนสิ่งต่างๆ เช่น การคัดลอกข้อความได้เป็นอย่างดีแล้ว ไม่จำเป็นต้องฝึกอีก แต่แท้ที่จริงการคัดลอกเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ในสังคมอยู่มาก การคัดลอกที่ผิดพลาดอาจทำให้เสียประโยชน์ เช่น ถ้าเสมียนอำเภอเขียนชื่อ และนามสกุลของราษฎรผิดตัวสะกดการันต์ ก็อาจทำให้ราษฎรเสียประโยชน์ เช่น เบิกเงินที่ควรได้ล่าช้า กิจกรรมการเขียนทุกชนิด ถ้ามีเวลาฝึกควรฝึกโดยสม่ำเสมอ

กระบวนการเขียนและกระบวนการคิด

ในการฝึกทักษะเขียน เราต้องเข้าใจกระบวนการ ๒ ประการคือ กระบวนการเขียนภาษาไทยที่ดีประการหนึ่ง และกระบวนการคิดเพื่อสื่อสารให้เกิดประสิทธิผลอีกประการหนึ่ง

กระบวนการเขียนภาษาไทยที่ดี ประกอบด้วยความสามารถของผู้เขียนซึ่งแจ่มแจ้ง ออกได้ดังต่อไปนี้

๑. เลือกใช้คำที่สื่อความหมายได้แจ่มแจ้ง ใช้ถ้อยคำกะทัดรัด เหมาะสมแก่ระดับของผู้อ่าน และแกรูปแบบการเขียน
๒. เขียนตัวอักษรให้อ่านง่าย และให้มีขนาดพอเหมาะกับหน้ากระดาษ และความสะดวกของผู้อ่าน
๓. เขียนถูกต้องตามอักขรวิธี คำนึงถึงการสะกดคำ การวางรูปสระ รูปวรรณยุกต์ และเครื่องหมายต่างๆ ให้ถูกต้อง
๔. แต่งประโยคมีใจความบริบูรณ์ แล้วลำดับประโยค ลำดับความให้เข้าใจง่าย ไม่วกวน ไม่ก่อให้เกิดความงุนงงสงสัย
๕. เว้นวรรคตอน ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสารได้ง่าย
๖. ขึ้นย่อหน้าใหม่เมื่อมีข้อคิดที่จะเสนอเป็นตอนใหม่ ให้มีความสัมพันธ์กับย่อหน้าที่มาก่อน

กระบวนการคิดเพื่อสื่อสารให้เกิดประสิทธิผลมักเป็นไปตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

๑. เกิดความต้องการ อาจเป็นความต้องการของตนเอง หรือเป็นการเสนอความต้องการของผู้อื่น เช่น ต้องการให้ปิดภาคเรียนในระหว่างฤดูฝน หรือต้องการเขียนรายงานการไปชมกิจการในโรงงานอุตสาหกรรมตามที่ครูสั่ง
๒. เมื่อเกิดความต้องการแล้ว คิดหาวิธีทางต่างๆ ให้ได้บรรลุความประสงค์ เช่น เขียนบทความไปลงหนังสือพิมพ์ เขียนจดหมายไปถึงผู้ที่รับผิดชอบโดยตรง
๓. เปรียบเทียบและเลือกว่าวิธีทางใดจะยากง่ายกว่ากัน และเป็นที่พอใจแก่ตนมากที่สุดน้อยกว่ากัน
๔. เมื่อเลือกวิธีทางแล้ว ก็แยกแยะว่าในการเขียนนั้นจะเริ่มกล่าวตรงไหนก่อน เช่น ในกรณีที่จะเขียนรายงานการไปชมโรงงาน จะเริ่มกล่าวถึงสิ่งใดก่อน บางคนจะคิดไว้หลายๆ ข้อ เช่น กำหนดการเดินทาง พาหนะที่ใช้ การแต่งกาย การพักรับประทานอาหารระหว่างทาง การพบปะกับเจ้าหน้าที่ที่คอยต้อนรับ มาตรการในการป้องกันอุบัติเหตุ การชมกิจการสิ่งที่น่าสนใจที่ได้พบเห็นในโรงงาน การกล่าวอำลาและแสดงความขอบคุณเมื่อได้ชมกิจการเสร็จแล้ว อุปสรรคต่างๆ สรุปผลที่ได้จากการไปชมโรงงานครั้งนี้
๕. ลำดับข้อคิดที่เกิดขึ้นในสมอง ตัดสินใจว่าจะกล่าวข้อคิดใดก่อน ข้อใดตามกันไป เป็นเรื่องราวที่ติดต่อกันตามที่คิดว่าจะทำให้ข้อเขียนเป็นที่ถูกใจของผู้อ่าน
๖. พยายามลงมือเขียน ต้องตัดสินใจอีกครั้งหนึ่งว่า จะเริ่มการเขียนอย่างไร จึงจะชวนให้ผู้อ่านรับสารได้สะดวก และเป็นที่พอใจ

๗. ตัดสินใจว่าจะใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาชนิดใด ใช้ถ้อยคำที่สื่อสารได้ตรงๆ สั้นๆ หรือจะใช้ถ้อยคำที่แสดงอารมณ์ขัน หรือจะเขียนสำนวนภาษาการประพันธ์ หรือสำนวนอื่นๆ

๘. เมื่อได้เขียนข้อความที่คิดได้จนครบแล้ว ก็หาวิธีจบงานเขียนของตน ต้องตัดสินใจอีกครั้งหนึ่งว่าจะจบอย่างไร จบโดยเสนอความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ไปเห็น ซึ่งอาจเป็นการแสดงความพอใจหรือไม่พอใจ หรืออาจเสนอแนะให้มีการปรับปรุงบางสิ่งบางอย่าง เช่น เสนอให้เลือกพาหนะที่เร็วกว่า หรือพาหนะควรมีสิ่งที่จะทำให้ความสบายมากกว่าที่มีอยู่ เสนอแนะว่าคนขับรถควรแสดงมารยาทให้ดีกว่าที่แสดงในวันๆ ไป หรือเสนอแนะให้เปลี่ยนเวลาการนัดหมายให้ผู้ที่ไม่ในคณะมาพร้อมกันได้สะดวกยิ่งขึ้น ฯลฯ

การลำดับชั้นในกระบวนการคิดที่แสดงให้ดูนี้ อาจไม่เหมือนกันทุกคน แต่ไม่มีผู้ใดที่ใครจะสื่อสารโดยการเขียน จะละเว้นการรวบรวมข้อคิดกับการลำดับความไปได้ บางคนลงมือเขียนโดยมีข้อคิดเพียง ๒-๓ ข้อ เมื่อเขียนไป ข้อคิดก็เกิดเพิ่มเติมมาเรื่อยๆ บางคนต้องเขียนหลายครั้งเพราะต้องเปลี่ยนลำดับข้อคิดจนกว่าจะเป็นที่พอใจของตน บางคนลำดับข้อคิดได้เป็นที่พึงพอใจโดยไม่รู้ตัว บางคนมีระเบียบดีมาก จัดข้อคิดเข้าเป็นหมวดๆ ก่อนที่จะลงมือเขียน

รูปแบบการเขียน

การเขียนในภาษาไทยปัจจุบันนี้มีหลายรูปแบบ บางรูปแบบเรามีมาตั้งแต่โบราณ บางรูปแบบเราได้มาจากการติดต่อกับชาวตะวันตก บางรูปแบบเราได้เค้าจากชาวตะวันตก แล้วเรดัดแปลงเป็นรูปแบบใหม่ขึ้นมา

งานเขียนต่างๆ อาจแบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ งานเขียนร้อยกรองและงานเขียนร้อยแก้ว ซึ่งนักเรียนได้เรียนมาแล้ว ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้จะกล่าวถึงงานเขียนที่จำเป็นต้องฝึก เพราะต้องใช้มากในชีวิตในสังคม อาทิ จดหมาย ย่อความ เรียงความ บันทึกการรายงาน ส่วนงานเขียนร้อยกรองนั้น โรงเรียนก็จะส่งเสริมนักเรียนที่มีสมรรถภาพเฉพาะตนให้แต่งตามควรแก่กรณี

จดหมาย

การเขียนจดหมายเป็นวิธีการที่คนเรานิยมใช้เพื่อสื่อสารแทนการพูด เมื่อผู้รับสารและผู้ส่งสารอยู่ห่างไกลกัน หรือมีความจำเป็นบางประการที่ทำให้ไม่สามารถพูดจากันได้ นอกจากนี้จดหมายยังใช้เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ไม่รู้จักกัน และจดหมายใช้เป็นเอกสารสำคัญสำหรับอ้างอิงเป็นหลักฐานได้อีกด้วย

จดหมายที่เขียนส่งไปมาระหว่างกันนี้ มีหลายประเภท เป็นต้นว่า

จดหมายส่วนตัว เป็นจดหมายที่เขียนถึงกันในวงญาติสนิทมิตรสหาย หรือถึงครู อาจารย์ เพื่อส่งข่าวคราว ใต้ถามทุกข์สุข แสดงความรักความระลึกถึงที่มีต่อกัน หรือเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ที่น่ารู้ น่าสนใจให้ฟัง ตลอดจนขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จดหมายกิจธุระ เป็นจดหมายที่บุคคลเขียนติดต่อกับบุคคลอื่น หรือบริษัท ห้างร้าน องค์การเพื่อแจ้งกิจธุระ เป็นต้นว่า นัดหมาย ขอความช่วยเหลือ ขอสมัครงาน และขอคำแนะนำเพื่อประโยชน์ในด้านการงานต่างๆ

จดหมายธุรกิจ เป็นจดหมายที่เขียนติดต่อกันในเรื่องเกี่ยวกับพาณิชย์กิจและการเงิน ในระหว่างบริษัท ห้างร้าน และองค์การต่างๆ

จดหมายราชการ ทางราชการเรียกว่าหนังสือราชการ เป็นจดหมายที่ติดต่อกันเป็นทางราชการ จากส่วนราชการหนึ่งถึงอีกส่วนราชการหนึ่ง ข้อความในหนังสือนั้นถือว่าเป็นหลักฐานทางราชการ และมีสภาพผูกมัดถาวรในราชการ หนังสือราชการนี้จะต้องมีเลขที่หนังสือ และลงทะเบียนรับ-ส่ง ตามระเบียบงานสารบรรณ

ในหนังสือเรียนเล่มนี้ มุ่งที่จะให้เรียนและฝึกหัดเขียนจดหมายส่วนตัวเท่านั้น

การเขียนจดหมายส่วนตัว

แม้ว่าการเขียนจดหมายส่วนตัวจะเป็นการสื่อสารที่เป็นเรื่องเฉพาะระหว่างผู้เขียนจดหมายกับผู้รับจดหมาย เราก็ควรเขียนให้ชัดเจนและใช้ภาษาด้วยความระมัดระวังยิ่งกว่าการสื่อสารกันด้วยวาจา ทั้งนี้เพื่อรักษาความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีต่อกันให้คงไว้อยู่เสมอ หรือเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันให้เกิดขึ้น ถ้อยคำที่ใช้ ต้องไม่ทำให้ผู้รับจดหมายเกิดความรู้สึกทางเหินหรือรู้สึกว่าคุณเขียนจดหมายวางตนผิดแปลกไปจากธรรมดา เราไม่สามารถวางหลักเกณฑ์การใช้ถ้อยคำในการเขียนจดหมายส่วนตัวให้ตายตัวลงไปได้ ผู้เขียนต้องใช้ดุลพินิจของตนเองทุกครั้ง เมื่อเขียนจดหมายส่วนตัวถึงผู้ใดก็ตาม

บุคคลที่เขียนจดหมายส่วนตัวถึงกันนั้น อาจเป็นเพื่อนเขียนถึงเพื่อนญาติพี่น้องกัน เขียนถึงกัน ผู้ที่ร่วมงานกันเขียนถึงกัน รวมทั้งครูอาจารย์เขียนถึงศิษย์ และศิษย์เขียนถึงครูอาจารย์ แม้แต่คนที่ไม่รู้จักกันมาก่อน ก็เขียนถึงกันได้ ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

ต่อไปนี้จะนำตัวอย่างจดหมายส่วนตัวที่บุคคลต่างๆ เขียนถึงกันมาให้ให้นักเรียนอ่าน เพื่อพิจารณาและสังเกตวิธีการเขียน การใช้ภาษา การเลือกสารสำคัญมาเขียน ตลอดจนรูปแบบการเขียน

ข้อสังเกตที่อยู่ตอนท้ายจดหมายนั้น ขอให้อ่านหลังจากที่นักเรียนได้อ่านจดหมายจบ และได้ตั้งข้อสังเกตของนักเรียนเองแล้ว เพื่อจะได้นำมาเปรียบเทียบว่าแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไร อันจะเป็นการพัฒนาสมรรถภาพการคิด ความเข้าใจ และการฝึกทักษะการเขียนจดหมายของนักเรียนต่อไป

นางสาว นงนุช งามเมือง

๕๔ หมู่ ๑ ประชาธิปัตย์ รัตนบุรี

ปทุมธานี ๑๒๑๑๐

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๓๘

กราบ คุณลุงคุณป้าที่รักและเคารพ

ผมไม่ได้เขียนจดหมายถึงคุณลุงคุณป้ามานาน แต่คิดว่าคุณลุงคุณป้าคงจะสบายดี ผมและพี่แดงไปโรงเรียนด้วยกันทุกวัน หลังเลิกเรียนแล้วก็ช่วยพ่อกับแม่ขายของ ส่งของให้ลูกค้าบ้าง โดยใช้รถจักรยานยนต์ แต่ไม่เคยประมาณ สวมหมวกกันน็อคทุกครั้ง เมื่อพลาดพลั้งจะได้ไม่เป็นอะไรมาก อย่างเช่นเมื่อวานนี้ พี่แดง ขับรถเสียหลักแฉลบไปโดนเสาไฟฟ้าเข้า บาดเจ็บเพียงเล็กน้อยที่ขาซ้าย หมอแนะนำว่าควรเข้าเฝือกไว้จะได้หายเร็ว ตอนนี้พี่แดงจึงต้องพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลภูมิพล พี่แดงไม่เป็นอะไรมากแต่บ่นว่าเหงา โดยเฉพาะในตอนกลางวัน หากคุณลุงคุณป้าจะมาเยี่ยม พี่แดงก็คงดีใจมาก หลานได้จัดเตรียมห้องไว้ให้แล้ว ถ้าคุณลุงคุณป้าจะลงมาเมื่อไร ช่วยส่งข่าวให้ผมทราบด้วยนะครับ ผมจะได้ไปรับที่ท่ารถ

ด้วยความรักและเคารพอย่างสูง

หลานสมพร

ขอให้สังเกตวิธีการเขียนจดหมายฉบับนี้

๑. ผู้เขียนพยายามลดระดับความรุนแรงของเรื่องราวให้เหลือน้อยที่สุด จนทำให้ดูเหมือนว่าเป็นจดหมายที่ส่งข่าวทุกข์สุขกันตามปกติ จึงแทบไม่กล่าวถึงรายละเอียดของการได้รับบาดเจ็บ ทั้งนี้เพื่อทำให้ผู้รับจดหมายไม่วิตกกังวลจนเกินไป แต่สนองความประสงค์ของผู้เขียนจดหมายที่จะให้ผู้รับทราบเรื่องและเดินทางมาเยี่ยม จดหมายฉบับนี้จึงค่อนข้างสั้นมุ่งไปสู่จุดหมายเป็นสำคัญ

๒. การใช้ภาษา ผู้เขียนจดหมายเลือกใช้คำที่ทำให้ผู้รับเกิดความอุ่นใจแทนที่จะตระหนกตกใจ เช่น ไม่ใช้คำว่า “ประสบอุบัติเหตุ” เลย แต่เลือกใช้คำว่า “อย่างเช่นเมื่อวานนี้ที่แดงขับรถเสียหลักแล่นไปโดนเสาไฟฟ้าเข้า” ถ้อยคำอื่นๆที่ทำให้ผู้รับจดหมายอุ่นใจ เช่น “ไม่เคยประมาท สวมหมวกกันน็อคทุกครั้ง” และแทนที่จะเขียนว่า “ต้องเข้าเฝือก” กลับเลี่ยงใช้ว่า “หมอแนะว่าควรเข้าเฝือก” แล้วยังเพิ่มข้อความที่ทำให้ผู้อ่านลดความวิตกกังวลลงอีกว่า “จะได้หายเร็ว”

๓. สารสำคัญที่ผู้เขียนจดหมายต้องการให้ผู้รับจดหมายรับรู้ ปรากฏอยู่ในตอนท้ายของจดหมาย นั่นคือให้คุณลุงคุณป้ารีบมาเยี่ยม สังเกตด้วยว่าในสารสำคัญนี้ไม่มีคำว่า “ขอให้รีบมา” หรือคำว่า “ด่วน”

๔. จดหมายฉบับนี้ใช้รูปแบบมาตรฐาน คือ ระบุที่อยู่ของผู้เขียน วัน เดือน ปี ที่เขียนไว้ตอนบนของจดหมาย รวมทั้งมีคำขึ้นต้นและคำลงท้ายที่ทำให้รู้สึกใกล้ชิดสนิทสนม น่าสังเกตว่า ผู้เขียนจดหมายใช้คำ คุณ น้าหน้าลุงและป้า แต่ไม่ได้ใช้คำนี้กับพ่อแม่ คงเป็นเพราะผู้เขียนเรียกเช่นนั้นอยู่เป็นปกติ ลายมือชื่อของผู้ส่งจดหมายชัดเจน อ่านได้สะดวก ทั้งนี้เพราะจดหมายส่วนตัวจะไม่ใช้ลายมือชื่อที่ผู้รับจดหมายไม่มีทางทราบได้ว่าเป็นใคร จนถึงกับต้องเขียนชื่อตัวบรรจงกำกับไว้ในวงเล็บ

ถึงอยู่ห่างไกล จดหมายช่วยให้ เข้าใกล้ชิดกัน

ฉบับที่ ๒ ญาติถึงญาติ

บ้านเลขที่ ๓๖ ถนนท่าช้าง
อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
๖๑๐๐๐

วันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๘

กราบเท้า คุณตาคุณยายที่รักและเคารพอย่างสูง

หลานมีข่าวดีถึงคุณตาคุณยายค่ะ หลานสอบเข้าเรียนที่โรงเรียนประจำจังหวัดได้แล้ว คุณพ่อคุณแม่และพี่ๆ ดีใจกันใหญ่ หลานรีบส่งข่าวมาเรียนให้คุณตาคุณยายทราบ จะได้ช่วยดีใจและหายกังวล โรงเรียนนี้ระเบียบวินัยเขาเคร่งครัดมากค่ะ ครูอาจารย์ล้วนเก่งทั้งนั้น พี่สมศักดิ์เคยพูดว่า ครูอาจารย์ที่โรงเรียนของหลานล้วนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เอาใจใส่นักเรียนทั่วถึงทุกคน หลานภูมิใจที่ได้เป็นนักเรียนคนหนึ่งโรงเรียนนี้ ตั้งใจจะขยันหมั่นเพียรและตั้งใจเรียนให้ดีที่สุดค่ะ หลังจากที่เริ่มเรียนได้ ๒ อาทิตย์แล้ว หลานรู้สึกคลายวิตกกังวลในเรื่องการเรียนและการปฏิบัติตนไปได้มาก พยายามรีบไปโรงเรียนแต่เช้า ออกจากบ้านก่อนโมงครึ่งทุกวัน เพื่อจะได้มีเวลาทบทวนบทเรียนก่อนเข้าเรียนตามที่อาจารย์ประจำชั้นแนะนำ การเรียนแผนใหม่มีกิจกรรมมากและสอบบ่อย อาจารย์มักไม่บอกให้นักเรียนทราบล่วงหน้า หลานคงจะไม่มีโอกาสเขียนถึงคุณตาคุณยายบ่อยนักทั้งๆ ที่ระลึกถึงคุณตาคุณยายเสมอ ตอนปิดภาค หลานจะมาเยี่ยมคุณตาคุณยายอีกนะคะ ยังตั้งใจกะละเมอของคุณยายอยู่ กินที่ไหนๆ ก็ไม่อร่อยเหมือนของคุณยาย

ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองคุณตาคุณยายให้มีความสุขความสบาย คุณพ่อคุณแม่ และพี่ๆ ทุกคนสบายดีค่ะ

กราบมาด้วยรักและเคารพอย่างสูง

แต้ว

จดหมายข้างบนนี้ จะสังเกตได้ว่า

๑. วิธีการเขียนจดหมายฉบับนี้ ให้ความรู้สึกใกล้ชิดเป็นกันเอง แสดงความเคารพ ความรัก ความผูกพัน และรักษาความสัมพันธ์ระหว่างตนกับญาติผู้ใหญ่ให้แน่นแฟ้นอยู่ตลอดไป เช่น “ยังคิดถึงกะละเมอของคุณยายอยู่ กินที่ไหนๆ ก็ไม่อร่อยเหมือนของคุณยาย”. เนื้อหาทั้งหมดรวมกันอยู่ในหนึ่งย่อหน้า เห็นได้ชัดว่า ถ้าเป็นเรื่องดี ผู้เขียนจะรีบแจ้งตั้งแต่เริ่มต้น

๒. การใช้ภาษา ผู้เขียนพยายามใช้ภาษาให้ฟังดูคล้ายกับการสนทนาเช่น ใช้คำแทนตนว่า "หลาน" ทำให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิด ใช้คำว่า "ค่ะ" หลายครั้ง ซึ่งนอกจากจะทำให้ฟังสุภาพ น่ารักแล้ว ยังให้ความรู้สึกใกล้ชิดยิ่งขึ้น ท่วงทำนองการเขียนเรียบง่าย ประโยคส่วนใหญ่จะสั้น ไม่ใช้สันธานเชื่อมให้ประโยคยาวขึ้นเหมือนกับการใช้ภาษาที่เป็นทางการ ยกเว้นประโยคสุดท้ายตอนจบย่อหน้า

๓. สารสำคัญ คือการส่งข่าวให้ญาติผู้ใหญ่รู้สึกโล่งใจ โดยเฉพาะข่าวที่สอบเข้าเรียนได้ในโรงเรียนที่ต้องการ

ฉบับที่ ๓ สืบยังคง

บ้านเลขที่ ๓๘ ซอยวัดชินโรส

ถนนอิสรภาพ กทม. ๑๐๗๐๐

๒๓ กรกฎาคม ๒๕๓๘

กราบเรียน อาจารย์ที่รักและเคารพยิ่ง

เนื่องด้วยเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ศกนี้ ผมเริ่มป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ วันรุ่งขึ้นรู้สึกปวดศีรษะมาก และปวดไปหมดทั้งตัว หนาวสั่นมากด้วย หมอแนะนำให้ผมพักรักษาตัวเป็นเวลา ๒ สัปดาห์ ผมได้ส่งใบลาไปที่โรงเรียนตามระเบียบแล้ว วันนี้ผมอยู่บ้านคนเดียว เพราะคุณพ่อคุณแม่ต้องไปทำงาน และน้องๆ ก็ไปโรงเรียนกันหมด ผมพยายามรับประทานยาและปฏิบัติตามที่หมอแนะนำทุกประการ ตอนนี้ค่อยยังชั่วบ้างแล้ว แต่ยารู้สึกเพลียมาก และเหงาด้วย ผมลองหยิบหนังสือมาอ่าน แต่อ่านได้เพียงหน้าเดียว รู้สึกเวียนศีรษะมาก พอเปิดวิทยุฟัง ก็รำคาญ ผมรู้สึกเป็นห่วงเรื่องการเรียน ระลึกถึงอาจารย์และคิดถึงเพื่อนๆ มาก ถ้าผมรู้สึกแข็งแรงพอ ซึ่งคงพ้นระยะที่แพร่เชื้อให้คนอื่นแล้วอย่างที่อาจารย์เคยสอนไว้ผมจะมาเรียนตามปกติ

ด้วยความรักและเคารพอย่างสูง

สุพล วิทยาเจริญ

ป.ล. ย่อความเรื่อง "สายใยของธรรมชาติ คือ สายใยของชีวิต" ที่อาจารย์กำหนดให้ส่งเมื่อวันจันทร์ที่ผ่านมา ผมทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว เผอิญป่วยเสียจึงยังไม่ได้ส่งครับ

สุพล

จดหมายข้างต้น อาจพิจารณาได้ดังนี้

๑. โดยปกติ เมื่อเขียนใบลาอย่างเป็นทางการแล้ว ก็มักยุติเพียงเท่านั้น แต่ผู้เขียนจดหมายฉบับนี้ยังเห็นว่า การเขียนตามแบบฟอร์มใบลายังไม่เพียงพอ เพราะตนมีเรื่องสำคัญที่จะเรียนให้ครูทราบ จึงเขียนจดหมายส่วนตัวถึงครูอีกฉบับหนึ่ง จดหมายนี้ยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ ครูผู้สอนมีความเมตตาสนทนากับนักเรียนพอควร และยินดีสนับสนุนให้นักเรียนติดต่อสื่อสารกับครูอย่างไม่เป็นทางการด้วย

๒. เนื่องจากนักเรียนรู้สึกวาทนไกลชิดสนิทกับครู เนื้อความในจดหมายจึงค่อนข้างเป็นเรื่องส่วนตัว เล่าสารทุกข์สุกดิบของตน และใช้ภาษาในระดับสนทนาคือ ใช้คำง่ายๆ ที่พูดกันอยู่โดยปกติ เช่น “ปวดไปหมดทั้งตัว” แต่ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่ยังเป็นภาษาสุภาพแสดงถึงความเคารพ มีสัมมาคารวะที่ศิษย์พึงมีต่อครู และค่อนข้างเป็นทางการ เช่น ใช้คำสุภาพ “ปวดศีรษะ” “รับประทานยา” “๒ สัปดาห์” ไม่ใช่ “ปวดหัว” “กินยา” “๒ อาทิตย์” และมีประโยคที่ว่า “เนื่องด้วยเมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ศกนี้” “ผมได้ส่งใบลาไปที่โรงเรียนตามระเบียบแล้ว” “ผมจะมาเรียนตามปกติ” นอกจากนี้ คำขึ้นต้นและคำลงท้ายของจดหมายก็เป็นไปตามแบบแผน แต่การลง ป.ล. หรือปัจฉิมลิขิต ทำให้จดหมายมีลักษณะเป็นกันเองขึ้น อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าภาษาที่เป็นกันเองในจดหมายฉบับนี้มีแทรกอยู่บ้างไม่มากนัก เพราะถ้าหากใช้ภาษาเป็นกันเองมากเกินไป อาจทำให้ความสัมพันธ์ฉันครูกับศิษย์กระเทินกระเทือนหรือเกินกรอบของวัฒนธรรมไทยได้

๓. สารของจดหมายฉบับนี้แสดงให้เห็นว่า นอกจากจะมีความผูกพันกับครูแล้ว ผู้เขียนยังมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ในฐานะเป็นนักเรียน เมื่อพิจารณาจดหมายทั้งฉบับจะเห็นว่า จุดประสงค์ของผู้เขียนปรากฏอยู่ใน ป.ล. หรือปัจฉิมลิขิต

๔. ตัวอย่างจดหมายฉบับนี้ รูปแบบต่างกับจดหมายฉบับแรกตรงที่มี ป.ล. หรือปัจฉิมลิขิตเพิ่มเข้ามา คำนี้มาจาก ปัจฉิม + ลีขิต ปัจฉิม แปลว่า หลังสุด ลีขิต แปลว่า เขียน ทั้งคำแปลว่า เขียนไว้หลังสุด ป.ล. ใช้เมื่อผู้เขียนจดหมายลงชื่อไปแล้ว แต่เห็นว่ายังขาดข้อความบางประการ จึงเขียนเพิ่มเติมไว้ในส่วนนี้ อย่างไรก็ตาม บางทีผู้เขียนอาจตั้งใจเขียนข้อความสำคัญที่สุดไว้ตรง ป.ล. ก็ได้ เพราะเชื่อว่าข้อความที่อยู่ท้ายสุดของจดหมายจะเด่นชัดสะดุดตาผู้อ่านที่สุด

การส่งจดหมายทางไปรษณีย์

กระดาษเขียนจดหมายต้องพับให้เรียบร้อยแล้วบรรจุซอง จ่าหน้าซองโดยเขียนชื่อผู้รับ ตำบลที่อยู่ให้ชัดเจน โดยระบุเลขที่บ้าน ชื่อบ้าน ห้างร้าน หรือสำนักงาน (ถ้ามี) ซอย ตรอก ถนน หมู่บ้าน ตำบลหรือแขวง อำเภอหรือเขต จังหวัดและรหัสไปรษณีย์ ถ้าจำเป็นควรระบุ สถานที่ใกล้เคียงซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี เช่น วัด โรงเรียน สะพาน หรือสถานที่ราชการ ทั้งนี้ เพื่อสะดวกแก่บุรุษไปรษณีย์ในการนำส่ง

มุมซองบน ด้านซ้ายมือ ควรเขียนนามผู้ส่ง ตำบลที่อยู่และรหัสไปรษณีย์ของผู้ส่งด้วย เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้ส่งจดหมายกลับคืนยังผู้เขียนได้ถูกต้อง ในกรณีที่มีเหตุขัดข้อง ไม่สามารถส่งจดหมายได้ตามที่ระบุไว้หน้าซอง

จดหมายที่ส่งทางไปรษณีย์ต้องผนึกดวงตราไปรษณียากรที่มุมบนด้านขวาของซอง ถ้าจำเป็นต้องใช้ดวงตราไปรษณียากรหลายดวง ควรผนึกเรียงติดกัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ประทับตราได้โดยสะดวก

ค่าไปรษณียากรต้องให้ถูกต้องตามอัตราที่ทางราชการกำหนด ซึ่งสอบถามได้ ณ ที่ทำการไปรษณีย์ทุกแห่ง

การจ่าหน้าซอง ควรกระะยะให้พองาม ดังตัวอย่างซองจำลองต่อไปนี้

ชื่อผู้ส่ง และที่อยู่	ดวงตรา ไปรษณียากร
ชื่อผู้รับ และที่อยู่	

อนึ่ง เมื่อได้รับจดหมายจากผู้ใดแล้ว ควรรีบตอบโดยเร็วที่สุด การละเลยไม่ตอบจดหมายเป็นการเสียมารยาทอย่างยิ่ง ทั้งอาจก่อให้เกิดความข้องใจหรือเข้าใจผิด เสียความสัมพันธ์ที่มีต่อกันไปได้

กิจกรรม

๑. นักเรียนจงพิจารณาจดหมายข้างล่างนี้ว่า ใช้ถ้อยคำและมีกลวิธีการเขียนเหมาะสมหรือไม่ หากไม่เหมาะสมจะแก้ไขอย่างไร

โรงเรียนปทุมวิไล

๑ มิถุนายน ๒๕๓๔

ถึงพี่แดงที่รักและเคารพ

ตั้งแต่กลับจากทำงานที่ร้านซ่อมจักรยานของพี่เมื่อตอนปิดเทอมที่แล้ว ผมยังไม่มีโอกาสมาหาพี่อีกเลย ตอนนี้ผมพยายามขยันเรียนให้มากที่สุด เพื่ออนาคตของลูกคนขับสามล้ออย่างผม พี่ครับ ตอนนี้โรงเรียนผมเปิดโอกาสให้นักเรียนรวมกลุ่มกันทำอาชีพอิสระ เพื่อใช้เวลาว่างระหว่างเรียนและวันเสาร์วันอาทิตย์ฝึกการประกอบอาชีพ ในรูปของบริษัทจำลอง ผมกับเพื่อนอีก ๕ คน ได้ตั้งบริษัทดูแลสนามหญ้าและสวน โดยลงทุนค่าซื้อเครื่องตัดหญ้าและเครื่องมือต่างๆ คนละ ๑,๐๐๐ บาท เพื่อนผมทั้ง ๕ คน รวมเงินกันแล้ว แต่ผมคนเดียวยังไม่มีเงิน ผมเห็นว่า พี่คนเดียวที่จะช่วยเหลือผมได้ จึงขอยืมเงินพี่สัก ๑,๐๐๐ บาท เพื่อร่วมลงทุนในครั้งนี้ หากได้ ผมจะมารับเงินในวันที่ ๑๐ มิถุนายนนี้ แล้วผมจะมาทำงานใช้หนี้พี่ในช่วงปิดเทอมคราวหน้า

หวังว่าพี่คงจะเมตตาช่วยเหลือผมนะครับ

รักและนับถือพี่มาก

สมศักดิ์ แสงไทยแท้

๒. จงเขียนจดหมาย ชักชวนเพื่อนไปทัศนศึกษาที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่กับชมรมรักธรรมชาติ เนื้อความกล่าวถึง ความปลอดภัยและเหตุผลที่ชมรมเลือกเขาใหญ่เป็นสถานที่ไปทัศนศึกษา เพื่อเพื่อนจะได้นำไปเรียนชี้แจงกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองให้สบายใจและอนุญาตให้ไปทัศนศึกษาได้

๓. ให้นักเรียนเขียนจดหมายถึงเพื่อนเก่าคนหนึ่งที่อยู่ต่างโรงเรียน เนื่องจากได้ข่าวมาว่าเพื่อนคนนั้นขาดเรียนบ่อย นักเรียนจึงเขียนจดหมายมาไต่ถามทุกข์สุข แสดงความห่วงใยด้วยความปรารถนาดี

๔. ให้นักเรียนเขียนจดหมายปลอบขวัญให้กำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่กำลังปฏิบัติหน้าที่เสี่ยงอันตรายเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อแสดงความเข้าใจ เห็นใจในความทุกข์ยากและซาบซึ้งในความเสียสละของเขา

เรียงความ

เรียงความเป็นรูปแบบการเขียนอย่างหนึ่ง ซึ่งมักจะเขียนขึ้นตามหัวข้อที่กำหนด เรียงความที่เขียนในห้องเรียน ครูอาจารย์ผู้สอนมักเป็นผู้กำหนดหัวข้อ เรียงความซึ่งรางวัลต่างๆ ฝ่ายกิจกรรมการประกวดจะเป็นผู้กำหนดหัวข้อ ผู้เขียนเรียงความอาจกำหนดหัวข้อเองได้บ้างในบางกรณี แต่โอกาสเช่นนี้มีอยู่ไม่มากนัก หัวข้อเรียงความอาจเป็นเพียงคำเดียวหรือเป็นวลีที่เป็นประโยคคำถามก็มีบ้าง มีน้อยมากที่เป็นประโยคบอกเล่าหรือปฏิเสธ

โดยทั่วไปแล้ว เรียงความเรื่องหนึ่งประกอบด้วย หัวข้อ ความนำ ตัวเรื่องและความลงท้าย จะได้อธิบายถึงหัวข้อและตัวเรื่องเสียก่อน ความนำและความลงท้ายจะได้อธิบายในภายหลัง หัวข้อ

หัวข้อเรียงความมิได้หลากหลาย ทั้งเรื่องที่ใกล้ตัวและไกลตัว เรื่องที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เรื่องที่เกี่ยวกับประสบการณ์โดยตรงของผู้เขียน และเรื่องที่เป็นสาธารณะ อาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ อาชีพ ธรรมชาติ ประสบการณ์ จินตนาการ คุณธรรม ค่านิยมและอื่นๆ แต่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ เราควรฝึกเขียนเรื่องที่ใกล้ๆ ตัวเสียก่อน หากจะเขียนถึงเรื่องนามธรรมบ้าง ก็ไม่ควรเป็นเรื่องนามธรรมที่ลึกซึ้งจนเกินไป ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นหัวข้อเรียงความที่อยู่ในขอบเขตที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย น่าจะฝึกเขียนได้

สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ วัชพืช ผักตบชวา กล้วย ปุ๋ยธรรมชาติ แมลง บูลิน นก กระต่าย ขยะ อุทกภัย วาตภัย ไฟป่า ยามเช้า ฤดูหนาว ชายทะเล แสงจันทร์

อาชีพ เช่น ครู ผู้ค้าหาบเร่ คนขับรถสิบล้อ พนักงานโรงแรม คนกวาดถนน ทหาร ตำรวจ ช่างตัดผม

สุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย อาหารเสริม การป้องกันโรคเอดส์ การควบคุม น้ำหนัก ความเครียด ประโยชน์ของนมมารดา ของแผลง

วัฒนธรรม เช่น เพลงพื้นเมือง เครื่องดนตรี ความนอบน้อม อาหารไทย การละเล่นของไทย ความกตัญญูกตเวที

สังคม เช่น ชีวิตชนบท ความหนาแน่นของประชากร ชุมชนแออัด พลเมืองดี ความยากจน การบำเพ็ญประโยชน์

เศรษฐกิจ เช่น การผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัว การผลิตเพื่อจำหน่าย การออมทรัพย์ การซื้อด้วยเงินผ่อน

การเมือง เช่น การรณรงค์หาเสียงในชนบท สิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย ประชาธิปไตยในโรงเรียน

ประสบการณ์ เช่น การพักแรมระหว่างปิดภาค การผจญภัยของข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้า ถูกตรวจสอบสวน ครูที่ข้าพเจ้าประทับใจ สามสัปดาห์ในต่างแดน

ในบางครั้งผู้กำหนดให้เขียนเรียงความอาจกำหนดข้อความและเงื่อนไขต่างๆ ให้ แล้วให้ผู้เขียนตั้งหัวข้อขึ้นเองก็มี เช่น

ให้เขียนเรียงความแสดงความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับการส่งเสริมให้คนไทยช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้และสภาพธรรมชาติให้คงอยู่ตลอดไปเพื่อประโยชน์ของลูกหลานไทยในอนาคต กำหนดหัวข้อเรียงความขึ้นเองให้กะทัดรัด

ตัวเรื่อง

เมื่อนักเรียนได้หัวข้อเรื่องแล้ว ควรพิจารณาตัดสินใจว่าจะเขียนเรียงความเรื่องนั้น โดยมีจุดประสงค์อย่างไร โดยทั่วไปผู้เขียนเรียงความจะมีจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งใน ๔ ประการต่อไปนี้คือ (๑) เพื่อให้ข้อเท็จจริงแก่ผู้อ่าน (๒) เพื่อโน้มน้าวใจผู้อ่านให้เชื่อถือหรือคล้อยตามแนวความคิดของผู้เขียน (๓) เพื่อให้ความบันเทิงใจแก่ผู้อ่าน หรือ (๔) เพื่อส่งเสริมให้ผู้อ่านใช้ความคิดของตนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

จุดประสงค์เหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนกำหนดขอบเขตของหัวข้อเรียงความได้ว่า จะเขียนเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องนั้นๆ ในแง่ใด อย่างไร เช่น ถ้าจะเขียนเรียงความ เรื่อง "สิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียนเรา" โดยมีจุดประสงค์จะให้ข้อเท็จจริงแก่ผู้อ่าน ผู้เขียนก็ควรจะนึกถามตนเองว่าสิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียน ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นมีอะไรบ้าง และลักษณะของสิ่งนั้นๆ เป็นอย่างไร แล้วบันทึกสิ่งที่นึกได้ดังต่อไปนี้

- คู่มือหน้าโรงเรียนสกปรก ควรปรับปรุง
- รั้วโรงเรียนสกปรกและทรุดโทรม ควรปรับปรุง
- บริเวณด้านหลังโรงเรียนมีต้นไม้ร่มรื่น และมีลำธารไหลผ่าน บรรยากาศดีมาก

เหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อน ชาวบ้านมาพักผ่อน เริ่มมีเศษขยะเกลื่อนตามบริเวณใกล้ลำธาร ทำให้บริเวณนั้นสกปรก

สิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีลักษณะที่ร่วมกันคือ สกปรก นักเรียนจึงอาจเขียนเรียงความเรื่องนี้โดยเน้นว่า สิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียนสกปรกและควรหาทางแก้ไข นักเรียนอาจถาม

ตนเองว่า วิธีการแก้ไขควรจะเป็นอย่างไร แล้วเขียนโครงเรื่องเพื่อช่วยให้เนื้อหาของเรียงความ มีเอกภาพ ไม่ออกนอกเรื่อง และเสนอความคิดได้เป็นลำดับ ไม่สับสน โครงเรื่องของ เรียงความเรื่อง "สิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียนเรา" อาจเป็นดังนี้

๑. อาณาเขตโรงเรียน
 - ๑) ด้านหน้าจดถนน
 - ๒) ด้านหลังจดบริเวณกว้างใหญ่
 - ๓) ด้านข้างทางทิศใต้เป็นวัด
 - ๔) ด้านข้างทางทิศเหนือเป็นตลาด
๒. การปรับปรุงคูน้ำและรั้วโรงเรียน
 - ๑) คูน้ำตื้นเขินและน้ำเน่าเหม็น
 - ๒) รั้วโรงเรียนไม่เจริญตา
 - ๓) ควรขุดลอกคูให้สะอาดหรือถมให้เต็ม
 - ๔) ควรเปลี่ยนรั้วโรงเรียนเป็นรั้วถาวร
๓. การรักษาสภาพบริเวณหลังโรงเรียนให้สะอาดร่มรื่น
 - ๑) บริเวณหลังโรงเรียนมีต้นไม้ใหญ่ นก แมลง
 - ๒) มีลำธารน้ำใส
 - ๓) ชาวบ้านชอบไปพักผ่อนในบริเวณหลังโรงเรียนและทิ้งขยะไว้เกลื่อนกลาด
 - ๔) ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันรักษาความสะอาดและรักษาต้นไม้

ถ้าจะเขียนเรียงความเรื่อง "ธรรมชาติในยามเช้า" นักเรียนก็ควรจะนึกถามตนเองว่า ธรรมชาติน่าจะรวมถึงอะไรบ้าง และธรรมชาติยามเช้าต่างกับยามอื่นอย่างไร สมมุติว่าคำตอบ คือ ธรรมชาติ หมายถึงรวมถึง อากาศ พืชและสัตว์ ลักษณะเด่นของยามเช้าคือความสดชื่น นักเรียนมีจุดประสงค์ว่า จะส่งเสริมให้ผู้อ่านใช้ความคิดให้กว้างขวางต่อไป นักเรียนก็อาจ ตัดสินใจว่า จะเขียนเรียงความเรื่องนี้ โดยชี้ให้เห็นว่า ธรรมชาติในยามเช้าช่วยทำให้จิตใจของ มนุษย์สดชื่น พร้อมทั้งจะทำงานหนักต่อไปได้ตลอดทั้งวัน ต่อจากนั้นก็เขียนโครงเรื่อง ดังนี้

๑. ความสดชื่นของอากาศยามเช้าในฤดูต่างๆ
 - ๑) ในฤดูร้อน อากาศยามเช้าไม่ร้อนจัด
 - ๒) ในฤดูฝน อากาศยามเช้าหลังฝนตก สดชื่นเป็นพิเศษ
 - ๓) ในฤดูหนาว อากาศยามเช้าช่วยให้กระปรี้กระเปร่า

๒. ความสดชื่นของต้นไม้ยามเช้าเปรียบเทียบกับเวลาอื่น

๑) ยามเที่ยง ต้นไม้ส่วนมากเหี่ยวเฉาเพราะแสงแดด

๒) ยามเย็น กิ่งก้านใบต้นไม้ร่วงลง เตรียมตัวนอน

๓) ยามเช้า ต้นไม้ทุกชนิดไม่เหี่ยวเฉาเหมือนเวลาอื่นๆ

๓. ความสดชื่นร่าเริงของสัตว์ในยามเช้า

๑) นกร้องเพลง

๒) กระรอก กระแตกระโดดโลดเต้น

๓) แมลงบินหาอาหาร

๔. อิทธิพลของธรรมชาติต่อการทำงานของมนุษย์

๑) จิตใจที่เบิกบาน เพราะธรรมชาติยามเช้าส่งผลให้ร่างกายแข็งแรง ทำงานได้ทนและมีประสิทธิภาพ

๒) คนในชนบทได้ใกล้ชิดธรรมชาติ ทำงานโดยไม่เครียด ไม่เหมือนคนในเมืองซึ่งไม่มีโอกาสใกล้ชิดธรรมชาติ

ความลงท้าย

โดยปกติแล้วผู้รู้มักจะแนะนำให้ผู้ฝึกเขียนเรียงความใหม่ๆ เขียนความลงท้ายหลังจากที่เขียนโครงเรื่องเสร็จแล้ว ด้วยเหตุผลว่าความลงท้ายทำหน้าที่ย้ำความสำคัญของโครงเรื่องที่นำเสนอแก่ผู้อ่านไปแล้ว รวมทั้งช่วยทำให้ผู้อ่านจดจำสาระสำคัญที่มีอยู่ในโครงเรื่องได้โดยง่าย นอกจากนี้ความลงท้ายยังทำหน้าที่สนองจุดประสงค์ของผู้เขียนให้ผู้อ่านเข้าใจแจ่มชัด วิธีเขียนความลงท้ายเพื่อให้บรรลุผลตามที่กล่าวมานี้ อาจทำได้หลายวิธี อาทิ

๑. สังเขปความทั้งหมดที่นำเสนอไว้แล้วในโครงเรื่องอย่างย่อๆ ให้ได้สาระสำคัญโดยชัดเจน

๒. หยิบยกส่วนสำคัญที่สุดในตัวเรื่องมากล่าวย้ำในกรณีที่ต้องการให้ส่วนนั้นสะกิดใจผู้อ่าน

๓. เลือกสุภาษิต คำคม หรือคำกล่าวที่น่าเชื่อถืออื่นๆ ที่สอดคล้องกับโครงเรื่องมาเป็นคำลงท้ายหลังจากที่นำเสนอโครงเรื่องเรียบร้อยแล้ว

๔. ฝากข้อคิดแก่ผู้อ่านเพื่อให้นำไปตรึกตรองต่อไป หรือให้นำไปปฏิบัติเมื่อมีโอกาส

๕. ทิ้งให้ผู้อ่านใคร่ครวญต่อไป โดยไม่จำเป็นต้องเสนอข้อยุติ

ตัวอย่าง เมื่อเขียนโครงเรื่อง “สิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียนเรา” เสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจเขียนความลงท้าย ซึ่งสงเคราะห์เข้าในวิธีการข้อ ๒ ข้างต้นดังนี้

แม้สิ่งแวดล้อมใกล้โรงเรียนของเราจะยังสกปรกอยู่บ้าง แต่ก็ยังอยู่ในวิสัยที่จะปรับปรุงได้ เรายังภูมิใจที่โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมดังที่เป็นอยู่นี้ ถ้าสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงไปจนสุดวิสัยที่จะแก้ไขได้ เช่น บริเวณป่าหลังโรงเรียนถูกแผ้วถางไป เป็นไร่ปลูกอ้อยหรือปลูกมันสำปะหลังเหมือนกับที่อื่นๆ ในจังหวัดนี้ และบริเวณหน้าโรงเรียนของเรากลายเป็นตึกแถวคอนกรีต เปลี่ยนสภาพเป็นแหล่งธุรกิจการค้า มีรถวิ่งเข้าออกตลอดวัน คงน่าใจหายและน่าเสียดายยิ่งนัก

ส่วนเรื่อง “ธรรมชาติในยามเช้า” อาจเขียนความลงท้ายซึ่งสงเคราะห์เข้าในวิธีการข้อ ๕ ข้างต้น ดังต่อไปนี้

ธรรมชาติในยามเช้าเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาโดยมิได้ซื้อหา มีคุณค่าเกินกว่าประมาณได้ ใครที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในยามเช้า เรียกได้ว่าทั้งโอกาสอันงามยิ่งไปอย่างน่าเสียดาย

น่าขอบคุณธรรมชาติที่มอบสิ่งมีค่านี้ให้แก่มนุษย์ทุกรูปทุกนามโดยเท่าเทียมกัน

หมายเหตุ

ผู้รู้ได้แนะนำไว้ว่า แม้ความน่าจะต้องอยู่ตอนเริ่มต้นของเรียงความ แต่ผู้เขียนควรจจะเรียบเรียงความนำหลังจากที่ได้เขียนส่วนอื่นๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยสมบูรณ์แล้ว หรือมีโครงเรื่องเรียบร้อยแล้ว ความนำไม่ควรซ้ำกับความลงท้าย เพราะความนำทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจตัวเรื่องของเรียงความเรื่องนั้นๆ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ปูพื้นฐานความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านหรือชี้ให้เห็นความสำคัญของเรื่องก่อนที่จะอ่านต่อไป ในบางกรณีผู้เขียนเริ่มทำความเข้าใจกับผู้อ่านว่าขอบเขตของเรียงความเรื่องนั้นจะครอบคลุมแค่ไหน คำหรือวลีสำคัญๆ ในเรียงความเรื่องนั้นต้องการให้มีความหมายโดยเฉพาะเจาะจงว่าอย่างไร ในบางกรณีผู้เขียนอาจชี้แจงจุดประสงค์ในการเขียนเรียงความของตนไว้ในส่วนของความนำก็ได้ ความนำของเรียงความไม่ควรจะยืดยาวหรือเยิ่นเย้อจนเกินไป ข้อนี้จึงเป็นเหตุผลที่สำคัญอีกข้อหนึ่งว่าเหตุใดจึงควรร่างส่วนความนำไว้ทีหลัง

ตัวอย่างเรื่อง "สิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียนเรา" ผู้เขียนเรียงความอาจเรียบเรียงส่วนความนำโดยมุ่งหมายที่จะกระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจ ใครที่จะอ่านตัวเรื่องต่อไป ดังนี้

ทุกวันนี้ เรามักได้ยินได้ฟังคนพูดกันถึงเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อยู่เสมอ สิ่งแวดล้อมนั้น ย่อมหมายถึง ทั้งสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและไกลตัว สำหรับพวกเราที่เป็นนักเรียน สิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวของเราที่สุดที่จะต้องช่วยกันอนุรักษ์คือ สิ่งแวดล้อมรอบๆ โรงเรียนของเรานั่นเอง

ส่วนเรื่อง "ธรรมชาติในยามเช้า" ผู้เขียนเรียงความอาจเรียบเรียงส่วนความนำโดยมุ่งหมายที่จะชักชวนผู้อ่านให้มองเห็นความสำคัญยิ่งของธรรมชาติยามเช้าดังนี้

ทุกคนทราบดีว่าวันหนึ่งมี ๒๔ ชั่วโมง ใน ๒๔ ชั่วโมงนี้อาจแบ่งได้หลายช่วงหรือหลายตอนด้วยกัน แต่ละช่วงแต่ละตอนนั้น เราอาจใช้คำว่า ยาม ก็ได้ ซึ่งมีความหมายคล้ายกัน แต่ให้ความรู้สึกที่อ่อนโยนกว่า ในภาษาไทยมีวลี เช่น ยามเช้า ยามเย็น ยามค่ำ และยามดึก เป็นต้น โดยเฉพาะวลี ยามเช้า นั้นจะให้ความรู้สึกที่อ่อนโยนทั้งสิ้น

เมื่อได้โครงเรื่อง ความลงท้าย และความนำแล้ว ต่อไปนักเรียนก็ลงมือเขียน โดยแบ่งข้อความเป็นย่อหน้าประมาณ ๔-๕ ย่อหน้า แล้วแต่ความยาวของเรื่อง โดยปกติข้อความที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือใจความสำคัญและส่วนขยายใจความสำคัญนั้น จะเรียบเรียงไว้ในย่อหน้าเดียวกันและข้อความในแต่ละย่อหน้ามักจะสอดคล้องกับโครงเรื่อง ยกเว้นในกรณีที่ผู้เขียนตั้งใจจะเน้นส่วนใดส่วนหนึ่งให้เด่นเป็นพิเศษขึ้นมา ก็อาจยกส่วนนั้นออกมาเป็นย่อหน้าพิเศษ ๑ ย่อหน้า ถ้อยคำสำนวนที่เขียนนั้น นักเรียนควรระมัดระวังให้ถูกต้องเหมาะสม การสะกดการันต์และการเว้นวรรคตอนก็ไม่ควรให้ผิดพลาด

ต่อไปนี้เป็นเรียงความเรื่อง "สิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียนเรา" และเรื่อง "ธรรมชาติในยามเช้า" สำหรับให้นักเรียนพิจารณาเป็นตัวอย่าง ทั้งนี้ นักเรียนต้องระลึกไว้เสมอว่า ตัวอย่างเรียงความใดๆ ก็ตาม จะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อนักเรียนใช้ความสังเกตพิจารณาว่าผู้เขียนใช้ศิลปะการเขียนอย่างไร เลือกใช้ถ้อยคำให้สื่อความหมายได้ดีเพียงใด ตัวอย่างเรียงความมิได้มีไว้สำหรับให้นักเรียนเลียนแบบ เพราะนักเรียนจะต้องฝึกใช้ถ้อยคำสำนวน ลีลา ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของตนเองจริงๆ เพื่อจะได้พัฒนาทั้งการใช้ความคิดและการแสดงออกให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

สิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียนเรา

ทุกวันนี้ เรามักได้ยินได้ฟังคนพูดกันถึงเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ สิ่งแวดล้อมนั้น ย่อมหมายถึง ทั้งสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและไกลตัว สำหรับพวกเราที่เป็นนักเรียน สิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวของเรามากที่สุดที่จะต้องช่วยกันอนุรักษ์คือ สิ่งแวดล้อมรอบๆ โรงเรียนของเรานั่นเอง

โรงเรียนของเราเป็นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ มีเนื้อที่ประมาณ ๖๐ ไร่ ด้านหน้าจดถนน ด้านหลังจดบริเวณป่าเชิงเขาตลอดแนว ด้านทิศใต้จดวัดธรรม-รัตนาราม ส่วนทางทิศเหนือทางออกไปประมาณ ๑๐ กิโลเมตร เป็นตลาดของชุมชน อำเภอเมือง นับว่าโรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เพราะมีวัดอันเป็นที่พึ่งทางใจอยู่ใกล้โรงเรียน และมีบริเวณอันร่มรื่น ทั้งยังมีลำธารที่มีต้นน้ำอยู่บนภูเขาไหลผ่านอีกด้วย

ถ้าจะสำรวจโรงเรียนของเราว่ามีอะไรเป็นปัญหาที่ต้องแก้บ้าง ก็คงจะได้แก่ คูน้ำหน้าโรงเรียนและรั้วโรงเรียน ซึ่งอยู่ในสภาพที่ต้องการการปรับปรุงเป็นอย่างมาก คูน้ำที่ตื้นเขินและมีน้ำเน่าเหม็นนั้น ดูจะเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับอาคารเรียน ๓ ชั้นที่เพิ่งสร้างใหม่ เวลาเดินผ่านประตูโรงเรียนที่ไร้ออกนิกไม่ได้ว่า ทำอย่างไรหนอจึงจะปรับปรุงคูน้ำและรั้วโรงเรียนให้ดูเรียบร้อย เจริญตาดีกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ถ้าได้มีการขุดลอกคูให้สะอาด มีน้ำใส และปลูกบัวพุดหลากสี ก็คงจะน่าชมไม่น้อยทีเดียว ส่วนรั้วโรงเรียนนั้น ก็น่าจะได้เปลี่ยนเป็นเสาคอนกรีต ซึ่งลวดหนามให้คงทนถาวร แล้วปลูกไม้ดอกขนานรั้วลวดหนามโดยรอบ คงจะทำให้โรงเรียนของเราสวยงามขึ้นอีกมาก

ทางด้านหลังโรงเรียนมีบริเวณที่เป็นป่ากว้างขวาง ป่านี้มีต้นไม้ให้ร่มเงา ทั้งที่เป็นไม้ผลและไม้ดอก จึงเป็นที่อาศัยของนกหลายชนิด และแมลงต่างๆ ทั้งผึ้ง แมลงปอ และผีเสื้อ เมื่อเดินลึกเข้าไปประมาณ ๕ กิโลเมตร ก็จะถึงลำธาร น้ำใสซึ่งไหลมาจากต้นน้ำบนภูเขาไม่ขาดสาย ริมลำธารมีก้อนหินหลายขนาดไว้ให้นั่งพักผ่อนสบาย ชาวบ้านต่างพากันไปพักผ่อนหย่อนใจในบริเวณใกล้ลำธารกันเสมอ ในวันหยุดสุดสัปดาห์ ฉันและเพื่อนๆ นัดกันไป "ปิกนิก" แถวนั้นเหมือนกัน เราหาของรับประทานไปคนละอย่าง แล้วไปร่วมวงรับประทานอาหารอย่างเอร็ดอร่อย รู้สึกว่าเจริญอาหารดีมาก

เมื่อไปที่นั่นบ่อยครั้งเข้า เราก็ได้สังเกตเห็นว่าบริเวณใกล้ลำธารเริ่มมีเศษขยะเกลื่อน เพราะคนที่ไปเที่ยวมีจำนวนมากขึ้น บริเวณนั้นจึงสกปรกไปอย่างน่าเสียดาย ฉันและเพื่อนๆ ช่วยกันเก็บขยะใส่ในถังขยะ แต่ก็ไม่มีใครทำตาม เราจึงเกิดความคิดขึ้นมาว่า คงต้องทำอะไรสักอย่างหนึ่งเพื่อช่วยรักษาป่าและลำธาร อันเป็นแหล่งน้ำสำคัญไว้ให้ได้

แม้สิ่งแวดล้อมใกล้โรงเรียนของเราจะยังสกปรกอยู่บ้าง แต่ก็ยังอยู่ในวิสัยที่จะปรับปรุงได้ เรายังภูมิใจที่โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมดังที่เป็นอยู่นี้ ถ้าสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงไปจนสุดวิสัยที่จะแก้ไขได้ เช่น บริเวณป่าหลังโรงเรียนถูกแผ้วถางไปเป็นไร่ปลูกอ้อยหรือปลูกมันสำปะหลังเหมือนกับที่อื่นๆ ในจังหวัดนี้ และบริเวณหน้าโรงเรียนของเรากลายเป็นตึกแถวคอนกรีตเปลี่ยนสภาพเป็นแหล่งธุรกิจการค้า มีรถวิ่งเข้าออกตลอดวัน คงน่าใจหายและน่าเสียดายยิ่งนัก

ธรรมชาติในยามเช้า

ทุกคนทราบดีว่าวันหนึ่งมี ๒๔ ชั่วโมง ใน ๒๔ ชั่วโมงนี้อาจแบ่งได้หลายช่วงหรือหลายตอนด้วยกัน แต่ละช่วงแต่ละตอนนั้น เราอาจใช้คำว่า ยาม ก็ได้ ซึ่งมีความหมายคล้ายกันแต่ให้ความรู้สึกที่อ่อนโยนกว่า ในภาษาไทยมีวลี เช่น ยามเช้า ยามสาย ยามบ่าย ยามเย็น ยามค่ำ และยามดึก เป็นต้น โดยเฉพาะวลี ยามเช้า นั้นจะให้ความรู้สึกทั้งอ่อนโยนทั้งสดชื่น

ไม่ว่าในฤดูร้อน ฤดูฝน หรือฤดูหนาว อากาศยามเช้าจะสดชื่นกว่าเวลาอื่นๆ ตลอดทั้งวัน ในฤดูร้อนอากาศมักร้อนผ่าวทั้งกลางวันและกลางคืน แต่เมื่อถึงยามเช้า ความร้อนจะค่อยๆ เลาลง ยิ่งความสดชื่นให้แก่ผู้คนได้มีใช้น้อย ยิ่งในฤดูฝนด้วยแล้ว หากฝนตกมาทั้งคืนและหยุดตกในตอนเช้า เมื่อเราตื่นขึ้นมาจะรู้สึกสดชื่นมาก เพราะได้สัมผัสกับอากาศชุ่มฉ่ำไร้ฝุ่นละออง แม้ไม่มีฝนตก ยามเช้าในฤดูฝนก็ยังสดชื่นน่าเจริญตาเจริญใจ ส่วนในฤดูหนาวนั้นเล่าเมื่ออากาศยามเช้าออกจะเย็นมาก จนทำให้หลายคนไม่อยากลุกจากที่นอน แต่แท้ที่จริงแล้ว ถ้ากระวีกระวาดตื่นขึ้นมาได้สัมผัสอากาศอันเย็นสดชื่นในยามเช้า เคลื่อนไหวร่างกาย เปลี่ยนอิริยาบถกระทำกิจวัตรตามปกติ ก็จะทำให้ความกระปรี้กระเปร่ากระฉับกระเฉง ขึ้นเอง

ไม่เฉพาะแต่มนุษย์เท่านั้น แม่น้ต้นไม้ใบหญ้า ไม้ดอกไม้ใบทุกชนิด หลังจากที่ได้หยุดปรุงอาหารและนอนพักมาตลอดคืน เมื่อถึงยามเช้าจะอยู่ในสภาพที่เบิกบาน ชูกิ่งก้านสล้าง ที่มีดอกก็จะชูช่อเบ่งบานสดชื่นเป็นพิเศษ พรรณไม้ทุกชนิดพร้อมที่จะรับแสงแดดเพื่อปรุงอาหารตลอดไปทั้งวัน ตรงกันข้ามกับในตอนเย็นที่ต้นไม้เตรียมนอน กิ่งก้านใบจะลู่ลง แลดูหดหู่ไม่สู้จะน่ารักน่าชม ยิ่งในตอนกลางวันแล้วต้นไม้มักจะเงาลง ขาดความสดชื่นเพราะได้รับเปลวแดด

บรรดาสัตว์ต่างๆ ในธรรมชาติ อาทิ นก แมลง กระรอก กระแต จะเริ่มออกหากินในยามเช้าด้วยอาการร่าเริง เช่น เดียวกันกับมนุษย์ที่สดชื่น กระปรี้กระเปร่าเมื่อตื่นขึ้นในยามเช้าหลังจากที่ได้นอนหลับมาตลอดคืน นกนานา

ชนิดร้องเพลงประสานรับกันบ้าง ร้องแสดงอาณาเขตบ้าง ร้องชวนกันออกหา
อาหารบ้าง กระรอกกระแตเริ่มกระโดดโลดเต้นวิ่งไล่กวดกัน หมูแมลงที่สวयงาม เช่น
ผีเสื้อ แมลงปอต่างบินว่อนเล่นลม

เมื่อมนุษย์ได้สัมผัสกับบรรยากาศของธรรมชาติในยามเช้า ย่อมเกิดความรู้สึก
รู้สึกเบิกบานใจ จิตใจที่เบิกบานนั้นเองจะช่วยให้ร่างกายแข็งแรงพร้อมผจญงานหนัก
ทำให้ทำงานได้ทนกว่า มีประสิทธิภาพกว่าเมื่อทำงานด้วยจิตใจที่ไม่เบิกบาน
แจ่มใส ความจริงตามที่กล่าวนี้พิสูจน์ได้ง่ายๆ เมื่อนึกถึงชาวชนบทที่ทำงานใกล้ชิด
กับธรรมชาติ และมีโอกาสชื่นชมธรรมชาติยามเช้า จะเห็นว่ามักจะไม่เคยประสบกับ
อาการเครียดจากการทำงานเลย หรือจะเป็นบ้างก็น้อยมาก และหายได้อย่างรวดเร็ว
ต่างจากคนในเมืองที่เกิดอาการเครียดอยู่เสมอๆ และมักเป็นอยู่นานคนชนบทจึง
ทำงานได้นานกว่า แกร่งกว่า ทนกว่าคนในเมือง ที่ปกติแล้วขาดโอกาสใกล้ชิดกับ
ธรรมชาติ ขาดโอกาสได้ชมธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมชาติยามเช้า

ธรรมชาติในยามเช้าเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาโดยมิได้ซื้อหา มีคุณค่าเกินกว่า
ประมาณได้ ใครที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในยามเช้า เรียกได้ว่าทิ้งโอกาสอัน
งามยิ่งไปอย่างน่าเสียดาย

นำขอบคุณธรรมชาติที่มอบสิ่งมีค่านี้ให้แก่มนุษย์ทุกรูปทุกนามโดยเท่าเทียมกัน

กิจกรรม

๑. ถ้าให้นักเรียนเขียนเรียงความเรื่องต่อไปนี้ นักเรียนจะวางขอบเขตของเรื่องอย่างไร เพื่อให้เรียงความมีความยาวประมาณ ๓๐๐ คำ

๑) แม่น้ำ	๙) ความสามัคคี
๒) กล้วย	๑๐) ความตรงต่อเวลา
๓) ปู่	๑๑) การโรงที่ข้าพเจ้าประทับใจ
๔) ไอศกรีม	๑๒) ช่างตัดผม
๕) ดินสอ	๑๓) เมืองในฝัน
๖) ความเสียสละ	๑๔) หญิง (หรือชาย) ในอุดมคติของข้าพเจ้า
๗) มิตรแท้	๑๕) เมืองไทยในทศวรรษหน้า
๘) พระคุณของแม่	

๒. เลือกหัวข้อเรียงความตามที่ครูกำหนดให้ วางขอบเขตและโครงเรื่องให้มีสาระ น่าสนใจ พร้อมทั้งเขียนความนำและความลงท้าย

๓. ให้นักเรียนแต่ละคนเรียงความเดือนละ ๑ เรื่อง ตามหัวข้อที่ครูกำหนด เรื่อง หนึ่งๆ ไม่ควรเขียนซ้ำกันเกิน ๕ คน แล้วส่งครูตรวจ นำเรื่องที่เขียนในหัวข้อเรื่องเดียวกัน มาเปรียบเทียบกัน เพื่อดูว่าแต่ละคนมีมุมมองต่างกันไปอย่างไรบ้าง

๔. จงวิเคราะห์เรียงความต่อไปนี้ โดยชี้ให้เห็น

- ๑) ขอบเขตของเรื่อง
- ๒) โครงเรื่อง
- ๓) วิธีเขียนความนำและความลงท้าย

ปูทะเลที่ข้าพเจ้ารู้จัก

ข้าพเจ้าเกิดและเติบโตมาที่หมู่บ้านชายทะเล จึงคุ้นกับชีวิตทะเลและสัตว์ทะเลหลายชนิด สัตว์ทะเลที่เป็นอาหารสำคัญของมนุษย์คือ ปลา กุ้ง หอยและปู ชีวิตของมันล้วนแล้วแต่น่าสนใจ น่าศึกษาและน่าเรียนรู้ทั้งสิ้น แต่ในที่นี้จะขอเล่าเกี่ยวกับปูทะเลเท่านั้น

ปูทะเลอาศัยอยู่บริเวณป่าชายเลนและแม่น้ำลำคลองใกล้เคียง ช่วงเวลาที่น้ำทะเลขึ้นสูง ปูทะเลจะออกหากินตามน้ำทะเลเข้าไปในแม่น้ำลำคลอง ซึ่งมีแหล่งอาหารสมบูรณ์ เมื่อปูทะเลเจริญเติบโตมาสู่ระยะหนึ่งก็จะลอกคราบ โดยสลัดกระดองเก่าทิ้งไป กระดองใหม่ที่มาแทนที่จะเจริญเติบโตแข็งแรงและมีขนาดใหญ่ขึ้น ระหว่างการลอกคราบ สภาพร่างกายของปูทะเลยังอ่อนแอ ไม่สามารถช่วยตัวเองได้ จึงต้องเสาะหาหรือขอกโพรงเพื่อหลบซ่อนตัวให้ปลอดภัยจากศัตรู ปูทะเลตัวเมียตอนลอกคราบมีสิทธิตามธรรมชาติที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษ โดยจะมีปูทะเลตัวผู้ที่แข็งแรงคอยเฝ้าดูแลและมัดระวังมิให้ศัตรูทำอันตรายได้ แต่ปูทะเลตัวผู้หาได้มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเช่นนั้นไม่ ระหว่างการลอกคราบจึงต้องเข้าไปหลบซ่อนตัวอยู่ในรู มีหน้าซ้ายยังต้องขุดดินในรูมาปิดปากรูไว้ด้วย เพื่อป้องกันศัตรูไม่ให้กล้ำกรายได้ บรรดาศัตรูของปูทะเลตัวผู้ที่ลอกคราบอยู่นั้น ก็มีปูทะเลตัวเมียที่ถือว่า ปูทะเลเพศตรงข้ามของมันคืออาหารอันโอชะ

คนเป็นศัตรูหมายเลข ๑ ของปูทะเลตอนที่เตรียมตัวลอกคราบ เพราะการจับปูทะเลวิธีหนึ่ง คือ ขุดจากรูที่ปูอาศัยอยู่ ซึ่งจะได้ปูที่มีเนื้อแน่น ช่วงเวลาที่ปูเข้าอาศัยอยู่ในรูเพื่อเตรียมลอกคราบนั้น ปูได้กินอาหารสะสมไว้มาก ผู้ขุดหาปูที่ชำนาญมีวิธีสังเกตว่า รูใดมีปูทะเลอาศัยอยู่หรือไม่โดยดูจากบริเวณปากรู ถ้ามีดินกันรูที่ถูกขุดออกมาปิดปากรูใหม่ๆ น่าจะเชื่อได้ว่าในรูนั้นมีปูทะเลตัวผู้ที่เตรียมลอกคราบ แต่ถ้าบริเวณปากรูมีดินใหม่ๆ จากกันรู และมีรอยเท้าปูเข้าออก อาจพบว่าในรูนั้นมีปูทะเลตัวเมียและปูทะเลตัวผู้อยู่ด้วยกันก็เป็นได้

ปูทะเลที่อาศัยอยู่บริเวณป่าชายเลน นอกจากถูกคนจับกินเป็นอาหารแล้วยังอาจถูกลิงแสมจับกินด้วย ลิงแสมมีวิธีจับปูทะเลโดยใช้หางของมันเหยยลงไปในรูหรือขอกโพรง ถ้ามีปูหลบซ่อนอยู่ ปูจะต่อสู้และหนีบหางลิงไว้แน่น ลิงจะค่อยๆ ดึงหางของมันขึ้นมา ปูมักไม่ยอมปล่อยซึ่งก็จะถูกลิงจับกินในที่สุด แต่หากเป็นลิงเล็กๆ เหยยหางลงไปถูกปูทะเลตัวใดๆ หนีบไว้ ลิงตัวนั้นอาจดึงหางของตนขึ้นมาไม่ได้ และประจวบกับถึงคราวเคราะห์ร้าย น้ำทะเลขึ้นสูงท่วมถึง ลิงนอกจากจะไม่ได้กินปูแล้ว ลิงเองนั้นแหละที่จะกลับกลายเป็นอาหารของปูทะเลในที่สุด ความสัมพันธ์

ระหว่างปูทะเลกับลิงเช่นนี้ เป็นเครื่องช่วยให้ระบบนิเวศป่าชายเลนมีลักษณะสมดุล กล่าวคือ ลิงเป็นผู้รักษาประชากรปูไม่ให้มีจำนวนมากเกินไป และในขณะเดียวกัน ลิงก็อาจกลายเป็นอาหารเลี้ยงปูได้ด้วย

ทุกวันนี้ ปูทะเลที่เจริญเติบโตอยู่ตามธรรมชาติ นับวันจะลดจำนวนลง นอกจากถูกมนุษย์และสัตว์อื่นๆ จับกินแล้ว สภาพป่าชายเลนที่ค่อยๆ สูญเสียไป เพราะมนุษย์ทำลาย หรือนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นเป็นอันมาก รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ไม่อำนวย อันได้แก่ อากาศที่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาอย่างรวดเร็ว น้ำท่วมเพราะวาตภัยและภัยธรรมชาติอื่นๆ กลายเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตของปูทะเล รัฐจึงน่าจะเห็นความจำเป็น ส่งเสริมการเลี้ยงปูทะเลกันอย่างจริงจัง เพราะต่อไปนอกจากจะไม่มีปูทะเลให้รับประทานแล้ว คนไทยอาจรู้จักปูทะเลแต่เพียงในภาพเท่านั้น

แม้แม่สีจะมีเพียง ๓ สี แต่มนุษย์ก็สามารถผสมสีให้หลากหลายได้จนแทบไม่มีขอบเขตจำกัด สีแต่ละสีให้ความรู้สึกแตกต่างกันตามความพอใจของแต่ละบุคคล บางคนพอใจสีสดฉูดฉาด บางคนพอใจสีเรียบ บางคนพอใจสีที่เคร่งขรึม กล่าวได้ว่า สีอาจให้ความเบิกบานใจ ความอบอุ่น ความตื่นเต้น อาจให้ความเศร้าหมอง ความหวาดกลัว ความท้อแท้ และแม้แต่ความเฉื่อยชา

นอกจากสีจะให้ความรู้สึกหลายอย่างดังกล่าวข้างต้นแล้ว มนุษย์ยังอาจใช้สีเป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายแตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละสังคม เช่น สีแดง แสดงความยิ่งใหญ่ ผู้มีตำแหน่งสูงมักใช้สีแดงแสดงตำแหน่งตน โปสีแดง แสดงถึงงานที่ได้รับรางวัลชั้นที่ ๑ พรมสีแดง แสดงถึงการต้อนรับที่ยิ่งใหญ่ สีเขียว แสดงถึงความสดชื่นเขียวขจีของต้นไม้ สีขาว แสดงถึงศานติสุขและความบริสุทธิ์ผุดผ่อง

สีอาจใช้เป็นเครื่องแบ่งกลุ่ม เพื่อให้เข้าใจร่วมกัน เช่น ใช้แบ่งกลุ่มการแข่งขันกีฬา ใช้เป็นเครื่องหมายแสดงหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการประชุม

สีสื่อความหมายให้เข้าใจกันเป็นสากลได้ เช่น ในระบบจราจรทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ สีแดง หมายถึงให้หยุด สีเขียว หมายถึงให้ไปได้ ในการ สงคราม การยกธงสีขาว หมายถึงยอมจำนน ในวิชาแผนที่ สีน้ำเงิน หมายถึงทะเล สีเขียว หมายถึงป่าไม้ สีเหลือง หมายถึงทุ่งหญ้า และสีดำใช้แทนเส้นทางคมนาคม

กิจกรรมของมนุษย์ในสังคมหลายอย่างก็ใช้สีเป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น กิจกรรมรื่นเริง จะใช้สีหลายๆ สีที่สดใสตัดกัน กิจกรรมที่แสดงความเศร้าโศก มักใช้สีดำ สีขาวหรือสีหม่น เช่น สีเทา สีน้ำตาล

งานสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสีก็มีเป็นอันมาก ที่เห็นได้ชัด ได้แก่งานจิตรศิลป์ ภาพสีน้ำ สีน้ำมัน สีฝุ่น ล้วนใช้สีที่ให้ความรู้สึกแตกต่างกัน งานประดิษฐ์ทั้งวัสดุและอาหารก็ล้วนอาศัยสีเป็นเครื่องแสดงความคิดสร้างสรรค์ส่วนหนึ่ง แม้การผสมพันธุ์พืชหรือสัตว์ให้มีความหลากหลาย ก็ใช้สีเป็นเครื่องกำหนด ผู้ ออกแบบเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ก็ใช้สีเป็นองค์ประกอบสำคัญ

แม้สีจะมีความสำคัญแก่มนุษย์สักเพียงใดก็ตาม แต่ก็ใช่ว่าทุกสิ่งทุกอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์จะต้องมีสีเสมอไป น้ำดื่มที่บริสุทธิ์ จะต้องไร้สี ไร้กลิ่น อากาศที่เราหายใจซึ่งจำเป็นที่สุดแก่ชีวิตก็ต้องไร้สี อาหารที่เรารับประทานก็ควรจะมี สีน้อยที่สุด หรือเป็นสีจากธรรมชาติเท่านั้น และที่สำคัญเหนืออื่นใด การใช้สีของ มนุษย์ควรใช้เพียงสถานประมาณ เช่น ไม่มากเกินไปจนดูฉูดฉาดบาดตา มิฉะนั้น แล้วแทนที่สีจะมีคุณค่าแก่มนุษย์ ก็อาจกลายเป็นโทษได้

ย่อความ

การย่อความนั้น เราทำเป็นปกติอยู่เกือบตลอดเวลาที่มีการสื่อสาร เราถามเกี่ยวกับสินค้าในตลาด ผู้ตอบก็จะเล่าย่อๆ ให้ฟัง ผู้ปกครองถามนักเรียนถึงการเรียนวันหนึ่งๆ นักเรียนก็ตอบทำนองย่อๆ ถ้าเราไปดูภาพยนตร์ เมื่อกลับมา มีคนถามถึงเรื่องที่เรารู้ เราก็เล่าย่อๆ ให้ฟัง

ผู้เขียนย่อความใช้กระบวนการคิดซึ่งแตกต่างกันกับการเขียนจดหมาย การเขียนรายงาน และการเขียนบันทึก ผู้ย่อความรับสารมาจากต้นเรื่อง แล้วนำเรื่องเดียวกันนั้น ส่งต่อไปให้ผู้รับสารอื่น พอให้ทราบเค้าว่าในต้นเรื่องมีสารอะไรที่สำคัญ ผู้ย่อความอาจเก็บมาเฉพาะสารที่เป็นข้อเท็จจริงแต่ไม่เก็บข้อคิดเห็น หรืออาจเก็บข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น แต่ไม่เก็บความรู้สึกมาด้วย หรืออาจเก็บมาทั้งสามอย่าง เฉพาะที่ผู้ย่อความเห็นว่าเป็นแก่นสำคัญ การย่อความมีลักษณะไม่เหมือนกันเสมอไป สุดแล้วแต่จุดประสงค์ของผู้ย่อ ผู้ย่อความอาจต้องการถ่ายทอดเฉพาะข้อความที่จะโน้มน้าวให้เลื่อมใส หรือเฉพาะที่จะเตือนสติ หรือเฉพาะที่จะให้เกิดความบันเทิงก็ได้ ถ้าหากผู้ย่อความไม่เปลี่ยนแปลงสารที่เป็นแก่นสำคัญ หรือดัดแปลงจนผู้รับสารเข้าใจเจตนาของผู้ส่งสารต้นฉบับเป็นการตรงข้ามไป ก็เป็นการยากที่จะกล่าวหาว่าผู้ย่อความรับสารมาผิดถูกประการใด

ได้กล่าวมาแล้วว่า การย่อความเป็นการเขียนประเภทหนึ่ง แต่ที่จริงตลอดชีวิตเราเราย่อความเป็นคำพูดและการเขียนเกือบจะเท่าๆ กัน แต่การพูดย่อความเรามักไม่สังเกตจึงมองข้ามไป อย่างไรก็ดี ในการย่อความ จะเป็นพูดหรือเขียนก็ตาม มีกระบวนการคิดที่พอจะชี้ให้เห็นได้

ก่อนจะชี้ให้เห็นกระบวนการคิดในการย่อความ ขอทำความเข้าใจให้ตรงกันในเรื่องต่อไปนี้

ใจความ หมายถึง ข้อความที่สำคัญที่สุดในบทเขียน หรือบทพูด ถ้านำใจความออกจากบทเขียนหรือพูด ก็จะเปลี่ยนแปลงสารทั้งหมด และข้อความที่เหลืออยู่อาจเข้ากันไม่ได้ เกาะกันไม่ติด เพราะข้อความทุกๆ ข้อในบทเขียนหรือบทพูด จะต้องสัมพันธ์กับใจความ

ผลความ คือข้อความที่สำคัญน้อยกว่าใจความ ทำหน้าที่ขยายใจความในบทเขียนหรือบทพูดให้ชัดเจน ถ้าตัดผลความออก สารที่ส่งมาก็ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ผู้รับสารสามารถรับสารจากผู้ส่งได้ตรงความมุ่งหมายของผู้ส่ง

ในบทพูดหรือในบทเขียน อาจจำแนกเนื้อหาออกได้ ๓ ชนิด คือ ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น และข้อความที่แสดงอารมณ์หรือความรู้สึก

ข้อเท็จจริง เป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ทำอะไรหรืออยู่ในสภาพอย่างไร ที่ไหน เมื่อไร มีปริมาณหรือขนาดเท่าใด หรือมีลักษณะอย่างไร เหล่านี้เป็นต้น อาจเป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว หรือกำลังปรากฏอยู่ ผู้ส่งสารนำมารายงานให้ทราบตามที่ได้ประสบพบเห็น ได้รับรู้หรือได้ยินได้ฟังมา เราอาจตัดสินได้ว่า การรายงานนั้นเป็นความจริงหรือคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง หรือเป็นความเท็จ บางทีเราก็กังไม่อาจตัดสินได้เพราะเรายังไม่รู้หรือยังมีข้อมูลไม่เพียงพอ

ตัวอย่าง

ประเทศไทยตั้งอยู่บนคาบสมุทรอินโดจีน เป็นประเทศในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นประเทศเดียวในภูมิภาคนี้ที่เป็นเอกราชตลอดมา เนื้อที่ของประเทศเท่ากับประเทศฝรั่งเศส แบ่งเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นออกเป็น ๗๖ จังหวัด กรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวง ปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๓๗) มีพลเมือง ๕๘ ล้านคนเศษ มีภาษาไทย เป็นภาษาประจำชาติ

หมายเหตุ คำ **ข้อเท็จจริง** บางคนมีความกังวล เก่งว่าจะต้องมีเรื่องเท็จปนอยู่ด้วย แต่คำนี้เป็นคำเก่าในภาษาไทย ใช้มานานแล้ว ความหมายก็เป็นเช่นที่กล่าวมาข้างต้น คือเป็นข้อความที่หมายถึงปรากฏการณ์ หรือเหตุการณ์ที่มีอยู่ เช่น ในกรณีเราเชิญบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์มาให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นปัญหาอยู่ กรณีเช่นนี้เราไม่ได้หมายความว่า จะเชิญเขามาให้ข้อเท็จจริงแต่อย่างใดเลย ต้องการให้เขาให้เฉพาะข้อจริงเท่านั้น แต่เราก็กังเรียกว่าข้อเท็จจริงอยู่นั่นเอง ส่วนเขาจะให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงหรือไม่เพียงใดนั้นเป็นอีกปัญหาหนึ่ง

ข้อคิดเห็น เป็นข้อความแสดงความเชื่อหรือแนวคิดหรือความรู้สึกส่วนตัวที่ผู้กล่าวมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นบุคคล วัตถุ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรม ผู้อื่นอาจเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ข้อคิดเห็นอาจเกี่ยวกับข้อเท็จจริงว่าน่าจะเป็นอย่างไร เกิดขึ้นเพราะอะไรหรือจะผันแปรไปอย่างไร อาจเกี่ยวกับหลักการหรือวิธีการว่าควรจะเป็นอย่างไร อาจเกี่ยวกับคุณค่าว่ามากน้อย สูงต่ำดีเลว เป็นคุณเป็นโทษ เพียงไร

ตัวอย่าง

ในกระบวนการทดลองสภาพของไทย เห็นจะไม่มีเรื่องใดที่มีผู้นิยมชมชอบเท่าเรื่อง **ขุนช้างขุนแผน** คงเป็นเพราะเนื้อเรื่องสนุกและมีเค้าความจริงอยู่มาก ตัวละครก็ล้วนแต่เป็นคนธรรมดาสามัญ มีความรู้สึกนึกคิด มีโลก โกรธ หลง คล้ายๆกับเราๆ ท่านๆ ที่เห็นกันอยู่ในสังคมทุกวันนี้แน่นอน

ข้อความแสดงอารมณ์ ข้อความชนิดนี้ทำให้ผู้รับสารจากบทเขียนหรือบทพูด รู้ได้
ว่าผู้ส่งสารมีอารมณ์หรือความรู้สึกเป็นอย่างไรระหว่างที่ส่งสาร สารของเขาแสดงให้เราเห็นว่า
เขามีความขุ่นเคืองหรือชื่นชม เบิกบานหรือโศกเศร้า ข้อความชนิดนี้เรียกว่า ข้อความแสดง
อารมณ์

ตัวอย่าง

ฝนซึ่งตกลงในที่ลุ่มซึ่งสมบูรณ์ด้วยน้ำ เพราะนองเจิ่งทั่วทั้งผืนนาจนมาก
เกินไปแล้ว ย่อมไม่มีประโยชน์อะไรแก่ต้นข้าวและไม่เป็นที่ยินดีของชาวนา มิแต่จะ
ทำให้ชาวนาต้องเป็นทุกข์ เกรงไปว่าถ้าตกหนักลงมาอีก ต้นข้าวที่หวานปึกดำเอาไว้
จะถูกน้ำท่วมจนตายไปหมด

แต่ว่าเมื่อแห้งแล้งกันดารน้ำ ยิ่งนาอดนด้วย ชาคน้ำหล่อเลี้ยงต้นข้าว
“เจ้าประคุณเอ๋ย พระช่วยด้วย ขอให้ฝนตกหนักลงมาโปรดต้นข้าวซึ่งกำลังแห้งให้
ชุ่มชื้นงอกงามต่อไปจนได้เกี่ยวเก็บรวงเกิด”

จาก “จงให้สิ่งที่เขาต้องการ” ของ มุสลิชิ ก.ศ.ม. ใน แสงธรรม หน้า ๒๔๔.

เราจะสังเกตได้ว่า ข้อความไหนเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นหรือข้อความแสดง
อารมณ์ก็ต่อเมื่อเราได้ฟัง ได้อ่านข้อความที่แวดล้อม ซึ่งเรียกว่า บริบทนั้นด้วย

กิจกรรม

ทบทวนความรู้

- ๑) ที่กล่าวว่า “เราย่อความเป็นคำพูดและการเขียนเกือบจะเท่าๆ กัน” นั้น
หมายความว่าอย่างไร ให้ยกตัวอย่างเพื่อแสดงความเข้าใจ
- ๒) ใจความกับพลความแตกต่างกันอย่างไร
- ๓) สารในบทพูดหรือบทเขียน เท่าที่กล่าวไว้ในหนังสือนี้อาจจำแนกออกได้เป็นกี่ชนิด
อะไรบ้าง ยกตัวอย่างประกอบด้วย ตัวอย่างไม่ซ้ำกับในหนังสือ
- ๔) นักเรียนเห็นว่าประโยชน์ของการเรียนย่อความมีอะไรบ้าง ตอบมาเป็นข้อๆ

ชี้ให้เห็นใจความและผลความ

ข้อความข้างล่างนี้ ส่วนใดเป็นใจความ ส่วนใดเป็นผลความ

๑) ถ้าจะพูดในทางดี การเมืองก็ทำให้คนได้มีความคิดความเห็นกว้างขวาง ทำให้คนได้มีจิตใจสูง มีมานะบากบั่นอดทนต่อความทุกข์ และเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อไปให้ถึงจุดหมายปลายทางที่ตนเห็นว่าถูก การเมืองจะทำให้คนได้พอใจว่า ตนได้เกิดมาแล้วไม่เสียชาติเกิด ทำให้รู้สึกว่าได้เกิดมาเป็นคนโดยสมบูรณ์ เป็นนายตัวเอง บังคับตัวเอง ไม่มีเจ้านายอื่นมาคอยบังคับ มองทางด้านดี การเมืองก็เป็นของที่ดีหนักดีหนา แต่ถ้าจะมองทางแง่ร้าย การเมืองก็น่ากลัวอยู่ เพราะการเมืองทำให้คนต้องรบราฆ่าฟันกัน ทำให้พ่อทะเลาะกับลูก ผัววิวาทกับเมีย พี่ทะเลาะกับน้อง การเมืองทำให้เกิดการต่อสู้ระหว่างคนกับคน อาจทำให้เกิดบาดหมางอาฆาตพยาบาทกันไปตลอดชีวิต บางเวลาการเมืองก็หามิตรให้ได้มาก แต่บางครั้งการเมืองก็อาจทำให้เราต้องเสียมิตรไปจนหมด ตลอดจนทำให้ต้องเสียทรัพย์สินสมบัติ ต้องติดคุกติดตะราง และเสียแม้แต่ชีวิต

(จาก สี่แผ่นดิน ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช)

๒) เพียงแต่เริ่มย่างก้าวเข้าเขตพระตำหนักภูพิงค์ตั้งแต่ถนนไปจนถึงประตูหัวบริเวณจะเห็นดอกไม้สีสวยน่าตื่นตาต้องใจ ถ้าเป็นตอนต้นฤดูหนาวราวปลายเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน จะเป็นฤดูของดอกบัวตองหรือดอกทานตะวันป่าซึ่งบานสะพรั่งเหลืองอร่ามดังสีทอง เป็นดอกไม้ป่าตามธรรมชาติที่เจ้าหน้าที่ทางพระตำหนักดูแลรักษาให้เจริญงอกงามอย่างเต็มที่ ผู้ที่เดินทางไปพอดูกับดอกบัวตองบาน ก็คงจะใช้เวลาชื่นชมกับดอกไม้สวยเป็นการประเดิมได้แล้ว

เดินเรื่อยเข้าไปข้างใน ที่นี่จะตะลึงตะลนใจไปทั้งชายและสาว ดอกไม้บานสะพรั่งเต็มไปทุกแห่งหน ทางด้านซ้ายเป็นไหล่เขามีดอกไม้บานสวยไปตลอดทั้งแนวที่ระหว่างสองข้างทางเดินก็มี ทางด้านขวาก็มากหลากกันไปหมด ลังเลใจไม่รู้จะไปทางไหนดี

(จาก "สวนดอกไม้ในภูพิงค์" ของ พูน เกษจำรัส ใน กิณี ๒๕๓๓)

พิจารณาข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นและการแสดงอารมณ์

ข้อความต่อไปนี้ ส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง ส่วนใดเป็นข้อคิดเห็น และส่วนใดเป็นการแสดงอารมณ์

๑) ดอกไม้สด เป็นนามปากกาของนักเขียนสตรีที่มีชื่อเสียงที่สุดของไทย นวนิยายและเรื่องสั้นของท่านเคยเป็นที่รู้จักแพร่หลายและได้รับความนิยมยกย่องเป็นอันมาก แต่ทุกวันนี้จะมีใครสักกี่คนเคยอ่านงานเขียนของท่าน มีเสียงพูดกันว่า เพราะเนื้อเรื่องถูกจำกัดอยู่ในแวดวงของสังคมยุคก่อนๆ ยากที่บุคคลในสมัยปัจจุบันจะแลเห็นภาพและติดตามได้ ภาษาที่ใช้มันเล้า แม้จะสละสลวยสั้นและกระชับ แต่ไม่เร้าใจคนอ่านเหมือนกับสำนวนภาษาของนักเขียนในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม กระทรวงศึกษาธิการก็ยังเห็นว่า งานเขียนของดอกไม้สดมีคุณค่าทั้งในด้านวรรณศิลป์ และในด้านสังคม จึงกำหนดให้ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาได้

๒) ปัจจุบันนี้เมืองไทยมีชื่อห้างร้านบริษัทการค้าต่างๆ ชื่อสินค้า ชื่อสถานที่ประกอบการเชิงการค้า ชื่อรายการวิทยุและโทรทัศน์ ชื่องานชุมนุมเพื่อการต่างๆ และแม้แต่ชื่อคน ก็นิยมใช้คำภาษาอังกฤษมากขึ้น ทั้งๆที่บริษัท ห้างร้าน สินค้า สถานที่และงานชุมนุมเหล่านั้นล้วนอยู่ในเมืองไทย เจ้าของเป็นคนไทย ผลิตในเมืองไทย ผู้เข้าไปติดต่อเกี่ยวข้องก็ล้วนเป็นคนไทย นอกจากจะใช้ชื่อเป็นคำภาษาอังกฤษแล้ว แม้อักษรที่เขียนชื่อก็นิยมใช้อักษรภาษาอังกฤษด้วย การใช้ชื่อเป็นคำภาษาอังกฤษเช่นนี้ เป็นเพราะมีการเลียนแบบ โดยเฉพาะชาวอังกฤษที่เข้ามาประกอบกิจการในเมืองไทย มาอยู่เมืองไทยในระยะแรกๆ ต่อมามีการเอาอย่างจากสื่อมวลชนและในที่สุดกลายเป็นความนิยมขึ้น

(จาก การแปลเพื่อการสื่อสาร ของ เซวง จันทรเขตต์ ๒๕๒๘)

๓) มีผลไม่ดีเกิดขึ้นจากการคบฝรั่งอย่างผิวเผินอีกอย่างหนึ่งที่ควรกล่าวถึง นั่นคือ การเอาอย่างเครื่องแต่งกาย ทำให้คนไทยเอาอย่างฝรั่งง่ายขึ้นในเรื่องอื่นๆ ไปด้วย เพราะใช้สายตาดูแล้ว ก็ไม่เห็นว่าคุณไทยแตกต่างจากฝรั่งมากนัก โดยเฉพาะคนที่ไม่ได้วิสาสะกับฝรั่งตัวจริง ได้พบเห็นจากภาพยนตร์หรือภาพในหนังสือ คนไทยไม่แยกตัวจากฝรั่งเท่าสมัยที่ยังไม่แต่งกายเหมือนกัน ตกเป็นเหยื่อของพ่อค้าเสื้อผ้าและสมัยนิยมของฝรั่งง่ายมาก และหมดความสามารถที่จะใช้ความคิด ตัดแปลง เห็นฝรั่งแต่งตัวอย่างไรก็เอาอย่างได้ทุกอย่าง จึงเอาอย่างทางกิริยามารยาทได้ง่ายขึ้น ซึ่งมีทั้งผลดีและผลไม่ดี แต่ที่ไม่ดีมากคือ หมดสมรรถภาพที่จะคิดตัดแปลง การเอาอย่างใครง่ายๆ เป็นผลเสียแก่สมองและจิตใจ เพราะไม่มีโอกาสที่จะใช้ทั้งปัญญาและสติ ผลเสียของการเอาอย่างอยู่ที่ตรงนี้ ซึ่งน้อยคนให้ความเอาใจใส่

(จาก ความสุขของสตรี ของ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ๒๕๒๗)

กระบวนการคิดในการย่อความ

ต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นถึงกระบวนการคิดในการย่อความ ซึ่งที่จริงก็ไม่ซับซ้อนแต่เพราะเราไม่คุ้นกับการพิจารณากระบวนการคิด เราจึงอาจคิดว่ายุ่งยาก ถ้าเราไม่ฝึกสังเกตตนเอง เรามักไม่รู้ว่าเกิดกระบวนการคิดในสมองของเราอย่างไร เมื่อได้ฝึกพอสมควรแล้ว เราก็จะเข้าใจ ทำให้สามารถย่อเรื่องราวที่เราได้ยิน และงานเขียนที่เราได้อ่าน โดยจับประเด็นสำคัญได้เป็นอย่างดี

กระบวนการคิดในการย่อความ อาจพิจารณาได้เป็นขั้นตอนที่สำคัญตามลำดับ ดังนี้

๑. กระบวนการคิดในการย่อความ จะเริ่มต้นโดยผู้ย่อใช้ความคิดวิเคราะห์ต้นเรื่องที่จะย่อ ในการวิเคราะห์นั้น ก่อนอื่นก็ต้องพิจารณาว่า ต้นเรื่องนั้นเป็นงานเขียนชนิดใด เช่น เป็นบทความ นิยาย นิทาน ตำนาน นวนิยาย เรื่องสั้น ปาฐกถา บทร้อยกรอง ที่มีเนื้อเรื่องมีตัวละคร บทพรรณนาร้อยแก้วที่เต็มไปด้วยสำนวนการประพันธ์ ฯลฯ ทั้งนี้จะต้องให้เหตุผลได้ด้วยว่าเหตุใดจึงถือว่าเป็นงานเขียนชนิดนั้น

๒. เมื่อทราบแล้วว่าเป็นงานเขียนชนิดใด ผู้ย่อก็ใช้ความคิดวิเคราะห์ต่อไป เป็นต้นว่า ถ้าเป็นบทความ จะต้องแยกได้ว่า บทความนั้นแสดงข้อเท็จจริงเป็นส่วนใหญ่ หรือข้อคิดเห็นเป็นส่วนใหญ่ หรือเป็นข้อความแสดงอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าอย่างอื่น ส่วนใดตอนใดที่เป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ข้อความแสดงอารมณ์ ผู้ย่อต้องแยกออกมาให้ได้ ถ้าเป็นนวนิยายก็ต้องแยกพิจารณาเนื้อเรื่องได้ว่า เริ่มเรื่องอย่างไร ดำเนินเรื่องไปอย่างไร และจบอย่างไร มีฉากและเหตุการณ์ที่สำคัญอะไรบ้าง มีตัวละครตัวใดซึ่งเป็นตัวสำคัญที่สุด ตัวใดสำคัญรองๆ ลงไป ถ้าเป็นบทพรรณนา ก็ต้องแยกออกว่าพรรณนาถึงอะไรบ้าง ในแง่ใด และพรรณนาอย่างไร

๓. เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วตามที่กล่าวข้างต้น ผู้ย่อก็จะพยายามตีความต้นเรื่องว่า ผู้เขียนมุ่งที่จะสื่อสารเพื่อความประสงค์อันใด เช่น ผู้ย่ออาจตีความได้ว่า เจ้าของต้นเรื่องเจตนาจะส่งสารเพื่อให้ความรู้ หรือเพื่อโน้มน้าวให้คนคล้อยตาม หรือยั่วล้อด้วยความเอ็นดู ให้เห็นข้อขัดแย้ง หรือเพื่อยั่วล้อด้วยจงใจจะให้เสียหาย หรือเจตนาจะยกย่องชมเชยผู้ใด ผู้หนึ่งมากจนเห็นชัดว่าต้องการประจบ หรือต้องการจะเผยแพร่คุณความดีเพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนทั่วไป

ในการตีความนี้ จะตรงกับเจตนาของผู้เขียนต้นเรื่องหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับว่า ผู้ย่อความใช้ความคิดจนสามารถรับสารได้เพียงไหน และร่วมรู้สึกกับเจ้าของต้นเรื่องเพียงไร สามารถจับได้

หรือไม่ว่า สารที่สำคัญที่สุดในต้นเรื่องคืออะไร สารรองๆ ลงไปคืออะไร

ถ้าเป็นงานเขียนงานประพันธ์ที่เจ้าของล่วงลับไปนานแล้ว วัฒนธรรมหรืออีกนัยหนึ่ง ความเป็นไปในชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยของผู้เขียนเป็นอันมาก ย่อมจะมีบางตอนที่ผู้อ่านอาจไม่เข้าใจตรงตามเจตนาของต้นเรื่อง ก็อาจตีความไปตามประสบการณ์ในชีวิตปัจจุบัน อาจมีผู้อ่านคนอื่นตีความแตกต่างไป เป็นเหตุให้เกิดการโต้แย้งขึ้น ในกรณีเช่นนี้ไม่ต้องมีความวิตกเพราะเป็นเรื่องธรรมดาที่อาจมีขึ้นได้บ่อยๆ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการย่อความในบทนี้

๔. เมื่อตีความด้วยความรอบคอบแล้ว ผู้อ่านจึงพิจารณาหาใจความต่อไป ใจความคืออะไร ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นของบทนี้ ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า วิเคราะห์ใจความก็คือพิจารณาว่าถ้าตัดข้อความใดออกแล้ว ความในต้นเรื่องจะเสียขบวนหมด ข้อความนั้นก็คือใจความ ผู้อ่านอาจพบว่าสารที่สำคัญในต้นเรื่องนั้นประกอบด้วยข้อความสำคัญๆ เท่ากันหลายข้อ ถ้าเป็นเช่นนี้ เราก็เรียงใจความที่มีความสำคัญระดับเดียวกันไว้ด้วยกัน แล้วหาข้อความที่สำคัญรองๆ ลงไป เรียงข้อความตามความสำคัญก่อน โดยพิจารณาควมไปด้วยว่า ข้อความใดเป็นข้อเท็จจริง ข้อความใดเป็นข้อคิดเห็น ข้อความใดเป็นข้อความแสดงอารมณ์หนึ่ง ถ้าต้นเรื่องที่จะย่อนั้นเป็นนวนิยาย ผู้อ่านไม่ควรสรุปง่ายๆ ว่า ข้อคิดเห็นในต้นเรื่องนั้นเป็นของผู้เขียน เพราะผู้เขียนอาจเจตนาให้เป็นข้อคิดเห็นของตัวละครเท่านั้น

สารที่สำคัญของงานเขียนที่กล่าวมานี้ บางทีผู้อ่านอาจจับจากประโยคที่เป็นข้อความรู้หรือข้อคิดเห็น หรือข้อความแสดงความรู้สึก ที่ปรากฏในงานเขียนนั้นก็ได้

เมื่อผู้อ่านได้ใช้กระบวนการคิดดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว ก็จะเรียบเรียงข้อความโดยใช้ถ้อยคำของตนเองเป็นส่วนใหญ่ เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านรับสารได้ตามที่ตนต้องการ การเลือกใช้ถ้อยคำที่ดี การผูกประโยคที่ดี การลำดับความที่ดี เหล่านี้ผู้อ่านก็ต้องใช้ความคิดด้วย จึงจะสามารถเรียบเรียงบทย่อของตนให้สละสลวยกะทัดรัดทำให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างแจ่มชัดได้

อนึ่ง ทั้งกระบวนการคิดและการเขียนเรียบเรียงนั้น ต้องอาศัยการฝึกฝนอยู่เสมอ จึงจะสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอให้นักเรียนสังเกตตัวอย่างการใช้กระบวนการคิด และการเรียบเรียงบทย่อความที่แสดงให้ดูดังต่อไปนี้ ส่วนในการปฏิบัติจริงนั้น นักเรียนอาจไม่จำเป็นต้องแสดงการวิเคราะห์และตีความให้เห็นเป็นข้อเขียนโดยละเอียดเหมือนที่ปรากฏในตัวอย่าง อาจเขียนเพียงคร่าวๆ เท่านั้น แต่สำหรับบทย่อต้องเขียนให้เรียบร้อยสมบูรณ์

ตัวอย่างกระบวนการคิดเพื่อย่อความ

ต้นเรื่อง : ผลพลอยได้จากการออกพรรษา (หน้า ๖๕-๖๙ ในหนังสือนี้)

วิเคราะห์เนื้อเรื่อง

ย่อหน้าที่ ๑-๕ ผู้บรรยายแสดงความเคารพและสรรเสริญพระพุทธเจ้าว่าทรงพระคุณอย่างไต่ปาง (แสดงความรู้สึกเลื่อมใสในพระพุทธองค์)

กล่าวถึงวันออกพรรษาว่าเป็นวันที่พระภิกษุที่จำพรรษามาครบไตรมาสทำการปวารณา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทย แต่พิธีต่างๆ มาจากลัทธิพราหมณ์ ต่อมาศาสนาพุทธกับลัทธิพราหมณ์ก็ปะปนกัน ลำพังพระพุทธศาสนาไม่มีพิธีการต่างๆ พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล บางคราวจึงนำเอาลัทธิพราหมณ์มาช่วยให้คนบางคนได้อาศัยก้าวไปสู่ธรรมะที่แท้จริง (ข้อเท็จจริง)

วันออกพรรษา ชาวบ้านมักทำบุญตักบาตร เรียกว่า ตักบาตรเทโว ย่อมาจากเทโวโรหนะ เชื่อว่าตรงกับวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ลงมาสู่มนุษยโลก หลังจากการเทศนาโปรดพระพุทธมารดา วันนี้เรียกว่า วันพระพุทธเจ้าเปิดโลกด้วย คือ ในวันนี้ได้ทรงแสดงธรรมให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจบาปบุญคุณโทษ และเรื่องนรกสวรรค์อย่างแจ่มแจ้ง (ข้อเท็จจริง)

ในวันออกพรรษาทางวัดตกแต่งสถานที่ให้สวยงาม ประดับโคมไฟ และธงทิวต่างๆ และจุดดอกไม้ไฟสว่างไสวเป็นพุทธบูชา บางแห่งในชนบทเวลากลางวันมีการแข่งเรือ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างประชาชนในถิ่นใกล้เคียงและเป็นการฝึกซ้อมฝีพายไว้ใช้เมื่อมีสงครามทางเรือ จะเห็นว่าประเทศชาติกับพระพุทธศาสนามักอาศัยกัน (ข้อเท็จจริงในประโยคแรกๆ และข้อคิดเห็นในประโยคสุดท้าย)

ย่อหน้าที่ ๖-๙ เหตุที่ต้องมีการปวารณา ก็คือในตอนแรกที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพระธรรม พระภิกษุสงฆ์มีจำนวนน้อย เป็นพระอริยเจ้าเกือบทุกรูป พระอริยเจ้าปฏิบัติ ปฏิบัติถูกต้อง ไม่ผิดพลาดในข้อใดตามที่พระพุทธเจ้ากำหนดให้ปฏิบัติ ต่อมาพระสาวกมีจำนวนมากขึ้น บางรูปที่ยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ ย่อมประพฤติพลาด ไม่เหมาะสมเป็นบางข้อ ทำให้มีเสียงนินทาจากฆราวาส และบุคคลในศาสนาอื่นๆ (ข้อคิดเห็นประกอบข้อเท็จจริง)

ระหว่างเข้าพรรษา พระภิกษุอยู่รวมกันในวัดทุก ๑๕ วัน คือกลางเดือนครึ่งหนึ่ง และสิ้นเดือนครึ่งหนึ่ง จะต้องไปร่วมกันลงอุโบสถ พระรูปหนึ่งจะเป็นผู้สวดปาติโมกข์ คือทบทวนพระวินัยหรือข้อปฏิบัติของพระภิกษุ ท่านสวดเป็นหมวดๆ จบหมวดหนึ่งก็ถามพระภิกษุที่ฟังว่า ท่านผู้ใดละเมิดข้อหนึ่งข้อใดบ้าง หรือไม่ พระที่ได้ปฏิบัติผิดพลาด ก็จะรับว่าได้ผิดพลาดไปในข้อนั้นข้อนี้ เมื่อได้รับคำชี้แจง

ดักเตือน ก็จะประพटीให้ดีขึ้น ถ้ามีพระบางรูปยังขึ้นทำ ไม่เชื่อฟังคำดักเตือน ก็จะถูกห้ามไม่ให้ลงอุโบสถร่วมกับพระอื่นๆ (ข้อเท็จจริง)

เมื่อมีการเตือนกันอยู่ทุก ๑๕ วันเช่นนี้ การปฏิบัติผิดพลาดจนทำให้เกิดเสียงตำหนิตเตือนก็เกือบจะไม่มีเลย ดังนั้นเมื่อถึงวันออกพรรษา ถึงเวลาที่พระจะต้องแยกย้ายกันไป เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสอนแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้ประชุมกัน ให้พระทั้งที่เป็นผู้น้อยและผู้ใหญ่ดักเตือนกันและกัน ผู้ใหญ่ต้องฟังคำดักเตือนจากผู้้อย และผู้น้อยต้องฟังคำดักเตือนของผู้ใหญ่ และปฏิบัติให้ดี ไม่ให้มีข้อตำหนิได้ (ข้อคิดเห็นประกอบข้อเท็จจริง)

ย่อหน้าที่ ๑๐-๑๑ ข้อสำคัญของการปวารณาก็คือ ผู้ที่อยู่ร่วมกัน เห็นความประพटीของกันและกันอย่างใกล้ชิด ถ้าหากรับหลักการว่า มีหน้าที่ต้องเตือนกัน และผู้ที่ได้รับคำเตือน ต้องพยายามประพटीให้ดีขึ้น ความสามัคคีก็บังเกิดขึ้น และเข้าถึงจิตใจกัน อยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่ ทางพระพุทธศาสนาถือว่า การปวารณาเป็นกิจกรรมสำคัญที่สุดในวันออกพรรษา (ข้อเท็จจริง)

ย่อหน้าที่ ๑๒-๑๔ ถ้าพวกเราที่เป็นคฤหัสถ์(ฆราวาส - ผู้ครองเรือน) จะนำการปวารณาของพระภิกษุมาใช้โดยอนุโลม ก็จะทำให้เกิดความสุขแก่สังคมยิ่งขึ้น เช่นในครอบครัว ถ้าสามีภรรยา พ่อแม่ ลูกหลาน ดักเตือนกันได้ก็ย่อมจะเป็นผลดี มีความเห็นใจกัน ห่วงใยกันมากขึ้น (ข้อคิดเห็น)

ย่อหน้าที่ ๑๕-๑๗ ในครอบครัว บิดามารดาก็อาจอนุญาตให้ลูกดักเตือนตนได้ เพราะรับความจริงว่าในบางสิ่งบางอย่าง ลูกที่โตแล้วได้เห็นโลกกว้างขวางกว่าพ่อแม่ในบางเรื่อง ก็อาจเตือนพ่อแม่ได้ ส่วนลูกนั้นก็ป็นธรรมดา ถ้าพ่อแม่เห็นว่าประพटीออกนอกทางที่สมควร ก็ควรได้รับคำดักเตือนสั่งสอนจากพ่อแม่ ถ้าถือเช่นนี้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย แม้ลูกที่ยังเป็นเด็กนักเรียนก็อาจเตือนพ่อแม่ได้ เพราะบางครั้งพ่อแม่ก็อาจลืมหัด ไกรธเคืองกันโดยไม่มีเหตุผลก็ได้ ถ้ารับหลักการว่า ต่างคนต่างเตือนกันได้ ถึงจะมีการกระทำผิดพลาด ก็จะไม่ไปถึงความโกรธแค้นรุนแรง (ข้อคิดเห็น)

ย่อหน้าที่ ๑๘ การปวารณาจะสัมฤทธิ์ผลได้

๑. ต้องอาศัยผู้ปวารณาเต็มใจที่จะแก้ไขตนเอง
 ๒. แก้ไขด้วยความจริงใจ
 ๓. การดักเตือน ทำด้วยความหวังดี (พูดจาดี มีมารยาทดี) และ
 ๔. ถือว่าผู้ดักเตือนเป็นผู้มีคุณแก่ผู้ที่ฟังคำดักเตือน
- ทั้ง ๔ อย่างนี้ต้องปฏิบัติร่วมกันอยู่เป็นนิจ (ข้อคิดเห็น)

ย่อหน้าที่ ๑๙-๒๐ ถึงแม้ว่าการปวารณากัน หรือการตกลงยินยอมรับฟัง คำตักเตือนกันและกัน ทั้งผู้น้อยและผู้ใหญ่ เป็นกิจกรรมของพระภิกษุ แต่ถ้า ขรราวาสนำหลักการมาใช้ ก็จะได้รับคุณประโยชน์ทั้งทางส่วนตัวและในการปกครอง บ้านเมืองด้วย ผู้ที่ขาดคนตักเตือนเปรียบเหมือนช้างป่ามั่วเถื่อน ขาดผู้ควบคุมและ ให้การฝึกฝน (ข้อคิดเห็นที่โน้มน้าวใจ)

การตีความ

ผู้บรรยาย ตั้งชื่อเรื่องว่า “ผลพลอยได้จากการออกพรรษา” ซึ่งหมายความว่า มีผลได้โดยตรงที่สำคัญของการออกพรรษาคือการตักเตือนกันและกัน ทั้งผู้น้อย และผู้ใหญ่ ในหมู่พระภิกษุที่ได้อยู่ร่วมกันมาตลอดพรรษา และกำลังจะต้องจากกัน ไปเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ส่วนผลพลอยได้ก็คือ ถ้าขรราวาสจะนำวิธีการ ปวารณามาใช้ในชีวิตทุกระดับย่อมได้ประโยชน์

ผู้บรรยายกล่าวถึงประวัติของวันออกพรรษา ขนบประเพณีของชาติไทยทั้ง ในทางวัดและทางบ้าน ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ก็โดยเจตนาจะส่งสารเพื่อเป็นวิทยา- ทานแก่ผู้ฟัง พร้อมกันนั้น ได้เสนอแนะให้พุทธศาสนิกชนที่เป็นฆราวาส นำ หลักการปวารณาของพระมาใช้ในการชีวิตคฤหัสถ์ และชี้ให้เห็นว่าการที่จะกระทำการ ปวารณากันให้ได้ผลสมบูรณ์ เราต้อง

๑. ตั้งใจจริง ที่จะแก้ไขตนเอง
๒. พอใจที่จะรับคำตักเตือนและมีความพยายามที่จะแก้ไขตนเอง
๓. ผู้เตือนหวังดีจริงๆ จึงต้องใช้กิริยาและวาจาที่สุภาพอ่อนโยน แสดง ความหวังดีให้ปรากฏ

๔. ผู้รับคำเตือนเห็นคุณค่าของคำตักเตือน และคุณความดีของผู้เตือน

ผู้บรรยายส่งสารย้ำเพื่อโน้มน้าวใจผู้อ่านว่า ควรระลึกว่า ผู้ขาดคนว่ากล่าวตักเตือน ก็จะกลายเป็นผู้ที่ประพฤติดูแลไม่มีหลักการ ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ เปรียบเหมือนสัตว์ป่าประพฤติดูแลไม่ตามสัญชาตญาณ

หมายเหตุ ควรสังเกตว่า การวิเคราะห์ที่ดี การตีความที่ดี บางตอนก็เป็นการขยายความ บางตอนก็เป็นการตัดความ บางตอนก็แปลความหมายของศัพท์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และความต้องการของผู้ใช้ความคิดแต่ละคน

แยกใจความออกจากผลความ

ใจความ คือ วันออกพรรษาเป็นวันสำคัญของพระภิกษุ ท่านต้องปฏิบัติ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้ คือ ก่อนจะจากกันไปเพื่อเผยแผ่พระธรรม คำสอนแก่ประชาชน ต้องหาโอกาสตักเตือนกันและกัน เพราะจะไม่มีโอกาสที่จะทำ

เช่นนั้นโดยง่ายอีกแล้ว ต้องช่วยกันพิจารณาความประพฤติ และแนะนำกันให้กระทำ ให้ถูก ให้ดี มิให้ผู้ใดทำผิดได้ การกระทำของพระในวันออกพรรษานี้ มรชาวสาน่า จะนำหลักการมาใช้ ทั้งในครอบครัวและในกิจการของบ้านเมือง การตักเตือนกันได้ ทำให้เกิดความไว้วางใจกัน และหวังดีต่อกันยั่งยืนนานโดยบริสุทธิ์ใจ

ผลความ คือ ความรู้เรื่องขนบธรรมเนียมและประเพณี การปฏิบัติภายในครอบครัวที่ผู้บรรยายยกตัวอย่างให้ดู ข้อคิดเห็นและคำอธิบายที่ผู้บรรยายแสดงไว้ในบทบรรยายเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความชัดเจนและรับความคิดเห็นของผู้บรรยายง่ายขึ้น

บทย่อ
(จากคำบรรยายเรื่อง“ผลพลอยได้จากการออกพรรษา”นายประภาศน์ อวยชัย บรรยายออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในวันออกพรรษา พ.ศ. ๒๕๑๔ การยอขึ้นเพื่อเล่าให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้ฟัง หรือได้อ่านบทบรรยายของนายประภาศน์ อวยชัย ได้รับความรู้และข้อคิดเห็นที่มีคุณค่าร่วมกับผู้ที่ได้มีโอกาสอ่านหรือฟัง)

วันออกพรรษาเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนควรระลึกถึงเป็นพิเศษ วันออกพรรษานี้เป็นวันสุดท้ายที่พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ร่วมวัดเดียวกันตลอดเวลาเข้าพรรษา จะแยกย้ายไปจากกัน พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติว่า ในวันนี้แทนที่จะมีการสวด ปาติโมกข์ตามพระวินัยของพระภิกษุ ให้มีการกระทำที่เรียกว่า สังฆปวารณา คือ เมื่อพระภิกษุที่อยู่ร่วมกันได้มาประชุมกันแล้ว ก็ให้มีการตักเตือนกัน ทั้งพระ ผู้ใหญ่และพระผู้น้อย ยอมตนให้พระด้วยกันกล่าวตักเตือน ทุกรูปรับฟังและ พิจารณาตนเอง และรับว่าจะพยายามประพฤติปฏิบัติให้ดีขึ้น ถ้าพระรูปใดได้ถูก ตักเตือนในความผิดพลาดที่มีไขความจริง ก็แสดงเหตุผลชี้แจงให้พระด้วยกันเข้าใจ ให้แจ่มแจ้ง เพื่อให้หมดความระแวงสงสัย เพราะพระทุกรูปต้องรับผิดชอบในความ ประพฤติของกันและกัน

ประเพณีปวารณาต่อกัน ดังที่พระภิกษุท่านทำกันในวันออกพรรษานี้ ถ้า มรชาวสาน่ามาเป็นแนวปฏิบัติในครอบครัว หรือในกิจการทั้งหลาย ก็จะเป็นดั่งลให้ เกิดความสุขแก่สังคมยิ่งขึ้น เมื่อผู้ที่อยู่ร่วมกันไม่ว่าผู้ใหญ่และผู้น้อยไม่มีทิฐิมาจะ รับความจริงว่าทุกคนย่อมผิดพลาดได้ และในบางโอกาส ก็เตือนกันและเหนียวรั้ง กันไว้ได้ เมื่อประพฤติผิดแนวทางที่ชอบ ถ้ารับหลักการดังกล่าวมานี้ และประพฤติ ตามด้วยความจริงใจ ก็จะทำให้ผู้ที่ร่วมสังคม จนกระทั่งผู้ที่ร่วมชาติกัน มีความ เข้าใจกัน หวังดีต่อกันยิ่งขึ้นตลอดไป นับเป็นการสร้างความสามัคคีที่ไม่มีอะไร จะยิ่งไปกว่า

ผลที่ได้จากวันออกพรรษายังมีในด้านวัฒนธรรม ความสนุกสนาน ความ งดงามอีกด้วย และประเพณีบางอย่าง เช่น การแข่งเรือ ในบางท้องถิ่นก็จะช่วยให้มี

การฝึกการพายเรือไม่ให้หย่อนฝีมือลงไปอีก ทั้งให้มีความสามัคคีพร้อมเพรียงกันในการจัดงานฉลองวันสำคัญทางศาสนา ในโอกาสเดียวกันก็ดำเนินถึงประโยชน์ที่ประชาชนอาจจะทำต่อประเทศชาติ ตลอดจนถึงช่วยส่งเสริมศาสนาด้วย

การย่อความ

๑. ย่อความจากเรื่องที่อ่าน

เรื่องสั้น เช่น มอม

สารคดีเกี่ยวกับบุคคล เช่น พระครูวัดคลอง

สารคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น สายใยของธรรมชาติ คือ สายใยของชีวิต

๒. ย่อความจากเรื่องที่ฟัง เช่น รายการข่าว รายการวิทยุ ๑ รายการ

๓. เล่าอย่างย่อๆ ถึงเรื่องที่ได้เห็นได้ชมมาให้จบภายใน ๓ นาที เช่น การไปทัศนศึกษา (ตามที่ต่างๆ) การไปพักผ่อนในวันหยุด การเข้าร่วมกิจกรรมนอกโรงเรียน เรื่องภาพยนตร์หรือเรื่องละคร*๑ เรื่อง

๔. อภิปรายกันเรื่อง ประโยชน์ของการย่อความ

ตอนที่ ๓

การศึกษางานประพันธ์

วรรณคดีและงานประพันธ์อื่นๆ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ล้วนเกิดจากประสบการณ์ จินตนาการของมนุษย์ที่แสดงออกทางภาษาในรูปแบบต่างๆ และพัฒนามาโดยลำดับตามความเจริญของมนุษยชาติ การเรียนวรรณคดีและงานประพันธ์เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางความคิด อารมณ์และคุณธรรมได้อย่างดียิ่ง ช่วยให้ผู้เรียนมีโลกทรรศน์กว้างขึ้น มีจิตใจละเอียดประณีตขึ้น เข้าใจตนเอง เพื่อนมนุษย์และสังคมโดยส่วนรวมดีขึ้น ทำให้ผู้เรียนรู้จักพิจารณาแยกแยะทั้งสิ่งที่ดีงามและไม่ดีงาม สิ่งที่ดีควรและไม่ควร เรียกรวมว่า ทำให้มีวิจาร์ณญาณ

คนไทยเป็นชนชาติที่มีวรรณคดีเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าไม่น้อยกว่าชาติใดๆ ในโลก เรามีวรรณคดีเป็นมรดกของชาติสืบทอดมาเป็นเวลานับร้อยๆ ปี トラบจนทุกวันนี้ เรามีงานประพันธ์ที่ประกอบด้วยสารประโยชน์ทางวิชาการ สติปัญญา จินตนาการ และการดำรงชีวิตมากต่อมากด้วยกัน เท่าที่ได้เลือกคัดมาให้นักเรียนเรียนในตอนที่ ๓ ของหนังสือเรียนเล่มนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวรรณคดีและงานประพันธ์อันมีคุณค่าของไทย แม้กระนั้นถ้านักเรียนได้เรียนด้วยความเอาใจใส่ แสวงหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมทั้งจากในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ก็จะทำให้นักเรียนได้รับประโยชน์ดังกล่าวในตอนต้น นักเรียนควรนำความรู้ทางภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารใน ๒ ตอนแรก มาใช้ประโยชน์ในการศึกษาวรรณคดีและงานประพันธ์ในตอนที่ ๓ นี้ด้วย

อนึ่ง ในวรรณคดีเรื่อง นิราศพระบาท ของสุนทรภู่ ตั้งแต่ตอนที่ว่า "อนิจจาธานินทร์ล้นกษัตริย์" ไปจนถึง "เสียดายเกิดมาเมื่อเกินน่าน้อยใจ" อาจใช้เป็นบทอาขยานเพราะเป็นตอนที่ไพเราะ ให้ความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ และช่วยให้เห็นภาพความจริงในประวัติศาสตร์ตอนสำคัญของชาติไทย

พระบรมราโชวาท

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

“พระบรมราโชวาท” นี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ เพื่อพระราชทานแก่พระเจ้าลูกยาเธอ ๔ พระองค์ คือ

กรมพระจันทบุรีนฤนาถ (พระองค์เจ้ากิตติยการวรลักษณ)

กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์)

กรมหลวงปราจิณกิติบดี (พระองค์เจ้าประวิตรวัฒโนดม)

กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช (พระองค์เจ้าจิรประวิตรเดช)

เมื่อเสด็จไปทรงศึกษาวิชาการ ณ ต่างประเทศครั้งทรงพระเยาว์

ขอแนะนำสั่งสอนและเหตุผลในพระบรมราโชวาทนี้ ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่า มิได้มีประโยชน์ต่อชาติบุตรเท่านั้น แต่เป็นประโยชน์ต่อกุลบุตรกุลธิดาที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนทั่วไป พระบรมราโชวาทนี้จึงควรแก่การพิจารณาศึกษา และนำมาคิดในแง่ต่างๆ ให้หลายๆ ด้าน นอกจากนั้นควรพิจารณาวิธีการเรียบเรียงข้อความและการใช้ถ้อยคำ ทั้งควรพิจารณาพระราชอัธยาศัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามที่ปรากฏอยู่ในพระบรมราโชวาทนี้ด้วยว่ามีประการใดบ้าง

พระบรมราโชวาทฉบับนี้นับว่าเป็นงานเขียนร้อยแก้วชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของไทย พระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ (น.ม.ส.) ทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษเผยแพร่มาแล้ว

ขอจดหมายคำสั่งตามความประสงค์ให้แก่ลูก บรรดาซึ่งจะให้ออกไปเรียนหนังสือ ในประเทศยุโรป จงประพัตตามโอวาทที่จะกล่าวต่อไปนี้

๑. การซึ่งจะให้ออกไปเรียนครั้งนี้ มีความประสงค์มุ่งหมายแต่จะให้ได้วิชาความรู้ อย่างเดียว ไม่มันหมายจะให้ เป็นเกียรติยศชื่อเสียงอย่างหนึ่งอย่างใดในชั้นซึ่งยังเป็นผู้เรียน วิชาอยู่นี้เลย เพราะฉะนั้นที่จะไปครั้งนี้ อย่าให้ไว้ยศว่าเป็นเจ้า ให้ถือเอาบรรดาศักดิ์เสมอ ลูก ผู้มีตระกูลในกรุงสยาม คืออย่าให้ใช้อิสรอแยลไฮเนสปรินซ์นำหน้าชื่อ ให้ใช้แต่ชื่อเดิมของตัว เฉยๆ เมื่อผู้อื่นเขาจะเติมหน้าชื่อ หรือจะเติมท้ายชื่อตามธรรมเนียมอังกฤษ เป็นมิสเตอร์หรือ เอสไควร์ก็ตามทีเกิด อย่าคัดค้านเขาเลย แต่ไม่ต้องใช้คำวานายตามอย่างไทย ซึ่งเป็นคำนำ ของชื่อลูกขุนนางที่เคยใช้แทนมิสเตอร์ เมื่อเรียกชื่อไทยในภาษาอังกฤษบ่อยๆ เพราะว่าเป็น ภาษาไทยซึ่งจะทำให้เป็นที่ฟังชัดๆ ทุไป

ขออธิบายความประสงค์ข้อนี้ให้ชัดว่า เหตุใดจึงได้ไม่ให้ไปเป็นยศเจ้าเหมือนอาของตัว ที่เคยไปแต่ก่อน ความประสงค์ข้อนี้ใช้ว่าจะเกิดขึ้นเพราะไม่มีความเมตตากรุณา หรือจะปิดบัง ซ่อนเร้นไม่ให้รู้ว่าเป็นลูกอย่างนั้นเลย พ่อคงรับว่าเป็นลูก และมีความเมตตากรุณาตาม ธรรมดาที่บิดาจะกรุณาต่อบุตร แต่เห็นว่าซึ่งจะเป็นยศเจ้าไปนั้นไม่เป็นประโยชน์อันใดแก่ตัวนัก ด้วยธรรมดาเจ้านายฝ่ายเขามีน้อย เจ้านายฝ่ายเรามีมาก ข้างฝ่ายเขามีน้อยตัวก็ยกย่องทำนุบำรุง กันใหญ่โตมากกว่าเรา ฝ่ายเราจะไปมียศเสมออยู่กับเขา แต่ความบริบูรณ์และยศศักดิ์ไม่เต็มที เหมือนอย่างเขาก็จะเป็นที่น้อยหน้า และเห็นเป็นเจ้านายเมืองไทยเลวไป และถ้าเป็นเจ้านาย แล้ว ต้องรักษาศักดิ์ในกิจการทั้งปวงที่จะทำทุกอย่าง เป็นเครื่องล่อตาล่อหูคนทั้งปวงที่ จะให้พอใจดูพอใจฟัง จะทำอันใดก็ต้องระวังตัวไปทุกอย่าง ที่สุดจนจะชื่อจ่ายอันใดก็แพงกว่า คนสามัญ เพราะเขาถือว่ามันมี เป็นการเปลืองทรัพย์ในที่ไม่ควรจะเปลือง เพราะเหตุว่าถึงจะเป็น เจ้าก็ตีเป็นไพร่ก็ได้ เมื่ออยู่ในประเทศมิใช่บ้านเมืองของตัว ก็ไม่มีอำนาจที่จะทำฤทธิ์เดชอันใด ไปผิดกับคนสามัญได้ จะมีประโยชน์อยู่ชนิดหนึ่งแต่เพียงเข้าที่ประชุมสูงๆ ได้ แต่ถ้าเป็นลูกผู้มี ตระกูลก็จะเข้าที่ประชุมสูงๆ ได้เท่ากันกับเป็นเจ้านั่นเอง เพราะฉะนั้นจึงขอห้ามเสียว่าอย่าให้ ไปอวดอ้างเอง หรืออย่าให้คนใช้สอยอวดอ้างว่าเป็นเจ้านายอันใด จงประพัตให้ถูกตามคำสั่งนี้

กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

กรมหลวงปราจิณกิติบดี

กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช

๒. เงินค่าที่จะใช้สอยในการเล่าเรียนกินอยู่แห่งทั้งปวงนั้น จะใช้เงินพระคลังข้างที่คือเงินที่เป็นส่วนสิทธิขาดแก่ตัวพระองค์ ไม่ใช้เงินที่สำหรับจ่ายราชการแผ่นดิน เงินรายได้ฝากไว้ที่แบงก์ซึ่งจะได้มีคำสั่งให้ราชทูตจ่ายเป็นเงินสำหรับเรียนวิชาชั้นต้น ๕ ปี ๗๒๐ ปอนด์ เงิน ๑,๖๐๐ ปอนด์ สำหรับเรียนวิชาชั้นหลังอีก ๕ ปี ๗๒๐ ปอนด์ เงิน ๒,๐๐๐ ปอนด์ รวมเป็นคนละ ๓,๖๐๐ ปอนด์ จะได้รู้วิชาเสร็จสิ้นอย่างช้าใน ๑๐ ปี แต่เงินนี้ฝากไว้ในแบงก์คงจะมีดอกเบี้ยมากขึ้น เหลือการเล่าเรียนแล้วจะได้ใช้ประโยชน์ของตัวเองตามชอบใจ เป็นส่วนยกให้ เงินส่วนของใครจะให้ลงชื่อเป็นของผู้นั้นฝากเอง แต่ในกำหนดยังไม่ถึงอายุ ๒๑ ปีเต็ม จะเรียกเอาเงินมาใช้สอยเองมิได้ จะตั้งผู้จัดการแทนไว้ที่นอก ให้เป็นผู้ช่วยจัดการไปฝากเงินไว้แห่งใดเท่าใด และผู้ใดเป็นผู้จัดการจะได้ทำหนังสือมอบให้อีกฉบับหนึ่ง สำหรับที่จะได้ไปทวงเอาในเวลาต้องการได้

การซึ่งใช้เงินพระคลังข้างที่ไม่ใช้เงินแผ่นดินอย่างเช่นเคยจ่ายให้เจ้านายและบุตรข้าราชการไปเล่าเรียนแต่ก่อนนั้น เพราะเห็นว่าพ่อมีลูกมากด้วยกัน การซึ่งให้มีโอกาสและให้ทุนทรัพย์ซึ่งจะได้เล่าเรียนวิชานี้ เป็นทรัพย์มรดกอันประเสริฐดีกว่าทรัพย์สินเงินทองอื่นๆ ด้วยเป็นของติดตัวอยู่ได้ไม่มีอันตรายที่จะเสื่อมสูญ ลูกคนใดที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดก็ดี หรือไม่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดก็ดี ก็จะต้องส่งออกไปเรียนวิชาทุกคนตลอดโอกาสที่จะเป็นไปได้เหมือนหนึ่งได้แบ่งทรัพย์มรดกให้แก่ลูกเสมอๆกันทุกคน ก็ถ้าจะใช้เงินแผ่นดินสำหรับให้ไปเล่าเรียนแก่ผู้ซึ่งไม่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด กลับมาไม่ได้ทำราชการค้ำกับเงินแผ่นดินที่ลงไป ก็จะเป็นที่ติเตียนของคนบางจำพวกว่ามีลูกมากเกินไป จนต้องใช้เงินแผ่นดินเป็นค่าเล่าเรียน

มากมายเหลือเกิน แล้วข้าไม่เลือกฟันเอาแต่ที่เฉลียวฉลาดจะได้ราชการ คนโง่คนงาก็เอาไปเล่าเรียนให้เปลืองเงิน เพราะค่าที่เป็นลูกของพ่อ ไม่อยากจะให้มีมลทินที่จะพุดติเตียนเกี่ยวข้องกับความปรารถนาซึ่งจะสงเคราะห์แก่ลูกให้ทั่วถึงโดยเที่ยงธรรม จึงมิได้ใช้เงินแผ่นดิน

อีกประการหนึ่งเล่า ถึงว่าเงินพระคลังข้างที่นั้นเองก็เป็นส่วนหนึ่งในเงินแผ่นดินเหมือนกัน เว้นแต่เป็นส่วนที่ยกให้แก่อำเภอใช้สอยในการส่วนตัว มีทำการกุศลและสงเคราะห์บุตรภรรยา เป็นต้น เห็นว่าการสงเคราะห์ด้วยเล่าเรียนดังนี้เป็นดีกว่าอย่างอื่นๆ จึงได้เอาเงินรายนี้ใช้เป็นการมีคุณต่อแผ่นดิน ที่ไม่ต้องแบ่งเงินแผ่นดินมาใช้เป็นค่าเล่าเรียนขึ้นอีกส่วนหนึ่ง และพ้นจากคำคัดค้านต่างๆ เพราะเหตุที่พ่อได้เอาเงินส่วนที่พ่อจะได้ใช้เองนั้นออกให้เล่าเรียนด้วยเงินรายนี้ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดที่จะแทรกแซงว่าควรใช้อย่างนั้น ไม่ควรใช้อย่างนั้นได้เลย

๓. จงรู้สึกตัวเป็นนิมิตเกิดว่า เกิดมาเป็นเจ้านายมียศบรรดาศักดิ์มากจริงอยู่ แต่ไม่เป็นการจำเป็นเลยที่ผู้ใดเป็นเจ้าแผ่นดินขึ้น จะต้องใช้ราชการอันเป็นช่องที่จะหาเกียรติยศชื่อเสียงและทรัพย์สินสมบัติ ถ้าจะว่าตามการซึ่งเป็นมาแต่ก่อน เจ้านายซึ่งจะหาช่องทำราชการได้ยากกว่าลูกขุนนางเพราะเหตุที่เป็นผู้มีวาสนาบรรดาศักดิ์มาก จะรับราชการในตำแหน่งต่ำๆ ซึ่งเป็นกระดี่ชั้นแรก คือเป็นนายรองหุ้มแพรมหาดเล็ก เป็นต้น ก็ไม่ได้เสียแล้ว จะไปแต่งตั้งให้ว่าการใหญ่โตสมแก่ยศศักดิ์ เมื่อไม่มีวิชาความรู้และสติปัญญาพอที่จะทำการในตำแหน่งนั้นไปได้อีกก็เป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นเจ้านายจะเป็นผู้ได้ทำราชการมีชื่อเสียงดี ก็อาศัยได้แต่สติปัญญาความรู้และความเพียรของตัว เพราะฉะนั้นจึงอุตสาหะเล่าเรียนโดยความเพียรอย่างยิ่ง เพื่อจะได้มีโอกาสที่จะทำการให้เป็นคุณแก่บ้านเมืองของตัว และโลกที่ตัวได้มาเกิด ถ้าจะถือว่าเกิดมาเป็นเจ้านายแล้วนิ่งๆ อยู่จนตลอดชีวิตก็เป็นสบายดังนั้น จะไม่ผิดอันใดกับสัตว์ดิรัจฉานอย่างเลวนัก สัตว์ดิรัจฉานมันเกิดมากินๆ นอนๆ แล้วก็ตาย แต่สัตว์บางอย่างยังมีหนังมีเขามิกระดุกเป็นประโยชน์ได้บ้าง แต่ถ้าคนประพฤติด้อยเช่นสัตว์ดิรัจฉานแล้ว จะไม่มีประโยชน์อันใดยิ่งกว่าสัตว์ดิรัจฉานบางพวกไปอีก เพราะฉะนั้นจึงอุตสาหะที่จะเรียนวิชาเข้ามาเป็นกำลังที่จะทำตัวให้ดีกว่าสัตว์ดิรัจฉานให้จงได้ จึงจะนับว่าเป็นการได้สนองคุณพ่อซึ่งได้คิดทำนุบำรุงเพื่อจะให้ดีตั้งแต่เกิดมา

๔. อย่าได้ถือตัวว่าตัวเป็นลูกเจ้าแผ่นดิน พ่อมีอำนาจยิ่งใหญ่อยู่ในบ้านเมือง ถึงจะเกะกะไม่กลัวเกรงคุมเหงผู้ใด เขาก็จะมีความเกรงใจพ่อ ไม่ต่อสู้หรือไม่อาจฟ้องร้องว่ากล่าวการซึ่งเชื่อใจดังนั้นเป็นการผิดแท้ทีเดียว เพราะความปรารถนาของพ่อไม่อยากจะให้ลูกมีอำนาจที่จะเกะกะอย่างนั้นเลย เพราะรู้เป็นแน่ว่าเมื่อรักลูกเกินไป ปลอ่ยให้ไม่กลัวใครและประพฤติดูชั่วเช่นนั้น คงจะเป็นโทษแก่ตัวลูกนั้นเองทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพราะฉะนั้น

จึงรู้เถิดว่าถ้าเมื่อได้ทำความผิดเมื่อใด จะได้รับโทษโดยทันที การที่มีพ่อเป็นเจ้าแผ่นดินนั้น จะไม่เป็นการช่วยเหลืออุดหนุนแก้ไขอันใดได้เลย อีกประการหนึ่ง ชีวิตสังขารของมนุษย์ไม่ ยั่งยืนยืดยาวเหมือนเหล็กเหมือนศิลา ถึงโดยว่าจะมีพ่ออยู่ในขณะหนึ่ง ก็คงจะมีเวลาที่ไม่ มีได้ขณะหนึ่งเป็นแน่แท้ ถ้าประพฤติกว้างเสียแต่ในเวลามีพ่ออยู่แล้ว โดยจะปิดบังซ่อนเร้น อยู่ได้ด้วยอย่างหนึ่งอย่างใด เวลาไม่มีพ่อ ความชั่วนั้นคงจะปรากฏเป็นโทษติดตัวเหมือนเงา ตามหลังอยู่ไม่ขาด เพราะฉะนั้นจงเป็นคนอ่อนน้อม วาง่ายสอนง่าย อย่าให้เป็นทริฐมานะไป ในทางที่ผิด จงประพฤติดัวตนมากทางที่ชอบที่ถูกอยู่เสมอเป็นนิจเถิด จงละเว้นทางที่ชั่วซึ่งรู้ได้เอง แก่ตัวหรือมีผู้ตักเตือนแนะนำให้รู้แล้ว อย่าให้ล่วงให้เป็นไปได้เลยเป็นอันขาด

๕. เงินทองที่จะใช้สอยในค่ากินอยู่ นุ่งห่มหรือใช้สอยเบ็ดเสร็จทั้งปวงจงเขมิดเขมำ ใช้แต่เพียงพอที่อนุญาตให้ใช้ อย่าทำใจโตมือโตสूरูยสूरูยโดยถือว่าตัวเป็นเจ้านายมั่งมีมาก หรือถือว่าพ่อเป็นเจ้าแผ่นดินมีเงินทองถมไป ขอบอกเสียให้รู้แต่ต้นมือว่าถ้าผู้ใดไปเป็นหนี้มา จะไม่ยอมใช้หนี้ให้เลย หรือถ้าเป็นการจำเป็นต้องใช้ จะไม่ให้เปล่าโดยไม่มีโทษแก่ตัวเลย พึงรู้เถิด ว่าต้องใช้หนี้เมื่อใด ก็จะต้องรับโทษเมื่อนั้นพร้อมกัน อย่าเชื่อถ้อยคำผู้ใด หรืออย่าหมายใจ ว่าโดยจะใช้สूरูยสूरูยไปเหมือนอย่างเช่นคนเขาไปแต่ก่อนๆ แต่พ่อเขาเป็นขุนนางเขายังใช้กัน ได้ไม่ว่าไรกัน ถ้าคิดดั่งนั้นคาคดดั่งนั้นเป็นผิดแท้ทีเดียว พ่อรักลูกจริง แต่ไม่รักลูกอย่างชนิด นั้นเลย เพราะรู้เป็นแน่ถ้าจะรักอย่างนั้นตามใจอย่างนั้น จะไม่เป็นการมีคุณอันใดแก่ตัวลูก ผู้ได้รับความรักนั้นเลย เพราะจะเป็นผู้ไม่ได้วิชาที่ปรารถนาจะให้ได้ จะไปได้แต่วิชาที่จะทำให้ เสียชื่อเสียงและได้ความรอนใจอยู่เป็นนิจ จงนึกไว้ให้เสมอว่า เงินทองที่แลเห็นมากมาย ไม่ได้ เป็นของหามาได้โดยง่ายเหมือนเวลาที่จ่ายไปง่ายนั้นเลย เงินที่ส่วนตัวได้รับเบี้ยหวัดหรือเงิน กลางปืออยู่เสมอนั้น ก็ด้วยอาศัยเป็นลูกพ่อ ส่วนเงินที่พ่อได้หรือลูกได้เพราะพ่อนั้น ก็เพราะ อาศัยที่พ่อเป็นผู้ทำนุบำรุงรักษาบ้านเมือง และราษฎรผู้เจ้าของทรัพย์นั้นก็เฉลี่ยเรียไรกันมาให้ เพื่อจะให้เป็นการกำลังที่จะหาความสุขคุ้มกับค่าที่เหน็ดเหนื่อย ที่ต้องรับการในตำแหน่งอันสูง คือเป็นผู้รักษาความสุขของเขาทั้งปวง เงินนั้นไม่ควรจะนำมาจำหน่ายในการที่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นเรื่อง และเป็นการไม่มีคุณ กลับให้โทษแก่ตัว ต้องใช้แต่ในการจำเป็นที่จะต้อง ใช้ ซึ่ง จะเป็นการมีคุณประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นในทางชอบธรรม ซึ่งจะเอาไปกอบโกยใช้หนี้ให้แก่ลูกผู้ทำ ความชั่วจนเสียทรัพย์ไปนั้นสมควรอยู่หรือ เพราะฉะนั้นจึงต้องว่าไม่ยอมที่จะใช้หนี้ให้ โดยว่า จะต้องใช้ให้ก็ต้องมีโทษ เป็นประกันมั่นคงว่าจะไม่ต้องใช้อีก เพราะจะเข็ดหลาบในโทษที่ทำนั้น จึงจะยอมใช้ให้ได้ ใช้ให้เพราะจะไม่ให้ทรัพย์ผู้อื่นสูญเสียเท่านั้น ไซ้จะใช้ให้โดยความรักใคร่ อย่างบิดาให้บุตรเมื่อมีความยินดีต่อความประพฤติของบุตรนั้นเลย เพราะฉะนั้นจงจำไว้ ตั้งใจ

อยู่ให้เสมอว่าตัวเป็นคนจน มีเงินใช้เฉพาะแต่ที่จะรักษาความสุขของตัวพอสมควรเท่านั้น ไม่มั่งมีเหมือนใครๆอื่น และไม่เหมือนกับผู้ดีฝรั่งเลย ผู้ดีฝรั่งเขามีสิบบตระกูลกันมาด้วย ได้ดอกเบีย ค่าเช่าต่างๆ ตัวเองเป็นผู้ได้เงินจากราชฎาเลี้ยง พอสมควรที่จะเลี้ยงชีวิตและรักษาเกียรติยศเท่านั้น อย่าไปอวดมั่งอวดมีทำเทียบเทียมเขาให้ฟุ้งชานไปเป็นอันขาด

อีกอย่างหนึ่ง จะนึกเอาเองว่าถึงโดยเป็นหนี้สินลงอย่างไร พอจะไม่ใช้หรือจะให้ใช้ก็กลัวต้องทำโทษ คิดว่าเงินทองของตัวที่ได้ปีหนึ่งๆ มีอยู่ทั้งเบี้ยหวัดและเงินกลางปี เวลาออกไปเรียนไม่ได้ใช้ เงินรายนี้เก็บรวมอยู่เปล่าๆ จะเอาเงินรายนี้ใช้หนี้เสีย ต่อไปก็คงได้ทุกปี ซึ่งจะคิดอย่างนี้แล้วและจับจ่ายเงินทองจนต้องเป็นหนี้กลับเข้ามานั้น ก็เป็นการไม่ถูกเหมือนกัน เพราะว่าผลประโยชน์อันใดที่จะได้อยู่ในเวลามีพอกับเวลาไม่มีพอนั้น จะถือเอาเป็นแนวว่าจะคงที่อยู่นั้นไม่ได้ และยิ่งเป็นผู้ใหญ่ขึ้นก็จะมีบ้านเรือนบุตรภรรยามากขึ้น คงต้องใช้มากขึ้น เงินที่จะได้นั้น บางทีก็จะไม่พอ จะเชื่อว่าวิชาที่ตัวไปเรียนจะเป็นเหตุให้ได้ทำราชการได้ ผลประโยชน์ทันทีนั้นก็เชื่อไม่ได้ เพราะเหตุที่ตัวเป็นเจ้านาย ถ้าบางทีจะเป็นเวลาติดขัดข้อง เพราะเป็นเจ้านายนั้นก็ทำอะไรไม่ได้เลย ถ้าจะหันไปช่างทำมาหากิน ซึ่งเป็นการยากที่จะทำ เพราะเป็นเจ้าเหมือนกัน คือไปรับจ้างเขาเป็นเสมียนไม่ได้ เป็นต้น เมื่อทุนรอนที่มีเอาไปใช้หนี้เสียหมดแล้ว จะเอาอันใดเป็นทุนรอนทำมาหากินเล่า เพราะฉะนั้นจึงว่าถ้าจะคิดใช้อย่างเช่นนี้ซึ่งตัวจะคิดเห็นว่าเป็นอันไม่ต้องกวานพ้อแล้วนั้น ก็ยังเป็นการเสียประโยชน์มากมายนัก ไม่ควรจะก่อให้เกิดให้เป็นขึ้น

๖. วิชาที่จะออกไปเรียนนั้น ก็คงต้องเรียนภาษาและหนังสือในสามภาษา คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ให้ได้แม่นยำชัดเจนคล่องแคล่วจนถึงแต่งหนังสือได้สองภาษาเป็นอย่างน้อย เป็นวิชาหนังสืออย่างหนึ่ง กับวิชาเลขให้เรียนรู้คิดใช้ได้ในการต่างๆ อีกอย่างหนึ่ง นี่เป็นต้นวิชาสองอย่างที่จะต้องเรียนให้รู้ให้ได้จริงๆ เป็นขั้นต้น แต่วิชาอื่นๆที่จะเรียนต่อไป ให้เป็นวิชาชำนาญพิเศษในกิจการข้างวิชานั้น จะตัดสินใจเป็นแน่นอนว่าให้เรียนสิ่งใดในเวลานี้ ก็ยังไม่ควร จะต้องไว้เป็นคำสั่งต่อภายหลัง เมื่อรู้วิชาขั้นต้นพอสมควรแล้ว แต่บัดนี้จะขอตั้งเตือนอย่างหนึ่งก่อนว่า ซึ่งให้ออกไปเรียนภาษาวิชาการในประเทศยุโรปนั้น ใช่ว่าจะต้องการเอามาใช้แต่เฉพาะภาษาฝรั่งเศสหรืออย่างฝรั่งนั้นอย่างเดียว ภาษาไทยและหนังสือไทยซึ่งเป็นภาษาของตัว หนังสือของตัว คงจะต้องใช้อยู่เป็นนิจ จงเข้าใจว่าภาษาต่างประเทศนั้นเป็นแต่พื้นของความรู้ เพราะวิชาความรู้ในหนังสือไทยที่มีผู้แต่งไว้นั้นเป็นแต่ของเก่าๆ มีน้อย เพราะมิได้สมาคมกับชาติอื่นช้านานเหมือนวิชาการในประเทศยุโรป ที่ได้สอบสวนซึ่งกันและกัน จนเจริญรุ่งเรืองมากแล้วนั้น ฝ่ายหนังสือไทยจึงไม่พอกที่จะเล่าเรียน จึงต้องไปเรียนภาษาอื่น

เพื่อจะได้เรียนวิชาให้กว้างขวางออก แล้วจะเอากลับลงมาใช้เป็นภาษาไทยทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น จะทิ้งภาษาของตัวเองให้ลืมถ้อยคำที่จะพูดให้สมควรเสีย หรือจะลืมวิธีเขียนหนังสือไทยที่ตัวได้ฝึกหัดแล้วเสียนั้นไม่ได้เลย ถ้ารู้แต่ภาษาต่างประเทศ ไม่รู้เขียนอ่านแปลลงเป็นภาษาไทยได้ ก็ไม่เป็นประโยชน์อันใด ถ้าอย่างนั้นหาจ้างแต่ฝรั่งมาใช้เท่าไรๆ ก็ได้ ที่ต้องการนั้นต้องให้กลับแปลภาษาต่างประเทศลงเป็นภาษาไทยได้ แปลภาษาไทยออกเป็นภาษาต่างประเทศได้จึงจะนับว่าเป็นประโยชน์ อย่าตื่นตัวเองว่าได้ไปร่ำเรียนภาษาฝรั่งแล้วลืมภาษาไทย กลับเห็นเป็นการเก๋การโก้ อย่างเช่นนักเรียนบางคนมักจะเห็นผิดไปตั้งนั้น แต่ที่จริงเป็นการเสียที่ควรจะติเตียนแท้ทีเดียว เพราะเหตุฉะนั้นในเวลาที่จะออกไปเรียนวิชาอยู่ ขอบังคับว่าให้เขียนหนังสือถึงพ่อทุกคน อย่างน้อยเดือนละฉบับ เมื่อเวลาเขียนหนังสืออังกฤษไม่ได้ ก็ให้เขียนมาเป็นหนังสือไทย ถ้าเขียนหนังสืออังกฤษหรือภาษาหนึ่งภาษาใดได้ ให้เขียนภาษาอื่นนั้นมาฉบับหนึ่ง ให้เขียนคำแปลเป็นภาษาไทยอีกฉบับหนึ่ง ติดกันมาอย่าให้ขาด เพราะเหตุที่ลูกยังเป็นเด็ก ไม่ได้เรียนภาษาไทยแน่นนอนมั่นคง ก็ให้อาศัยได้ถามครูไทยที่ออกไปอยู่ด้วยหรือคั่นดูตามหนังสือภาษาไทยซึ่งได้จัดออกไปให้ด้วย คงจะพอหาถ้อยคำที่จะใช้แปลออกเป็นภาษาไทยได้ แต่หนังสือไทยที่จะเป็นกำลังช่วยอย่างนี้ยังมีน้อยจริง เมื่อเขียนเข้ามาคำใดผิด จะติเตียนออกไปแล้วจงจำไว้ใช้ให้ถูกต้องไปภายหลัง อย่าให้ความกลัวความกระดากว่าจะผิด ให้ทำตามที่ได้เต็มความอุตสาหะความแน่ใจว่าเป็นถูกแล้ว เมื่อผิดก็แก้ไขไปไม่เสียหายอันใด

๗. จงรู้ว่าการเล่าเรียนของลูกทั้งปวงนั้น อาของเจ้า กรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปการ ได้รับปฏิญาณต่อพ่อว่า จะตั้งใจอุตสาหะเป็นธุระในการเล่าเรียนของลูกทั้งปวงทั้งในปัจจุบัน และภายหลัง พ่อได้มีความวางใจมอบธุระสิทธิ์ขาดแก่กรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปการ เป็นธุระทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในกรุงเทพฯ เมื่อมีธุระขัดข้องประการใด ให้มีหนังสือมาถึงกรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปการ ก็จะได้รู้ตลอดได้ถึงพ่อ และกรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปการนั้น คงจะเอาธุระทำนุบำรุงทุกสิ่งทุกอย่างให้สำเร็จตลอดไปได้ ส่วนที่ในประเทศยุโรปนั้นถ้าไปอยู่ในประเทศใดที่มีราชทูตของเราอยู่ ราชทูตคงจะเอาเป็นธุระดูแลทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อมีการขัดข้องลำบากประการใด จงชี้แจงแจ้งความให้ท่านราชทูตทราบ คงจะจัดการได้ตลอดไป เมื่อไปอยู่ในโรงเรียนแห่งใด จงประพฤติการให้เรียบร้อยตามแบบอย่างซึ่งเขาตั้งลงไว้ อย่าเกะกะวุ่นวายเชื่อตัวเชื่อฤทธิ์ไปต่างๆ จงอุตสาหะพากเพียรเรียนวิชาให้รู้มา ได้ช่วยกำลังพ่อเป็นที่ชื่นชมยินดีสมกับที่มีความรักนั้นเกิด

คำอธิบายเพิ่มเติม

พระนามเจ้านาย

พระเจ้าลูกยาเธอทั้ง ๔ พระองค์ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราโชวาทครั้งนั้น เมื่อทรงสำเร็จการศึกษา ได้เสด็จกลับมาทั้นรับราชการสนองพระเดชพระคุณ เป็นกำลังของราชการ และได้ทรงบำเพ็ญ ประโยชน์แก่บ้านเมืองเป็นอันมากทั้ง ๔ พระองค์ ดังนี้

กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ได้ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ และได้ทรงวางระเบียบการคลังเป็นพื้นฐานที่ใช้มาจนปัจจุบันนี้ ต่อมาทรงเป็นเสนาบดีกระทรวง พาณิชย และในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำรงตำแหน่งอภิรัฐมนตรี ทรงเป็นต้นราชสกุล กิตติการ

กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เป็นผู้ทรงวางรากฐานโรงเรียนกฎหมาย ได้ฝึกหัด นักกฎหมายไทยและได้ปรับปรุงกฎหมายไทยให้เข้ามาตรฐานกับประเทศที่เจริญแล้ว ทรงได้รับความยกย่องเคารพจากผู้ที่อยู่ในวงการกฎหมายมาจนถึงปัจจุบันนี้ ดังปรากฏพระอนุสาวรีย์ หน้าศาลสถิตยุติธรรม ในกรุงเทพมหานคร ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม และ ต่อมาได้เป็นเสนาบดีกระทรวงเกษตรธิการ ทรงเป็นต้นราชสกุล รพีพัฒน์

กรมหลวงปราจิณกิติบดี ทรงรับราชการในตำแหน่งสำคัญ เป็นต้นว่า ตำแหน่ง ราชเลขาธิการในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นต้นราชสกุล ประวิตร

กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ได้ทรงวางรากฐานของกองทัพบกไทย ให้การศึกษา วิชาทหารแบบใหม่แก่นายทหารไทยเป็นจำนวนมาก และได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ภายหลังดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ทรงเป็นต้นราชสกุล จิตรประวัติ

กรมหมื่นเทวะวงษ์วโรปการ คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์ วโรปการ เป็นต้นราชสกุล เทวกุล พระนามเดิม พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ เป็นพระราชโอรส ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระปิยมหาราช (พระ นามเดิม เบี้ยม) ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ

คำนำหน้านามบางคำ

อิสรอแยลไฮเนสปรินซ์ (His Royal Highness Prince) เป็นคำนำหน้าพระนาม เจ้านายในพระราชวงศ์อังกฤษ คือ พระราชโอรส และพระราชนัดดา ถ้าเป็นพระราชธิดาก็ใช้ Her Royal Highness Princess นอกจากนั้นใช้นำหน้าพระนามพระโอรสองค์ใหญ่ของรัชทายาท

ตามพระราชนิยมในราชสำนักไทย เมื่อจะเขียนพระนามเจ้านายในพระราชวงศ์จักรี เป็นภาษาอังกฤษ ใช้คำนำหน้าว่า His Royal Highness Prince... หรือ Her Royal Highness Princess... เฉพาะพระราชโอรสพระราชธิดาของพระมหากษัตริย์ และใช้นำหน้าพระนาม เจ้านายชั้นพระเจ้าวรวงศ์เธอ ส่วนพระองค์เจ้าชั้นพระวรวงศ์เธอ ใช้คำนำหน้าพระนามว่า His Highness Prince ... หรือ Her Highness Princess

บรรดาศักดิ์ขุนนางของอังกฤษในปัจจุบันลำดับจากสูงไปหาต่ำ ดังนี้

๑. Duke
๒. Marquis
๓. Earl
๔. Viscount
๕. Baron
๖. Baronet
๗. Knight

ตำแหน่งขุนนางตั้งแต่ Duke ถึง Baronet เป็นตำแหน่งสืบสกุล เมื่อบิดาถึงแก่กรรม ก็สามารถยกตำแหน่งของตนให้แก่บุตรชายคนโตได้ และขุนนางตั้งแต่ชั้น Duke ถึง Baron มักจะเรียกกันโดยทั่วไปว่า Lord ส่วน Baronet และ Knight ใช้คำนำหน้านามว่า Sir เมื่อเรียกผู้ใดว่า Sir นิยมเรียกชื่อแรกไม่เรียกชื่อสกุล เช่น Sir Richard Burton เรียก Sir Richard ไม่เรียก Sir Burton ขุนนางบรรดาศักดิ์สูงขึ้นไปที่เรียกว่า Lord เรียกตามที่ได้รับแต่งตั้ง ซึ่งบางครั้งก็เป็นชื่อแคว้นหรือตำบล บางคราวก็เป็นชื่อสกุล ยังมีรายละเอียดเกี่ยวกับการเรียก และพุดจาระหว่างผู้มีบรรดาศักดิ์ขุนนางอังกฤษอีกมาก ซึ่งถ้าเราสนใจก็อาจศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือที่กล่าวถึงเรื่องนี้ได้

ผู้แทนรัฐบาลประจำอยู่ในสำนักรัฐบาลอื่น การแบ่งชั้นของผู้แทนทางการทูต ที่ใช้อยู่ทั่วไปมีดังนี้

๑. เอกอัครราชทูตวิสามัญ ผู้มีอำนาจเต็ม (Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary) เรียกสั้นๆ ว่า Ambassador ภาษาไทยเรียกว่า เอกอัครราชทูต
๒. อัครราชทูตผู้มิอำนาจเต็ม (Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary) เรียกสั้นๆ ว่า Minister ภาษาไทยเรียกสั้นๆ ว่า อัครราชทูต

คำอธิบายศัพท์

บรรดาศักดิ์ ฐานะของขุนนางในอดีต เช่น ขุน หลม พระ พระยา เจ้าพระยา ซึ่งได้รับพระราชทานเนื่องจากตำแหน่ง ผู้มีบรรดาศักดิ์จัดว่าเป็นผู้มีตระกูล

เบี้ยหวัด ในบทอาณัตินี้หมายถึง เงินที่พระราชทานเป็นงวดๆ ให้แก่เจ้านายหรือผู้ที่รับราชการสนองพระเดชพระคุณ

พระคลังข้างที่ ส่วนราชการซึ่งมีหน้าที่ดูแลทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ และพระราชวงศ์ตามที่ได้รับมอบหมาย

วิชาหนังสือ หมายถึง วิชาด้านภาษา

หุ้มแพร เป็นตำแหน่งยศมหาดเล็ก รองจ่าลงมา

กิจกรรม

ทบทวนเนื้อเรื่อง

ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้โดยวาจาหรือเขียน ๒-๓ บรรทัด

- ๑) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์อย่างไร จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอทั้ง ๔ พระองค์ เสด็จไปเรียนวิชาการ ณ ต่างประเทศ
- ๒) เพราะเหตุใดพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงไม่พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พระราชโอรสไวยกว่าเป็นเจ้า ขณะทรงศึกษาวิชาในยุโรป
- ๓) เพราะเหตุใดพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาของพระราชโอรส
- ๔) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริเกี่ยวกับฐานะของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์อย่างไร
- ๕) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริเกี่ยวกับสัตว์ดิรัจฉานกับมนุษย์ว่าอย่างไร

๖) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชปรารภว่า ผู้ที่เป็นลูกพระเจ้าแผ่นดินนั้นจะต้องมีความประพฤติอย่างไร

๗) เพราะเหตุใดพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงกำหนดให้พระเจ้าลูกยาเธอทรงศึกษาภาษาในยุโรป “ให้ได้แม่นยำชัดเจนคล่องแคล่วจนถึงแต่งหนังสือได้สองภาษาเป็นอย่างน้อย”

๘) เพราะเหตุใดพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีกระแสพระราชดำรัสให้พระเจ้าลูกยาเธอเขียนหนังสือถึงพระองค์ ๒ ฉบับ ฉบับหนึ่งเป็นภาษาต่างประเทศ อีกฉบับเป็นฉบับแปลเป็นภาษาไทย

๙) พระบรมราโชวาทนี้ แสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสั่งสอนให้พระราชโอรสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองอย่างไร

ฝึกใช้ความคิด

ให้นักเรียนเรียบเรียงความคิดของนักเรียน แล้วเขียนสรุปหรือรายงานด้วยวาจาในชั้นเรียน

๑) นักเรียนคิดว่าสาระสำคัญในพระบรมราโชวาทนี้คืออะไร ยกมากล่าว ๒-๓ ข้อ

๒) เมื่อนักเรียนได้อ่านพระบรมราโชวาทจบแล้ว นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับพระราชดำริ และพระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยกมากล่าว ๒-๓ ข้อ

๓) นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรในการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสั่งสอนไม่ให้พระเจ้าลูกยาเธอไว้ยศ

๔) นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรในการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาของพระราชโอรส

๕) ถ้าจะเทียบกับชีวิตในปัจจุบัน ผู้ที่มีบิดามารดาฐานะดีในสังคม ควรจะประพฤติตัวอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่พระราชโอรส

ฝึกสรุปความและเรียบเรียง

๑) ให้นักเรียนสรุปความสำคัญของแต่ละอนุเลข

๒) ให้นักเรียนเขียนย่อความพระบรมราโชวาทนี้ มีความยาวประมาณ ๕๐๐ คำ

เลือกอภิปราย

นักเรียนแบ่งกลุ่มประมาณกลุ่มละ ๕-๘ คน เลือกอภิปรายหัวข้อต่อไปนี้ แล้วนำเสนอผลการอภิปรายด้วยวาจาในชั้นเรียน

- ๑) ความแตกต่างในการใช้ถ้อยคำในสมัยรัชกาลที่ ๕ กับปัจจุบัน
- ๒) พระบรมราโชวาทนี้ อาจนำมาใช้สำหรับคนทั่วไปได้อย่างไร
- ๓) จากพระบรมราโชวาทนี้ เราอาจมองเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงวางแผนพัฒนาประเทศไว้อย่างไร
- ๔) การไปศึกษาต่างประเทศมีข้อดีและข้อเสียอย่างไรบ้าง

กิจกรรมเสริม

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น ๕-๖ กลุ่มแล้วแต่ละดวง นักเรียนภายในกลุ่มหนึ่งๆ ช่วยกันค้นคว้าเรื่องต่อไปนี้กลุ่มละ ๑-๒ เรื่อง ตามความถนัด

- ๑) พระคลังข้างที่
- ๒) เบี้ยหวัด
- ๓) บรรดาศักดิ์ของไทยและของฝรั่ง
- ๔) พระประวัติของพระเจ้าลูกยาเธอ ๔ พระองค์

พระครูวัดฉลอง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงนิพนธ์เรื่องต่างๆ ที่ได้ทรงประสบด้วยพระองค์เองไว้หลายเรื่อง ล้วนมีข้อคิดและข้อควรสังเกตเกี่ยวกับชีวิตของคนไทยทุกๆ ไป ในสมัยที่ทรงรับราชการ ก่อนหน้าที่จะทรงนิพนธ์เรื่องต่างๆ เหล่านี้ได้ทรงเล่าเป็นครั้งคราวประทานพระธิดา พระธิดาเกรงว่านานไป เรื่องเหล่านี้จะสูญหาย เป็นที่น่าเสียดาย สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพจึงเริ่มทรงนิพนธ์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๑ ระหว่างที่ประทับอยู่ที่เมืองบึงกาฬ เรื่องเหล่านี้ตีพิมพ์รวมเป็นเล่มแล้ว เรียกชื่อว่า นิทานโบราณคดี ทรงชี้แจงไว้ในคำนำว่า “เรื่องต่างๆ ที่จะเล่าต่อไปนี้ล้วนเป็นเรื่องจริงซึ่งตัวฉันได้รู้เห็นเอง มิใช่คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ แต่เป็นเรื่องเกร็ดนอกพงศาวดาร จึงเรียกว่า “นิทานโบราณคดี”

นิทานเรื่อง “พระครูวัดฉลอง” เป็นเรื่องหนึ่งที่รวมอยู่ใน นิทานโบราณคดี จุดประสงค์ที่นำมาให้นักเรียนเรียนคือ ประการแรก เพื่อให้นักเรียนเห็นความสามารถของคนไทย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ในอดีต แม้ว่าจะอยู่ในเพศบรรพชิต เมื่อบ้านเมืองเกิด
จลาจลก็สามารถนำราษฎรให้ต่อสู้พวกก่อการจลาจลจนได้
ชัยชนะ ทำให้บ้านเมืองสงบเป็นปกติสุขได้ จนเป็นที่
เลื่อมใสศรัทธาในหมู่ราษฎร ประการต่อไป เพื่อให้นักเรียน
ได้อ่านงานเขียนของนักปราชญ์ไทยท่านหนึ่งซึ่งมีเกียรติภูมิ
เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก ดังนั้น ในการอ่าน นักเรียนควร
สังเกตคุณลักษณะของบุคคลซึ่งเป็นที่พึงของประชาชน
ธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการบุคคลซึ่งจะเป็นที่พึ่งได้ เมื่อถึง
ที่คับขันและใครจะได้รับความช่วยเหลือ รวมทั้งความเชื่อถือ
ในสิ่งที่มนุษย์มองไม่เห็น นอกจากนี้ยังมีข้อคิดข้อควร
สังเกตอีกหลายอย่าง ซึ่งนักเรียนควรพิจารณาแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นระหว่างกันให้มีปัญหาเจริญขึ้นต่อไป และควร
สังเกตวิธีใช้ภาษาที่กระชับ รัดกุม บรรยายได้ชัดเจนแจ่มแจ้ง
แฝงข้อคิดที่น่านักศึกษาพิจารณา รวมทั้งการมีอารมณ์ขัน
ของผู้ทรงนิพนธ์ด้วย

อนึ่ง ตามปกติ คำ "นิทาน" มักใช้ในความหมาย
ว่าไม่ใช่เรื่องจริงทั้งหมด ในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระ
พระยาดำรงราชานุภาพนี้ ทรงใช้คำนี้แปลกออกไปจากที่ใช้
กันเป็นสามัญ ในความหมายว่า เป็นเรื่องจริงที่เล่าให้กันฟัง

๑๖๖๖ ภูเก็เกิดเดิมขึ้นอยู่ในกระทรวงกลาโหม จนเมื่อฉันเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยแล้วจึงได้โอนมาขึ้นกระทรวงมหาดไทย ฉันลงไปตรวจราชการหัวเมืองมณฑลภูเก็ตครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ เวลาฉันพักอยู่ที่เมืองภูเก็ต พระครูวิสุทธิวงศาจารย์ เป็นที่สังฆปาโมกข์เมืองภูเก็ตอยู่ ณ วัดฉลอง มหา พอนฉันแลเห็นก็เกิดพิศวง ด้วยที่หน้าแข้งของท่านมีรอยปิดทองคำเปลวแผ่นเล็กๆ ระกะไปราวกับพระพุทธรูปโบราณที่คนบนบาน เมื่อพูดจาปราศรัยดูก็เป็นผู้มีกิริยาอัธยาศัยเรียบร้อยอย่างผู้หลักผู้ใหญ่ เวลานั้นดูเหมือนจะมีอายุได้สัก ๖๐ ปี ฉันถามท่านว่าเหตุไฉนจึงปิดทองที่หน้าแข้ง เมื่อท่านตอบว่า “อาตมภาพเข้ามาถึงในเมืองพวกชาวตลาดเขาขอปิด” ฉันได้ฟังอย่างนั้นก็เกิดอยากรู้ว่า เหตุใดคนจึงปิดทองท่าน พระครูวัดฉลอง จึงสืบถามเรื่องประวัติของท่าน ได้ความตามที่ตัวท่านเองเล่าให้ฟังบ้าง ข้าราชการเมืองภูเก็ตที่เขารู้เห็นเล่าให้ฟังบ้าง เป็นเรื่องประหลาดดังจะกล่าวต่อไปนี้

ท่านพระครูองค์นี้ชื่อ แซ่ม เป็นชาวบ้านฉลอง อยู่ห่างเมืองภูเก็ตสักสามสี่ร้อยเส้น เดิมเป็นลูกศิษย์พระอยู่ในวัดฉลองมาตั้งแต่ยังเด็ก ครั้นเติบโตใหญ่บวชเป็นสามเณรเล่าเรียนอยู่ในวัดนั้น จนอายุครบอุปสมบทก็บวชเป็นภิกษุ เรียนวิปัสสนาธุระและคาถาอาคมต่างๆ ต่อมาจนมีพรรษาอายุมากได้เป็นสมภารวัดฉลอง เรื่องประวัติแต่ต้นจนตอนนี้ไม่แปลกอย่างไร มาเริ่มมีอภินิหารเป็นอัศจรรย์เมื่อเกิดเหตุด้วยพวกจีนกรรมกรทำเหมืองแร่ที่เมืองภูเก็ตเป็นกบฏเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ (ดังจะมีเรื่องปรากฏในนิทานที่ ๑๕ ต่อไปข้างหน้า) เวลานั้นรัฐบาลไม่มีกำลังพอจะปราบปรามพวกจีนกบฏให้ราบคาบ ได้แต่รักษาตัวเมืองไว้ ตามบ้านนอกออกไป พวกจีนเที่ยวปล้นสะดมฆ่าฟันผู้คนได้ตามชอบใจไม่มีใครต่อสู้ จึงเป็นจลาจลทั่วไปทั้งเมืองภูเก็ต เรื่องที่เล่าต่อไปตอนนี้เขียนตามคำพระครูวัดฉลองเล่าให้ฟังเองว่า เมื่อได้ข่าวไปถึงบ้านฉลองว่ามีจีนจะออกไปปล้น พวกชาวบ้านกลัวพากันอพยพหนี ไปซ่อนตัวอยู่ตามภูเขาโดยมาก เวลานั้นมีชายชาวบ้านที่เคยเป็นลูกศิษย์ของท่านสักสองสามคนไปชวนให้ท่านหนีไปด้วย แต่ท่านตอบว่า “ข้าอยู่ในวัดนี้มาตั้งแต่ยังเป็นเด็กจนอายุถึงปานนี้แล้ว ทั้งเป็นสมภารเจ้าวัดอยู่ด้วย จะทิ้งวัดไปเสียอย่างไรได้ พวกสุจะหนีก็นั่นเกิด แต่ข้าไม่ไปละ จะต้องตายก็ตายอยู่ในวัดอย่าเป็นห่วงข้าเลย” พวกลูกศิษย์อ้อนวอนเท่าใดท่านก็ยืนคำอยู่อย่างนั้น เมื่อคนเหล่านั้น

เห็นว่า ท่านไม่ยอมทิ้งวัดไป ก็พูดกันว่า “เมื่อขรัวพ่อไม่ยอมไป จะทิ้งให้ท่านตายเสียอย่างไร” จึงเข้าไปพูดกับท่านว่า “ถ้าขรัวพ่อไม่ไป พวกผมก็จะอยู่เป็นเพื่อน แต่ขออะไรพ่อคุ้มตัวสักอย่างหนึ่ง” ท่านจึงเอาผ้าขาวมาลงยันต์เป็นผ้าประเจียดแจกให้คนละผืน พวกนั้นไปเที่ยวเรียกหาเพื่อนได้เพิ่มเติมมารวมกันสัก ๑๐ คน เชิญตัวท่านให้ลงไปอยู่ในโบสถ์ พวกเขาไปเที่ยวหาเครื่องคัสตราวุธสำหรับตัว แล้วพากันมาอยู่ที่ในวัดฉลอง พออีกสองวันเงินพวกหนึ่งก็ออกไปปล้น แต่พวกจีนรู้ว่าชาวบ้านหนีไปเสียโดยมากแล้ว จึงเดินไปโดยประมาทไม่ระวังตัว พวกไทยแอบเอาก่าแพงแก้วรอบโบสถ์บังตัว พอพวกจีนไปถึงก็ยิงเอาแตกหนีไปได้โดยง่าย พอมีข่าวว่าพวกลูกศิษย์ท่านวัดฉลองรบชนะจีน ชาวบ้านฉลองที่หนีไปซุกซ่อนอยู่ตามภูเขาก็กวักกันกลับมาบ้านเรือน ที่เป็นผู้ชายก็ไปหาท่านวัดฉลอง ขอรับอาสาว่าถ้าพวกจีนยกไปอีกจะช่วยรบ แต่ท่านตอบว่า “ข้าเป็นพระเป็นสงฆ์จะรบฆ่าฟันใครไม่ได้ สู้จะรบพุ่งอย่างไรก็ไปคิดอ่านกันเองเถิด ข้าจะให้แต่เครื่องคุณพระสำหรับป้องกันตัว” คนเหล่านั้นไปเที่ยวชักชวนกันรวมคนได้กว่าร้อยคน ท่านวัดฉลองก็ลงผ้าประเจียดแจกให้ทุกคน พวกนั้นนัดกันเอาผ้าประเจียดโพกหัวเป็นเครื่องหมาย ท่านเองอย่างเครื่องแบบทหาร พวกจีนเลยเรียกว่า “อ้ายพวกหัวขาว” จัดกันเป็นหมวดหมู่ มีตัวนายควบคุมแล้วเลือกที่มั่นตั้งกองรายกัน เอาวัดฉลองเป็นที่บัญชาการคอยต่อสู้พวกจีน ในไม่ช้าพวกจีนก็ยกไปอีก คราวนี้ยกกันไปเป็นขบวนรบ มีทั้งธนูและกลองสัญญาณ จำนวนคนที่ยกไปก็มากกว่าครั้งก่อน พวกจีนยกไปถึงบ้านฉลองในตอนเช้า พวกไทยเป็นแต่คอยต่อสู้อยู่ในที่มั่นเอาปืนยิงกราดไว้ พวกจีนเข้าไปในหมู่บ้านฉลองไม่ได้ ก็หยุดยั้งอยู่ภายนอก ต่างยิงโต้ตอบกันทั้งสองฝ่ายจนเวลาตะวันตก พวกจีนหยุดรบไปกินข้าวต้ม พวกไทยได้ทีก็รุกไล่ยิงพวกจีน ในเวลาที่กำลังสาละวนกินอาหาร ประเดี๋ยวเดียวพวกจีนก็ล้มตายแตกหนีกระจัดกระจายไปหมด ตามคำท่านพระครูว่า “จีนรบสู้ไทยไม่ได้ด้วยมันต้องกินข้าวต้ม พวกไทยไม่ต้องกินข้าวต้มจึงเอาชนะได้ง่ายๆ” แต่นั้นพวกจีนก็ไม่กล้าไปปล้นบ้านฉลองอีก เป็นแต่พวกหัวหน้าประกาศตีราคาศีรษะท่านวัดฉลองว่าถ้าใครตัดเอาไปให้ได้จะให้เงินสินบน ๑,๐๐๐ เหรียญ ชื่อท่านวัดฉลองก็ยิ่งโด่งดังหนักขึ้น เมื่อรัฐบาลปราบพวกจีนกบฏราบคาบแล้ว ยกความชอบของเจ้าอธิการแช่มวัดฉลองที่ได้เป็นหัวหน้าในการต่อสู้พวกจีนกบฏในครั้งนั้น ประจวบเวลาตำแหน่งพระครูสังฆปาโมกข์เมืองภูเก็ตว่างอยู่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงตั้งให้เป็นที่พระครูวิสุทธวิธศาสจารย์ ตำแหน่งสังฆปาโมกข์ เมืองภูเก็ตแต่นั้นมา แต่ทางฝ่ายชาวเมืองภูเก็ตเชื่อว่าที่ชาวบ้านฉลองรบชนะพวกจีน เพราะท่านพระครูวัดฉลองมีอิทธิฤทธิ์ในทางวิทยาคม ก็นับถือกันเป็นอย่างผู้วิเศษทั่วทั้งจังหวัด เรื่องที่เล่ามาเพียงนี้เป็นขั้นก่อนเกิดการปิดทองท่านพระครูวัดฉลอง

มูลเหตุที่จะปิดทองนั้น เกิดขึ้นเมื่อคนนับถือท่านพระครูวัดคลองว่าเป็นผู้วิเศษแล้ว ด้วยครั้งหนึ่งมีชาวเมืองภูเก็ตสักสั้ทำคนลงเรือลำหนึ่งไปเที่ยวตกเบ็ดในทะเล เผอิญไปถูก พายุใหญ่จนจวนเรือจะอัปปาง คนในเรือพากันกลัวตาย คนหนึ่งออกปากบนทวดอารักษ์ที่เคยนับถือขอให้ลมสงบ พายุกล้าหนักขึ้น คนอื่นบนสิ่งอื่นที่เคยนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ลมก็ไม่ซาลง จนสิ้นคิดมีรูที่จะบนบานอะไรต่อไป มีคนหนึ่งเ็นพวกนั้นก็ออกปากว่าถ้ารอดชีวิตได้จะ ปิดทองขั้วพ่อวัดคลอง พอบนแล้วลมพายุก็ซาลงทันที พวกคนหาปลาเหล่านั้นรอดกลับมาได้ จึงพากันไปหาท่านพระครูขออนุญาตปิดทองแก่สินบน ท่านพระครูว่า "ข้าไม่ใช่พระพุทธรูป จะทำนอกกริยามาปิดทองคนเป็นๆ อย่างนี้ข้าไม่ยอม" แต่คนหาปลาได้ว่า "ก็ผมบนไว้อย่างนั้น ถ้าขั้วพ่อไม่ยอมให้ผมปิดทองแก่สินบน ฉวยแรงสินบนทำให้ผมเจ็บล้มตาย ขั้วพ่อจะว่าอย่างไร" ท่านพระครูจนถ้อยคำสำนวนด้วยตัวท่านก็เชื่อเรื่องแรงสินบน เกรงว่าถ้าเกิดเหตุร้ายแก่ผู้บน บาป จะตกอยู่แก่ตัว ท่านก็ต้องยอม จึงเอาน้ำมาลูบขาค่อยยืนออกไปให้ปิดทองค่าเปลวที่หน้าแข้ง แต่ให้ปิดเพียงแผ่นเล็กๆ แผ่นหนึ่ง พอเป็นกิริยาบุญ พอคนบนกลับไปแล้วก็ล้างเสีย แต่เมื่อ กิตติศัพท์เล่าลือกันไปว่า มีชาวเรือรอดตายได้ด้วยบนปิดทองท่านพระครูวัดคลอง ก็มีผู้อื่น เอาอย่างในเวลาเจ็บไข้หรือเกิดเหตุการณ์ กลัวจะเป็นอันตรายกับบนปิดทองท่านพระครูวัดคลอง ฝ่ายท่านพระครูมีรูที่จะขัดชินอย่างไร ก็จำยอมให้ปิด จึงเกิดประเพณีปิดทองท่านพระครู วัดคลองขึ้นด้วยประการฉะนี้ ตัวท่านเคยบอกกับฉันว่าที่ถูกปิดทองนั้นอยู่ข้างรำคาญด้วยคัน ผิวหนังตรงที่ทองปิด จนล้างออกเสียแล้วจึงหาย แต่ไม่กล้าขัดขวางคนขอปิดทอง เพราะ ฉะนั้นท่านพระครูเข้าไปในเมืองเมื่อใด พวกที่ได้บนบานเอาไว้ ใครรู้เข้าก็ไปคอยดักทางขอ ปิดทองแก่สินบนคล้ายกับคอยใส่บาตร ท่านพระครูเห็นคนคอยปิดทองร้องนิมนต์ก็ต้องหยุด ให้เขาปิดทองเป็นระยะไปตลอดทาง วันนั้นท่านกำลังจะมหาฉันไม่มีเวลาล้าง ทองจึงติด หน้าแข้งมาให้ฉันเห็น ตั้งแต่รู้จักกันเมื่อวันนั้นท่านพระครูวัดคลองกับฉันก็เลขาชอบกันมา ท่านเข้ามากรุงเทพฯ เมื่อใดก็มาหาฉันไม่ขาด เคยทำผ้าประเจียดมาให้ฉัน ฝีมือเขียนงามดีมาก ฉันไปเมืองภูเก็ตเมื่อใด ก็ไปเยี่ยมท่านถึงวัดคลองทุกครั้ง

การที่คนปิดทองท่านพระครูวัดคลอง เป็นแรกที่จะเกิดประเพณีปิดทองคนเป็นๆ เหมือนเช่นพระพุทธรูปหรือเทวรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ ก็เป็นธรรมดาที่กิตติศัพท์จะเลื่องลือระบือ เกียรติคุณของท่านพระครูวัดคลองแพร่หลาย จนนับถือกันไปทั่วหัวเมืองทางทะเลตะวันตก ใช้แต่เท่านั้นแม้ในเมืองป็นังอันเป็นอาณาเขตของอังกฤษ คนก็พากันนับถือท่านพระครูวัดคลอง เพราะที่เมืองป็นังพลเมืองมีไทยและจีนเชื้อสายไทย ผู้ชายเรียกกันว่า "บาบา" ผู้หญิงเรียก กันว่า "ยอหย่า" ล้วนถือพุทธศาสนาอยู่เป็นอันมาก เขาช่วยกันสร้างวัดและนิมนต์พระสงฆ์

ไทยไปอยู่ก็หลายวัด แต่ในเมืองป็นังไม่มีพระเถระ พวกชาวเมืองทั้งพระและคฤหัสถ์จึงสมมติท่านพระครูวัดคลองให้เป็นพระมหาเถระสำหรับเมืองป็นัง ถ้าสร้างโบสถ์ใหม่ก็นิมนต์ให้ไปผูกพัทธสีมา ถึงฤดูบวชนาคเมื่อก่อนเข้าพรรษาก็นิมนต์ให้ไปนั่งเป็นอุปัชฌาย์บวชนาคและที่สุดแม้พระสงฆ์เกิดอริการก็นิมนต์ไปให้ไต่สวนพิพากษา ท่านพระครูพิพากษาว่าอย่างไรก็เป็นสิทธิ์ขาด จึงเป็นอย่างส่งมาโมกข์เมืองป็นังด้วยอีกเมืองหนึ่ง ผิดกับเมืองภูเก็ตเพียงเป็นด้วยส่วนตัวท่านเองมิใช่ในทางราชการ ด้วยในสมัยนั้นยังไม่มีทางรถไฟ ชาวกรุงเทพฯ กับชาวเมืองป็นังยังห่างเหินกันมาก แต่มีเรือเมล์ไปมาในระหว่างเมืองป็นังกับเมืองภูเก็ตทุกสัปดาห์ไปมาหากันได้ง่าย ท่านพระครูวัดคลองอยู่มาจนแก่ชรา อายุเห็นจะกว่า ๘๐ ปีจึงถึงมรณภาพ

เมื่อนั้นออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยแล้ว ไม่ได้ไปเมืองภูเก็ตมาช้านานจนถึงรัชกาลที่ ๗ ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไปเมืองภูเก็ตอีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ เวลานั้นท่านพระครูวัดคลองถึงมรณภาพเสียแล้ว ฉันคิดถึงท่านพระครูจึงเลยไปที่วัดคลองด้วย ในคราวนี้สะดวกด้วยเมืองภูเก็ตมีถนน รถยนต์ไปได้หลายทาง รถยนต์ไปครู่เดียวก็ถึงวัดคลอง เห็นวัดครึกครื้นขึ้นกว่าเคยเห็นแต่ก่อนจนแปลกตา เป็นต้นว่ากุฏิเจ้าอาวาสที่ท่านพระครูเคยอยู่ก็กลายเป็นตึกสองชั้น กุฏิพระสงฆ์และศาลาที่ก่อสร้างเพิ่มเติมขึ้นก็มีภายหลัง เขาบอกว่ามีผู้สร้างถวายท่านพระครูเมื่อภายหลัง แต่เมื่อมีผู้ไปสร้างสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ท่านพระครูไม่ยอมให้แก้ไขในบริเวณโบสถ์ที่ท่านเคยลงไปอยู่เมื่อต่อสู่วกเงินกำแพงแก้วที่พวกลูกศิษย์เคยอาศัยบังตัวรบจีนครั้งนั้น ก็ไม่ให้อ่างแอ่งแก้ไข ยังคงอยู่อย่างเดิมที่ในกุฏิของท่านพระครูเขาตั้งโต๊ะที่บูชาไว้มีรูปฉายของท่านพระครูขยายเป็นขนาดใหญ่ใส่กรอบอย่างลับแลตั้งไว้เป็นประธานบนโต๊ะนั้น มีรอยคนปิดทองแก้สินบนที่กระຈกเต็มไปหมดทั้งแผ่น เหลือเป็นช่องว่างอยู่แต่ที่ตรงหน้าท่านพระครู ดูประหลาดที่ยังชอบบนปิดทองท่านพระครูอยู่จนเมื่อตัวท่านล่วงลับไปนานแล้ว ไม่เท่าของท่านพระครูที่ชอบถือติดมือ ก็เอาวางไว้ข้างหน้ารูปและมีรอยปิดทองด้วย ไม่เท่าอันนี้ก็มิเรื่องแปลกอยู่ว่า มีเด็กผู้หญิงรุ่นสาวคนหนึ่งในเมืองภูเก็ต เป็นคนมีวิสัยชอบพูดอะไรเล่นโลนๆ ครั้งหนึ่งเด็กคนนั้นเจ็บ ออกปากบ่นตามประสาโลนว่า ถ้าหายเจ็บจะปิดทองตรงที่ลับของขร้วพ่อวัดคลอง ครั้นหายเจ็บถือว่าพูดเล่นก็เพิกเฉยเสีย อยู่มาไม่ช้าเด็กคนนั้นกลับเจ็บไปอีก คราวนี้เจ็บมาก หมอรักษาอาการก็ไม่คลายขึ้น พ่อแม่สงสัยว่าจะเป็นด้วยถูกผีหรือแรงสินบน ถามตัวเด็กว่าได้บนบานไว้บ้างหรือไม่ แต่แรกตัวเด็กละอายไม่รับว่าได้บนไว้เช่นนั้น จนทนอาการเจ็บไม่ไหว จึงบอกความจริงให้พ่อแม่รู้ก็พากันไปเล่าให้ท่านพระครูฟังแล้วปรึกษาว่าควรจะทำอย่างไรดี ท่านพระครูว่าบนอย่างลามกเช่นนั้นใครจะยอมให้ปิดทองได้ ข้างพ่อแม่เด็กก็เฝ้าอ่อนวอนด้วยกลลวงจะเป็นอันตราย ท่านพระครู

มีรู้ที่จะทำประการใดจึงคิดอุบายเอาไม้เท้าอันนั้นสอดเข้าไปใต้ที่นั่ง แล้วให้เด็กปิดที่ปลายไม้เท้า ผู้เล่าว่าพอแก้มสินบนแล้วก็หายเจ็บ ฉะนั้นได้ถามท่านพระครูว่าเคยให้เด็กหญิงปิดทองปลายไม้เท้า แก้มสินบนจริงหรือ ท่านเป็นแต่ยิ้มอยู่ไม่ตอบรับหรือปฏิเสธ จึงนึกเห็นจะเป็นเรื่องจริงดังเขาเล่า

เรื่องพระครูวัดฉลอง ยังได้เห็นอัศจรรย์ต่อมาอีก เมื่อฉันไปอยู่เมืองปิ้งในพ.ศ. ๒๔๗๗ ไปวัดศรีสว่างอารมณ์ เห็นมีรูปฉายท่านพระครูวัดฉลองเข้ากรอบลับแล ตั้งอยู่บนโต๊ะเครื่องบูชาข้างพระประธานที่โนโบสถ์ และมีรอยปิดทองแก้มสินบนเต็มไปทั้งแผ่นกระຈกเช่นเดียวกับที่เมืองภูเก็ต เดียวนี้รูปนั้นก็ยังมีอยู่ที่วัดศรีสว่างอารมณ์ ดูน่าพิศวง พิจารณาตามเรื่องประวัติ เห็นควรนับว่า พระครูวิสุทธิวงศาจารย์ (แช่ม) วัดฉลอง เป็นอัจฉริยบุรุษได้คนหนึ่งด้วยประการฉะนี้

← รูปปั้นพระครูวิสุทธิวงศาจารย์
(พระครูวัดฉลอง)

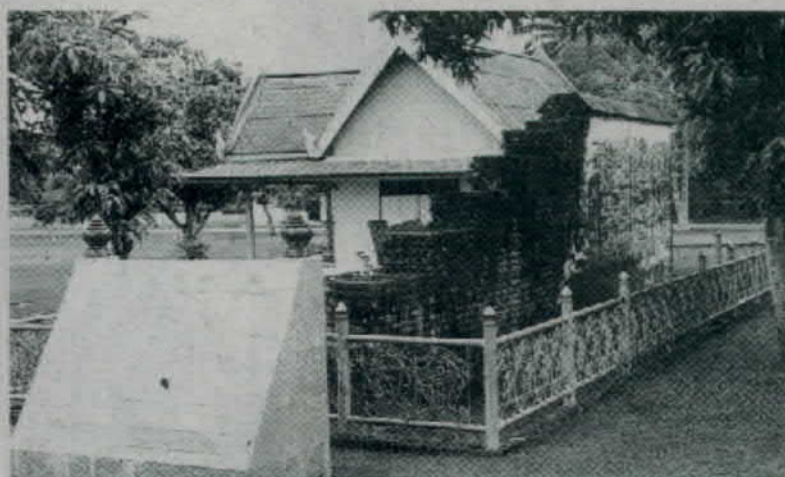
→ ชุมประตู่ทางเข้าวัดไชยธาราราม
(วัดฉลอง)

พระมณฑปซึ่งเป็นที่
ประดิษฐานรูปปั้น
พระครูวิสุทธิวงศาจารย์

พระอุโบสถวัดไชยสาขาวาม

กำแพงโบราณของวัด

คำอธิบายเพิ่มเติม

คำอธิบายศัพท์

กำแพงแก้ว	กำแพงเตี้ยสร้างล้อมพระอุโบสถ วิหาร หรือเจดีย์ เป็นต้น เพื่อแสดงอาณาเขต
ขรัว	เป็นคำเรียกบุคคลที่เคารพนับถือ เช่น ขรัวยาย ขรัวตา ขรัวพ่อ (โบราณ)
นอกกริต	ไม่ประพฤติตามจารีตประเพณี ริด น่าจะกร่อนจาก จาริต
ประเจียด	ผ้าที่ลงเลขยันต์ ถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ป้องกันอันตราย
พัทธสีมา	เครื่องแสดงเขตของพระอุโบสถอันเป็นที่ทำสังฆกรรมได้ตามพระวินัย
มณฑล	วงรอบ บริเวณ แคว้น สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มณฑล คือ ส่วนหนึ่งของประเทศ มีสมุหเทศาภิบาลเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ มณฑลหนึ่งๆ มักมี ๔-๕ จังหวัด การแบ่งประเทศเป็นมณฑลๆ ได้เลิกไปหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕
ยันต์	รูปซึ่งเขียนลงบนสิ่งต่างๆ เช่น ผ้า โลหะ แล้วลงอักขระหรือเลข ใช้เป็นของขลัง
รูปถ่าย	รูปถ่าย
ลับแล	ฉากกันหรือบังซึ่งยกย้ายได้
โลน	หยาบคายมีความหมายกระเดียดไปทางเรื่องเพศ
วิทยาคม	เวทมนตร์ ความเก่งกล้าทางเวทมนตร์ (วิทย + อาคม)
วิปัสสนาธุระ	การปฏิบัติธรรม บำเพ็ญเพียรทางจิต เพื่อให้เกิดปัญญาระดับสูงสุดในพระพุทธศาสนา คู่กับ คันถธุระ ซึ่งหมายถึง การศึกษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อความแตกฉานในพระปริยัติธรรม
สังฆปาโมกข์	หัวหน้าสงฆ์ ตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด
เสนาบดี	ข้าราชการผู้ใหญ่ รับผิดชอบสูงสุดในกระทรวง ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์
อธิกรณ์	เหตุ โทษ คดี เรื่องราวการกระทำความผิดของพระภิกษุสงฆ์
อัจฉริยบุรุษ	คนพิเศษ คนน่าอัศจรรย์

ความรู้

ตอบคำถามต่อไปนี้ เขียนคำตอบสั้นๆ ข้อละ ๒-๓ บรรทัด

- ๑) สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงถึงประวัติของพระครูวัดคลองว่า "เรื่องประวัติแต่ต้นจนตอนนี้ไม่แปลกอย่างไร" จงเขียนเล่าเรื่องประวัติตอนนั้น
- ๒) กรรมการเงินที่ก่อความวุ่นวายนั้นเป็นใคร มาจากไหน ก่อความวุ่นวายเพราะเหตุใด
- ๓) "อ้ายพวกหัวขาว" คือใคร ได้สมญาเช่นนั้นเพราะอะไร
- ๔) พระครูวัดคลองตัดสินใจอย่างไร เมื่อราษฎรเตรียมหนีเงินกบฏ
- ๕) พระครูวัดคลองมีส่วนในการต่อต้านเงินกบฏอย่างไร
- ๖) การปิดทองท่านพระครูวัดคลองเกิดขึ้นได้อย่างไร และปฏิบัติกันอย่างไรบ้าง
- ๗) เขียนเล่าประวัติพระครูวัดคลองในด้านที่เกี่ยวกับต่างประเทศ

นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่ม แล้วอภิปรายหัวข้อต่อไปนี้ กลุ่มละ ๑ เรื่อง หรือทั้ง ๒ เรื่อง ถ้ามีเวลา

- ๑) คุณสมบัติของพระครูวัดคลองที่เราอาจประพจน์ตาม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตของเราในปัจจุบัน
- ๒) สภาพเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นในสมัยพระครูวัดคลอง

ให้นักเรียนทบทวนความรู้จากตอนที่ ๒ บท ส่งสารด้วยการเขียน (หัวข้อ ย่อความ) สังเกตตัวอย่างการย่อความ แล้วนำความรู้ที่นำมาใช้ย่อเรื่อง พระครูวัดคลอง ความยาวประมาณ ๑๐-๑๒ บรรทัด นักเรียนอาจทำตามลำพัง หรือช่วยกันทำก็ได้ แล้วส่งให้ครูตรวจ

๑) หาหนังสือ นิทานโบราณคดี พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ อ่านเรื่องต่างๆ ให้ได้มากที่สุด ถ้าเวลาอ่านยืดยาวนำมาเล่าในห้องเรียนเป็นการฝึกพูดกับฝึกอ่าน สัมพันธ์กันไป

๒) เล่าพระประวัติสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพอย่างย่อๆ

๓) หาความรู้เกี่ยวกับจังหวัดภูเก็ตจากสื่อประเภทต่างๆ หรือไปทัศนศึกษาที่จังหวัดนี้

นิราศพระบาท

สุนทรภู่

นิราศพระบาทเป็นนิราศของสุนทรภู่อีกเรื่องหนึ่งที่นักเรียนจะได้เรียนหลังจากที่ได้เคยเรียนนิราศเมืองแกลงมาแล้วในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เรื่อง นิราศพระบาท ที่นำมาให้เรียนนี้ นำมาทั้งเรื่อง มิได้ตัดทอนเป็นตอนๆดังเช่นนิราศเมืองแกลง

นักเรียนคงยังจำได้ว่า นิราศเมืองแกลงเป็นนิราศเรื่องแรกของสุนทรภู่ ท่านแต่งขึ้นเมื่ออายุประมาณ ๒๑ ปี ในคราวที่เดินทางจากกรุงเทพฯ ไปเยี่ยมบิดาที่เมืองแกลง จังหวัดระยอง ส่วนนิราศพระบาท สุนทรภู่แต่งขึ้นหลังนิราศเมืองแกลงไม่ถึง ๑ ปี คือหลังกลับจากเยี่ยมบิดาแล้ว ในนิราศที่นักเรียนจะอ่านต่อไปนี้ สุนทรภู่ได้เล่าว่าตนมีโอกาสตามเสด็จพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ พระโอรสกรมพระราชวังหลังไปนมัสการพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

นิราศสองเรื่องนี้ อาจกล่าวได้ว่า นอกจากกวีจะพรรณนาถึงบ้านเมือง ภูมิประเทศ และเหตุการณ์ที่แตกต่างกันแล้ว เหตุสนใจในการแต่งก็แตกต่างกันด้วย

ในการอ่านบทประพันธ์นิราศให้ได้รับรสนั้น ผู้อ่านควรอ่านให้คล้อยตามจินตนาการของกวี การรู้จักใช้จินตนาการ

เป็นคุณสมบัติที่สำคัญ และเป็นประโยชน์ในชีวิตมากไม่ว่า
จะทำกิจการใดๆ ความสามารถในการใช้จินตนาการที่เกิด
จากการอ่านวรรณคดี อาจเป็นพื้นฐานหรือเป็นเครื่องส่งเสริม
ความสามารถในการใช้จินตนาการด้านอื่นๆ ด้วย

นักเรียนควรสังเกตการเดินทาง รายละเอียดต่างๆ ที่
กวีกล่าว รวมทั้งอารมณ์โคก อารมณ์ขัน ซึ่งเห็นได้ไม่ยากนัก

ดังครลักปักชำระกำหนด
เจ้าคุมแค้นแสนโกรธพิโรธ
จนพระหน่อสุริยวงศ์ทรงพระนาม
ด้วยเรียบรองมุลิกาเป็นข้าบาท
ตามเสด็จโดยแดนแสนกันดาร

วันจะจรจากน้องสิบสองคำ
รำลึกถึงดวงจันทร์ครรโลลา
ที่ประเทศเขตเคยได้เห็นเจ้า
แสนสลดให้ระหัดระหายกาย

ถึงคลองขวางบางจากยิ่งตรมจิต
ว่าชื่อจากแล้วไม่รักรู้จักกัน
ทั้งจากที่จากคลองเป็นสองข้อ
ไฉ่ว่าจากช่างมารบประจบทาง
แสนวิบากหลากหลายอาลัยเหลือ
ประสานสองหัตถ์ประนังตั้งประนม
ขอฝากน้องสองชนกช่วยปกเขต
ใครบ่องชิดขอให้ตายด้วยรายชั่ง

ถึงสามแสนแจ้งความตามสำเนียง
ประชุมจุดพุทธรูปในวาร
จึงสาปนามสามแสนเป็นชื่อคั่ง
นี้หรือรักจะมิเป็นราคน
ขอใจนุชที่ฉันสุจริตรัก
ถึงแสนคนจะมวอนชะอ่อนน้า

ถึงบางพลัดยั้งอนันตนาถจิต
พี่พลัดนางร้างรักมาแรมไกล

โื้อ้อาลัยใจหายไม่วายห่วง
เสียดายดวงจันทร์พาพะงาม
แต่เดือนยี่จนย่างเข้าเดือนสาม
จากอาวามแรมร้างทางกันดาร
จำนิราศร้างนุชสุดสงสาร
นมัสการรอยบาทพระศาสดา
พอจวนย่ำรุ่งเร่งออกจากท่า
พี่ตั้งตาแลแลตามแพราย
ก็แลเปล่าเปลี่ยวไปนำใจหาย
ไม่เหือดหายห่วงหวงเป็นห่วงครัน
ใครช่างคิดซื่อบางไว้ทางกัน
พิเคราะห์ครันฤมาพ้องกับคลองบาง
ยังจากกอนนั้นก็ขึ้นในคลองขวาง
ทั้งจากบางจากไปใจระบม
เห็นเวียงวังก็ยิ่งเสียวถึงเคยสม
น้อมบังคมเทวารักษาวัง
อย่ามีเหตุอันตรายเมื่อภายหลัง
เทพทั้งชั้นฟ้าได้ปราณี
เมื่อแรกเรียกสามแสนทั้งกรุงศรี
ไม่เคลื่อนที่ชลธารบาดาลดิน
เออชาวกรุงกลับเรียกสามแสนสิ้น
แต่ชื่อดินเจียวยังกลายเป็นหลายคำ
ให้แน่นหนักเหมือนพุทธรูปเลขาข้า
สักแสนคำอย่าให้เคลื่อนจงเหมือนใจ
นิ่งพินิจนึกน่าน้ำตาไหล
ประเดี๋ยวใจพบบางริมทางจร

ถึงบางซื่อซื่อบางนี้สุจริต
 มิตรจิตขอให้มิตรใจจร
 ถึงบางซื่อนเหมือนเขาซื่อนสมรพี
 เจ้าเยี่ยมหน้าออกมาหาพี่น้องนาง
 * ถึงน้ำวนชลสายที่ท้ายย่าน
 จะเหลียวกลับลับวังมาลิบแล้ว
 พฤษภาสวนล้วนได้ฤดูดอก
 กลัวยระก่าอัมพาพฤษภาปราง
 เห็นจันทร์สุกกลมเหลืองตรลบกลืน
 พฤษภาพ้องต้องนามกานดาดวง
 แม่ลงภูเขยเหมือนพี่เคยประคองชิด
 เห็นรักร่วงผลิผลัดสลัดใบ
 พี่เวียนเตือนเหมือนอย่างน้ำค้างย่อย
 ใรรักตันถามาต้องกับสองเรา

ถึงแขวงแควแพตตลอดตลาดขวัญ
 ดลิ่งเบื้องบูรพาศาลาลาน
 พินิจนางแม่คำก็น่าชม
 ใส่เลื้อยตึงรีงรัดดูอัดแอ

ชมคณาฝูงนางมากกลางชล
 ถึงปากเกร็ดเสร็จพักผ่อนผิพาย
 แรงกำเริบเอิบอิมขยายออก
 ถึงหาดขวางบางพูดเขาพูดกัน
 เป็นพูดซื่อฤๅผิพูดปีศาจหลอก
 จะสั่งฝากขนิษฐาสุดาเดียว

ถึงบางพังกน้ำพังลงตลิ่ง
 พิจรจากดวงใจมาไกลเขย

ถึงวังวัดเทียนถวายบ้านใหม่ข้าม
 ทุ่งละลิวทิวเมฆเป็นหมอกมน

เหมือนซื่อจิตที่พี่ตรงจำนงสม
 ใจสมรขอให้ซื่อเหมือนซื่อบาง
 ซ่อนไว้นี้ดอกกระมังเห็นกว้างขวาง
 จะลาร้างแรมไกลเจ้าไปแล้ว
 เขาเรียกบ้านวัดโบสถ์ตลาดแก้ว
 พี่ลับแก้วลับบ้านมาย่านบาง
 ตระหง่านกริมกระแสดลลิ่ง
 ต้องน้ำค้างซอซุ่มเป็นพุ่มพวง
 แม่ลงภูบินร่อนร้องประคองหวง
 พี่ยลพวงผลจันทร์ให้หวั่นใจ
 นิ่งพินิจนึกน่าน้ำตาไหล
 เหมือนรักใจขวัญเมืองที่เคื่องเรา
 ให้แซมซ้อยขึ้นซอเช่นกอเกา
 จังใจเจ้าโกรธไปไม่ได้นาน
 เป็นเมืองจันตะประเทศโรฐาน
 เรือขนานจอดโจษกันจ่อแจ
 ทำการมเร็วเร่งอยู่เชิงแซ
 พี่แลแลเครื่องเล่นเป็นเสียดาย
 สूरียนเยี่ยมฟ้าเวลาสาย
 หยุดสบายบริโภคาอาหารพลัน
 เขาก็บอกโยนยาวฉาวสนั่น
 พี่คิดฝันใจฉงนอยู่คนเดียว
 ใครช่วยบอกภูตผีมานี้ประเดี๋ยว
 ใครเกินเกี้ยวแล้วอย่าไว้อะไรเลย
 ไอ้ช่างจริงเหมือนเขาวานิฉจาเอ๋ย
 ไอ้ออกเอ๋ยแทบพังเหมือนผิงชล
 ก็รีบตามเรือที่นิ่งมาทกลางหน
 สะพรังตันตาลโตนดอนาคครัน

เจ้าของตาลรักหวานขึ้นปิ่นต้น
เหมือนคบคนคำหวานรำคาญครัน
เห็นเทพีมีหนามลงรำนน้ำ
เห็นกิ่งกีดมิดพำเข้าวราณ
ถึงบางหลวงทรวงร้อนดังครปิก

เมื่อคิดไปใจหายเสียดายดวง
พี่เร่เดือนเพื่อนชายพายกระโซก
ให้รุ่มร้อนอ่อนจิตระอิดแรง
ตาโถงถุงนุ่งอ้อมลงกรอมชน
เห็นชาวาววาวแวอยู่หว่างกลาง
ดูเหยาเรือนหาเหมือนอย่างไทยไม่
ระยะบ้านย่านนั้นก็ยาวรี

ถึงวังตำหนักพักพลพอเสวย
ทั้งนำลงนำสลดระทดใจ
แต่โศกพี่หรือไม่มีเวลาว่าง
ขึ้นจากน้ำแล้วจะซ้ำเข้าเดินดง
เห็นลมอื้อจะใคร่สื่อสาราลัง
ให้นิ่มน้องครองคักต้ออย่าปลุกปลอม

ถึงทุ่งขวางกลางย่านบ้านกระบือ
ถึงย่านหนึ่งน้ำเซาะเป็นเกาะกลาง
ปางบุรคำบุราณขนานนาม
ในแถวทางกลางย่านกันดารคน
ไอ้กระแสนแควเดียวที่เดียวหนอ
ต้องแยกคลองออกเป็นสองทางคงคา
ครันพอสิ้นถิ่นเกาะค่อยเลาะเลียบ
ไอ้อนาคเหนือย่านระอาใจ
เขาบอกชื่อสิทุกตรงด่านข้าม
ปักชาโบกปีกบินลงดินดิน

ระวังตนตีนมีระมัดมัน
ถ้าปลั่งปล้นเจ็บอกเหมือนตกลด
เปรียบเหมือนคำคนพูดไม่อ่อนหวาน
ถึงหนามกรานก็ไม่เหน็บเหมือนเจ็บทรวง
พี่ร้างรักมาด้วยราชการหลวง
จนเรือล่องมาถึงย่านบ้านกระแซง
ถึงสามโคกต้องแดดยิงแผดแสง
เห็นมอญแต่งตัวเดินมาตามทาง
เป็นแบายลเมื่อยกขยับย่าง
ไครยสนางก็เห็นน้ำจะปราณี
หลังคาใหญ่พื้นเล็กเป็นโลงผี
จำเพาะมีฝั่งซ้ายเมื่อพายไป
แล้วก็เลยตามแควกระแสนไหล
ไอน้ำไหลเจียวยังมีเวลาลง
ระยะทางก็ยังไกลถึงไพรระหง
เมื่อไรลงนั้นแลกายจะวายตรอม
ถึงร้อยซังคู่เซยเคยถนอม
เรียมนี้ตรอมใจถึงคะนึ่งนาง
ที่ลมอื้อนั้นค่อยเหือดด้วยคุ้งขวาง
ต้องแยกทางสองแควกระแสนชล
ราชครามเกาะใหญ่บ้านไพรสนธ์
นาวาตลเดินเบื่องบูรพา
มาเกิดก่อเกาะถนัดสกดหน้า
นี้ฤาคนจะมิน่าเป็นสองใจ
นาวาเพียบน้ำลงกำลังไหล
ถึงบางไทรด่านดักนาวาเดิน
เป็นสามง่ามน้ำนองในคลองเขิน
มัจฉาเพลินผุดพล่านในคงคา

นกยางเลียบเหยียบปลานหาหยิก
กระตุงน้อยลอยทวนนาวามา
หน้าวังหรือจะสั่งด้วยนะนก
มีทันสั่งสักฤกษ์ก็บินไป
ศิระเตียนเลียนโล่งหัวล้านเลื่อม
ไอ้หัวนกนั้นก็ล้านประจานคน

ถึงเกาะเกิดเกิดเกาะขึ้นกลางน้ำ
จึงเกิดโคกขัดขวางขึ้นกลางทรวง
รำพึงพายตามสายกระแสเชี่ยว
ลักครุ่หนึ่งก็มาถึงบางเกาะอิน
อันเท็จจริงสิ่งนี้ไม่รู้แน่
ว่าที่เกาะบางอออินเป็นถิ่นวัง
พาสนมออกมาชมคนนานก
อันคำแจ้งกับเราแกล้งสังเกตตา
แต่เดี๋ยวนี้มีไม้ก็ตายไกร่น
ไอ้จะนี่แก้วพี่เจ้ามาตาม

ถึงเกาะพระที่ระยะสำเภาล่ม
ถึงเกาะเรียนไอ้เรียนยิ่งเกรียมใจ
ว่าคั่งหน้าท่าเลื้อยข้ามกระแส
ถ้ามีจริงก็จะวิ่งลงจากเรือ
ไม่เคยตายเขาป้ายนาวาล่อง
ระยะย่านบ้านช่องในคลองมา
ดูหน้าตาก็ไม่น่าจะชมชื่น
ที่เพื่อนเราร้องหยอกมันออกอึง
เห็นวัดวาอารามตามตลิ่ง
พระเจดีย์ดูกลาดดาขเดียว

เอาปากจิกบินฮือขึ้นเวหา
ไอ้ปากษาเอ๋ยจะลอยถึงไหนไป
ให้แนบอกของพี่รู้ว่าไทยให้
ลงจับไกลั่นกตะกรุมรุ่มวุ่น
เหนียงกระเพื่อมร้องแรงเสยงชน
เมื่อยามยลพี่ยิ่งแสนระกำทรวง
เหมือนเกิดกรรมเกิดราชาการหลวง
จะตักดวงไว้ก็เติบกว่าเกาะดิน
ยิ่งแสนเปลี่ยนเปล้าในฤทัยถวิล
กระแสนินธุ์สายชลเป็นนวนวัง
ได้ยืนแต่ในยุบลแต่ทนหลัง
กษัตริย์ครั้งครองครีอยุธยา
ก็เรือรกร้างร้างเป็นทางป่า
ก็เห็นน่าที่จะแนกระแสความ
ทั้งเกิดโจรจระเข้ให้คนขาม
จะวอนถามย่านน้ำพี่รำไป
บาตรจมนอยู่ในแควกระแสไหล
ที่เพื่อนไปเขาก็โจษกันกลางเรือ
พี่แลเลหาเลื้อยไม่เห็นเลื้อย
อุทิศเนื้อให้เป็นนักษัตย์คณา
เข้าในคลองตะเคียนให้ไทยหา
ลัวนาษาพวกแซกตะนีอิง
พี่แข็งชินอารมณ์ทำกัมขิง
จนเรือถึงปากช่องคลองตะเคียน
ออกแจ้งจริงเหลือจะจำในคำเขียน
การเปรียญโบสถ์กุฎิชำรุดพัง

ถึงวัดธารมาใหม่ใจระยอ
 อดสำห้ทรงศรัทธามาประทั้ง
 ลังเวชวัดธารมาที่อาศัย
 เหมือนทุกข์พีถึงจะมีจินดาครอง
 อันตัวงามยามนี้ก็ตรอมอก
 ถึงคลองสระประทุมมานาวราย
 ทั้งวังหลวงวังหลังก็รั้งรอก
 ดูปราสาทราชวังเป็นรั้งกา
 อนิจจาธานินทร์สิ้นกษัตริย์
 แม้กรุงยังพรั่งพร้อมประชาชน
 มโหรีปี่กลองจะก้องกึก
 ดูพารานาคิดอนิจจัง
 ทั้งสองฝั่งแฟกแซมแอร่มรอก
 แต่บูยาบายเราท่านเล่ามา
 กษัตริย์สืบสุริยวงศ์ดำรงโลก
 เราเห็นยับยั้งแต่รอยก็พลอยเพลิน
 กำแพงรอบขอบคูก็ดูลึก
 ยังให้มันข้ามเข้าเอาเวียงชัย
 หรือธานินทร์สิ้นเกณฑ์จึงเกิดยุค
 เหมือนทุกวันแล้วไม่คัณหาตาย
 พืดูใจค่ายนอกออกหนักแน่น
 ไม่เห็นจริงใจนางในกลางทรง
 ขอเทเวศร์เขตสวรรค์ชั้นดุสิต
 ให้เหมือนกรุงเราทุกวันไม่พรั่นใคร
 สุริยนเย็นสนธยาค่ำ
 เขาเรียกวัดแม่นางปลื้มลิ้มรำคาญ
 ช่างแปลงโคกให้เราปลื้มพลีรัก
 พลพายนายไพร่บรรดามา

ของพระหน่อสุริยวงศ์พระวังหลัง
 อารามรั้งฤมางามอร่ามทอง
 ถึงสร้างใหม่ชื่อยังทหารมาหมอง
 มงกุฎทองสร้อยสะอั้งมาใส่กาย
 แสนวิตกมาตามไควกระเสสาย
 นำใจหายเห็นศรีอยุธยา
 เห็นนกหกช้อแซ่บนพฤษา
 ดังป่าช้าพงชฎสังคคน
 เหนาสงัดเงียบไปดังไพรสณฑ์
 จะสับสนแซ่เสียงทั้งเวียงวัง
 จะโครมครึกเชิงแซ่ด้วยแตรสังข์
 ยังได้ฟังแต่เสียงสกุณา
 ชะตาตกลูณสิ้นพระชันษา
 เมื่อแรกศรีอยุธยาแจ้งเจริญ
 ระจับโคกสุขสุดจะสรรเสริญ
 เสียตายเกิดมาเมื่อเกินหน้าน้อยใจ
 ไม่น่าศีกุอ้ายพมาจะมาได้
 โอ้อย่างไรเหมือนนบุรีไม่มีชาย
 ไพร่รุกรบได้ตั้งใจหมาย
 ให้ใจหายหวันหวันถึงจันทร์ดวง
 ดังเขตแคว้นคูขอบนครหลวง
 ชายทะเลลงเข้ามาบ้างจะอย่างไร
 ดลใจมิตรอย่าให้เหมือนกับกรุงใหญ่
 นั้นแลใจเห็นจะครองกับน้องนาน
 ประทับลำเรือเรียงเคียงขนาน
 ใครขนานชื่อหน่อได้ต่อมา
 จะรู้จักคุณจริงไม่แก่ล้งว่า
 หุงข้าวหาฟืนใส่ก่อไฟฮือ

ฟ้าดินอกตกยากจากสถาน
 ค่อยขึ้นเคี้ยวข้าวคำลึกกำมือ
 จะเจื่อน้ำข้าแสบในทรงเสียว
 กินประทับแต่พอรับกับโรคลม
 ก็แรมรอนนอนวัดเม้านางปลื้ม
 ทั้งไพร่นายนอนกลาดบนหาดทราย
 บรรทมเรือพระที่นั่งบังวิสูตร
 ครั้นรุ่งเช้าราวโมงหนึ่งนานนาน

เข้าล้าคลองหัวรอตอระตะ
 เห็นรอหักเหมือนหนึ่งรักพืธอร่า
 พอเลี้ยวแหลมถึงท่าศาลาเกวียน
 พืดั่งตาหาเกวียนสองข้างทาง
 แต่ทุกข์รักก็เห็นหนักถนัดดอก
 แต่ไศกรักมาจนหนักในลำเรือ

ถึงบ่อโพงถ้ามีโพงจะผ่าสุก
 นี่แลแลก็เห็นแต่ตลิ่งชัน
 ไอน้ำม่นองฤมาพ้องกับชื่อบ้าน
 ถึงบางระกำไธกรรมระยาใจ
 ระกำกายมาถึงท้ายระกำบ้าน
 ไธคนผู้เขาช่างอยู่อย่างไรวาย

ถึงคั้งแคว้นแดนพระนครหลวง
 ไธออกเอยยังจะไปอีกหลายคิน
 ถึงแม่ลาเมื่อเรามากีลาแม่
 จะถามข่าวเข้าเย็นไม่เว้นวาย
 ถึงอรัญญิกยามแดดแผดแผดยับ
 ถึงตะเคียนดวนดวนรับนาวามา
 เมือมตลิ่งจ้วงมตระหง่านยอด
 พยุยวบกิ่งเยือกเขยื้อนใบ

เห็นอาหารหวานทอดใจใหญ่หือ
 พอกลิ้นครีคอคแค้นดังขวากคม
 ที่เค็มเปรี้ยวกล่ำกลืนก็ขึ้นชม
 ครั้นคำพรมน้ำค้างอยู่พรางพราย
 พิไม่ลืมหาลัยให้ใจหาย
 พงศ์นารายณ์นรินทร์วงศ์ที่ทรงญาณ
 เขารวบุตรรอบดีทั้งสี่ด้าน
 จัดแจงมาทำให้เคลื่อนนาวาคลา
 ดูเกะกะรอร้างทางพม่า
 แต่รอทำรังทุกซุ้มมาตามทาง
 ตลิ่งเตียนแลโล่งดังคนถาง
 หมายจะจ้างบรรทุกไปทำเรือ
 ถึงลักหกเจ็ดเกวียนก็เจียนเหลือ
 เฝ้าเต็มเจือไปทุกคั้งรำคาญครัน
 จะโพงทุกข์เสียให้สิ้นที่ไศกศัลย์
 ถึงปากจั่นทะเลเตือนให้ตรอมใจ
 ลืมรำคาญแล้วมานึกรำลึกได้
 เเคราะห์กระไรจึงมาร้ายไม่วายเลย
 ระกำยานนี้ก็ยวนนอกเอย
 ฤาอยู่เคยความระกำทุกคำคิน
 ยิ่งไศกทรงเสียใจให้สะอื้น
 กว่าขึ้นแท่นชำระกำกาย
 แม่จะแลเลหาไม่เห็นหาย
 แต่เจ้าสายสุดใจมิได้มา
 เสโทซบซบโหมนัสสา
 ถึงศาลาลอยแลลึงโลดใจ
 ระกะกอดเกะกะกึ่งไสว
 ถึงวังตะไลเห็นบ้านละลานแล

ถึงบ้านขวางที่ทางนาวาจอด

ถึงท่าเรือเรือยัดกันอัดแอ

ที่หน้าท่ามารับประทับหยุด

เสียบยงใครใครนั่งระวังคุม

ฝ่ายพระหน่อสุริย์วงศ์ทรงศึกษา

ข้างพวกเราเฮฮาหลวงวารี

อุระเรียมเกรียมตรมอารมณ์ร้อน

แลตลิ่งวังหน้านัยน์ตาพราย

ได้ฟังเพื่อนเหมือนญาติเมื่อยามเชย

พระอาทิตย์มีดมืดเข้าเมฆมัว

กองคเชนทร์เกณท์ข้างยี่สิบเชือก

ที่เดินดีที่กูปไม่แกว่งไกว

แล้วผ่อนเกณท์กองข้างไว้กลางทุ่ง

ที่สี่เวิรเกณท์กันไว้ล้อมวง

อันพวกเราเหล่าเสวกามาตย์

แสนวิตกกอกพื้ผูกพัน

สดับเสียงสับปฐะที่หยุดพัก

บ้างชมป่าช้าปีที่ละคร

เผ้าแหงนดูดวงแขชะเงี้ยวพักตร์

ดูดวงเดือนเหมือนชื่อร้อเผือก

จนไก่เถื่อนเดือนชันสนั่นแจ้ว

เดือนแอร่มแจ่มล้ำในอัมพร

บรรดาเพื่อนเดือนตื่นขึ้นแข่งแซ่

บ้างม้วนเลื่อมัดกระสอบหอบเสียบยง

บ้างขึ้นบนขนส่งคนข้างล่าง

จนคนบนสับคับริบไม้ทัน

ยามกระสอบกรอบแกรบกระไกรกริก

กะโปเลเชือกร้อยขึ้นห้อยท้าย

เรือตลอดแลหลามตามกระแส

ดูจ่อแจจ่อตรึมตลิ่งชุม

อุตลุดชนของขึ้นกองสุขุม

พร้อมชุมนุมแน่นหน้าศาลาริ

ขึ้นศาลาโสรจสงรวาริศรี

แต่โดยดีใจตนด้วยพันพาย

ระอาอ่อนอกใจมิใคร่หาย

หัวไหล่ตายตึงยกทอดตัว

เขานวดเคล้นให้บ้างก็ยั้งชั่ว

ฟ้าสลับแดดดับพยับไพร

มาจัดเลือกกองหมอขึ้นคอโส

วิสูตรใสสองข้างเป็นข้างทรง

เวลารุ่งจะเสด็จขึ้นไพบรห

พระจอมพงศ์อิศยมบรรทมพลัน

เหนื่อยอนาถนิทรดังอาลัย

ให้หวั่นหวั่นเวทนาด้วยอาวรณ์

เขาร้องสัควาอิงทั้งครึ่งท่อน

ถึงสบกลอนที่จะรู้ก็สู้เมิน

เห็นจันทร์ซักรถร่อนเวหาเห็น

ระกำเกินที่จะเก็บประกอบกลอน

ดูเหว่าแว่วหวาดหมายว่าสายสมร

กองกฤษณรชุกข้างมายืนเรียง

บ้างจ่อแจจัดการประสานเสียง

บ้างถั่งเถียงชิงสับคับริบ

เสียงโผ่งฉ่างซามแตกกระแตกชน

หม้อข้าวขันตักแตกกระจายราย

กลักรพิกรพลิกเพลงตะแคงหงาย

เมื่อยามร้ายดูงามกว่าซามดิน

สงสารนางชาวในที่ไม่ไปด้วย
 หวีกระจกตกแตกกระจายดิน
 จะป็นขึ้นกูปข้างไม้กางขา
 มือตะกายสายรัดสคนคอ
 แต่เป็นไพล่เหนียวพลัดสุหรีดขาด
 กรมการบ้านป่าเขาหาตั้ง
 บ้างขึ้นข้างพลางฉวยข้อมือฉุด
 ไม่นึกอ้ายอัประมาณเป็นการเร็ว
 สรุแสงแจ้งแจ่มอร่ามโลก
 ชัดตียวงค์ทรงข้างกูปบัลลังก์
 จากศาลาท่าเรือเข้าหิวทุ่ง
 กูปกระโถกโยกอย่างทุกอย่างเดิน
 ทั้งสองข้างท่านวางเป็นข้างตั้ง
 แต่ตัวพินิจจำเพาะเป็นเคราะห์ร้าย
 เพื่อนเขาแกล้งตบมือกระพือผัด
 พระหงายคนท้ายเขาคว่ำหัน
 นึกจะโจนจากข้างลงกลางเถื่อน
 แต่ตั้งเคียรเวียนหน้านัยน์ตาวิง
 ถึงชายป่าหน้าประโคนรำคาญคิด
 จนพันทุ่งมุ้งตรงเข้าดงยาง
 รุกขชาติดามดูระตะปา
 ดูเหว่าแหว่หวาดไหวฤทัยวับ
 ทั้งสองข้างทางเดินกิริกระ
 จักจั่นแซ่เสียงเรไรไพร
 ถึงบางโหมดมีธารตะพานช้าง
 มีโพธิ์พุ่มชุ่มชื้นระรื่นเย็น
 บ้างชายของสองข้างตามทางป่า
 พี่แกล้งไล่ให้คชสารเคียง

หังโถถ้วยเครื่องแต่งแบ่งขมื่น
 เจ้าของผินหน้าหาน้ำตาลกล
 แต่โดยผ้ากริดกรอมทำหอมช่อ
 เห็นข้างองรงหนักก็หวัดอึ่ง
 สองมือพลาดพลัดคว่ำลงต่ำผึ่ง
 ทำโกรธซึ่งเรียกพวกผู้ชายเร็ว
 ดังอุณรุทจับกินนรที่ในแหว
 บ้างโอบเอาอุ้มนางขึ้นข้างพัง
 บริโภคอิมเอบอารมณ์หวัง
 รับสั่งสั่งสารถึให้ไล่เดิน
 เป็นฝุ่นฟุ้งนางคเณทางเขิน
 เขยื้อนเียนยอบเยือกยะยวบกาย
 ระยะหลังมหาดเล็กนั้นเหลือหลาย
 ต้องขึ้นพลายนำทางข้างน้ำมัน
 ข้างสะบัดบุกไปในไพรสณฑ์
 โอ้แม่จันทร์เจียนจะไม่เห็นใจจริง
 แล้วอายเพื่อนเขาจะเย้ยว่าใจหญิง
 เอาคอปิงพาดตักมาตามทาง
 ถึงมิ่งมิตรแล้วให้หมองอารมณ์หมาง
 ไม่สลับลูลัมระทมทับ
 สกุนาจอแจประจำจับ
 จะแลกลับหลังเหลียวยิงเปลี่ยวใจ
 ระเกะกะพาดพันเถาวัลย์ไสว
 ในจิตใจทอดท้อระยอเียน
 บรรลุทางครบร้อยห้าสิบเส้น
 ไม่ว่างเว้นสับปฐะเขาหยุดเรียง
 จ่านรจางออกแซ่เสียง
 เห็นของเรียงอยู่บนร้านทั้งหวานคาว

แต่น้ำยานั้นเขวากิ่งก็อึ้ง
พิศลื่นไล่ไสข้างให้ยาว
ลมกระพือฮือหอบผงคลีหวน
ดูเหว้าแว่วแจ้วจับน้ำใจครัน

ประจวบจนถึงตำบลบ่อโคก
ถึงจะไม่รู้จักไม่รับรู้
ระยะเดินทางไกลมากกลางป่า
พอได้ก็มรรคาพนาลัย

มาลับท้อบ่อโคกจนสุดเหลี่ยม
ถึงหนองคนที่มีสระละหานหนอง
อันริมรอบขอบหนองทั้งสองข้าง
ไฉนน้ำใจในอุราทรากรรม
พี่ยลน้ำซำใจแล้วไสข้าง
กำหนดนับมรรคาพยายาม
ไฉนทางไกลไปเปลืองเหมือนเรื่องว่า
จะแลขวาป่าเขียวยังเปลี่ยวกาย
กับหมู่ไม้ไกรกรวยกันเกรากร่าง
ช่อยมะขามตามทางสร้างเรียง
ไฉนกลุ่มดูน่าจะผาสุก
เห็นนกหนึ่งจับนิ่งกิ่งระกำ
ถ้านกผู้ดูเหมือนหัวอกพี่
นิจจาเอ๋ยถ้าเป็นอกนกตัวเมีย
พี่เห็นนกแล้ววิตกกถึงน้องน้อย
ไม่เห็นพี่ก็จะโหยอยู่โดยเดียว

ถึงศาลาอาศัยเจ้าสามเณร
ที่ป่านั้นพรานขยาตพยัคฆา
ยามระงัดพี่ไม่คิดว่าเลิกร้าย
ได้สัรร้อยทางจรไม่หย่อนเกิน

เห็นชาวกรุงกีนกลุ้มทั้งหนุ่มสาว
มาตามราวมรรคาพนาวัน
ปักษาครวญเพรียกพฤกษ์ในไพร่สณฑ์
ไถ่เดือนชันชานเขาชาวคู
ยามวิโยคออกซื้อก็ครีอู
แต่เหลือบดูไปที่บ่อยังท้อใจ
สองร้อยห้าสิบเส้นถึงสระใหญ่
พี่รีบไสข้างเดินโดยลำพัง
ยังเสียวเสียวโคกกายไม่ว่ายหมอง
เป็นเบือกรรองแต่ล้วนหญ้าคงคาค่า
รอยตีนช้างลึกลุ่มหลุ่มถล่ำ
เหมือนน้ำคำอยู่ในหนองเป็นฟองคราม
มาตามทางทิวป่าพนาพนาม
ก็ได้สามร้อยเส้นห้าสิบปลาย
แต่โคกข้านี้กระไรมิใคร่หาย
จะแลซ้ายเห็นแต่โขดภูเขาเคียง
พะยอมยางตาพยัคฆ์พยุ่งเหียง
นกเขาเคียงคู่คู่ประสานคำ
พินทุกษ์เพราะจากเจ้างามขำ
ไฉนกลน้อยเห็นจะจำจากตัวเมีย
แสนทวิเวทนาประดาเสีย
จะละเหี่ยหาผัวอยู่ตัวเดียว
จะครวญคอยนับวันกระสันเสียว
พี่ก็เปลี่ยวเปล่ากายซังตายมา
ในบริเวณอีกกระทีกด้วยพฤกษา
จะไปมาใครไม่อาจประมาทเมิน
เขม้นหมายมุ่งลำเนาภูเขาเขิน
เขาริบเดินการด่วนจะจวนเพล

ช่างที่นั้งก็รับสั่งให้รีบใส่

ถึงสระยอรองข้างเสวยเพล

พี่แหวะเข้าเขตกคอยนำเสด็จ

เอาเทียนจุดบูชาแก่เทวัญ

เห็นเขตกเขาแตกมาตกลึก

พืตกยากจากนางมากกลางไพร

รำจวนจิตคิดไปน้าใจหาย

จึงเลยลาอารักษ์ริมคิรี

ถึงสระยอพอได้เวลาเสด็จ

กำดัดแดดแผดเที่ยงทึนกร

บายประมาณโมงหนึ่งพอถึงวัด

ลงหยุดปลงไอยาริมอาราม

ขึ้นกุฎีฝากระดานสำราญริน

ทั้งไพร่นายรายเรียงกันเรียงไป

ประจวบจนสุริยนเย็นพยับ

ปีระนาดฆ้องกลองประโคมดัง

มโหรีปี่โหมจับใจแจ้ว

ทุกที่ทับสัปปุระก็พุดพื้ม

เสนาะเสียงเทศนาปุจฉาถาม

เป็นวันบัณรสิริวิวร

ไฟตะเกียงเรียงรอบพระมณฑป

ดอกไม้พุ่มจุดงามอร่ามตา

พระจันทร์ส่องต้องยอดมณฑปสูง

นกบินกรวดพรวดพรวดประกายพราย

ดอกไม้ร้องป้อปิบสนั่นป่า

แต่คนเดินพลันออกพ้นเพื่อน

สวดเสียงคนดังระฆังเยียบ

เมื่อยามแค้นแสนทุเรศเวทนา

จนเหวี่ยงไพลหน้าแดงดังแสงเสน

จนกองเกณฑ์เดินทางมาตามทัน

ดูเทเวศร์อารักษ์นรังสรรค์

ให้ป้องกันอันตรายในราวไพร

อนาถนิกแล้วน่าน้ำตาไหล

วิตกใจตกมาถึงคิรี

ไม่เว้นวាយความทเวษส่วาสต์คิรี

จงสุชีเถิดนะข้าขอลาจร

ก็ตามเสร็จแหวดล้อมพร้อมสลอน

รีบกุญชรช้างที่นั่งชนัดตาม

ออกแออัดผู้คนอยู่ล้นหลาม

สมภารตามเชิญเสด็จให้คลาไคล

ก็ครีกครื่นครอบคร้วเข้าอาศัย

ตัดใบไม้มุงเหมือนหลังคาบัง

ไม่ได้ศัพท์แข็งเซด้วยแตรสังข์

ระฆังหังหังหังลงคราวครื้ม

วิเวกแว่วกลองโยนตะโพนกระหึ่ม

รูกษาครื้มครอบแสงพระจันทร์

ในสนามเสียงสนั่นเนินสิงขร

พระจันทร์ทรงกลดจรจนา

กระจางจบจันทร์แจ่มแอร่มผา

จับศิลาแลเลื่อมเป็นลายลาย

ในหน้ามุขงามอร่ามฉาย

พลุกระจายช่อช่วงดังดวงเดือน

ในแหล่งหล้าใครไม่มีเสมอเหมือน

จนจันทร์เคลื่อนรถคล้อยลับเมฆา

เย็นเยียบยามนอนนรมเนินผา

ต้องไสยาอยู่กลางน้ำค้างพราว

ทั้งต้องน้ำอำมฤตเมื่อดึกเจียบ
 ทั้งหนาวลมหนาวพรมน้ำค้างพราว
 โอ้หนาวอื่นพอชื่นอารมณ์ได้
 ทั้งหนาวนอนไกลนุชสุดจะเย็น
 ถึงผ้าผ่อนซ้อนหม่มเป็นโขนโขน
 แต่ตรอมใจไสยาสน์หวาดประวิง
 ได้เพลินอุ่นหนุนเคลิ้มสติหลับ
 ในนิมิตว่าได้ชิดพระนางม
 สบายนิตหนึ่งที่ฝันก็พลันรุ่ง
 พอลืมตาก็ผวาคว่าประคอง

จนแจ่มแจ้งแสงสายไม่วายโศก
 แล้วเลือกรูปเทียนจัดไปนมัสการ
 มีร่มโพธิ์รุกขังเป็นรังรีน
 แสนรโหโอฬารนำสบาย

ทวาราทิศตรงหน้าบันไดนาค
 แสยะแยกโอษฐ์อุสสองตามัน
 บันไดนาคนาคในบันไดนั้น
 ขย้าเขี้ยวขบปากเหมือนนาคเป็น
 มีต้นกำมพฤกษ์ทวนในลานวัด
 คนประชุมกลุ่มชิงทั้งหญิงชาย
 ทิศประจิมริมฐานมณฑปนั้น

นุ่งหนึ่งพริ้วผาษาขาว
 ขึ้นบันไดจะขึ้นไปมณฑปนั้น
 ดูผาดแผ่นเหมือนจะเดินไปตามทาง
 ทั้งสาวหนุ่มเข้าประชุมกันแออัด
 แต่เวียนเดินเพลินชมมาตามกัน
 ทั้งซุ่มเสามณฑปกระจกแจ่ม
 มีดอกจันทน์ก้านแย่งสลับลาย

แสนเยเยียบเนื้อเย็นเป็นเหน็บหนาว
 โขนจะหนาวซากผาศิลาเย็น
 แต่หนาวใจยากแค้นนี้แสนเชิญ
 ใครปะเป็นเหมือนหนึ่งข้าจะว่าจริง
 ไม่อุ่นใจเหมือนกอดแม่ยอดหญิง
 จนไถชิงกันชันกระชั้นยาม
 ก็ผ่นยับไปด้วยรักไม่พักถาม
 เหมือนเมื่อยามยังสำราญอยู่บ้านน้อง
 ดินสะดุ้งเขาประดังระฆังก้อง
 ไม่พบน้องสุดแค้นแสนรำคาญ
 บริโภคโภชนากระยาหาร
 เข้าในลานแลเลื่อมละอองทราย
 พิกุลขึ้นช่อบังพระสุริย์ฉาย
 ทั้งหญิงชายกลาดกลุ่มประชุมกัน
 มีรูปราชสสองอสุรขันธ์
 ยืนยิงฟันแยกเขี้ยวอยู่อย่างเป็น
 ดูผกผันเพียงจะเลื้อยออกโลดเล่น
 ตาเขม้นมองมุงสะดุ้งกาย
 ลูกหมากยัดเงินทั้งอุทิศถวาย
 บ้างกอบปรายเบี่ยงไปรยอยู่ไกรยกราว
 มีดาบสรูปปั้นยิงฟันขาว
 ครั่งเคราคราวหนวดแซมสองแฉกคาง
 ลิงโตตันสองตัวกระหนาบข้าง
 พืชมพลงขึ้นบนบันไดพลัน
 ประนมทนต์ทักษิณเกษมสันต์
 ตามช่องชั้นกำแพงแก้วอันแพรวพราย
 กระจิงแซมปลายเสาเป็นบัวหงาย
 กลางกระจายดอกจอกประจำทำ

*พื้นผนังหลังบัวที่ฐานบัว

หยิกขยุ้มกุ่มวาสุกรีกา
ใบระกาหน้าบันบนชั้นมุข
ดุษอดเยี่ยมเทียมยอดยุดุณธร
นาคสะดุ้งรุงรังกระดิ่งห้อย
เสียงประสานกังสดาลกระดิ่งดัง

บานทวารลานแลล้วยลายมุก

เป็นนาคครุฑยุคเหนียวในเครือวัลย์
สิงโตอัดกัฏกัณกระหนกเกี้ยว
ชมพูปานกอดกัณกนกรุม
รูปนารายณ์ทรงชีครุฑาเทิน
รูปอมรกรก่าพระธำรงค์**
ผนังในคูตีสี่ด้าน
จำเพาะมีสี่ด้านทวารบัง
มณฑปน้อยสวมรอยพระบาทนั้น
เพดานดาดลาดล้วยกระจงงาม
ตาข่ายแก้วปักกร่องเป็นกรวยห้อย
หอมควันธูปเทียนตรลบออยู่บอ

พี่เข้าเคียงเบื้องขวาฝ่าพระบาท

กราบกราบแล้วก็ตริกราลึกปอง
มาคำรพพบพุทธรบาทแล้ว
ฉันเกิดมาชาตินี้ก็มีกรรม
ได้เคื่องแค้นแสนยากลำบากบอบ
แม้กลับชาติเกิดใหม่เป็นกายคน
สตรีหึงหนึ่งแพศยาหญิง
ลัญชาติชายทรชนที่คนใด

เป็นครุฑอัดยืนเหยียบภุขงศ์ขยา

กินนรรำรายเทพประนมกร
สุวรรณสุกเลื่อมแก้วประภัสสร
กระจิงซ้อนแซมใบระกาบัง
ใบโพธิ์ร้อยระเรงอยู่แห่งหึง
วิเวกวังเวงในหัวใจครัน

นำสนุกในกระหนกดูผกผัน
รูปยักษ์ยันยืนกอดกระบองกุ่ม
เทพเหนียวเครือกระหวัดหัตถ์ขยุ้ม
สุครีพกุ่มขรรค์เงื้อในเครือวง
พรหมเจริญเสด็จยั้งบัลลังก์หงส์
เสด็จทรงคชสารในบานบัง
โอฟ้าฟ้ารทองทาผาผนัง
ที่พื้นนั่งดาดด้วยแผ่นเงินงาม
ล้วยสุวรรณแจ่มแจ่มแสงอร่าม
พระเพลิงพลามพร่างพร่างสว่างพราย
ระย้าย้อยแวววามอร่ามฉาย
ฟุ้งกระจายรีนรีนทั้งห้องทอง*
อภิวาทหัตถ์ประนังขึ้นทั้งสอง
เดชะกองกุลที่ตนทำ
ขอคุณแก้วสามประการช่วยอุปถัมภ์
แสนระย้ายุบยับด้วยอัปจน
ไม่สมประกอบทรัพย์สินก็ขัดสน
ชื่อว่าจนแล้วจงจากกำจัดไกล
ทั้งสองสิ่งอย่าได้ชิดพิสมัย
ให้หลักไกลร้อยโยชน์น้อยาร่วมทาง

*บทอาชยาน

**บางฉบับเป็น ธำรงค์ แปลว่า แทวน ซึ่งไม่รับกับบริบท ควรเป็น ธำรงค์ ซึ่งน่าจะแปลว่า เครื่องถือ
ความหมายรับกับบริบทมากกว่า

ถ้ารักใครขอให้ได้คนนั้นด้วย
 อย่ารู้มีโรคในสารพวงค์
 หนึ่งบิดามารดาคนาญาติ
 ความระยำคำใดอย่าได้ยิน
 ทั้งหวายตรวนลั่นเครื่องที่ล่าปาก
 ใครปองร้ายขอให้กายมันเป็นเอง
 อธิษฐานแล้วก็ลาฝ่าพระบาท
 ขึ้นเขาโพธิ์ลังกาศิลาชัน
 ศาลารมีทั้งระฆังห้อย
 ดงลั่นทมร่มรอบคิริเรียง
 มีชะวากคูหาศิลาหุบ
 แต่คนนมัสการนานอนันต์
 เจ้าเณรน้อยเสด็จมาดูน่ารัก
 พี่เหลียวพบหลบตกลองเจียนตาย
 เป็นบุญจริงจับกิ่งสะแกได้
 กำลังอายุก็ซังตายพยายาม
 พบพวกนางเข้าที่หว่างชะวากผา
 พี่เกล้งเฉยเลยแลดูขึ้นไป
 ถึงเขาขาดพี่ถามถึงนามเขา
 ว่าเดิมรถทศกัณฐ์เจ้าลงกา
 หนิพระรามกลัวจะตามมารุกรบ
 ศิลาแตกแหลกลงด้วยกรร
 พี่พูดพูดเขาขาดแล้วหวาดจิต
 นึกเฉลียวเสียวทรวงถึงดวงจันทร์
 แล้วย่องเหยียบเลียบเนินลงเดินล่าง
 เห็นพุ่มพวงบุปผายิ่งอาลัย
 ไม้แก้วกางกิ่งพิงกับกิ่งเกด
 น้ำตาลล่อท้อออกเห็นนกเรียง
 ระกำปากาหลงกะลึงจับ
 เห็นไม้จันทร์พี่ยิงฟันอารมณ์เพื่อน

บุญจงช่วยปฏิบัติอย่าขัดขวาง
 ทั้งรูปร่างขอให้ราวกับองค์อินทร์
 ให้ผุดผาดผาสุกเป็นนิจลิน
 ให้สุดสิ้นสูญหายละลายเอง
 ให้ปราศจากทั้งคันเขาช่มเหง
 ให้ครั้นเครื่องเกียรติยศปรากฏครัน
 เทียวประพาสในพนมพนาสน์
 มีสำคัญรุกขโพธิ์ลังกาเรียง
 เขาตีบอยไปยังคำไม่ขาดเสียง
 มีกุฎีเคียงอยู่บนเขาเป็นหลั่นกัน
 ในถ้ำมีพุทธรูปนรังสรรค์
 บนเขานั้นแจ้งจริงทั้งหญิงชาย
 พระกลดหักทองขวางทางถวายเป็น
 กรตะกายกลิ้งก้อนศิลาตาม
 ในจิตใจอกเจ็บดังเหน็บหนาม
 ลงเลียบตามดินเขาลำเนาไพร
 เขาเกล้งว่าเยาะเย้ยเฉลยไซ
 ให้เจ็บใจจำนิงดำเนินมา
 ผู้ใหญ่เล่ามาให้ฟังที่กังขา
 ลักสี่ดาโฉมฉายมาทำยรถ
 กองกระบี่เขากระจายหลายหมด
 จึงปรากฏตั้งนามมาตามกัน
 • พี่ขาดมิตรมาไกลถึงไพรสณฑ์
 จะขาดกันเสียเหมือนเขาพี่เศร้าใจ
 ตามแนวทางหิมวาพฤกษาไสว
 สลดใจชุกคิดถึงคู่เคียง
 ผุ่งโนเรศชันขานประสานเสียง
 เหมือนเรียมเคียงร่วมคูเมื่ออยู่เรือน
 ระกำกับเราระกำก็จำเหมือน
 เหมือนจันทร์เดือนใจตัวให้ตรอมใจ

ไอ้หนามไม้หรือมาต้องกับน้องพี่
เจ้าอยู่เรือนชื่อเชื่อนมาอยู่ไพร
มาถึงเชิงคิริที่มีถ้ำ

ไม้รวกรอบขอบเขาลำเนาเนิน
อันชื่อถ้ำแต่บุราณเรียก
สำคัญปากคูหาศาลามี
เที่ยวชมห้องปล่องหินเป็นพู่ห้อย
พอเทียบดับลับแลไม่เห็นคน
เสียงร้องกรีดหวีดก้องในห้องถ้ำ
ใครกอดแม่แปรกอกแตกตาย
ครั้นออกจากคูหาเห็นหน้าเพื่อน
บ้างถูกเล็บเจ็บแขนเป็นริ้วยาว
ถึงถ้ำหนึ่งชื่อถ้ำกินนรนั้น

ดูคูหาก็ก็น้ำกินนรลง
พาดพะองจึงจะลงไปเล่นได้
เสียงโง้งก้างก้องกึ่งไม่ถึงดิน
พี่กลัวตายชายชวนไปชมอื่น
ถึงบ่อหนึ่งมีน้ำคำบุราณ
พิเคราะห์น้ำสมคำบุราณกล่าว
ถนอมหอมกลิ่นนุชเป็นสุดใจ
น่าฉงนจนใจสงสัยจ้าน
แต่กล่าวไว้ว่าพรานโล่มฤคา

บนยอดเขามีสองสุนัข
ทั้งคอคางทางหูขึ้นหูชัน
เช่นนี้เจ้าเสาวภาคย์มาด้วยพี่
พี่จะทำเฉยเมินเข้าเดินเรียง
นี่นึกนึกแล้วก็ร่ำน้ำตาตก
ขึ้นสนุกไปทั้งทุกข์ระทมตรม

ขณะนี้นึกน่าน้ำตาไหล
เหมือนเตือนใจให้พี่ทุกข์ทุกอย่างเดิน
คิลาจำเื่องมเหสนเป็นแผ่นผืน
พิศเพลินพฤษภาบรรดามี
ชื่อลำเหนียกถ้ำประทุนคิริคิริ
ชวนสตรีเข้าถ้ำทั้งหกคน
มีน้ำย่อยหยาดหยดอย่างเม็ดฝน
ผู้หญิงปนเดินปะปะทะชาย
ชายขยำหยอกแย่งผู้หญิงหาว
ใครปาดป้ายด้วยดินหม้อเหมือนแมวควาว
มันมอมเมื่อนแปลกหน้าก็ฮาดาว
ก็ให้กราวกรูกรียวไปเที่ยวดง
สะพรั่งพรรณพฤษภาประหลาด
เป็นเวียงวงลึกแลตลอดดิน
เป็นแหวนใหญ่ลงโยนด้วยก้อนหิน
กว่าจะสิ้นเสียงผาเป็นชานาน
ร่มระรื่นรุกขารื่นชานาน
ว่าบ่อพรานล้างเนื้อที่ในไพร
ยังมีดาวเหม็นหินจนคลิ่นไล่
ไอ้เป็นไรจึงไม่ติดอุรามา
ด้วยรอยพรานจารีอยู่กับผา
รอยตีนหมากก็ยังมีสำคัญครัน
สังเกตดาก็พิกลเหมือนคนชัน
สี่เท้ายันเหยียบยอดคิริเรียง
จะถามจี้ไปทุกสิ่งไม่ขาดเสียง
ประคองเคียงให้เจ้าค้อนชะอ้อนชม
เพราะแนบอภิมิได้มาเป็นสองสม
ซึ่งตายชมไปทั้งชำระกำทรว

* หนังสือเรียนเล่มเดิมเป็น "หน้า" แต่ความเข้ากันไม่สนิท จึงใช้ตามอีกต้นฉบับหนึ่ง

ถึงคุหาชื่อชาลวันถ้ำ
 คีลาแลแววาวดั่งดาวดวง
 สมมติแล่งหินชะง่อนหุบ
 กระจ่ายเหมือนกระจ่ายปาสองตาแดง
 ที่ลางแห่งแก่งพิศประดิษฐ์ต่อ
 ที่แผ่นเนินเนินผาแน่นากลัว
 เทียนสว่างกลางห้องคุหาแจ่ม
 พืชมแล้วให้ตรมระบมกาย
 แล้วชักเชือนชวนเพื่อนให้กลับหลัง
 จะแต่งเล่นก็ให้เห็นกับนัยนา

จะกลับหลังยังพระพุทธรบาท
 ครั้นค่านอนตะละตายทั้งกายเย็น
 เขม้นเมินว่าจะเดินไปหินดาษ
 เห็นชนเม่นพี่ยังหมายเสียดายนาง
 สารพันกันภัยลูกนาคพช
 ลักจันวัลย์เปรียงแก่นปรูลาย
 หัวล้านลูกละเบียดดูเสียหน้า
 ใครล่านจ้อนควรเจียมเสียมตัว

พี่แก่งเมินเดินมาข้างบ่อโพง
 พิศพนมชมเพลินแล้วเดินพลาง
 กระแสสินธุ์หินดาษสะอาดเอี่ยม
 เห็นหญิงชាយ้วยคล่าในลำธาร
 เห็นชิตันปนประสกลีกาคลุ้ม
 พี่ลิกเลียบไปให้พ้นที่คนอึ้ง

ดันโคกทอดยอดขวางออกกลางห้วย
 พวกผู้หญิงชิงขึ้นให้ชำไกว
 ดูท่านองนางในไกวชิงช้า
 เถววัลย์เปราะเคราะห์ร้ายพอสายโยน

วิไลล้ำไปทุกเหลี่ยมภูเขาหลวง
 เป็นเมฆม่วงมรกตทับทิมแดง
 เป็นที่รูปสิงห์สัตว์เข้าเพี้ยมแฝง
 ที่ลางแห่งพิศแลเห็นแต่ตัว
 เห็นแต่คอบ้างก็เห็นแต่เพียงหัว
 ดูเง้อมตัวเหมือนจะพังลงทับตาย
 คีลาแววาววามอวามฉาย
 ด้วยเจ้าสายสุดใจมิได้มา
 ที่อื่นยังมีอยู่หลายคุหา
 ด้วยเวลาสุริยาก็พินเย็น
 เหนื่อยอนาออกใจมิใช่เล่น
 ครั้นเช้าเป็นก็เที่ยวไปตามทาง
 ลัดตลาดแลตลอดคนส้าง
 เจ้าเคยสาบสอยเส้นกระเด็นราย
 เครื่องโอสถชาวป่าเขามาขาย
 เป็นยาหายโรคภัยที่ในตัว
 ลูกชี้ข้าอะไรล่านประจานหัว
 มั่นสิบหัวสิบเบียดออกเรียทาง
 เห็นท่าเลี่ยนเตียนโล่งเป็นทางถาง
 ถึงระหว่างแนวถ้ำที่ลำธาร
 วารีเปี่ยมปริ่มไหลในละหาน
 เสียงประสานสรวลสันต์สนั่นอึ้ง
 โถมกระทุ่มฟองฟุ้งอยู่ผลึงผึง
 กระทั่งถึงธารเกษมค่อยสร้างใจ
 พี่ก็ช่วยผูกชิงช้าให้อาศัย
 สนุกใจร้องเตือนให้เพื่อนโยน
 ดั่งสีดาผูกคอตีโรงโชน
 ก็ขาดโชนลงในน้ำเสียงต่ำโครม

ผ้าห่มเปลื้องเครื่องเล่นอล่างฉ่าง
 พิแลลานธารหลวงเพียงทรวงโถม
 คำขนานธารเกษมก็สมชื่อ
 เมื่อใช้บนเล่นชลธารา
 ประดับด้วยก้อนแก้วปัทมราช
 มัจฉาว่ายรายเรียงมาเคียงกัน
 หล่นลงกลาดดาบเกลื่อนที่กลางน้ำ
 ทั้งหญิงชายชิงชนกันเก็บชม
 แต่หนุ่มสาวคราวเรานี้ับร้อย
 ล้วนจับคู่ชู้ชายชะม้ายเมียง
 แสนสนุกจะมาทุกซอกอยู่เพียงพี
 เห็นคู่รักเขาสมัครสมานกัน
 แด่วอนเวียนเจียนวายชีวิตพี
 เจ้าเคื่องขัดตัดสวาทขาดระวาง
 ครั้งอิเหนาสूरียวงศ์อันทรงกริช
 พระสุธนร่างท่างมโนห์รา
 องค์พระเพชรปาดนี้ท้าวตรีเนตร
 สุจริตราลาตายไม่วายตรอม
 แสนสุขุมรุ่มร้อนด้วยร่างรัก
 ไม่ถึงเดือนเพื่อนรักเขาหักทรวง
 พีแก่งเลยมลายมขลาลินธุ์
 แต่เพลินชมอยู่นั้นตะวันชาย
 ถึงพบเพื่อนที่รู้จักเคยรักใคร่
 แต่คอยฟังเทวราชประกาศความ
 พีจะได้ทูลลาไปหาเจ้า
 พอแรมค่ำหนึ่งวันนั้นท่านพระคลัง
 มีละครผู้คนอลหม่าน
 สุวรรณหงส์ทรงว่าวแต่เข้าไป

ทั้งสองข้างผู้คนเขาฮาโหม
 ให้แสนโหมนัสทัศนาศนา
 สนุกคือเรื่องอิเหนาเสนาหา
 อันเรื่องราวกับเราเห็นก็เช่นกัน
 สดสะอาดตาเขียวก็เขียวช่น
 แล้วมีพรรณบุพผาก็น่าชม
 ถึงใจซ้าก็ค่อยขึ้นอารมณ์สม
 แสนภิรมย์เบิกบานสำราญเรียง
 ลงเล่นลอยกลางธารประสานเสียง
 ที่คู่ใครใครเคียงประคองกัน
 ยิ่งทวีความวิโยคให้โศกคัลย์
 คิดถึงวันเมื่อมาดสวาทนาง
 จึงได้ศรีสาวภาคย์มาแนบข้าง
 จนแรมรุ่งออกมารวารอรัญา
 พระทรงฤทธิ์แรมรุ่งจินตะหรา
 พระรามร่างแรมสีดาพระทัยตรอม
 เสียวพระเวทผูกทวารกรุงพานถนอม
 ล้วนเจิมจอมธรณีทั้งสี่องค์
 ยังไม่หนักเหมือนพีโศกสุดประสงค
 ว่าชูปลงกว่าก่อนเป็นค่อนกาย
 ในที่ถิ่นธารเกษมกระแสนสาย
 ก็กลับหมายมุ่งมายังอาราม
 ก็เคยไปเสียมิได้จะหักถาม
 เมื่อไรจะคืนอารามวัดระดัง
 เป็นทุกข์เท่านั้นแลน้องไม่วายหลัง
 หานบุญยังไปฉลองศาลาลัย
 กรับประสานสวสวส่งเสียงใส
 พีเลี้ยงใส่หอกยนต์ไว้บนเกล

ตะวันบ้ายเข้าห้องก็ต้องหอก

บ้างฮาครินยืนยัดอยู่อัดแอ

ละครหยุดอุตลุตด้วยมวยปล้ำ

มงคลใส่สวมหัวไม่กลัวกัน

ตีเข้าปับรับโปกสองมือปิด

กระหวัดหวิดหวิวผวาเสียงฮาฮือ

ใครมีชัยได้เงินบำเหน็จมาก

แสนสนุกสุขล้ำล้ำดั่งขี้

แต่รอยบาทอนุญาตไวยอดเขา

บังคมคล้วนละสองเวลาเวียน

จอมรินทร์ทวาราชประภาส

วันรุ่งแรมสามค่ำเป็นสำคัญ

ถึงท่าเรือลงเรือไม่แรมหยุด

แต่ตัวพี่ยังมาในสาคร

ได้วันครึ่งถึงเวียงประทับวัด

นิราศนี้ปีเถาะเป็นเคราะห์ร้าย

ที่เปล่าเปล่านั้นได้เอามาเสกใส่

ทั้งคนฟังคนอ่านสารแสดง

ชาวบ้านนอกตกใจร้องไห้แซ

บ้างจ้อแจสุรเสียงที่เถียงกัน

ยืนประจำหมายสู้เป็นคู่ชน

ตั้งประจันจذبกระบยับมือ

ประจบติดเตะผางหมัดขว้างหวือ

คนดูอื้อเออเอาสนั่นอึ้ง

จมูกปากบอบบวมอสิ่งจิ้ง

พระผู้ถึงนฤพานด้วยการเพียร

บุญของเราได้มาเห็นก็เย็นเคียร

แต่จำเนียรนับไว้ได้สี่วัน

จะกลับยังอवासเกษมสันต์

อภิวันท์ลาบาทพระชินวร

ก็เร็วรุดตั้งหน้ามาหาสมร

น้ำใจจรมายังเสียก่อนกาย

โหม่นสออาตุรค้อยสูญหาย

เราจดหมายตามมีมาชี้แจง

ใครไม่ไปก็จงจำคำแถลง

ฉันขอแบ่งส่วนกุศลทุกคนเอยฯ

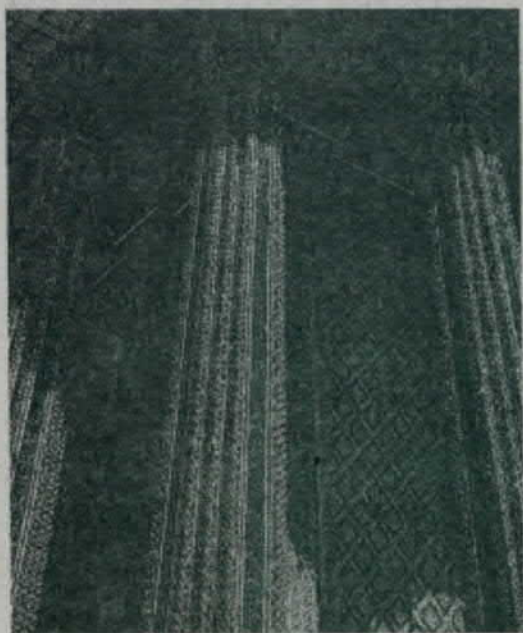

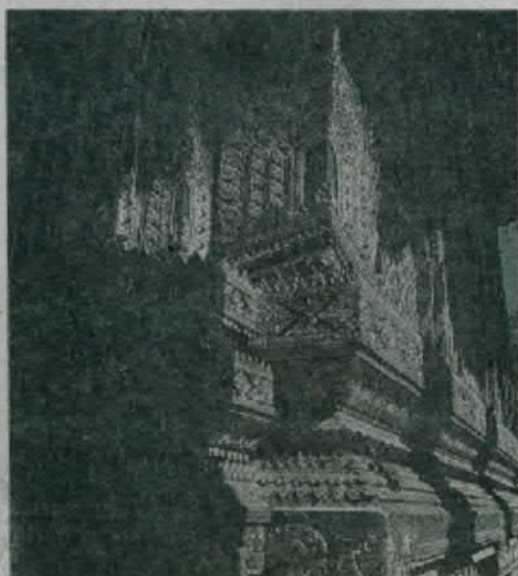
▲ บันไดนาคในบันไดนั้น
ดูสกปรกเพียงจะเลื้อยออกไล่ต้อน
ขี้เข้าเขี้ยวขบปากเหมือนนาคเป็น
ตาเขม้นมองมุ่งสะอึกกาย

▲ ทวารที่ตรงหน้าบันไดนาค
มีรูปรากษสสองอสุรขันธ์

▲ หิ้งจุ่มเสมาฉาบกระຈักແຈ້ມ
กระຈักແຈ້ມປ່າຍແຄ່เป็นบัวหงาย

▲ พื้นผนังหลังบ้านที่ฐานบัว

▲ มณฑปน้อยสวมรอยพระบาทนั้น
ถ้าวสุวรรณแฉ้มแจ้งแสงอร่าม

▲ บานทวารลานแลลั่นลายมุก

คำอธิบายเพิ่มเติม

ความรู้เกี่ยวกับนิราศ

๑. นิราศเป็นวรรณกรรมประเภทที่กวีไทยนิยมกันมานาน สมัยกรุงศรีอยุธยานิยมแต่งเป็นโคลง มาถึงสมัยรัตนโกสินทร์จึงนิยมแต่งเป็นกลอน ที่กวีไทยนิยมแต่งนิราศ สันนิษฐานได้ว่า ในสมัยก่อน การเดินทางถ้าไปทางบกใช้เกวียน หรือช้าง หรือม้า ถ้าไปทางเรือ ก็ใช้เรือพายหรือเรือแจว การเดินทางกินเวลานาน ผู้ที่มีอุปนิสัยทางกวีจึงแต่งคำประพันธ์พรรณนาหนทางที่ผ่านไป การร่ำพันถึงคนรักก็เป็นของธรรมดาเพราะความรักมีอารมณ์หลากหลาย อาจนำมาเกี่ยวพันกับความงามตามธรรมชาติ และความรู้สึกอื่นๆ ให้เกิดรสได้ง่าย

๒. ดังได้กล่าวแล้ว การแต่งนิราศนิยมใช้โคลงก่อนแล้วจึงใช้กลอนในตอนหลัง นิราศที่มีชื่อเสียงในกรุงศรีอยุธยา คือ **กำสรวลศรีปราชญ์** และ **ทวาทศมาส** ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ก็มี **นิราศนรินทร์** ของนายนรินทร์วิเศษ กลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และ **นิราศตามเสด็จลำน้ำน้อย** ของพระยาตรัง ในสมัยรัชกาลที่ ๔ กรุงรัตนโกสินทร์มีนิราศขึ้นชื่อมาก คือ **นิราศลอนดอน** ของหม่อมราโชทัย ในสมัยหลังต่อมามี **นิราศรอบโลก** ของแสงทอง เป็นต้น

๓. การตั้งชื่อนิราศโดยมากตั้งชื่อตามตำบลปลายทางที่ผู้ประพันธ์เดินทางไป เช่น **นิราศเมืองแกลง** ของสุนทรภู่ ในนิราศนี้สุนทรภู่บรรยายถึงการเดินทางไปเมืองแกลง และ **นิราศพระประธม** สุนทรภู่เดินทางไปพระประธม **นิราศลอนดอน** ผู้ประพันธ์ก็เล่าถึงการเดินทางไปกรุงลอนดอน บางคราวเรียกชื่อนิราศตามชื่อผู้ประพันธ์ เช่น **นิราศนรินทร์** หรือ **กำสรวลศรีปราชญ์** และบางคราวก็ตั้งชื่อตามเนื้อเรื่อง เช่น **ทวาทศมาส**

ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธรูปจังหวัดสระบุรี

พระพุทธรูปในนิราศเรื่องนี้ คือ พระพุทธรูปที่จังหวัดสระบุรี อยู่บนไหล่เขาตำบลขุนไชลอน ซึ่งในปัจจุบันนี้เราอาจเดินทางโดยรถยนต์จากกรุงเทพฯ ไปถึงได้ภายในเวลาชั่วโมงครึ่ง ในสมัยรัชกาลที่ ๖ และสมัยรัชกาลที่ ๗ ผู้ที่อยู่กรุงเทพฯ จะเดินทางไปยังพระพุทธรูปโดยเรือไฟ ใช้เวลาเกือบ ๑ วัน ไปถึงตำบลท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้วขึ้นรถไฟขนาดเล็กกินเวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง ก็จะขึ้นไปถึงพระพุทธรูปซึ่งอยู่บนเขา

สมัยก่อนที่จะมีเรือไฟหรือรถไฟนั้น การเดินทางไปพระพุทธรูปต้องใช้เวลาและความพยายามมาก ในสมัยนั้นเชื่อกันว่า ผู้ที่ได้เดินทางไปนมัสการพระพุทธรูปถึง ๗ ครั้ง

จะไปสวรรค์เมื่อสิ้นชีวิต คนจำนวนมากจึงพยายามเดินทางไปนมัสการพระพุทธบาท นอกจากความเชื่อถือทางศาสนาแล้ว บริเวณรอบพระพุทธบาทก็เป็นภูมิประเทศที่ร่มรื่น มีธารน้ำ มีแอ่งน้ำ มีป่า และมีของแปลกต่างๆ ที่ชาวป่าจัดนำมาขาย เช่น กระเช้าสีดา เป็นผลของไม้เถาชนิดหนึ่ง กินไม่ได้ รูปร่างคล้ายกระเช้ามีสาแหรก กระแตได้ไม้ เป็นเฟิร์นชนิดหนึ่ง เกาะตามต้นไม้ใหญ่ในป่า เหง้ามีขนเป็นปุยสีน้ำตาลแก่คล้ายขนกระแต ลูกหัวล้าน เป็นเมล็ดของพันธุ์ไม้เถาชนิดหนึ่ง มีขนตามข้างๆ เม็ด รูปร่างเหมือนคนศีรษะล้าน ในเรื่อง นิราศพระบาทสุนทรภู่พรรณนาว่า มีตลาดที่มีชาวป่ามาขายของ เช่น ขนเม่น ลูกนาคพข ลักจั่น เถาวัลย์เปรียง แก่นปรูลาย รวมทั้งลูกหัวล้านด้วย

พระพุทธบาทปัจจุบันนี้ตั้งอยู่ภายในเขตของพระอารามหลวง คือ วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก คำ ราชวรมหาวิหาร เป็นชนิดของวัด หมายถึง วัดที่มีความสำคัญสูงสุดในบรรดาพระอารามหลวงชั้นเอกด้วยกันหรือชั้นโทด้วยกัน พระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหารอื่นๆ มีอีกเพียงไม่กี่วัด เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดอรุณราชวราราม วัดสุทัศนเทพวราราม วัดพระปฐมเจดีย์

อธิบายข้อความบางตอนและข้อเฉพาะ

“เจ้าเณรน้อยเสด็จมาดูนารัก พระกลดหักทองขวางทางถวาย” เจ้าเณรน้อยคือสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๑ ขณะนั้นทรงผนวชเป็นสามเณรเสด็จขึ้นไปพระพุทธบาทด้วย พระกลดหักทองขวาง คือร่มคันใหญ่ใช้สำหรับเจ้านายชั้นสูง ประกอบด้วยผ้าไหมทอดคู่กับเส้นทอง

“พี่รีบไล่ช้างเดินโดยลำลอง” บางฉบับว่า “โดยลำพอง” โดยลำลอง น่าจะแปลว่าตามลำพังไม่เข้าไปกระบวน โดยลำพอง แปลว่า โดยคึกคะนอง

“วัดธารมาใหม่” ชื่อจริงคือ วัดธารมาใหม่

“.....ท่านพระคลัง ทาบุญยังไปฉลองศาลาลัย” ท่านพระคลัง คือ เจ้าพระยาพระคลัง (ทุน) หาละครนายบุญยังซึ่งเป็นละครมีชื่อเสียงไปเล่นฉลองศาลาที่ท่านสร้าง ณ บริเวณพระพุทธบาท

“พระสุธน” ชื่อภักตร์ยี่ในนิทาน ได้นางกินรีชื่อ นางมโนห์รา เป็นชายา ต้องพลัดพรากกัน พระสุธนพยายามติดตามหาด้วยความพากเพียรไม่ย่อท้อ ผ่านทางทิวกันดารต่างๆ จนในที่สุดได้พบกัน ในจังหวัดภาคใต้มักนิยมใช้เรื่อง พระสุธน ในการละเล่นหลายชนิด โดยเฉพาะหนังตะลุง

“สุวรรณหงส์” เป็นชื่อเรื่องของนิยายโบราณ มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา นอกจากจะเป็นเรื่องที่เล่าขานกันมาแล้ว ยังมีบทละครนอก เรื่อง **สุวรรณหงส์** ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า ตกทอดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเช่นเดียวกับบทละครนอกเรื่องอื่นๆ อาทิ **การะเกด คาวี พิกุลทอง สังข์ทอง** เรื่อง **สุวรรณหงส์** แพร่หลายไปในภาคต่างๆ ของประเทศไทย มีเนื้อเรื่อง รายละเอียด และชื่อตัวละครต่างๆ ผิดแผกกันไปบ้าง

สุวรรณหงส์ เป็นชื่อของตัวเอกฝ่ายชายในเรื่องนี้ ได้ฝ่าฟันอุปสรรคและผจญภัยอันตรายนานาประการ กว่าจะได้นางเกษสุริย ซึ่งเป็นตัวเอกฝ่ายหญิงมาเป็นคู่ครอง ตอนที่ติดอกติดใจผู้อ่านผู้ฟังรวมทั้งชาวไทยหลายท่าน น่าจะเป็นตอนที่สุวรรณหงส์ได้สาวยาวไปหานางเกษสุริย จนถูกหอกยนต์ ซึ่งตัวละครฝ่ายผู้ร้ายได้ทำดักไว้ ตัวอย่างเช่นในเรื่อง **ระเด่นลันได** ของพระมหามนตรี (ทรัพย์) ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีตอนหนึ่งบรรยายไว้ดังนี้

ยักย้ายร้ายร้องเป็นล่านา

มีอยู่สองคำจำไว้ได้

สุวรรณหงส์ถูกหอกย่นอกใคร

ถูกแล้วกลับไปได้เท่านั้น

ในเรื่อง “นิราศพระบาท” สุนทรภู่พรรณนาไว้ว่า

มีละครผู้คนอลหม่าน

กับประสาสนสวสวส่งเสียงใส

สุวรรณหงส์ทรงว้าวแต่เข้าไป

พิเลียงใส่หอกยนต์ไว้บนเกล้า

แสดงว่ามีการเล่นละครเรื่อง **สุวรรณหงส์** ตอนที่สุวรรณหงส์ได้สาวยาวไปหานางเกษสุริย แล้วถูกหอกยนต์

น่าสังเกตว่าในบทประพันธ์ เรื่อง **สุวรรณหงส์** ของทางภาคใต้ ผู้แต่งพิจารณาเห็นว่าเหตุการณ์ตอนที่สุวรรณหงส์ได้สาวยาวไปหานางนั้น น่าสงสัยว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ จึงเปลี่ยนใหม่ให้ใช้หงส์ยนต์เป็นพาหนะ ดังปรากฏในคำประพันธ์ว่า

เรื่องราวพระสุวรรณหงส์

ว่าเสด็จทรงสาวยาววับ

ครั้นต้องหอกยนต์กลับ

มาประทับแท่นทองนาย

เนื้อความยังกินแทน

มีคลายแคลงคำบรรยาย

ผู้ฟังยังมงง

บ่มีหายความกังวล

(เรียบเรียงจาก สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๒๙ เล่ม ๑๐ ของ สถาบันทักษิณคดีศึกษา)

กระจ้ง

ชื่อลายที่มีเส้นรอบนอกคล้ายรูปกลีบบัว
ใช้เรียงประดับให้เกิดจังหวะในแนวนอน
ตามขอบของวัตถุ เช่น ชั้นฐานธรรมาสน์
จิตจดจ่อถึง

กระสัน

กระหนก

ชื่อแบบลายไทยแบบหนึ่ง ใช้เป็นหลักใน
การผูกเขียนลวดลายชั้นสูง

กราน

กะโปเล

คำ ทิม ครูด

กาบปูเล ส่วนของใบหมากที่หุ้มห่อลำต้น
อาจนำมาเย็บเป็นภาชนะใส่ของได้

กาดัด

กานดา

ก้านแย่ง

อ่อน

หญิงสาว

ชื่อลายไทยแบบหนึ่ง มีลักษณะการผูกเป็น
ก้านบรรจบกัน ตรงที่ก้านบรรจบกันนั้น
ผูกลายเป็นดอกหรือพุ่ม ดูล้ายก้านแย่ง
ดอกกัน

การเปรียญ

มาจาก ศาลาการเปรียญ ศาลาใหญ่ในวัด
สำหรับแสดงธรรมหรือประกอบกิจกรรมต่างๆ
ทางศาสนา

กึ่งกือกึ่ง

เป็นคำพูดเชิงล้อว่า น้ำยา แทนที่จะใช้เนื้อ
ปลาหรือเนื้อกุ้งกลับใช้กึ่งกือทำ

กุดิ

อ่าน กุด กุด-ติ (ตามข้อบังคับของคำประพันธ์)
เรือนหรือตึกสำหรับภิกษุสามเณรอยู่

กุดิ

กูป

กุดิ

ประทุนวางอยู่บนสัปคับหรือที่นั่งบนหลังช้าง
มีทั้งชนิดถอดได้และถอดไม่ได้

เกณท์

แกน

กำหนด

ขัดสน

ไกร กรวย กันกรา กร่าง
พะยอม ยาง ตาพยัคฆ์
พยุง เทียง ข่อย มะขาม
ชั้น

ชุก
แขกตะนิ
ควรว
ครึ่งท่อน
ครุฑอัด
คันทนา

คุ้ง

จันตะประเทศ
จันทรจักรถ
จ้าน
โจน

ชมปา

ชัญ
ชั้น
ซ้ำปี

ชาย

ชื่อตันไม้แต่ละชนิด

สู้ หรือ แข่ง คนชั้น หมายถึง คนสู้กัน คู่ชั้น
หมายถึง คู่ต่อสู้
เกิดขึ้นทันทีทันใด อุก ก็ว่า
แขกจากเมืองตานี

หนวดยาว เช่น หนวดของแมวแก่
ชื่อลำนําเพลงอย่างหนึ่ง
ครุฑหน้าตรง ไม่เลี้ยวหรือแฉลบ
คณนา แปลว่า นับ ในที่นี้หมายถึง สุดจะ
นับได้ คือมีจำนวนมากมาย
บริเวณโค้งของฝั่งน้ำที่เว้าเข้าไป ตรงข้าม
กับอีกฝั่งหนึ่งซึ่งโค้งยื่นออกมา
เมืองรอบนอก

การเคลื่อนไปของดวงจันทร์
จัด มาก ยิ่ง

ชื่อปีชนิดหนึ่ง มีรูปร่างเหมือนปีชวา แต่
ขนาดเล็กกว่ามาก เสียงวังเวง ใช้เป่าในพิธี
เช่น งานศพ

ชื่อเพลงไทยเพลงหนึ่ง เพลงที่ขึ้นต้นด้วย
คำว่า ชม เช่น ชมดง ชมตลาด ฯลฯ ถือ
เป็นเพลงไทยจำพวกหนึ่ง

ปารก

ไม่ลาดเอียง ค่อนข้างตั้งตรง

ชื่อเพลงไทยเพลงหนึ่ง เพลงที่ขึ้นต้นด้วย
คำว่า ชัว เช่น ชัวปี ชัวหวน ชัวครวญ ถือ
เป็นเพลงไทยจำพวกหนึ่ง

เลียง เช่น ชายชวนไปชมอื่น หมายความว่า

ชาวใน
ชิตัน
ดอกไม้พุ่ม

ตั้ง
ดาบเดียร
ดุสิต
ดาโง
เถิน
ทักษิณ

ทารกรรม
เทพี
เทศนาปจนา
ธรรมา

นกบินกรวด
นาคสะดุ้ง

บัณรลี
ใบระกา

ประโคน
ประทับ

เสียงชนไปชมสิ่งอื่น
นางใน หมายถึง สตรีที่อยู่ในวัง
พระสงฆ์
ดอกไม้เทียนที่เสียบปลายซีไม้ไฟทำเป็นชั้นๆ
คล้ายฉัตร จุดเวลาค่ำ
ป้องกัน ช้างตั้ง คือช้างทำหน้าที่ป้องกัน
เต็มไปหมด
ชื่อสวรรค์ชั้นที่ ๔ ในจำนวนสวรรค์หกชั้น
หรือ ดาโง้ง ผ้าทอเป็นตาโตๆ
ที่ดอน ที่เป็นเนินสูง
ใต้ ในที่นี้ใช้แทน ทักษิณาวรรต หมายถึง
การเวียนขวา
ทรมาน
ไม้เถามีหนาม ดอกสีเหลือง เป็นชื่อ
การเทศน์ที่พระสองรูป ถาม-ตอบ กัน
ชื่อวัด พ้องกับคำ ทรรมา ซึ่งหมายถึง ทรมาน
หรือ ทรมาน
ชื่อดอกไม้ไฟ เวลาจุดพุ่งขึ้นร้องเป็นเสียงนก
ส่วนที่ปิดปลายระแนงรับกระเบื้องหลังคา
ทำเป็นรูปนาคห้อยตัวตกท้องช้างเป็นช่วงๆ ใช้
กับอาคารของหลวงและอาคารในพระศาสนา
เท่านั้น
วันพระ ๑๕ ค่ำ
เครื่องประดับขอบหน้าจั่ว ทำด้วยปูนหรือไม้
เป็นกลีบบรายลงมา มีลักษณะคล้ายใบครีบบ
บนสันหลังพญานาค
เสาใหญ่ที่ปักกำหนดเขตแดน
อยู่ กินประทับ น่าจะหมายความว่า กินพอกอยู่ท้อง
ปะทะปะทังเพื่อไม่ให้เกิดลมบ้านป่วนในกระเพาะ

ประหนึ่ง	ประชุม รวมกันอยู่
ผัด	ล่อ หรือ ยั่วให้ข้างใด
แผ่นผืน	แผ่นหินขนาดกว้างใหญ่ยื่นออกไป
พงศ์นารายณ์นรินทร์วงศ์ที่ทรงญาณ	พงศ์ หมายถึง เชื้อสาย นารายณ์ หมายถึง ชื่อพระนารายณ์ นรินทร์ แปลว่า ผู้เป็น ใหญ่ในหมู่มุน ญาณ แปลว่าความรู้
พยับ	ครีမ် มีดมัว เช่น ฟ้ายลัวแดดดับพยับไฟ พยับแดด หมายถึง เงาแดด แสงแดด กล้าที่ปรากฏในระยะไกลเป็นระยิบระยับ ลงตา เช่น ถึงอรุณอุทัยแดดแผดพยับ แวววาบ
พลาม	ลำไม้ไผ่เจาะรูตรงกลางลำเป็นช่วงๆ แล้วสอด
พะอง	ไม้ไผ่เป็นชิ้นๆสำหรับพาดขึ้นต้นไม้ต่างบันได
พายกระโชก	พายจ้วงอย่างแรง
โพง	เป็นนาม คือ เครื่องตักน้ำ เป็นกริยา คือ วิดหรือตักน้ำออก
เพี้ยม	ปิด กัน บัง
ภูซงค์	นาค
มุสิก	คนรับใช้หรือมหาดเล็ก
เมื่อแรก	สมัยก่อน ครั้งก่อน
ยุค	ในที่นี้หมายถึง ยุคเช็ญ
ยุคนธร	ชื่อภูเขาหัวหนึ่งในหมู่เขาทั้ง ๗ ซึ่งล้อมรอบ ภูเขาพระสุเมรุในแดนหิมพานต์
ยุบล	ข้อความ เรื่องราว
โยนยาว	จังหวะร้องเพลงขุณะพายเรือจังหวะช้า
รโหราน	ตามศัพท์แปลว่า ที่ลับ แต่ที่ใช้โดยทั่วไป หมายถึง ใหญ่โต
ระจิต	มีดคำ รู้สึกไม่สบายใจ
รัตคน	น่าจะมาจาก รัตคน หรือ รัตประคน

รากษส

ราชวณ

รื้อ

ลาน

เลขา

วาสูกรี

สองชนก

สะอึ้ง

ลัก

สังข์

สัปคับ

สัปบุรุษ

สาป

สามดิงษ์

สำเหนียก

สุหรัต์

เสน

เสียว

อนัต

หมายถึง เครื่องผูกถูกหรือสัปคับล้อมรอบ
อกข้าง

ยักษ์พวกหนึ่ง ดูร้าย

คือ รัญจวน แปลว่า ป่วนใจ สะเทือนใจ
ครุ่นคิดถึง

พื้น หวนนึกขึ้นมาใหม่

ลายตาเพราะมีมาก ในที่นี้ หมายถึง บานประตู
มีลายประดับมุกละเอียดซับซ้อน ดูลานตา
งามดังเขียน

นาค

พิจารณาจากบริบทเข้าใจว่า หมายถึง ผู้ที่
สุนทรภู่เคารพยิ่งในฐานะผู้ให้กำเนิด หรือ
เสมือนผู้ให้กำเนิดซึ่งสุนทรภู่มีความห่วงใย
สายรัดเอว เป็นเครื่องประดับสำหรับผู้หญิง
เป็นกริยาหมายถึง แหว่งด้วยของแหลม เช่น
ลักร่างกายให้เป็นรูปรอยต่างๆ ครลัก หมายถึง
แหว่งด้วยคร บางฉบับเขียนเป็น คักคี่ ซึ่ง
มีความหมายไปอีกทางหนึ่งว่า ครอันมีฤทธิ์
เครื่องเป่า ทำจากหอยสังข์

ที่นั่งบนหลังช้าง

ผู้ประพฤติตนตามคำสอนในพระพุทธศาสนา
ในที่นี้ไม่ได้แปลว่า แข่ง แต่หมายถึงตั้งชื่อ
ให้เป็นเช่นนั้นหรือเรียกให้เป็นเช่นนั้น

มาก ล้น เป็นภาษาพูดของชาวบ้าน
ตระหนักไว้ กำหนดจดจำไว้

ผ้าจากเมืองสุหรัต์ในประเทศอินเดีย
สีแดง

รู้สึกผิดปกติในจิตใจ

มาจาก อน+อัติ แปลตรงตัวว่า ไม่มีตน

อัมพา

อัมฤต

อศยม

อุณรุท

หน้าบัน

ในที่นี้ใช้เป็นคำซ้อนเพื่อเสียง รวมความแล้ว
อนันตอนาถ มีความหมายคล้ายกับ อนาจอนาถ
ซึ่งหมายถึง เศร้าสลดใจ

มะม่วง

น่าจะมาจากคำ อมฤต แปลว่า ไม่ตาย
น้ำอมฤต ในบริบทนี้น่าจะหมายถึง น้ำค้าง
ยามดึก

ตามรูปศัพท์ หมายถึง เทพผู้เป็นใหญ่ ในที่
นี้หมายถึง พระองค์เจ้าปฐมวงศ์ ผู้เป็นใหญ่
ในคณะเดินทาง

ชื่อตัวละครเอกในบทละครเรื่องอุณรุท
แผ่นหน้าจั่ว

กิจกรรม

พิจารณาช่วงแรก

๑) อ่านสองย่อหน้าแรกเป็นทำนองเสนาะพร้อมกันทั้งชั้นหรืออ่านพร้อมกันเป็นแถวๆ
ตั้งแต่ “โอ้อาลัยใจหายไม่วายห่วง..... (จนถึง) ไม่เหือดหายห่วงห่วงเป็นห่วงครัน”

๒) สรุปเนื้อความสองย่อหน้าแรก และตอบคำถามต่อไปนี้

ก. สุนทรภู่รู้สึกอย่างไรในตอนเริ่มนิราศเรื่องนี้

ข. บุคคลที่สุนทรภู่กล่าวถึงอาจบอกได้ว่าเป็นใครบ้าง แต่ละคนมีความ
สัมพันธ์กับสุนทรภู่อะไร

ค. เหตุใดสุนทรภู่จึงต้องเดินทางในครั้งนี้

ง. จุดหมายของการเดินทางคือที่ใด

จ. สุนทรภู่คาดการณ์ว่าการเดินทางครั้งนี้จะประสบกับสภาพการณ์อย่างไร

ฉ. จงบอกวันเวลาที่สุนทรภู่ออกเดินทาง

พิจารณาการเดินทางทางเรือ

แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ ๒-๓ คน แต่ละกลุ่มช่วยกันอ่านแล้วเขียนรายละเอียดการพรรณนาสถานที่ต่างๆ ที่สุนทรภู่เดินทางผ่านตั้งแต่ออกจากกรุงเทพฯ จนถึงที่สุดการเดินทางโดยทางเรือ กลุ่มละ ๑ แห่ง หรือ ๒ แห่ง หรืออาจมากกว่านั้น โดยไม่ซ้ำกัน (ใช้เวลาประมาณ ๑๐ นาที) เมื่อเขียนเสร็จแล้วให้รายงานหน้าชั้นตามลำดับสถานที่ที่กล่าวไว้ในนิราศ แล้วรวบรวมรายงานนั้นส่งครู

ส่วนนักเรียนที่ฟังทุกคน จดบันทึกชื่อสถานที่หรือตำบลที่สุนทรภู่ผ่าน

อ่านและพิจารณานิราศด้วยตนเอง

อ่านนิราศตอนการเตรียมตัวออกเดินทางทางบกจนกระทั่งถึงพระพุทธรบาทแล้วเขียนตอบคำถามต่อไปนี้

- ๑) การเดินทางทางบกไปพระพุทธรบาทใช้พาหนะอะไร
- ๒) เล่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นก่อนออกเดินทางทางบก
- ๓) ระบุชื่อตำบลต่างๆ ที่คณะเดินทางผ่านไปทางบก พร้อมทั้งบอกจุดเด่นของตำบลนั้นๆ ตามที่สุนทรภู่ได้เล่าไว้
- ๔) การเดินทางจากตำบลท่าเรือจนถึงวัดพระพุทธรบาทกินเวลาประมาณเท่าใด เมื่อถึงคณะเดินทางได้พักที่ไหน และในคืนนั้นมีกิจกรรมอย่างใดบ้าง

อ่านเพื่อรับรสไพเราะของคำประพันธ์

การอ่านให้ได้รับรสไพเราะของคำประพันธ์ นักเรียนควรปฏิบัติอย่างน้อย ๔ ประการคือ

- ๑) อ่านออกเสียงให้ถูกต้อง
- ๒) หากไม่เข้าใจศัพท์หรือสำนวน ค้นหาความหมายของศัพท์หรือสำนวนนั้นก่อน
- ๓) อ่านซ้ำหลายๆ เที่ยว
- ๔) จินตนาการให้คล้ายตามถ้อยคำพรรณนาของกวี

ให้อ่านตอนพรรณนามณฑปพระพุทธรบาทและบริเวณตั้งแต่ “ทวารที่ตรงหน้าบันไดนาค มีรูปราชสีห์สองอสุรขันธ์... (จนถึง) หอมควันธูปเทียนตรลบออยู่บอราย ฟุ้งกระจายรินรินทั้งห้องทอง”

ฝึกพิจารณารายละเอียดของนิทาน

๑) คำที่พิมพ์ตัวเอนในบทที่ยกมานี้ หมายถึงใครหรือสิ่งใด

ก.	ไอ้อาลัยใจหายไม่วายห่าง
ดั่งสรล็กปักชำระกำทรวง	เสียดายดวงจันทร์พวงงาม
ข. เจ้าคุมแค้นแสนโกรธพิโรธ	แต่เดือนยี่จนย่างเข้าเดือนสาม
จนพระหน่อสุริยวงศ์ทรงพระนาม	จากอารามแรมร้างทางกันดาร
ค. อธิษฐานแล้วก็ลาฝ่าพระบาท	เที่ยวประพาสในพนมพนาสันต์
ง. แต่คอยฟังเทวราชประกาศความ	เมื่อไรจะคืนอารามวัดระฆัง
จ. ทั้งไพร่ทนายนอกกลาตบหน้าทลาย	พวงศัณรายณ์นรินทร์วงศ์ที่ทรงญาณ
บรรทมเรือพระที่นั่งบังวิสูตร	เขารวบรูตรอบดีทั้งสี่ด้าน

๒) นักเรียนอ่านบททวน เพื่อให้เห็นรายละเอียดของบทประพันธ์ แล้วช่วยกัน
ตอบคำถามหรืออธิบายข้อความต่อไปนี้

- ก. ผู้ประพันธ์ได้ผ่านพบสิ่งใดที่ชวนให้เศร้าสลดใจในระหว่างที่เดินทาง
- ข. นักเรียนแลเห็นลักษณะนิสัยของผู้ประพันธ์ว่าเป็นคนอย่างไร
- ค. สถานที่ที่ทำให้ผู้ไปนมัสการพระพุทธบาทมีความสนุกสนานนั้น คือที่ใดบ้าง
มีลักษณะและสภาพเป็นอย่างไร
- ง. นักเรียนแลเห็นลักษณะนิสัยของคนไทยในสมัยของสุนทรภู่ว่าเป็นอย่างไร
แตกต่างจากคนไทยในปัจจุบันอย่างไร หรือเหมือนกันอย่างไร
- จ. สุนทรภู่อธิษฐานว่าอย่างไร เมื่อได้นมัสการพระพุทธบาท
- ฉ. สุนทรภูเล่าตำนานของสถานที่ไว้หลายแห่ง ให้นักเรียนหามาว่า มีที่ใดบ้าง
และเล่าไว้อย่างไร

๓) นักเรียนยกคำกลอนตอนที่แสดงภาพความงดงามของพระพุทธบาท ส่วนที่เป็น
วิหารหรืออาคารอื่นๆ หรือสถานที่แวดล้อม แล้วนำมาพรรณนาให้กันฟังด้วยถ้อยคำของตนเอง

๑) นักเรียนเลือกกลอนที่นักเรียนเห็นว่าไพเราะ ตอนหนึ่งประมาณ ๔ คำกลอน
มาถอดคำประพันธ์ให้เป็นร้อยแก้วที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง คนละ ๒-๓ ตอน

๒) พรรณนาลักษณะของสถานที่ต่อไปนี้อย่างสั้นๆ ตามที่กล่าวไว้ในนิราศ

- ก. ถ้ำประทุน

- ข. ถ้ำกินนร
- ค. ถ้ำชาลวัน
- ง. บ่อพรานล้างเนื้อ
- จ. ธารเกษม

ให้นักเรียนตอบข้อ ๑๓-๑๕ โดยใช้ความรู้ที่เรียนมาประกอบ

๑) นักเรียนยกตัวอย่างคำกลอนที่สุนทรภู่ใช้สัมผัสสระ และสัมผัสอักษรซึ่งนักเรียนพอใจมา ๓ หรือ ๔ ตอน ตอนหนึ่งประมาณ ๒ บท

๒) สุนทรภู่ใช้ชื่อของตำบลมาเกี่ยวพันกับความรู้สึกของตนเองและเล่นเสียงกับความหมายให้เกี่ยวโยงกัน ตามที่เรียกกันว่า เล่นคำ ดังตัวอย่าง

เห็นเขาตกเขาแตกมาตกลึก	อนาถนิกแล้วน่าน้ำตาไหล
พิตกยากจากนางมากกลางไพร	วิตกใจตกมาถึงคิริ

นักเรียนยกตัวอย่างคำกลอนทำนองนี้มาประมาณ ๒ บท เพื่อแสดงให้เห็นว่านักเรียนได้สังเกตคำประพันธ์ที่ควรสังเกต

๓) นักเรียนยกตัวอย่างคำกลอนที่สุนทรภู่ใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น
เห็นชิตันปนประสกลีกลุ่ม โถมกระทุ้มฟองฟุ้งอยู่ผลึงผึง

๔) นักเรียนเลือกกลอนที่ไพเราะอย่างน้อย ๒ คำกลอน ท่องจำให้ขึ้นใจ เขียนตัวสะกดและเว้นวรรคให้ถูกต้อง นำมาแลกเปลี่ยนตรวจสอบ แล้วครูเรียกนักเรียนให้ท่องให้ฟัง ถ้าให้ครบทุกคนได้ก็จะดี หรือให้มากที่สุดที่เวลาจะอำนวย นักเรียนอาจท่องให้กันฟังนอกเวลาเรียนก็ได้

ให้นักเรียนค้นคว้าข้อมูลความรู้เพิ่มเติม

นักเรียนค้นคว้าหนังสือในห้องสมุดและเล่าเรื่องของบุคคลหรือตัวละครที่มีชื่อเป็นตัวแทนข้างล่างเท่าที่จะค้นคว้าได้

๑) ชมพูพานกอดก้านกนกกรม	สุครีพกุมขรรค์เงื้อในเคียววง
๒) รูปนารายณ์ทรงชี้ครุฑาเหิน	พรหมเจริญเสด็จยังบัลลังก์หงส์
๓) ครั้งอิเหนาสूरียวงค์อันทรงกริช	พระทรงฤทธิ์แรมร้างจินตะหรา
พระสุธนร้างท่ามมโนห์รา	พระรามร้างแรมสิดาพระทัยตรอม

องค์พระเพชรปानीท้าวตรีเนตร	เสียดพระเวทผูกทวารกรุงพานถม
สุจิตราลาตายไม่วายตรอม	ล้วนเจิมจอมธรณีทั้งสี่องค์
๔) สุวรรณหงส์ทรงว่าวแต่เข้าไป	พี่เลี้ยงใส่หอกยนต์ไว้บนเกล
ตะวันบ้ายเข้าห้องก็ต้องหอก	ชาวบ้านนอกตกใจร้องให้แซ่

กิจกรรมเสริม

๑) โรงเรียนจัดให้นักเรียนไปนมัสการพระพุทธรูปที่จังหวัดสระบุรี ถ้าสามารถทำได้ หรือจัดนิทรรศการแสดงส่วนต่างๆ ของวัดพระพุทธรูปราชวรมหาวิหาร และบริเวณที่แวดล้อม

๒) นักเรียนช่วยกันค้นคว้าเรื่องพระพุทธรูป ในหนังสือประวัติศาสตร์ หรือในหนังสือตำนานที่นักเรียนอาจหาได้

สายใยของธรรมชาติ คือ สายใยของชีวิต

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

เรื่อง สายใยของธรรมชาติ คือ สายใยของชีวิต
ที่นักเรียนจะได้เรียนต่อไปนี้ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ได้พิมพ์
เผยแพร่เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ผู้เขียนคือ นางพนา สุวนิช ในคำนำของ
เอกสารนั้นได้กล่าวไว้ว่า

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมี
ความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์
ซึ่งไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ เนื่องจากใน
ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมถูกใช้ไปอย่างมากมายจน
ธรรมชาติไม่สามารถปรับตัวเองได้ทัน จึงทำให้
สภาพแวดล้อมเสียไปและส่งผลต่อการดำเนิน
ชีวิตของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทนทางที่จะ
ช่วยกันแก้ไขปัญหานี้ในเรื่องนี้คือ การให้ความรู้
ความเข้าใจแก่ทุกคน เพื่อให้เกิดความตระหนักถึง
ผลที่เกิดขึ้น เห็นแนวทางในการช่วยให้สามารถ
มีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สามารถอยู่ได้
อย่างปกติสุข

งานเขียนเรื่องนี้ นอกจากจะมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริม
การอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และให้ความรู้เกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวแล้ว ยังเรียบเรียงขึ้นโดยใช้ภาษาน่าอ่าน ชวนให้
เกิดจินตนาการและความรู้สึกคล้อยตาม เกิดความรู้สึกรัก
ห่วงใย ห่วงแทนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
อันเป็นสมบัติโดยส่วนรวมของชาติ กล่าวโดยสรุป งานเขียนชิ้นนี้
เป็นงานเขียนเชิงโน้มน้าวใจ น่าจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมของสาธารณชนที่ได้มีโอกาสอ่าน

จุดประสงค์สำคัญที่นำมาให้เรียนมี ๒ ประการคือ
ประการที่หนึ่ง เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสอ่านสารคดีขนาด
สั้นเกี่ยวกับเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่ได้
เขียนด้วยสำนวนแบบวิชาการ และประการที่สอง ให้นักเรียน
สังเกตภาษาที่ใช้ เห็นอำนาจของถ้อยคำที่ผู้เขียนรู้จักเลือก
นำมาใช้ได้เหมาะสมแก่เนื้อเรื่อง และจุดประสงค์ที่ต้องการ

นักเรียนควรอ่านเรื่องนี้อย่างพิถีพิถันเพราะทุกถ้อยคำ
สังเกตวิธีการใช้ภาษาของผู้เขียน และอ่านเก็บความรู้ไปด้วย

นานมาแล้วที่ธรรมชาติสร้างความอุดมสมบูรณ์ขึ้นไว้ให้กับผืนแผ่นดินนี้ ดินทุกๆ ตารางนิ้วต่างประกอบขึ้นด้วยธาตุอาหารที่ได้จากความชุ่มชื้นภายใต้ร่มเงาของป่าไม้ ใบไม้แต่ละใบที่ร่วงหล่นจากลำต้นคือระบบเล็กๆ ของธาตุอาหารที่เกิดขึ้นบนผืนดิน นั่นคือ เมื่อใดที่ใบไม้ร่วงหล่นถึงพื้นดิน มันก็จะผุพังและเน่าเปื่อยด้วยความชุ่มชื้นและจุลินทรีย์เล็กๆ ที่ช่วยกันย่อยสลายให้ใบไม้นั้นกลายเป็นธาตุอาหารสะสมอยู่ในดิน และดินก็จะสะสมธาตุอาหารให้ตัวเองตลอดเวลาที่รอเวลาที่ป่าไม้ มีน้ำเป็นสายใยธรรมชาติเกือหนุนกันและกัน

ในระบบของธรรมชาตินั้น น้ำจะเกิดได้เพราะมีความชุ่มชื้นของป่าไม้แห่งเทือกขุนเขา ให้กำเนิดต้นน้ำลำธาร และป่าไม้สามารถสร้างระบบความสัมพันธ์อันซับซ้อน ตั้งแต่ไม้เล็กจนถึง ไม้ใหญ่ได้ก็ด้วยมีผืนดินสร้างธาตุอาหารไว้ให้ ทั้งป่าไม้ ดิน และน้ำจึงมีความผูกพันที่ต่างให้ ซึ่งกันและกัน และต่างไม่อาจอยู่ได้เพียงลำพังในระบบของธรรมชาติ

เมื่อธรรมชาติต่างผูกพันกันไว้ด้วยสายใยแห่งชีวิตอันละเอียดอ่อน ความอุดมสมบูรณ์ จึงเกิดขึ้นบนพื้นพิภพ ทุกชีวิตที่เกิดขึ้นบนพื้นพิภพ จึงได้รับการโอบอุ้มไว้ให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ภายใต้ระบบความสัมพันธ์อันซับซ้อนของธรรมชาติมานานแสนนาน ยิ่งความสัมพันธ์มีมาก เพียงใดชีวิตยิ่งได้รับความร่มเย็นเป็นสุขมากขึ้นเพียงนั้น ซึ่งความสัมพันธ์อันละเอียดอ่อนของ ธรรมชาตินี้มีอาจทำให้แตกสลายได้ เพราะการแตกสลายนั้นคือ หนทางที่จะนำไปสู่ความเสื่อมสูญแห่งระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติที่ต้องใช้เวลานับล้านปี กว่าที่จะสร้างเป็นระบบ สายใยระหว่างกันขึ้นมาได้ และเมื่อใดก็ตามที่ธรรมชาติแตกสลาย ชีวิตทุกชีวิตก็มิอาจอยู่ได้ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่รวมกันขึ้นเป็นระบบของชาตินั้นคือ ปัจจัยเดียวที่ทำให้สิ่งมีชีวิต อาศัยอยู่บนโลกนี้ได้

การแตกสลายของชาตินั้น จะเกิดขึ้นหากธรรมชาติถูกรุกรานมากเกินไปที่ ระบบของธรรมชาติจะฟื้นฟูตัวเองได้ ตัวอย่างก็คือ กว่าที่ไม้แต่ละต้นจะเติบโตขึ้นมาเป็นปารกที่บได้นั้น ต้องใช้เวลานับพันนับหมื่นปี หากไม้ในป่าแต่ละป่าถูกโค่นเผาถาง ถูกตัดฟันทำลายลง อย่างรวดเร็วในเวลาเพียงไม่กี่ปี ป่าก็มิอาจฟื้นตัวเองได้ทัน ความชุ่มชื้นที่ป่าไม้เคยสร้างเกดิน และแหล่งต้นน้ำลำธารก็สูญสิ้นไปด้วย

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมีผลกระทบถึงระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาตินั้น เป็นผลที่เกิดจากการพัฒนาการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น ในเส้นทางวิวัฒนาการทางด้านการเกษตรกรรมนั้น มนุษย์ได้เข้าไปทำลายระบบความซับซ้อนของธรรมชาติก็เพื่อครอบงำเอาความอุดมสมบูรณ์ที่ธรรมชาติสร้างขึ้นไว้มาเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เอง นั่นคือมนุษย์ได้เข้าไปเปิดพื้นที่ป่าอันรกทึบ เพื่อแปรเปลี่ยนผืนดินให้เป็นท้องทุ่งแห่งการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร โดยอาศัยความอุดมแห่งธาตุอาหารจากผืนดินที่ธรรมชาติสร้างไว้ สร้างความเจริญเติบโตให้แก่พืชพันธุ์ของตนเอง วันเวลาที่ผ่านไป พื้นที่ราบแห่งการเกษตรกรรมก็กระจายกว้างออกไปทุกหนทุกแห่งแทนพื้นที่ป่าที่เคยรกทึบ สัดส่วนของพื้นที่เกษตรกรรมจึงเพิ่มขึ้นพร้อมๆ กับการลดลงของพื้นที่ป่า

ป่าไม้นั้นคือแหล่งศูนย์รวมความชุ่มชื้นของโลก เมื่อป่าไม้ลดลง ความชุ่มชื้นจะค่อยๆ สูญสลายไปจากพิภพ ในทำนองเดียวกัน พื้นดินที่ถูกแยกออกมาจากป่าให้เป็นท้องทุ่งเกษตรกรรมก็ค่อยๆ ลดความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารในดินไป เพราะต้องนำไปหล่อเลี้ยงพืชพันธุ์ธัญญาหาร จนในที่สุดเหลืออยู่เพียงความรกร้างว่างเปล่าที่ช่วยเพิ่มความแห้งแล้งให้แก่โลก

ในขณะที่ระบบความสัมพันธ์ของป่าไม้ ดิน และน้ำถูกรบกวนอย่างรุนแรงนั้น ระบบแห่งจักรวาลก็ถูกรบกวนจากมนุษย์เช่นเดียวกัน ตัวการซึ่งรุกราล้ำขึ้นไปทำลายระบบความสัมพันธ์ในจักรวาลนั้น คือระบบความเจริญแห่งการพัฒนาทางอุตสาหกรรม ที่เผ่าพันธุ์มนุษย์ได้คิดค้นคว้า เพื่อสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่โลกนั่นเอง อากาศบริสุทธิ์ที่ถูกเจือปนด้วยก๊าซพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม และจากยานพาหนะนี้นำไปสู่ภาวะการเกิดฝนกรด การทำลายชั้นโอโซนในบรรยากาศ และการอบความร้อนในพิภพไม่ให้เกิดกระจายขึ้นไปสู่ห้วงบรรยากาศได้

โลกเป็นดาวดวงเดียวที่มีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ พลังงานต่างๆ ซึ่งกระจายอยู่ในสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นพลังงานความร้อนจากดวงอาทิตย์ การแปรเปลี่ยนรูปของน้ำในระบบนิเวศ และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของทรัพยากรธรรมชาติ คือปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้ และจะเกื้อหนุนความร่มเย็นเป็นสุขให้แก่ชีวิตได้ตราบนานเท่านานที่ระบบนี้ไม่ถูกรบกวนทำลาย

หากวันนี้โลกกำลังถูกเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติกำลังเสื่อมสลาย ความร่มเย็นเป็นสุขของชีวิตกำลังเสื่อมสูญ ชีวิตมีอาจอยู่ได้ในท่ามกลางการแตกสลายของพิภพ

ในวันนี้จึงมีเพียงมนุษย์เท่านั้นที่จะสามารถฟื้นฟูความสมดุลของธรรมชาติให้แก่พื้นพิภพขอได้โปรดพิทักษ์ธรรมชาติไว้เพื่อชีวิตอันยั่งยืนนานบนพื้นพิภพนี้

คำอธิบายเพิ่มเติม

นิเวศวิทยา

บทความเรื่องนี้เป็นบทความเกี่ยวกับ นิเวศวิทยา ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของวิชาชีววิทยา นิเวศวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตทุกระดับกับสิ่งแวดล้อมของสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นทั้งในทางเคมี ชีววิทยาและฟิสิกส์

ในการเคลื่อนไหวทางนิเวศวิทยา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา นักนิเวศวิทยาได้ให้เหตุผลว่า มนุษย์จำเป็นต้องมีชีวิตอยู่ภายในขีดจำกัดของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของโลกซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด และมนุษยชาติจะดำรงอยู่ได้ก็โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์เป็นส่วนใหญ่

ระบบนิเวศ

ระบบนิเวศ เป็นแนวคิดอย่างหนึ่งทางนิเวศวิทยา ซึ่งช่วยอธิบายถึงความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ กับสิ่งแวดล้อมทางเคมี ชีววิทยา และฟิสิกส์ของสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น สระน้ำ พืช ปลา แมลง นก และสัตว์เลื้อยลูกด้วยนมที่อาศัยอยู่ในสระน้ำนั้น

การศึกษาระบบนิเวศโดยทั่วไป มีรากฐานอยู่ที่เรื่องของการถ่ายโอนพลังงานไปตามระบบอาหารต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ในระบบนิเวศหนึ่งๆ เช่น พืช ได้รับพลังงานจากแสงอาทิตย์แล้วปรุงอาหารด้วยกระบวนการสังเคราะห์แสง เมื่อสัตว์กินพืชเป็นอาหารก็ได้รับพลังงานจากพืช เมื่อสัตว์ที่กินเนื้อสัตว์เป็นอาหารกินสัตว์นั้น ก็ได้รับพลังงานต่อเนื่องไปอีก ตามแนวความคิดนิเวศวิทยา ถ้าขาดพืชก็จะมีสัตว์ ถ้าขาดสัตว์ก็จะมีสัตว์อื่นๆ และไม่มีพืชอีกต่อไป หรือกล่าวรวมได้ว่า ถ้าขาดสิ่งมีชีวิตแม้ประเภทใดประเภทหนึ่งจะกระทบกระเทือนถึงสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในระบบนิเวศ

สภาวะเรือนกระจก

สภาวะเรือนกระจก หมายถึง ปรากฏการณ์ที่บรรยากาศรอบดาวเคราะห์เกิดความร้อนอันเป็นผลเนื่องมาแต่วัตถุต่างๆ ในชั้นบรรยากาศดูดซับรังสีอินฟราเรดไว้ รังสีพลังงานที่มาถึงผิวดาวเคราะห์ส่วนใหญ่ก็คือแสงอาทิตย์ และเมื่อแผ่รังสีกลับคืนไปสู่บรรยากาศโดยรอบจะแผ่ไปด้วยความยาวคลื่นของคลื่นความร้อนกลายเป็นรังสีอินฟราเรด คาร์บอนไดออกไซด์และละอองไอน้ำในบรรยากาศ ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติจะดูดซับรังสีอินฟราเรดเหมือนกับผ้าห่มคลุมอยู่อันเป็นผลให้อุณหภูมิของชั้นบรรยากาศสูงขึ้น

กล่าวเฉพาะบนโลกของเรานั้น การเผาไหม้เชื้อเพลิงซึ่งเกิดจากซากพืชซากสัตว์ และการทำลายป่าอย่างกว้างขวางจะทำให้เกิดผลกระทบมากยิ่งขึ้น ดังนั้นอุณหภูมิของอากาศจึงเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยๆ หลายองศา อันเป็นผลให้ก้อนน้ำแข็งที่ขั้วโลกละลายลงมากยิ่งขึ้นและทำให้ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น

(จาก **The Cambridge Concise Encyclopedia**)

ในบทความได้กล่าวถึงบรรยากาศชั้นโอโซนซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ ช่วยระบายนความร้อนจากโลกให้พอเหมาะและเกิดภาวะสมดุลขึ้นในโลก แต่เมื่อคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซมลพิษอื่นๆ ที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ลอยขึ้นไปปะปนอยู่ในบรรยากาศและทำลายชั้นโอโซน จึงเกิดสภาวะเรือนกระจกปกคลุมไปทั่วชั้นบรรยากาศ ทำให้ความร้อนจากโลกไม่สามารถกระจายขึ้นไปสู่บรรยากาศรอบนอกได้เช่นปกติ โลกจึงร้อนขึ้นและทำให้เสียสมดุล เกิดเหตุภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วมใหญ่

สายใย

ในที่นี้ คำ *สายใย* ใช้ในเชิงอุปมา หมายถึง เครื่องเชื่อมโยงตามธรรมชาติอันละเอียดอ่อนและซับซ้อน มีความสำคัญยิ่ง เพราะทำให้สิ่งที่เชื่อมโยงกันนั้นคงอยู่ ด้วยความที่ละเอียดอ่อนนี้ จึงถูกทำลายได้ง่ายทั้งโดยตั้งใจและโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของมนุษย์

ฝนกรด

คำ *ฝนกรด* เป็นคำที่ใช้เมื่อคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เรียกฝนซึ่งเจือปนด้วยสารพิษในเมืองแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ ต่อมาเป็นที่นิยมใช้เรียกฝนที่มีสารพิษเจือปนอยู่เนื่องจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงฟอสซิล (ซากพืชและซากสัตว์) คือน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมและยานพาหนะ ฯลฯ

จุลินทรีย์

จุลินทรีย์ หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตขนาดเล็กมาก มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า ต้องดูด้วยกล้องจุลทรรศน์

ตอบคำถาม

- ๑) จุลินทรีย์ ดินไม้ และน้ำมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกันและกันอย่างไร
- ๒) ธาตุอาหารในดิน เกิดขึ้นได้อย่างไร
- ๓) หากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติเสื่อมสลายจะส่งผลแก่ชีวิตมนุษย์อย่างไร
- ๔) มนุษย์ทำลายระบบความซับซ้อนของธรรมชาติอย่างไรบ้าง
- ๕) ป่าไม้มีความสำคัญต่อโลกอย่างไร
- ๖) มนุษย์รุกร้าขึ้นไปทำลายระบบความสัมพันธ์ในจักรวาลได้อย่างไร
- ๗) ทำอย่างไรจึงจะรักษาความร่มเย็นเป็นสุขของชีวิตให้คงอยู่ตลอดไป

เขียนบทสนทนา

แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ ๕-๗ คน ช่วยกันเขียนบทสนทนาให้มีคำถามและคำตอบที่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดในเรื่องนี้ (คำถาม ๖ ข้อ คำตอบ ๖ ข้อ) แต่ละกลุ่มนำเสนอบทสนทนาด้วยวาจาหน้าชั้นเรียน

สังเกตการใช้ภาษา

- ๑) ชี้ให้เห็นถ้อยคำหรือวลีที่ผู้เขียนใช้เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพและเกิดความรู้สึกคล้อยตาม

ตัวอย่าง ดินทุกๆ ตารางนิ้ว....

...มีป่าไม้ มีน้ำเป็นสายใยธรรมชาติ...

- ๒) หยิบยกคำกริยาที่โดยปกติใช้แก่มนุษย์ แต่อาจนำไปใช้แก่ธรรมชาติเพื่อทำให้เห็นภาพชัดขึ้น

ตัวอย่าง ธรรมชาติถูกรุกราน

- ๓) เลือกประโยคที่นักเรียนคิดว่ามีอำนาจโน้มน้าวใจมากที่สุด ชี้แจงเหตุผลที่นักเรียนเลือกประโยคนั้นๆ ด้วย

- ๔) เลือกประโยคที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลกัน ๕ ประโยค ชี้ให้เห็นว่าตอนใดเป็นเหตุ ตอนใดเป็นผล

- ๕) พิจารณาดูว่าคำสันธานหรือกลุ่มคำสันธานที่ผู้เขียนใช้นั้น ถ้าเปลี่ยนใช้คำสันธานหรือกลุ่มคำสันธานอื่นที่มีความหมายอย่างเดียวกัน จะมีผลแตกต่างกันอย่างไร ในแง่ความสละสลวยและความรัดกุมของภาษา

มอม

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช

มอมเป็นวรรณกรรมร้อยแก้วประเภทเรื่องสั้นของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช อีกเรื่องหนึ่งที่นักเรียนจะมีโอกาสได้อ่านหลังจากที่ได้เรียนเรื่อง ศิลปินเอก ของท่านผู้แต่งคนเดียวกันในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ไปแล้ว เรื่องสั้นเรื่องนี้ได้ตีพิมพ์เผยแพร่มานานเกือบถึงครึ่งศตวรรษ แต่ยังคงอยู่ในความนิยมของนักอ่านทุกรุ่นทุกวัย ท่านผู้แต่งเคยแถลงไว้ว่าเป็นเรื่องสั้นที่ท่านรักมากเป็นพิเศษ เพราะเขียนขึ้นจากประสบการณ์ของผู้ที่รักและเลียดสนัขตลอดมา ได้ศึกษาธรรมชาติและลักษณะนิสัยของสุนัขอย่างใกล้ชิด

ฉากของเรื่อง มอม คือ กรุงเทพมหานคร แถบถนนเพชรบุรี เรื่อยมาจนถึงถนนราชวิถี ช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่องเป็นช่วงเวลาประเทศไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานครถูกโจมตีทางอากาศอย่างรุนแรง บ้านเรือนเสียหายและผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ตัวละครในเรื่องอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะปานกลางครอบครัวหนึ่ง มีชีวิตเรียบง่ายแบบคนไทยทั่วไป ตัวละครในอีกครอบครัวหนึ่งมีฐานะดี มอมตัวเอกของเรื่องเป็นสุนัขของครอบครัวแรกในตอนต้นของชีวิต แต่ภัยจากสงครามทำให้มอมตกมาอยู่

กับครอบครัวหลัง และในที่สุดเหตุการณ์ก็ผันกลับให้มอม
กลับมาพบกับนาย เจ้าของเดิมของตน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ตั้งแต่ต้นจนจบในเรื่องน่าประทับใจและชวนให้ติดตาม
โดยตลอด

สารของเรื่องสั้นเรื่องนี้ซับซ้อนมากแล้วแต่จะมองดู
จากด้านใด ตามทรรศนะของผู้อ่านแต่ละคน ซึ่งไม่จำเป็นต้อง
เห็นตรงกัน แต่น่าจะมีประโยชน์ถ้าทำความเข้าใจที่แตก
ต่างกันนั้นมาเปรียบเทียบ แลกเปลี่ยนมุมมองของกันและกัน
โดยไม่ต้องถกเถียงหาข้อยุติว่าใครตรงกว่า ถูกกว่า

นอกจากนี้ในฐานะผู้อ่านควรพิจารณาด้วยว่า ตนมี
ความรู้สึกร่วมกับผู้เขียนในข้อใด ประเด็นใดบ้าง แคไหน
เพียงใด รวมทั้งได้รับข้อคิดจากเรื่องนี้ ประการใดบ้าง

๕

ตั้ง แต่มอมมันลืมตาขึ้นมองดูโลกในเบื่องแรก โลกนี้มีชายคนหนึ่งและแม่อีกหนึ่ง
มอมเป็นลูกโตนเกิดใต้ถุนบ้านไม้สองชั้นหลังเล็กๆ แอวมักกะสัน มอมรู้ว่าพ่อของมันเป็น
หมาพันธุ์อัลเซเชียนอยู่ตึกใหญ่ถนนเพชรบุรี เจ้าของเลี้ยงถนนมหนักหนา แต่แม่ของมันเป็น
หมาไทยตลาดประตูน้ำ ที่มอมปฏิเสธขึ้นมาได้ก็เพราะอุปัทวเหตุ เจ้าของพ่อของมันพลอยปล่อย
ให้หลุดออกมาจากบ้านได้ชั่วคราว ทั้งหมดนี้มอมไม่สนใจ มันรู้แต่ว่าภายในใต้ถุนบ้านนั้น มีแม่
อยู่สำหรับดูตุนนมเวลาหิว ซึ่งมันก็หิวบ่อยๆ และเอาไว้นอนเบียดให้อุ่นได้เมื่อเวลามันหนาว
พอมอมจำความได้มันก็รู้ว่ามีคนมุดเข้าใต้ถุนบ้านนั้นบ่อยๆอีกคนหนึ่ง มันรู้สึกว่ามีคนนั้น
มาอุ้มชูลูบลาลำมันเล่นเสมอ มอมมันคันเขี้ยวซึ่งกำลังจะขึ้น มันก็กัดมือนั้นเล่นบ้าง เลียเล่นบ้าง
บางทีเจ้าของมือนั้นก็ยกตัวมันขึ้นไถ่ๆ ตีตกับหน้า มอมมักกระดิกหางตีใจจนตัวสั่น เลียหน้า
เลียปาก คนๆ นั้นก็ไม่ว่าปล่อยตามใจมัน มอมมันจำกลืนไว้ได้ กำหนดสัญญาไว้ว่าคนๆ นั้น
เป็นนายของมัน แล้วมันก็รัก

พอมอมมันเริ่มเดินได้มันก็คลานจากใต้ถุนออกสู่ลานบ้าน โลกของมันกว้างขึ้นอีก
เล็กน้อย มันรู้ว่านายอยู่บ้านสองชั้นเล็กๆ ค่อนข้างจะเก่า และไม่ได้ทาสี นอกจากนายแล้วก็
มีคนอื่นอยู่ด้วยอีกสองคน คนหนึ่งนั้นเป็นผู้หญิง นายบอกมันว่าคนนี่คือนายผู้หญิง อีกคน
หนึ่งเป็นเด็กเล็กๆ เพิ่งสอนเดิน นายเรียกว่าหนู แต่มอมมันพอจะเดาออกกว่าเป็นลูกของนาย
เพราะกลิ่นตัวเหมือนกัน พอมอมเริ่มคลานออกจากใต้ถุนที่เคยนอน แม่ก็เริ่มห่างไป แต่ก่อน
พอมอมรู้สึกหิวนมที่ไร ต้องรู้สึกว่ามีแม่อยู่ใกล้ๆ คอยให้นมทุกครั้ง แต่เดี๋ยวนี้นานๆ แม่จึง
จะมาทาสักครั้งหนึ่ง และน้ำนมแม่ก็รู้สึกว่่าน้อยและจางไป แต่มอมมันไม่เดือดร้อนเท่าไรนัก
เพราะนายหาชามอ่างทะเล มาวางไว้ที่นอกชานหลังบ้านระหว่างครัวไฟกับตัวเรือนใบหนึ่ง เอา
ข้าวคลุกกับที่นายกินเหลือ ใส่ให้มันกินวันละสามเวลาทุกวัน เวลาเช้าเวลาเย็นนายให้เอง
ส่วนตอนกลางวันนายผู้หญิงเป็นคนให้ มอมมันโตเร็วผิดธรรมดา เพราะมันเป็นพันธุ์พ่อ
มากกว่าพันธุ์แม่ ยิ่งโตมันก็ยิ่งกินจุขึ้นทุกวัน แต่นายกลับตีใจคอยให้ข้าวมันกินอึดเพิ่มเติม
ขึ้นเรื่อยๆ ยิ่งกว่านั้นเวลานายผู้หญิงทำครัว มอมมันก็แอบเข้าไปอยู่ด้วย บางทีมันก็กะกะ
กิดขวาง นายผู้หญิงก็ตีเอาบ้าง ไล่ออกมาบ้าง แต่แล้วมันก็กลับเข้าไปอีก เพราะมอมมันรู้ว่า
ถึงแม้ว่านายผู้หญิงจะดุจะตีอย่างไร ในที่สุดมันก็ต้องได้อะไรกินเสมอ

มอมมันโตวันโตคืนจนกลายเป็นหนุ่มใหญ่ แม่หายไประหว่างโลกของมัน ซึ่งเดี๋ยวนี้เหลือแต่นาย มอมไม่ได้รักนายเท่าชีวิต แต่นายเป็นชีวิตของมอม เข้าขึ้นนายหายไประหว่างมันก็รู้สึกว้าชีวิตมันว่างเปล่า แต่มอมรู้ว่าตกบ้ายก็ต้องกลับ ฉะนั้นตามปกติ มันก็ไม่เดือดร้อนเท่าไรนัก มอมใช้เวลาที่นายไม่อยู่หาอะไรกินบ้าง เล่นกับหนูบ้าง บางทีหนูก็ดึงดูดดึงดูดทางมัน เล่นกับมันเจิบๆ แต่มอมมันก็ทนได้ เพราะกลิ่นของนายติดอยู่ที่ตัวของหนูเหมือนกับคนอื่นๆ เดียวกัน ชั่วแต่ว่าหนูตัวเล็กกว่า บางทีมอมมันก็ออกไปเที่ยวนอกบ้าน เดินไปก็ดมกลิ่นอะไรต่ออะไรไป กลิ่นคนแปลกๆ ที่ติดอยู่ตามทางเดิน กลิ่นหนูที่ออกหากินตามถังขยะในเวลากลางคืน กลิ่นหมาบ้านใกล้เรือนเคียง และหมากลางถนนทั้งตัวผู้ตัวเมีย เมื่อมอมตัวยังเล็กอยู่ มันไม่ค่อยกล้าออกจากบ้าน เพราะหมาอื่นๆ มันรุมกันเท่า มันรุมกันกัด แต่เดี๋ยวนี้มอมตัวโตกว่าหมาอื่น พอออกนอกบ้านถึงหมาอื่นจะเท่า แต่ก็วิ่งหนีมอมทุกตัวไป ในบรรดาหมาตัวผู้ในละแวกบ้าน มอมมันเคยแสดงฝีมือให้ปรากฏมาแล้ว ไล่ตัวโหนดที่เคยเป็นจำฝูงเป็นหัวโจก มอมมันก็เคยปราบมาแล้ว ตามธรรมเนียมหมานั้น ถ้าจะออกจากบ้านไปไหนจะต้องถ่ายปัสสาวะรายทางไว้ สำหรับดมกลิ่นของตนเองกลับบ้านได้ถูก ที่ที่จะถ่ายรดนั้นก็ต้องเป็นที่ที่สังเกตได้ง่าย สูงเพียงระดับจมูก ไม่ต้องก้มลงดมให้เสียเวลา เป็นต้นว่า เสาไฟฟ้าหรือต้นไม้ข้างทาง ออกจากบ้านเดินไปก็ต้องยกขาถ่ายรดเอาไว้เป็นสำคัญ แต่ถ้ามีหมาตัวอื่นมาถ่ายทับเสีย กลิ่นนั้นก็เพี้ยนไป อาจถึงกลับบ้านไม่ถูก หรืออย่างน้อยก็ต้องลำบากทุลักทุเล การถ่ายปัสสาวะรดที่ตัวอื่นทำไว้แล้ว จึงเป็นอันตรายกรรมของสุนัข อภัยให้กันไม่ได้ แล้วถ้าทำกันต่อหน้าก็เป็นการทำหายกันโดยตรง เป็นการทำลายเกียรติของหมาตัวผู้ด้วยกัน แสดงว่าหมดความเกรงใจนับถือกัน ต้องต่อสู้จนแพ้กันไปข้างหนึ่ง มอมมันเคยถูกทำหายด้วยวิธีนี้มามาก แต่มันก็สู้จนเอาชนะได้ทุกตัว บางทีมันกลับบ้านเป็นแผลยับไปตามหน้าและข้างขา นายผู้หญิงต้องคอยล้างแผลใส่ยาให้ หลังจากนั้นมันก็จะถูกขังไปสองสามวัน แล้วมันก็แอบหนีไปเที่ยวนอกบ้านได้อีก

มอมมันเคยทิ้งนายไปแต่เพียงครั้งเดียวในชีวิต เมื่อมอมแตกเนื้อหนุ่มเต็มที่ อากาศกำลังหนาว น้ำขึ้นจึงคลอง บางวันก็ท่วมพันตลิ่งขึ้นมา มอมมันก็ไปหลงรักนางนวลซึ่งกำลังแตกเนื้อสาวอยู่ถัดบ้านไป ๓-๔ หลังคาเรือน มอมหลงใหลจนสิ้นท่า ข้าวปลาไม่เป็นอันกิน กลางคืนดึกๆ เดือนสว่าง มอมนั่งมองพระจันทร์แล้วก็หอนด้วยความวังเวงใจ ในตอนแรก มันเพียงแต่หลบไปหานางนวลชั่วคราวแล้วก็กลับบ้าน ครั้นต่อมาอาการรักหนักขึ้น มันก็ไม่กลับเอาเลย เฝ้าเวียนวนอยู่แถวนั้น คอยไล่กัดตัวผู้อื่นๆ ทั้งหนุ่มทั้งแก่ที่มาตอมนางนวลเป็นฝูง คนในบ้านเขาทวนหูหนักเข้า เขาก็ทุบตีเอาบ้าง เอาอิฐขว้างเอาบ้าง มอมก็ต้องทน

เพราะความรักกำลังขึ้นหน้า มอมหายจากบ้านไป ๔-๕ วัน ทิวหนักเข้าก็ต้องโซกกลับบ้าน แทนที่นายจะว่ากล่าว กลับรับหาข้าวให้มันกิน มอมมีอาการผิวดประหลาดซุบผอมไปสัก ๑๕ วัน แล้วมันก็กลับเป็นปกติเหมือนเก่า น่าประหลาดที่ความรักที่มีต่อนางวลก็หายไปด้วย คงเหลือแต่ความรักนาย

พอตกบ่ายทุกๆวัน มอมมันจะต้องไปหมอบคอยนายที่หัวกระไดบ้าน ตามันจับอยู่ที่ประตูบ้าน และประสาททุกส่วนเตรียมพร้อมที่จะรับนาย พอได้ยินเสียงฝีเท้านายเดินกลับบ้าน มอมก็ทุ้งคอยฟัง พอลูกบิดประตูหน้าบ้านเสียงดังแกร็ก มันก็โผล่จากที่ด้วยกำลังทั้งตัว แล้วก็โถมเข้าหานาย ดีใจเสียเป็นที่สุดแล้วที่นายกลับบ้าน มันจะวิ่งเข้าพันแข้งพันขานาย คาบข้อมือนาย เลียตั้งแต่หน้าลงมาจนถึงเท้า ความดีใจของมอมกว่าจะสงบได้ก็เมื่อนายผลัดผ้าเข้าห้องอาบน้ำหายไป ที่นี้มันก็มีหน้าที่ติดตามนายไปทุกฝีก้าว ไม่ว่านายจะนั่งหรือนอน หรือจะไปทางไหน มอมเป็นต้องอยู่ข้างๆ บางวันนายพามันออกไปเดินเที่ยวเล่นนอกบ้าน ถ้าวันไหนได้ออกไปเที่ยวกับนาย วันนั้นก็เป็วันที่มอมดีใจเอิกเกริกเป็นพิเศษ ออกได้ก็วิ่งนำหน้าไป บางทีก็วิ่งเลยไป จนนายต้องเรียก บางครั้งได้กลิ่นอะไรที่ข้างถนน สนใจเป็นพิเศษ มันก็โผล่เที่ยวสุดดมกลิ่นนั้นเสีย จนนายต้องเรียกอีกเหมือนกัน มอมมันเป็นหมาที่มีแต่หัวใจ และหัวใจของมันนั้นก็มอบให้นาย ฉะนั้นมันโยนนายจะสั่งสอนให้ทำอะไร มอมก็ไม่ค่อยเอาใจใส่ เพราะเมื่ออยู่กับนายมันมีแต่ความดีใจความสุข ไม่มีปัญญาจะไปจดจำอะไรได้ก็มากนักย แต่ถึงกระนั้นมันก็ยังอุตสาหะเรียนวิชาที่นายสอนให้ไว้ได้อย่างหนึ่ง เวลาเดินไปริมคลองหรือริมบ่อนายจะหากิ่งไม้แห้งๆ ขว้างลงไปในน้ำ มอมมันก็จะกระโดดน่ว่ายไปคาบเอากิ่งไม้กลับมาให้นาย ที่มอมมันเรียนได้เร็วก็เพราะว่ามันเห็นเป็นการเล่นชนิดหนึ่ง บางทีนายไม่อยากเล่นเพราะมันสะบัดชน น้ำเปียกนาย แต่มอมก็เที่ยวไปหากิ่งไม้แห้งๆคาบมาชวนนายเล่นทุกครั้ง ที่มีบ่อหรือคลองอยู่ใกล้ๆ

มอมมันอยู่กับนายเป็นปกติสุขมาได้สองปีกว่าจนมันเติบโตเป็นหนุ่มใหญ่เต็มที ใครเห็นใครก็ต้องชมว่ามันเป็นหมาที่งามไม่น้อย และเมื่อนายบอกกับคนอื่นว่ามอมเป็นหมาเกิดใต้ถุนบ้านก็ไม่ค่อยมีใครเชื่อ จนถึงวันหนึ่งซึ่งเป็นวันสำคัญที่สุดในชีวิตของมอม วันนั้นเป็นวันหนึ่งในฤดูหนาวมอมมันคึกคักเป็นพิเศษจึงลอดรื้อออกไปเที่ยวนอกบ้านตั้งแต่เช้าตรู่ ยิ่งเที่ยวไปมันก็ยังเพลิน โกลบ้านออกไปทุกที ถ้ามอมมันเป็นคน มันก็จะสังเกตว่าเช้าวันนั้น ผู้คนที่เดินถนนมีสีหน้าผิวดปกติ บางคนก็หน้าตาเศร้าหมอง บางคนก็หน้าตื่น ส่วนมากนั้นจับกลุ่มยืนพูดกัน แต่มอมมันก็มีธุระของมันที่จะต้องวิ่งดมกลิ่นอะไรต่ออะไรเรื่อยไป ไท่นจะกลิ่นสัตว์ประหลาดๆ ที่ออกมาจากกอหญ้า หรือเลื้อยคลานขึ้นมาจากคลองแล้วรีบกลับลงไปเมื่อใกล้รุ่ง

มอมมันวิ่งลุยน้ำค้างที่จับขาวอยู่บนใบหญ้า อากาศเย็นเฉียบมากระทบหน้ากระทบใบหูและ
 ลื่นของมัน ทำให้เบิกบานใจกว่าธรรมดา แต่พอสายเข้าเหนื่อยมอมก็เริ่มสังเกตเหมือนกันว่า
 มีอะไรผิดปกติไปเสียแล้ว เพราะบนถนนสายใหญ่นั้น มีรถยนต์บรรทุกทุกขนาดโตกว่าที่มันเคย
 เห็น วิ่งตามกันมาเป็นแถวยาวเหยียด แผ่นดินสะท้อนมาตั้งแต่ไกล บนรถนั้นมีคนอยู่เต็ม
 แต่งตัวอย่างที่มีมอมมันไม่เคยเห็นมาก่อน พุดจากกันด้วยลุ่มเสียงที่มอมไม่เคยได้ยินมาก่อนเลย
 คนเหล่านั้นรูปร่างเตี้ยล่ำผิวดำกับคนไทยที่มอมรู้จัก มอมมันยืนนิ่งตัวแข็งอยู่ข้างถนน ขนคอชัน
 หูตั้ง ความรู้สึกเหมือนกับขโมยเข้าบ้าน มันสูดกลิ่นแรงๆ คนที่อยู่บนรถนั้นผิวดำเป็นแน่แล้ว
 เพราะมีกลิ่นสาบกลิ่นสาบอย่างที่มีมอมไม่เคยรู้จักแต่ก่อนเลย

พอมอมมันรู้ว่าอะไรผิดปกติ ใจมันก็คิดถึงนายวาบขึ้นมาทันที ป่านนี้นายจะอยู่ที่ไหน
 จะเป็นอย่างไร นายผู้หญิงจะเรียกมันเที่ยวตามหามันหรือเปล่า ใครจะทำอะไรหนู ซึ่งนาย
 เคยสั่งให้มันเฝ้าหรือไมก็ไม่รู้ และป่านนี้คนแปลกหน้าผิวดำจะเข้าไปในบ้านของมันบ้างแล้ว
 กระมัง พอหัวใจมอมมันทวนกลับไปบ้าน ตัวมันก็หันกลับและขาทั้ง ๔ ของมันก็พาตัวมัน
 กลับบ้านทันที มอมกลับไปถึงบ้านไม่เห็นมีอะไรผิดปกติ เห็นแต่นายกับนายผู้หญิงนั่งพุดกัน
 เบาๆ ด้วยสีหน้าไม่สู้ดี มอมเข้าไปเลียมือนาย แต่นายเพียงแต่ตบหัวมันเบาๆ ๒-๓ ที แล้วก็
 ไม่สนใจกับมันอีกต่อไป นายผู้หญิงก็ไม่ได้ทักมันหรือไล่มันอย่างเคย มอมกระดิกหางหมุน
 ไปหมุนมา ลักครู่หนึ่งเห็นไม่ได้เรื่อง มันก็ไปเล่นกับหนู ซึ่งดีใจมากเมื่อมันไปอยู่ด้วย มอม
 ลงนอนหงายให้หนูเกาท้อง แล้วก็ดึงหูดึงหางมันไปตามเรื่อง วันนั้นมอมสังเกตว่า นายไม่ได้
 ออกไปไหนทั้งวัน ถ้าได้ยินเสียงรถแล่นหรือเสียงคนเดินดังเอะอะก็เดินไปดูที่ประตูบ้าน
 มอมก็ฉวยโอกาสวิ่งตามนายไปเท่าลั่นที่ประตูบ้านเหมือนกัน เพราะมอมมันต้องการให้นาย
 เข้าใจว่า มันรู้เหมือนกันว่ามีอะไรผิดปกติ และถ้าหากเกิดมีภัยอันตรายมาถึงบ้าน มันก็พร้อม
 ที่จะสู้และยอมตายให้นาย แต่นายกลับจู้ปากบอกให้มันนิ่ง แล้วเดินกลับเข้าบ้าน ทำดังนี้อยู่
 หลายครั้ง จนค่านายกินข้าวแล้วก็ขึ้นบ้าน ปล่อยให้มอมนอนเฝ้าหัวกระไดอย่างเคย

รุ่งเช้าขึ้นตอนสายๆ มีคนมาเปิดประตูหน้าบ้าน มอมมันกำลังระแวง มันก็เฝ้า
 กรรโชกท่าทางจะเอาจริง นายผู้หญิงต้องวิ่งมาติดคอมันไว้ ส่วนนายผู้ชายไปพุดกับคนแปลก
 หน้าที่มาหน้าบ้าน อีกประเดี๋ยวหนึ่งคนแปลกหน้าก็กลับไป นายเดินกลับเข้ามาช้าๆ หน้าเหือด
 ไม่สบายใจ ในมือถือกระดาษขาวๆแผ่นหนึ่ง มอมได้ยินนายเรียกนายผู้หญิงให้ตามขึ้นไป
 บนเรือน เห็นพุดจากกันลักครู่หนึ่ง นายผู้หญิงเอากะดาษแผ่นนั้นมาดูแล้วก็ขบหน้าลงร้องไห้

ตั้งแต่นั้นมานายก็เริ่มหายไปจากบ้าน หลายวันจึงกลับมาครั้งหนึ่ง มอมสังเกตเห็น
 นายแต่งตัวผิวดำไปกว่าแต่ก่อน คือนายแต่งตัวสีทึบก็แถมเขียว สีทึบวกลีเดียวกัน มีอะไรสี

ทองติดที่หน้าอก กางเกงขายาวที่เคยหุ่กก็กลับเป็นพันแข้ง และเกือกหนังบางที่เคยใส่ และที่มอมมันเคยเลีย บางครั้งก็แอบเอาไปกัดเล่น เดียวนี้ก็ไม่ใช่ กลายเป็นไปใส่เกือกหนาๆ สากๆ ครั้งแรกที่มอมเห็นนายแต่งตัวอย่างนี้กลับบ้าน มันเกือบจำไม่ได้ แต่พอนายเดินเข้ามาใกล้ ได้กลิ่นมันจึงรู้ ระหว่างที่นายหายหน้าไปครั้งละหลายวัน มอมเห็นนายผู้หญิงเศร้ากว่าทุกครั้งที่เคยเห็นมา งานการทางบ้านที่เอาใจใส่ก็ดูเนือยๆ ลงไป นายผู้หญิงชอบอุ้มหนูไปนั่งที่หัวกระไดและนั่งอยู่นานๆ มอมมันเข้าไปหยอกล้อชวนเล่นด้วยนายผู้หญิงก็ไม่เล่น บางทีมันก็เอาหัวเข้าไปวางที่ตักนายผู้หญิง เธอก็ลูบหัวมันเบาๆ แต่สายตานั้นเหม่อมองไปไกล ส่วนมากนายผู้หญิงนั่งอยู่จนพลบค่ำแล้วจึงกลับเข้าเรือนตอนใกล้ๆ จะพลบ. เธอมักจะเอาหนูมากอดไว้แน่นแล้วก็ร้องไห้ มอมมันไม่เคยเห็นนายผู้หญิงเป็นอย่างนี้มาแต่ก่อน ใจของมันก็เจ็บบเหวลงไปตาม ที่มันเคยเล่นหัวก็น้อยลงไป ที่เคยแอบหนีไปเที่ยวเตร่ก็น้อยลงไปเช่นเดียวกัน เมื่อนายหายไบนานๆ มอมมันก็ตามนายผู้หญิงแทนนาย และมันมีความรู้สึกในใจว่าระหว่างที่นายไม่อยู่ มันจะต้องเฝ้าทั้งบ้านทั้งนายผู้หญิงและหนูไม่ให้ใครมาเกะกะทำอันตรายได้ จนกว่านายจะกลับ วันไหนนายกลับบ้านความรู้สึกในบ้านก็เปลี่ยนไปทั้งหมด นายผู้หญิงก็กระปรี้กระเปร่าทำกับข้าวพิเศษ มอมมันก็ดีใจโลดเต้น ชีวิตซึ่งแต่ก่อนเป็นปกติประจำวันนั้น เดียวนี้กลายเป็นของที่มีเพียงชั่วคราวระหว่างที่นายกลับบ้าน

วันหนึ่งนายกลับมาบ้าน และมาอยู่ได้ ๒-๓ วัน แต่มอมสังเกตนายและนายผู้หญิงไม่สู้จะดีใจรื่นเริงเหมือนที่เคย เห็นแต่นั่งพูดกันเบาๆ ครั้งละนานๆ บางครั้งนายผู้หญิงก็ร้องไห้ ส่วนนายนั้นก็มีสีหน้าและกิริยาอาการบอกให้มอมเห็นได้ว่ามีทุกข์หนัก มอมมันพยายามที่จะเข้าหานาย พยายามที่จะชวนนายเล่น ชวนนายไปเดินเที่ยว พยายามทุกๆ ทางที่หามามีหัวใจเต็มไปด้วยความรักอย่างมันจะทำได้ เพื่อให้คนที่มันรักนั้นหายทุกข์ แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ นายมักจะนอนเหม่อที่เก้าอี้ยาวที่เฉลียงไม่พูดจาอะไร นานๆ ก็ถอนใจยาวๆ มอมมันก็ได้แต่หมอบอยู่ที่เท้าของนาย ตาก็จับอยู่ที่หน้านาย คอยดูว่าเมื่อไรนายจะมีแววตาที่แสดงว่าหายทุกข์ ตอนเย็นวันก่อนที่นายจะออกจากบ้านไป มอมเห็นนายผู้หญิงเก็บของเล็กๆ น้อยๆ เข้าห่อ เป็นพวงยาสิ่ฟั่น สบู่ และของกินแห้งๆ ใส่กระป๋อง นอกจากนั้นก็มีเสื้อผ้าบ้าง นายผู้หญิงเก็บของไปก็ร้องไห้ไป ส่วนนายก็ติดตามนายผู้หญิงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะไปเข้าห้องโถงหรือประการใด ช่วยห่อของให้บ้าง พูดปลอบนายผู้หญิงบ้าง แต่มอมก็ไม่เห็นนายผู้หญิงหยุดร้องไห้ ยิ่งเห็นนายอยู่ใกล้ๆ ก็ยิ่งร้องไห้มากขึ้น ครั้งหนึ่งนายผู้หญิงเอามือนายไปกำไว้แน่น ยกมือนายขึ้นไปที่หน้าแล้วก็ยังร้องไห้สะอึกสะอื้นหนักขึ้นไปอีก มอมเห็นนายเอาแขนโอบนายผู้หญิงไว้กับตัวแล้วนั่งนิ่งอยู่

รุ่งขึ้นนายตื่นแต่เช้าตรู่ นายแต่งตัวเสร็จ ก็ถือห่อของพะรุงพะรังออกจากบ้านไป แต่พอถึงประตูหน้าบ้านนายก็ทรุดตัวลงนั่ง กอดมันไว้แน่น

“มอม ไอ้มอม” เสียงนายกระซิบสั่งที่หู “ข้าจะต้องจากไปนาน จะได้กลับเมื่อไรก็ยังไม่รู้ เอ็งอยู่ทางหลังช่วยเฝ้าบ้าน ช่วยดูนายผู้หญิง ช่วยดูหนู เอ็งรักข้ามากข้ารู้ เอ็งต้องทำตามทีข้าสั่งแล้วคอยข้าอยู่ที่นี้ ไม่ตายข้าจะกลับ” มอมเอาหน้ามันไปแนบที่หน้านาย ตามใบหน้าของนายนั้นอาบไปด้วยน้ำตาเป็นครั้งแรกที่มันได้เคยเห็น มอมมันส่งนายเพียงประตูบ้านแล้ว มันก็เดินกลับเรือน ทางตกหัวตก มันเดินช้าๆไปที่หัวกระไดที่มันเคยนอน ล้มตัวลงเหยียดยาว ตาจับอยู่ที่ประตูหน้าบ้าน มอมครางออกมาเบาๆ เหมือนกับจะอุทานความในใจของมันให้คนรู้ว่า ชีวิตของมอมนั้นสิ้นสุดลงนับตั้งแต่วันที่นายออกจากบ้านไป และจะเป็นอยู่เช่นนั้น จนกว่านายจะกลับมาอีก

นายหายจากบ้านคราวนี้ไม่กลับมาอีกเลย อาทิตย์กลายเป็นเดือน เดือนกลายเป็นปี จนกระทั่งปีหนึ่งได้ผ่านไปนายก็ยังไม่กลับ นานๆจะมีบุรุษไปรษณีย์เอาจดหมายมาส่งให้นาย ผู้หญิงสักทีหนึ่ง มอมเห็นแต่นายผู้หญิงอ่านแล้วอ่านเล่า และในที่สุดก็ร้องไห้ทุกครั้งไป พอหายไปได้สักปีกว่าๆ มอมมันก็เริ่มเห็นความรุ่งโรยภายในบ้านมากขึ้นทุกๆ วัน นายผู้หญิงซูบผอมผิดปกติ การแต่งกายก็ปอนกว่าแต่ก่อน ทั้งมิได้ระมัดระวัง หนูนั้นเติบโตใหญ่ขึ้นจนวิ่งได้แล้ว แต่ก็ผ่ายผอมมิใช่อ้วนน่าเอ็นดูอย่างแต่ก่อน บ้านที่เรียบร้อยสะอาดสะอ้านนั้น บัดนี้รกรุงรัง เต็มไปด้วยหยากไย่ เพราะนายผู้หญิงมิได้เอาใจใส่เช็ดถูอย่างเคย มอมต้องเรียนบทเรียนใหม่ในชีวิต เจ็กชายชวดซึ่งนายเคยยืมให้มอมเฝ้าและกวดทุกครั้งทีแะกรายเข้ามาในบ้านนั้น บัดนี้กลายเป็นคนสนิทชิดชอบกันกับนายผู้หญิง เพราะนายผู้หญิงห้ามปรามมอมเด็ดขาดมิให้กัดหรือแม้แต่เฝ้าเจ็กชายชวดอีกต่อไป เป็นอันว่าเจ็กชายชวดมีสิทธิ์เดินเข้ามาถึงหน้ากระไดบ้าน บางทีก็ถึงกับไปนั่งอยู่ที่ซานหน้าครัว มอมเห็นนายผู้หญิงสนทนากับเจ็กชายชวดนานๆ ทุกครั้งจะต้องหยิบของในบ้านมาให้เจ็กชายชวดดู เป็นถ้วยชามบ้าง ช้อนส้อมบ้าง บางทีก็เป็นของอื่นที่มอมไม่รู้จัก และเจ็กชายชวดก็จะยื่นกระดาษเล็กๆ สองสามแผ่นให้นายผู้หญิง มอมเห็นนายผู้หญิงเอากะดาษนั้นมานับ เสร็จแล้วเจ็กชายชวดก็จะเอาของใส่หีบแล้วก็เดินออกจากบ้านไป นายผู้หญิงทำอยู่อย่างนี้จนนานเข้ามอมสังเกตเห็นของในบ้านที่มันเคยชินลูกตานั้นบางไปมาก บางทีหนูมาวิ่งเล่นอยู่ใกล้ๆ เวลานั้นนายผู้หญิงพูดกับเจ็กชายชวด แต่พอเจ็กไปแล้วนายผู้หญิงต้องคว้าหนูมากอดไว้แล้วร้องไห้ทุกครั้งไป ของที่มอมมันรู้สึกว่ามันเปลี่ยนไปมากก็คือ เรื่องอาหารการกิน แต่เมื่อครั้งนายยังอยู่ที่นี่มันไม่เคยต้องอนาถร้อใจเลย แต่เดี๋ยวนี้มอมมันต้องทนหิวอยู่ตลอดเวลา เมื่อนายอยู่นายเคยให้มันกินข้าววันละสามเวลา ขณะนี้มอมต้องอดมื้อ

กินมือและมือที่กินนั้นก็มิได้ทำให้มอมหายหิวลงได้ มันมองดูตานายผู้หญิงอย่างสงสัย เพราะแทนที่จะเป็นอาหารหนักในเวลาเช้า นายผู้หญิงเพียงแต่เทน้ำข้าวให้มอมๆ มันไม่เคยกิน แต่ด้วยความหิวมันก็ต้องการกิน ทอดแล้วมันก็งยหน้าดูนายผู้หญิง ผู้ซึ่งยืนมองดูมันด้วยความเป็นห่วง แต่พอเห็นมอมมันมองเหมือนกับจะขออีก นายผู้หญิงก็หันหลังรีบเดินหนีไป มอมมันรู้แล้วว่ามือกลางวันนั้นเป็นอันไม่มีหวังที่จะได้ เพราะมันเห็นนายผู้หญิงเตรียมอาหารเล็กๆน้อยๆให้หนู ส่วนมากก็เป็นของเหลือมาจากมือเช้า ส่วนตัวนายผู้หญิงเองก็ไม่ได้ทำอะไรเหมือนกัน แม้มือเย็นก็มีแต่บางวันเฉพาะวันที่นายผู้หญิงกินข้าว วันไหนมอมหิวหนักเข้า มันก็ไปนั่งมองขณะที่นายผู้หญิงกำลังกิน ถ้านายผู้หญิงหันมามอง มันก็เลียปากให้รู้ว่ามันหิวมากเหมือนกัน นายผู้หญิงก็จะนำตากบลูกตารับอิมข้าว แล้วเอาของที่เหลือคลุกให้มันกินทันที

มอมมันไม่เข้าใจว่าของที่เคยมีนั้น เหตุไรจึงหมดไป มอมมันรู้แต่ว่านายจากบ้านไปนาน แต่สักวันหนึ่งนายจะกลับ ระหว่างนี้มันก็ได้แต่จะคอยนาย มันหาว่านายถูกระดมไปเป็นทหาร ไปอยู่ไกลไม่มีกำหนดกลับ และนายผู้หญิงซึ่งไม่มีรายได้อะไรเลยก็ได้แต่ขายของเก่าไปที่ละชิ้นและต้องครองชีพไปอย่างอดมือกินมือ บางวันนายผู้หญิงต้องยอมอดเพื่อให้ลูกได้กิน หรือมีจะนั้นก็ต้องกินแต่น้อยเพื่อให้มอมซึ่งผัวฝากไว้ได้กินให้อิ่มๆ ตั้งแต่มอมมันยังตัวเล็กๆ นายเคยห้ามเด็ดขาดมิให้มันไปเก็บของกินนอกบ้าน มอมมันก็ปฏิบัติตามตลอดมา เพราะเมื่อท้องมันอิมมันก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปหาอะไรกินที่อื่น แต่เดี๋ยวนี้มอมต้องผิตคำสั่งนาย เพราะท้องมันหิวเต็มทน ก็ต้องฟังถึงขยะเช่นเดียวกับหมาข้างถนนตัวหนึ่ง ด้วยความอดด้วยความตรอมใจที่นายหายไป มอมมันเปลี่ยนไปจากแต่ก่อน ร่างกายก็ผ่ายผอมลงไปเห็นได้ถนัด ขณะที่เคยมันก็กลับกลายเป็นด้าน จมูกแห้ง นัยน์ตาเชื่องซึม กิริยาอาการที่เคยโลดเต้นร่าเริงก็กลายเป็นเชื่องช้า ส่วนมากมันใช้เวลานอนที่หัวกระไดบ้าน เพื่อคอยนายตามที่นายสั่งไว้

อีกสองปีผ่านไป ยังไม่มีวี่แววว่านายจะกลับมาเลย คืนวันหนึ่ง มอมอยู่ที่หัวกระไดที่มันเคยนอน นายผู้หญิงกับหนูนอนอยู่ข้างบนเรือน มอมมันหลับสนิทไปพักหนึ่ง แต่มาคิดใจตื่นตอนดึกเพราะได้ยินเสียงนายผู้หญิงไอและเสียงหนูร้องออดแอด พอเสียงข้างบนเงียบไป มันก็นอนต่อ แต่หูนั้นคอยฟังเสียงต่างๆ ที่จะผิตปกติ อีกสักครู่หนึ่งมันได้ยินเสียงเครื่องยนต์ดังหึ่งมาแต่ไกล มอมมันรู้ว่าเป็นเสียงเครื่องบิน เพราะเมื่อมันยังเป็นลูกหมาเห็นเครื่องบินผ่านหลังคาบ้าน มันต้องวิ่งไล่เท่าทุกครั้ง และนายเคยหัวเราะชอบใจที่มันไล่กัดเครื่องบิน มันนอนฟังเสียงที่อยู่ไกลนั้น สักครู่ก็รู้ว่าเครื่องบินนั้นกำลังใกล้เข้ามา ทันใดนั้นมอมมันก็ตกใจแทบสิ้นสติ ขนพองชันไปทั้งตัวและผุดลุกขึ้นยืนอย่างรวดเร็ว ในท่ามกลางความมืดและ

ความเงียบสงัดนั้น มีเสียงที่มันไม่เคยได้ยินมาแต่ก่อนดังก้องไปทั่ว มอมมันเข้าใจว่าเป็นเสียงหมาหอน แต่หมาตัวที่หอนนั้นมันจะต้องใหญ่โตมโหฬารที่มาน่าสะพรึงกลัวเสียเป็นที่สุดแล้ว เสียงหอนนั้นดังเป็นระยะๆ ถี่ๆ มอมตัวสั่นเทาด้วยความตื่นเต้น หมาที่โห่หอนให้ได้ยินทั่วทั้งเมือง มอมมันหอนรับทันที แต่เสียงของมันดูค่อยจนตัวมันเองแทบจะไม่ได้ยิน ทันทีนั้น มันก็สังเกตเห็นไฟตามถนนดับพรึบลงหมด เสียงนายผู้หญิงหวีดร้องบนเรือน เสียงหนูร้องไห้ด้วยความกลัว นอกบ้านก็มีเสียงผีเห่าคนวิ่ง เสียงร้องเรียกกันโหวกเหวก เสียงปิดเปิดบานหน้าต่างประตูและเสียงเด็กร้องไห้ทั่วไป มอมมันแผ่นลงไปอยู่ที่ลานบ้านหน้าเรือน อีกอึดใจเดียว นายผู้หญิงก็อุ้มหนูซึ่งกอดไว้แน่นลงมานั่งอยู่ด้วย พอเห็นนายผู้หญิง มอมมันก็หมดความตื่นเต้นและความกลัว จิตใจมันสงบลงทันที เพราะมันรู้ว่ามันมีหน้าที่จะต้องทำ มันเบียดเข้าไปจนชิดตัวนายผู้หญิง มันเลียมือนายผู้หญิงและเลียแขนหนู เป็นวิธีเดียวที่มันจะบอกให้สองคนนั้นรู้ว่าไม่ต้องกลัว ไม่ต้องตกใจ มอมยังอยู่ มอมยังอยู่

มอมไม่รู้ว่า มันนั่งอยู่กับนายผู้หญิงนานสักเท่าไร แต่ขณะนั้น มันได้พบได้เห็นของที่มันไม่เคยเห็นหลายอย่าง มันได้เห็นไฟฉายเป็นทางยาวขึ้นไปบนฟ้า เห็นเครื่องบินลำสีขาวบินวัดเฉวียนอยู่ เสียงปืนต่อสู้อากาศยานได้ยินดังสนั่นจนกระเทือนเจ็บแก้วหู เสียงลูกกระเบิดแหวกอากาศดังซู่ลงมา สัญชาตญาณบอกให้มันหมอบลงกับพื้นดินทันที มอมรู้สึกเสียวไปตามสันหลังและแขนคอ และขนตามหลังมันตั้งชัน ขณะเดียวกันมันรู้สึกได้ด้วยความกระเทือนของแผ่นดินว่ามีการระเบิดขึ้นในระยะใกล้ติดๆกันหลายครั้ง มอมมันผ่านนายผู้หญิงอยู่จนกระทั่งได้ยินหมาใหญ่ตัวมหึมานั้นหอนขึ้นเป็นกั๊วแวกดังยาวรวดเดียวอีกครั้งหนึ่ง นายผู้หญิงลุกขึ้นจากที่นั่ง มอมสังเกตเห็นคนเริ่มจุดไฟและเริ่มใช้ไฟฉายในที่ต่างๆ อีกครั้งหนึ่ง เสียงคนพูดกันและเสียงหัวเราะดังจากที่ต่างๆรอบบ้าน นายผู้หญิงลูบหัวมันเบาๆ เหมือนกับจะชอบใจที่มันเฝ้าอยู่เป็นเพื่อน แล้วก็อุ้มหนูกลับขึ้นเรือน

หลังจากนั้นไม่ว่ามอมจะไปทางใดเห็นแต่คนชุดหลุมกันทั่วไป ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง มอมมันเที่ยวดมตามกองดินที่เขาขุดขึ้นมาก็ไม่เห็นมีกลิ่นอะไรเกินไปกว่ากลิ่นธรรมดา แม้นายผู้หญิงก็ชุดหลุมที่ริมรั้วข้างบ้าน ตาแก่ที่อยู่บ้านติดกันแกมาช่วยขุดให้ มอมนึกว่านายผู้หญิงคงขุดหาหนู หากกระดูกเก่าๆที่ฝังไว้ มันก็เข้าไปขุดใช้สองเท้าตะกุยดินไปพลาจจุมกมันก็ตกลงไปที่ดินสุดกลิ่นแรงๆ เพื่อจะได้รู้ว่าหนูหรือกระดูก หรืออะไรก็ตามที่นายผู้หญิงต้องการนั้นฝังอยู่ที่ใด มอมมันคุ้ยดินขึ้นมาได้กองโตเอากการ นายผู้หญิงและคนแก่วางจอบเสียมันั่งดูมันแล้วหัวเราะขบขันเสียงตาแก่ชมกับนายผู้หญิงว่า "หมาตัวนี้มันรู้เอาการอยู่" แต่มอมมันก็ยังไม่รู้อยู่นั่นเองว่านายผู้หญิงขุดหลุมอะไร

ต่อจากนั้นเมื่อมีเสียงเครื่องบิน มีเสียงหมาหอน มอมก็เห็นนายผู้หญิงอุ้มหนูวิ่งลง ไปอยู่ในหลุมนั้นทุกครั้ง จนในที่สุดมอมมันก็รู้ ถ้าคืนไหนมันได้ยินเสียงเครื่องบินมาแต่ไกล มันก็หอนขึ้นก่อนแล้วก็เริ่มตะกุกประตู่เรือดั่งๆ เพื่อปลุกนายผู้หญิง พอรู้ว่านายผู้หญิงตื่น มันก็รีบวิ่งลงไปในง่อยอยู่ในหลุมก่อนทุกครั้งไป ความตื่นเต้นในเวลากลางคืนนั้นมีบ่อยครั้งเข้า และเสียงระเบิดนั้นก็ดังใกล้บ้านเข้ามาทุกที ชาวบ้านแถบนั้นก็เริ่มหายไปจากบ้าน มอมเห็น แต่บ้านปิดทิ้งไว้เป็นจำนวนมาก ผู้คนในตรอกนั้นที่เคยคึกคักก็เงียบเหงาลงไป คงเหลือแต่นายผู้หญิงอยู่ที่บ้านกับหนู มอมมันไม่รู้มันนึกว่านายผู้หญิงคงอยู่คอยให้นายกลับเช่นเดียวกับมัน มอมมันเป็นหมามันจะรู้ได้อย่างไรว่า นายผู้หญิงนั้นกลัวแสงกลัว ไม่เป็นอันหลับนอนจนเกือบจะล้มเจ็บลง มอมมันไม่มีหนทางจะรู้ได้เลยว่านายผู้หญิงของมันอพยพหลบภัยตาม ชาวบ้านเขาไปไม่ได้ ก็เพราะนายผู้หญิงมีแต่ตัวคนเดียวไม่มีพวกพ้องวงศาคณาญาติที่ไหนที่จะไปอาศัยได้ และความจนนั้นก็บังคับให้นายผู้หญิงต้องอยู่ต่อไป ทั้งที่แสนจะห่วงความปลอดภัยของลูก และความรู้สึกเปลี่ยวเปล่าที่เกือบจะทนไม่ได้

คืนวันหนึ่งมอมรู้สึกร้อนรนและตื่นเต้น เหมือนกับว่ามีสิ่งใดบอกมันว่าภัยกำลังใกล้เข้ามาและก็จริงดังนั้น พอตกตึกก็มีเสียงหมาหอนดังขึ้นและเสียงเครื่องบินใกล้เข้ามาทุกที นายผู้หญิงอุ้มหนูวิ่งลงไปในหลุม มอมมันก็วิ่งลงไปในข้างๆเช่นเคย เสียงเครื่องบินดังกว่าที่เคยได้ยินมา เสียงระเบิดดังใกล้ๆบ้านเข้ามา มอมเลยมีอนายผู้หญิง รู้สึกว่ามีนั่นเย็นซัดด้วยความกลัว มอมได้ยินเสียงลูกระเบิดแหวกอากาศตรงลงมาที่หลังคาบ้าน มันหมอบนั่งคอยความกระเทือนของระเบิดแต่แทนที่จะมีเสียงระเบิด มอมกลับได้ยินเสียงดังกราวใหญ่ทางหลังบ้าน อีกสักครู่หนึ่งมันก็ได้กลิ่นเหม็นไหม้อย่างแรง ไฟไหม้บ้านแน่แล้ว มอมมันโจนขึ้นจากหลุมวิ่งไปดูที่ครัวเห็นไฟกำลังติดหลังคาเป็นหย่อมๆ และกำลังลุกลาม มอมมันตกใจเต็มที่ได้แต่เห่า แล้วมันก็วิ่งกลับมาหาที่หลุมเพื่อบอกนายผู้หญิงให้รู้ว่าไฟกำลังไหม้บ้าน แต่นายผู้หญิงก็ได้กระโดดขึ้นจากหลุม มอมมันก็ได้แต่เห่าได้แต่วิ่งไปวิ่งมาด้วยความเป็นห่วง บ้านก็เป็นห่วง เป็นห่วงนายผู้หญิงและหนูก็เป็นห่วง มอมมันตัดสินใจไม่ถูกว่าจะทำอย่างไรดี ในทันใดนั้นมันก็ได้ยินเสียงลูกระเบิดแหวกอากาศลงมาอีกชุดหนึ่งทำให้หลังมันเย็นวาบ แต่ก่อนที่มันจะทำอะไรได้ มอมมันรู้สึกเหมือนมีของหนักๆ มากระทบอย่างแรง ทำให้ตัวมันกระเด็นไปไกล พู้อ้อไปหมด มอมหมดสติไปชั่วครู่หนึ่งเพราะแรงลูกระเบิดทำลายลูกหนึ่ง ที่ตกลงมาระเบิดกลางลานบ้านพอดี

พอมอมฟื้นขึ้นมา สิ่งแรกที่มันเห็นก็คือไฟไหม้บ้านทั้งหลังลุกโพล่ง ส่องแสงสว่างจ้าทั่วไปหมด สิ่งแรกที่ใจมันนึกถึงก็คือนายผู้หญิงและหนู ป่านนี้จะเป็นอย่างไร มัน

ตะเกียกตะกายจะลุกขึ้นยืน แต่มันรู้สึกเสียวปลาบที่ขาหลัง มอมเหลียวไปดูเห็นขาหลังข้างซ้ายเป็นแผลยาว อาจเป็นสะเก็ดระเบิดหรือเศษไม้กระเด็นถูก เลือดชั้นๆของมันกำลังไหลออกมาแดงฉาน มันล้มตัวลงนอนเพราะเดินยังไม่ไหว มอมนอนเลียแผลอยู่นานจนขาที่เจ็บค่อยหายชา มีความรู้สึกขึ้น มันก็วิ่งเดินครึ่งกลานไปที่หลุมที่นายผู้หญิงอยู่ ที่หลุมนั้นเงียบสนิทไม่มีเสียงใดๆ ลูกระเบิดที่ตกกลางลานบ้านทำให้ดินกระเด็นมากลบหลุมเสียกว่าครึ่ง มอมเห็นแท่นนายผู้หญิงโผล่ออกมาจากกองดิน มันก้มลงเลีย แท่นนั้นเย็นชืดไม่มีชีวิต มอมมันรู้สึกร้อนผ่าไปทั้งตัว นายฝากนายผู้หญิงและหนูไว้กับมัน บัดนี้นายผู้หญิงและหนูอยู่ใต้กองดิน มอมตัดสินใจใช้ขาหน้าทั้งสองลงมือขุดทันที มันขุดด้วยกำลังแรงที่สุดเท่าที่มันมี หัวใจมันเต้นเหมือนกับจะระเบิดออกมานอกอก มันจะต้องเอานายผู้หญิงและหนูออกมาจากหลุมให้ได้ แต่ดินที่กลบนั้นหนานัก สุดท้ายที่มอมจะคุ้ยผู้เดียวไหว หมดปัญญาเข้ามันก็เริ่มเท้าและทอนอยู่ที่ปากหลุม เสียงทอนของมันทำให้ชาวบ้านแถบนั้นวังเวงใจ เพราะมันเป็นเสียงคร่ำครวญของหมาพันธุ์ทางตัวหนึ่งที่หัวใจแตกสลายลง

พอรุ่งสาง มอมได้ยินเสียงคนอีกที่กนอกบ้าน มีรถบรรทุกคันใหญ่มาจอดที่หน้าประตูบ้าน ตอนนั้นไฟไหม้บ้านจนมอดลงแล้ว ไม่มีอะไรเหลือนอกจากเก้าอี้และควั่นจางๆ คนกลุ่มหนึ่งถือพลั่วถือเสียมวิ่งเข้ามาในบ้าน พอเห็นมอมยืนเฝ้าอยู่ที่หลุมก็ตรงเข้ามา พอเห็นแท่นนายผู้หญิงโผล่จากกองดิน มอมก็ได้ยินเสียงคนเหล่านั้นร้องตะโกนเรียกกันเอะอะ อีกหลายคนวิ่งมาที่หลุมแล้วก็เริ่มโกยดินออกทันที ในที่สุดมอมก็ได้เห็นนายผู้หญิงนอนเหยียดยาวเหมือนดังหลับอยู่ใต้กองดินในหลุม หนูนอนนิ่งอยู่ในอ้อมแขนของแม่ มอมมันโจนลงไปในหลุมครอบมนายผู้หญิงไว้ ใครเข้ามาใกล้ก็ไม่ยอม มันเฝ้าแต่ขู่ว่ารามและแยกเขี้ยวชาว ตามันมีแววเขี้ยวปิดอยู่ข้างใน คนทั้งโลกเป็นศัตรู คนเหล่านี้ที่ทำให้นายต้องจากไป คนเหล่านี้ที่ทำให้บ้านที่มันเคยอยู่เคยกินต้องไฟไหม้จนหมดสิ้นไป คนเหล่านี้กำลังจะมาตะตองตัวนายผู้หญิงและหนู จะทำอันตรายอย่างอื่นต่อไปอีก ชายคนหนึ่งเข้ามาใกล้ตัวนายผู้หญิง มอมมันถึงกับเข้าที่แขนเสียงร้องให้คนช่วยลั่นไป แต่มอมตัวเดียวหรือจะต่อสู้ขัดขืนคนทั้งฝูงได้ ในที่สุดเขาก็กลุ่มรวมกันเข้าทามร่างอันไร้ชีวิตของนายผู้หญิงและหนูขึ้นรถบรรทุกคันไป มอมมันวิ่งตามโยกเขยกไปเพราะขามันเจ็บ แต่แล้วมันก็หมดแรงต้องค่อยๆ ตะกายกลับบ้าน บ้านที่ไม่มีเรือน บ้านที่ร้าวพังจนหมดเหลือแต่ซากของประตู บ้านที่ไม่มีนาย ไม่มีนายผู้หญิง ไม่มีหนู บ้านที่ว่างเปล่าไม่มีอะไรเหลืออีกต่อไป มอมมันเดินวนเวียนรอบลานบ้าน ตะวันสายขึ้นมามันรู้สึกทั้งร้อนทั้งหิวและอยากน้ำ ขาของมันเริ่มเจ็บมากขึ้นไปอีก จมูกของมันแห้งผาก ลิ้นของมันห้อยและแผ่บาน ตาของมันสาดแดงด้วยสายเลือด มอมล้มตัวลงนอนใกล้ๆ ปากหลุมที่เขาขุดเอา

นายผู้หญิงไป มันตรงเบาๆอีกครั้งหนึ่ง แล้วก็ตั้งใจจะนอนอยู่ที่นั่นจนกว่านายจะกลับมา จะดูจะดีว่ามันไม่ทำตามที่นายสั่งมันก็ยอม ข้อสำคัญขอให้นายกลับมาเท่านั้น

มอมมันนอนเช่นนั้นอยู่หลายวัน โดยที่ไม่มีใครรู้ไม่มีใครเอาใจใส่ เพราะมันเป็นแต่เพียงหมาตัวหนึ่ง ในที่สุดความหิวกระหายก็บังคับให้มันต้องโซเซออกหากิน มันเดินไปตามถนน เจอะอะไรที่พอจะกินประทังชีวิตได้ก็กินไม่เลือก หมาซึ่งแต่ก่อนเคยกลัวมันก็รุมกันเห่ารุมกันกัด มอมมันก็ไม่สู้คอยหลบหลีก เพราะมันไม่มีกำลังใจกำลังกายที่จะต่อสู้กับใครอีกต่อไปแล้ว มอมมันเที่ยวตระเวนหาอาหารไปอย่างไม่มีจุดหมาย ยิ่งเดินก็ยิ่งไกลบ้านเก่าออกไปทุกที คำลงที่ไหนมันก็นอนที่นั่น ได้ท้องแหว่ง ริมกอหญ้าข้างถนนบ้าง เมื่อกำลังมันอ่อนลงทุกวัน มันก็ไปหลบนอนอยู่ที่หน้าประตูบ้านใหญ่ริมถนนแห่งหนึ่ง

มอมมันหลับอยู่นานเพราะความอ่อนใจ มาตกใจตื่นอีกที่ได้ยินเสียงคนพูดกันอยู่ใกล้ๆ เสียงเด็กผู้หญิงร้องเรียก “พ่อ พ่อจ๋า” ดังๆหลายครั้ง มอมลืมตาขึ้นดูเห็นเด็กผู้หญิงอายุ ประมาณ ๑๐ ขวบ ลูกเข่าอยู่ข้างตัวมัน มือลูบหัวมันอยู่ด้วยความปรานี มอมมันรู้สึกว่ามีอันไม่ใช่มือศัตรูแต่เป็นมือของมิตร มันกระดิกหางรับ อีกสักครู่มันก็เห็นผู้ใหญ่รูปร่างอ้วน คนหนึ่งเดินมาเปิดประตู โผล่หน้าออกมาดูแล้วถามว่า “อะไรลูก”

“พ่อดูหมาตัวนี้สิ สวยจังเลย มันขาเจ็บน่าสงสาร หนูจะเอามันเข้าไปเลี้ยง” เด็กหญิงร้องตอบ

“อย่าเลยลูก” ชายคนนั้นพูด “หมาที่ไหนก็ไม่รู้ บางทีมันจะเป็นบ้า พ่อดูท่ามันชอบกลอยู่”

“ไม่บ้าหรอกพ่อ เมื่อตะกี้มันยังกระดิกหางกับหนูเลย” เด็กหญิงพูดพลางพุงมันให้ลูกขึ้นยืน “หนูจะตั้งชื่อมันว่าไอ้ดึก มานี่มะไอ้ดึก”

มอมลุกขึ้นยืน แล้วเดินโซเซตามเด็กหญิงเข้าไปในบ้าน ขณะที่มันต้องเสียทุกอย่างไปแล้ว หากมีใครที่แสดงว่าเป็นมิตรมันก็อยากจะคบด้วย ชายที่อยู่ประตูไม่พูดว่าอะไร เปิดประตูทิ้งไว้ให้ลูกสาว แล้วเดินข้ามสนามกลับขึ้นไปบนตึก

บ้านที่มอมมาอยู่ใหม่นั้นเป็นตึกใหญ่โต ผิดกว่าบ้านเก่าของมอมมากมายนัก หน้าตึกมีเก้าอี้มีกระถางต้นไม้ตั้งไว้อย่างสวยงาม และไม่ตันใหญ่ปลูกไว้ร่มเย็น ในบ้านนั้นมีคนอยู่หลายคน ทุกคนทักทายเด็กเพื่อนของมันว่าคุณแต่หัว ส่วนมากก็พยายามเอาอกเอาใจคุณแต่ว่าทั้งนั้น พอคุณแต่ว่าบอกหญิงคนหนึ่งให้ไปเอาข้าวเอาน้ำมาให้มันกิน มันเห็นหญิงคนนั้นวิ่งหายไปหลังบ้าน อีกประเดี๋ยวเดียวมันก็ได้อินข้าวคลุกกับบะช่อขามโต และมีน้ำสะอาดใสขามอ่างมาวางไว้ข้างๆ คุณแต่ว่าสั่งให้ตาแก่คนหนึ่งพามันไปอาบน้ำถูสบู่ หลังจากที่ยืนกินข้าวแล้ว พอตัวมอมแห้งดี คุณแต่ว่าก็ใส่ยาให้ที่แผล

มอมมันอยู่กับคุณแตัวมานาน มันรู้ว่าเดี๋ยวนี้มันชื่อไอ้ดึก ถ้าคุณแตัวเรียกมันด้วยชื่อนั้นมันก็เข้าไปหา แต่มอมไม่มีวันลืมว่าชื่อจริงของมันที่นายตั้งให้คือ “ไอ้มอม” มันอยู่กับคุณแตัว มีอาหารการกินและคนเอาใจใสบริบูรณ์ทุกอย่าง จนร่างกายมันกลับแข็งแรง จนเป็นมันขลับ ใครเห็นใครก็ชมว่าคุณแตัวช่างไปหาหามาจากไหนมาเลี้ยง แต่มอมมันไม่กระปรี้กระเปร่ารื่นเริงเหมือนแต่ก่อน เพราะถึงมอมมันจะสบายก็สบายแต่กาย ใจของมอมมันยังคอยนายอยู่เสมอไม่มีวันลืม ถึงแม้ว่ามอมมันจะรักคุณแตัวมันก็รักเพราะมือที่ให้ข้าวมันกิน คุณแตัวไม่ใช่ชีวิตของมอม บางทีมอมมันออกไปนั่งหน้าบ้านสังเกตคนที่เดินผ่าน เพื่อว่าในหมู่คนที่เดินมานั้นนายอาจเดินผ่านมาบ้าง บางทีคนแปลกหน้าเข้ามาในบ้าน มันก็ต้องวิ่งไปดูเพื่อจะเป็นนายมาตามหามัน

คืนวันหนึ่งในฤดูร้อนอีก ๒ ปีต่อมา มอมมันนอนรับลมเย็นอยู่หลังตึก คืนนั้นคนในบ้านมีอยู่ไม่กี่คน เพราะมอมมันเห็นถือกระบี่ขึ้นรถไปกับคุณแตัวหลายคนตั้งแต่เช้า เสียงพูดกันว่าจะไปตากอากาศ ดึกมากแล้วแต่มอมมันยังไม่หลับ มันนอนอยู่นิ่งๆ หูก็คอยฟังเสียงต่างๆ เช่นเคย มันได้ยินเสียงเหมือนใครใช้เหล็กกดหน้าต่างข้างตึกชั้นล่าง มอมมันรำคาญขึ้นครั้งหนึ่ง เสียงนั้นเงียบไป อีกสักครู่เสียงนั้นดังขึ้นอีก มอมค่อยๆ ลุกขึ้นเดินอ้อมไปทางที่มาของเสียง ขนคอของมันตั้งชันเป็นแปรง ขโมยแน่แล้วมิใช่ใครอื่น คืนนี้มอมมันจะจับขโมยให้คุณแตัวและให้คนทั้งบ้านใหญ่เห็นฝีมือมัน มอมมันเดินอย่างเงียบที่สุด สะกดใจไว้มิให้เท้าออกมา พอมันเดินอ้อมพ้นมุมตึกมันแลเห็นคนๆ หนึ่งกำลังปีนผ้าเล็กๆ กดหน้าต่างอยู่จริงๆ มอมมันย่องใกล้เข้าไปทุกที อีกประเดี๋ยวเป็นได้เห็นตึกกัน ทันใดนั้นลมพัดมาวูบหนึ่ง พาเอากลิ่นตัวคนๆ นั้นมาตอมจมูกมัน ใจของมอมมันเพียงจะหยุดเต้นด้วยความดีใจ มันโถมเข้าไปใส่คนๆ นั้นด้วยกำลังทั้งหมดที่มันมีอยู่ ทำเอาคนๆ นั้นหงายหลัง ศีรษะขาดกับพื้นนอนงอยู่ครู่ใหญ่ มอมตัวลั่นเทากระดิกทางเร็วไม่เป็นจังหวะ มันเลียชายผู้นั้นตั้งแต่หน้าไปทั้งตัว เพราะกลิ่นที่ลมพัดมาเข้าจมูกมันนั้นหาใช่กลิ่นแปลกของใครที่ไหนไม่ แต่เป็นกลิ่นที่มันรู้จักดี เป็นกลิ่นของนายที่มันตั้งใจคอยมาตลอดเวลาหลายปีนับตั้งแต่วันที่นายจากไป

นายงอยู่พักใหญ่แต่แล้วก็จำได้ เขายกแขนขึ้นกอดคอมันไว้แน่น “ไอ้มอม” เสียงนายกระซิบที่หูมัน “มอม” นายเรียกมันอีกครั้งหนึ่งด้วยเสียงสละอันเหมือนกับมีอะไรมาจุกอยู่ในคอ มอมมันไม่ได้ยินใครเรียกชื่อมันมานาน พอได้ยินนายเรียกมันก็ดีใจลึกลงเสียงร้องหงิงๆ ด้วยความดีใจ นายลุกขึ้นยืนเหลียวซ้ายแลขวา จูปากค่อยๆ ให้มันนั่ง มอมมันก็ไม่นั่ง เพราะความดีใจของมันเกินที่จะนั่งได้ ความสุขความเป็นหนุ่มของมันกลับมาใหม่โดยสิ้นเชิง นายวิ่งข้ามสนามเบาๆ พอถึงรั้วพระหงก็มุดออกไปนอกบ้าน มอมมันโกยสัดินตามและมุดรั้วออกไปนอกบ้านกับนาย

นายทรุดตัวลงนั่งลูบหัวลูบคอมันแล้วกระซิบที่หูมันว่า “มอม ข้าไม่นึกเลยว่าข้าจะได้พบเอ็ง ข้าคิดว่าข้าไม่มีอะไรเหลือแล้วในโลกนี้” นายหยุดพูดไปครู่หนึ่ง “เขาส่งข้าไปไกล ข้าไม่ได้ข่าวคราวจากใครเลย พอกลับมาบ้านเขาก็บอกว่าบ้านไฟไหม้หมด ลูกเมียถูกระเบิดตาย งานการที่ข้าเคยทำคนอื่นเขาก็เอาตำแหน่งไปหมดแล้ว ไม่มีใครเขาจะมากอดย ข้าหมดหนทางจริงๆ มอมเอ๋ย แต่เอ็งอย่านึกว่าข้าลัทธิขโมย ครั้งนี้เป็นครั้งแรก พอดีพบเอ็ง เอ็งก็ทำให้ข้าต้องอาย ทำไม่ลง”

“กลับเข้าบ้านเกิดมอม” นายพูดพลางลุกขึ้นยืน “ข้าไม่มีปัญญาจะเลี้ยงเอ็งได้เสียแล้ว” นายชี้มือไปที่รั้วกลางโล่มัน “ไป ไ้มอม เข้าบ้าน” แทนคำตอบมอมมันกระดิกหางแรงกว่าเก่า และวิ่งรอบๆ ตัวนาย นายโล่มันอยู่หลายครั้ง แต่มอมมันก็ไม่ฟัง นายกลับมาแล้ว มอมจะไม่ให้นายพันสายตาอีกต่อไป ความจริงนายเปลี่ยนไปมากเพราะผอมลง ผมเผ้ารุงรัง เสื้อผ้าขาดวิ่น แต่อย่างไรก็ยังเป็นนายของมอม นายที่มันหึงไม่ได้

ดึกมากแล้ว พระจันทร์ข้างแรมเริ่มขึ้น ท่อแสงสว่างไปทั่ว นายเดินอย่างอ่อนระโหย ไปนั่งที่ริมคูข้างถนน สายตามองไปไกล มอมไปนั่งชิดกับนายอยู่ครู่หนึ่ง เห็นนายไม่ไหวติง มันก็นึกอะไรออก มอมวิ่งไปคาบกิ่งไม้แห้งมาวางไว้บนตักนายด้วยความเคยชิน นายเอากิ่งไม้ขว้างลงไปในคู มอมมันก็กระโดดโครมตามลงไปคาบกิ่งไม้มาให้นายอย่างเคยทำ

นายชบหน้าลงบนหัวของมัน เสียงนายกระซิบเรียกชื่อมันหลายครั้งไม่พูดว่าอะไรอีก น้ำตา ร้อนผ่าวร่วงลงบนหน้าและจมูกของมอม นายนั่งอยู่เช่นนั้นอีกนาน ในที่สุดนายลุกขึ้นยืนช้าๆ คลำหูมันอย่างใจลอยแล้วพูดว่า “ไ้มอม เอ็งชนะข้า ไปด้วยกัน มา ตามข้ามา” แล้วนายก็ออกเดินมีมอมตามติดไป

คืนหนาววันนั้น ถ้าหากมีใครเดินมาตามถนนราชวิถีตอนดึกประมาณสักตีสองครึ่ง จะได้เห็นชายคนหนึ่งรูปร่างสูงผอม เสื้อผ้าขาดวิ่น เดินช้าๆ อยู่ข้างถนนอย่างอ่อนระโหยโรยแรง ข้างๆ ตัวมีหมาตัวผู้งามตัวหนึ่ง ปากคาบกิ่งไม้ คอตั้งทางเขี้ยวตามเขาไปด้วยความเบิกบานสุดขีด

▶ พลุส่องวิถีที่เครื่องบินทิ้งลงมา
เพื่อสำรวจจุดทิ้งระเบิดบริเวณ
สถานีรถไฟกรุงเทพ
(๑๒-๑๓ มกราคม ๒๔๘๗)

▶ บริเวณสถานี
รถไฟกรุงเทพ

▶ สภาพบ้านเรือนราษฎรบริเวณ
ถนนรองเมือง กรุงเทพฯ
๑๔-๒๐ มกราคม ๒๔๘๗

▶ บริเวณสถานีรถไฟ
ปากน้ำ สมุทรปราการ
๑๒-๑๓ มกราคม ๒๔๘๗

คำอธิบายเพิ่มเติม

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้น

ก่อนที่จะมีการเขียนเรื่องสั้น ความจริงคนไทยคุ้นกับการอ่านนิทาน หรือนิยาย ที่เขียนเป็นร้อยแก้วมานานแล้ว เช่น เรื่อง สามก๊ก ราชธาธิราช หรือ นิทานเวตาล ฯลฯ แต่สิ่งที่เราเรียกว่าเรื่องสั้นนั้น มีวิธีการเขียนที่ไม่เหมือนกับนิยายหรือนิทาน ดังจะได้ชี้ให้เห็นพอเป็นข้อสังเกตดังต่อไปนี้

๑. การเสนอเรื่อง ผู้แต่งนิทานหรือนิยายเป็นผู้เล่าเรื่องคนเดียวโดยตลอด ส่วนในเรื่องสั้นนั้นผู้แต่งอาจจะเล่าเรื่องเอง หรือให้ตัวละครตัวหนึ่งตัวใดเป็นผู้เล่าเรื่องก็ได้และจะให้ผู้อ่านติดตามเรื่องจากสายตาของผู้แต่งเองหรือจากตัวละครตัวหนึ่งตัวใดก็ได้อีกเหมือนกัน

๒. การดำเนินเรื่องในนิยายหรือนิทาน ผู้แต่งจะเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนในเรื่องสั้นผู้เขียนไม่จำเป็นต้องเล่าตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อาจตั้งต้นเรื่องโดยกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังก่อน แล้วย้อนกลับมาเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนทีหลัง

๓. การใช้บทสนทนาในนิทานหรือนิยาย ผู้แต่งจะเป็นผู้กล่าวถึงบทสนทนาของตัวละครเอง ซึ่งบทสนทนานั้นจะคล้ายคลึงกันหมด ไม่มีลักษณะเฉพาะตัวของผู้พูด เช่น ในนิยายเรื่องสามก๊ก เมื่อเตียวหุยกำลังสงสัยว่าจูถ่งจะเอาใจออกห่างไปเข้ากับโจโฉ ผู้แต่งบรรยายว่าดังนี้

เตียวหุยจึงว่า แต่ก่อนเขาเห็นเราพอจะเป็นที่พำนักได้และบัดนี้เราพื่อน้องถึงอับจนแล้ว เขาจึงเอาใจออกห่างกระมัง เล่าปีจึงว่า น้ำใจจูถ่งนั้นสัตย์ซื่อแน่นอนนัก จงคิดดูเมื่อครั้งกวนอูไปอยู่ด้วยโจโฉออกผจญเหลียงบุนทิวเสีย เจ้าก็สงสัยว่าพี่เอาใจออกห่างไปอยู่ด้วยโจโฉ จนถึงจะฆ่ากันเสีย

ส่วนคำพูดของตัวละครในเรื่องสั้นนั้นผู้เขียนจะใช้ถ้อยคำให้คล้ายกับคำพูดของคนเราจริงๆ มากกว่านิยาย และคำพูดนั้นๆ มักจะมีลักษณะเฉพาะตัว คือเหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจสังคม และการศึกษาของตัวละครนั้นๆ เช่น ในเรื่อง มอม เมื่อคุณแฉ่วไปพบมอมนอนเจ็บอยู่ คุณแฉ่วพูดกับพ่อว่า “พ่อดูหมาตัวนี้ซิ สวยจังเลย มันขาเจ็บ น่าสงสาร หนูจะเอามันเข้าไปเลี้ยง” และในตอนท้ายของเรื่องเมื่อนายพบมอมอีกครั้งหนึ่งและยอมให้มอมตามตนไป นายพูดว่า “ไอ้มอม เอ็งชนะข้า ไปด้วยกัน มา ตามข้ามา”

๔. นิทานหรือนิยายนั้น เดิมทีเดียวผู้แต่งมักจะเจตนาให้เป็นเรื่องเล่าด้วยวาจาและมีผู้ฟังเรื่องที่เล่าหรือแต่งขึ้น จึงมักจะไม่มีกำหนดความสั้นยาว ส่วนเรื่องสั้นนั้นจะต้องให้สั้นสมชื่อ การดำเนินเรื่องจึงต้องกระชับรัดกุมและมีเอกภาพ

สภาพเหตุการณ์และฉากที่ควรทราบเกี่ยวกับเรื่อง “มอม”

สภาพเหตุการณ์ในเรื่อง มอม คือสภาพเมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ความจริงสงครามโลกนั้นเริ่มเกิดขึ้นในยุโรปตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ คู่สงครามคือ ฝ่ายสัมพันธมิตร ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย อเมริกา จีน ฯลฯ และฝ่ายอักษะซึ่งประกอบด้วย อิตาลี เยอรมัน ญี่ปุ่น ฯลฯ ประเทศไทยดำรงความเป็นกลางจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๔ เมื่อญี่ปุ่นจะนำทัพผ่านประเทศไทย เพื่อไปตีพม่า อินเดีย จีน มลายู และอินโดนีเซียต่อไป ญี่ปุ่นจึงบังคับให้ไทยประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ประเทศไทยจึงกลายเป็นประเทศศัตรูของอังกฤษและอเมริกา สงครามตอนนี้มักเรียกว่าสงครามมหาเอเชียบูรพา ในตอนต้นของสงครามระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๖ ญี่ปุ่นมักเป็นฝ่ายชนะ อังกฤษและอเมริกาล่าถอยไปจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ครั้งอังกฤษและอเมริกาชนะสงครามในยุโรป เยอรมันและอิตาลีพ่ายแพ้แล้ว อังกฤษและอเมริกาก็หันมาทำสงครามรุนแรงในเอเชีย ได้มีการทิ้งระเบิดตามจุดยุทธศาสตร์ในกรุงเทพฯ หลายครั้ง ดังปรากฏในเรื่อง มอม ที่นักเรียนได้อ่านมาแล้ว

ฉากของเรื่อง มอม คือกรุงเทพฯ บริเวณย่านมักกะสัน ถนนเพชรบุรี ตลาดประตุน้ำ ถนนราชวิถี

มักกะสัน เคยเป็นที่ตั้งของโรงเรียนวิศวกรรมรถไฟ เป็นอยู่ซ่อม เก็บหัวรถจักรและตู้โดยสารรวมทั้งตู้สินค้า

ถนนเพชรบุรี ในเรื่อง มอม หมายถึง ถนนเพชรบุรีสายเดิม เริ่มต้นจากแยกประตูน้ำถึงเชิงสะพานมรราช สมัยนั้นร่มรื่น มีต้นไม้และคูน้ำขนาดทั้ง ๒ ข้าง ไม่กว้างขวางและจอแจเช่นทุกวันนี้

ตลาดประตุน้ำ เป็นตลาดใหญ่แห่งหนึ่งอยู่ตรงหัวมุมระหว่างถนนเพชรบุรีกับถนนราชดำริ ไม่จอแจและพลุกพล่านเช่นสมัยนี้ ปัจจุบันตลาดถูกรื้อและก่อสร้างอาคารสูงแทน

การฉายไฟส่องเครื่องบินข้าศึกจากภาคพื้นดิน ในการต่อสู้กับเครื่องบินทิ้งระเบิดของข้าศึก กองกำลังปืนต่อสู้อากาศยานจะต้องหาตำแหน่งเครื่องบินของข้าศึกให้ได้เสียก่อน จึงจะสามารถยิงถูกเป้าหมายได้ ในการนี้ต้องใช้ไฟฉายขนาดใหญ่ ฉายกราดขึ้นไปบนฟ้าเพื่อหาตำแหน่งของเครื่องบินให้พบ แล้วจึงใช้ปืนต่อสู้อากาศยาน (ป.ต.อ.) ยิงเป้าหมายที่พบนั้น ประชาชนที่อยู่บนพื้นดินจะมองเห็นลำแสงขนาดใหญ่พาดไปบนท้องฟ้าหลายลำแสงด้วยกัน เท่ากับจำนวนไฟฉายที่ใช้ส่องขึ้นไปในขณะนั้น ตลอดเวลาที่มีเครื่องบินข้าศึกเข้ามาโจมตีทิ้งระเบิด

jekhaxxwd คนจีนที่ประกอบอาชีพรับซื้อของเก่า มีขวดที่ใช้แล้ว เป็นต้น โดยเร
ไปรับซื้อตามบ้านเรือนแล้วนำไปขายอีกทอดหนึ่ง

สัญญาณภัยทางอากาศ ในระหว่างสงคราม เมื่อเครื่องบินข้าศึกกล้งลำเข้ามาโจมตีพระนครหรือเมืองใหญ่ ทางราชการจะเปิดหวูดเสียงดังติดต่อกันหลายๆ ครั้งเป็นเวลานาน ให้ประชาชนทราบว่ามีภัยทางอากาศ เพื่อจะได้เตรียมหลบภัย เช่น ลงหลุมหลบภัยหรือเข้าที่กำบัง สัญญาณที่เปิดนั้น คนทั่วไปเรียกตามเสียงที่ได้ยินว่า หวอ เสียงหวอ จึงหมายถึงเสียงสัญญาณบอกให้ทราบที่กำลังจะมีภัยทางอากาศ ในเรื่อง "มอม" เขียนให้สมเหตุผลว่ามอมไม่รู้จักสัญญาณภัยทางอากาศ คิดว่าเป็นเสียงสุนัขตัวใหญ่ที่หอนอย่างน่าสะพรึงกลัว

หลุมหลบภัย ในระหว่างสงครามที่มีการโจมตีทางอากาศ ทางราชการและเอกชนจะสร้างที่กำบังไว้สำหรับหลบภัย โดยปกติมักขุดหลุมให้มีขนาดใหญ่ วางคานปูพื้นเหนือปากหลุมให้มั่นคงแข็งแรงและกลบด้วยดิน มีประตูทางเข้าออก ถ้าจะให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น อาจเทคอนกรีตโบกปูนด้วย หลุมหลบภัยสาธารณะมักสร้างให้มีขนาดใหญ่ จุคนได้จำนวนมาก

คำอธิบายศัพท์

กบ

เต็ม เช่น น้ำตากบลูกตา หมายถึง น้ำตาเต็มลูกตา
ข้าวกบหม้อ หมายความว่า ข้าวเต็มแน่นหม้อ

กำหนดสัญญา

ตั้งใจจดจำไว้ สัญญา หมายความว่า ความหมายเดิมแปลว่า ความจำได้
หมายรู้ มิได้หมายถึง ข้อตกลงด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรที่มีผลผูกพันกันต่อไป

โกยสี่ตีน

เป็นคำคะนอง หมายถึง วิ่งเร็ว ไปโดยไม่รีรอ

ครัวไฟ

ห้องครัวสำหรับทำอาหาร มีทุ่งข้าวเป็นต้น แต่เดิมนิยมสร้างแยกต่างหากจากตัวเรือน อาจมีนอกชานกั้นกลางระหว่างครัวไฟกับตัวเรือน

ตุหริดตุเหร่

ไปอย่างไรจุดหมาย

โทน

มีเพียงหนึ่งเท่านั้น ลูกโทน เมื่อใช้กับสัตว์ เช่น สุนัข หมายความว่า แม่สุนัขออกลูกเพียงหนึ่งตัว ซึ่งตามปกติจะออกมาเป็นครอก ครอกหนึ่งมีหลายตัว ถ้าใช้แก่คน ลูกโทน หมายถึง ลูกคนเดียวของแม่

น้ำข้าว

น้ำได้จากการหุงข้าวเช็ดน้ำ การหุงข้าวแต่ก่อนนั้นเมื่อข้าวสุกได้ที่แล้ว รินน้ำออก แล้วยกหม้อข้าวขึ้นตั้งไฟอ่อนๆ จนระอุเรียกว่า ดง

ปฏิสนธิ	เกิด เกิดใหม่ ต่อเนื่อง .
พันธุ์ทาง	สัตว์ที่พ่อแม่ต่างพันธุ์กัน อาจเรียกว่า ลูกผสมก็ได้
พู่ระหง	ชื่อต้นไม้ ใบและลำต้นคล้ายขา ดอกสีแดงกลีบเป็นฝอย มีก้านเกสรเป็นพู่ยาวย้อยลง
สัญชาตญาณ	ความรู้สึกและความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการฝึกอบรมสั่งสอน เช่น ความรู้สึกรัก ความรู้สึกกลัว ความสามารถในการดูตนมจากมารดา การบดเคี้ยวกลืนกินอาหาร
อนันตริยกรรม	การกระทำบาปอย่างหนักที่สุดของคน มีสามประการ เป็นต้น
อัลเซเชียน	ชื่อสุนัขพันธุ์ฝรั่งชนิดหนึ่ง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า German Sheperd เป็นสุนัขรูปร่างสูงใหญ่ หูตั้ง หางยาว ฝึกให้เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งของคนได้ง่าย
อุบิหวเหตุ	เหตุร้ายที่เกิดขึ้น อุบิหว แปลว่า เลวร้าย อันตรายร้ายแรง

กิจกรรม

ฝึกวิเคราะห์เนื้อเรื่อง

นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ด้วยวาจา เป็นเชิงร่วมสนทนา หรือเลือกคำถามบางข้อ มาเขียนตอบก็ได้

- ๑) เมื่อมอมเริ่มลืมตาขึ้นมองดูโลก มอมอยู่ที่ไหน ใครบ้างที่เป็น “โลกของมอม”
- ๒) เมื่อมอมเริ่มเดินได้ ผู้เขียนบรรยายว่าโลกของมอมกว้างขึ้นอีกเล็กน้อย นักเรียนเข้าใจว่าอย่างไร ให้บรรยายด้วยถ้อยคำของตนเองว่าโลกที่กว้างขึ้นอีกเล็กน้อยของมอมนั้นแตกต่างจากโลกแคบๆ ในตอนต้นอย่างไร
- ๓) เมื่อมอมกลายเป็นหนุ่มใหญ่ โลกของมอมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ให้นักเรียนเล่ากิจวัตรประจำวันของมอมในช่วงนั้นมาโดยสังเขป
- ๔) ทำไมมอมจึงทิ้งนายไปเมื่อมอมแตกเนื้อหนุ่มเต็มที่ และเหตุใดจึงกลับมาหานายอีก

๕) มอมชอบอยู่กับนาย และมีความสุขมากเมื่อได้ออกเดินเที่ยวกับนาย แต่เหตุใดมอมจึงไม่ค่อยเอาใจใส่ในสิ่งที่นายสอน

๖) มอมเรียนวิชาที่นายสอนไว้ได้อย่างหนึ่ง วิชานั้นคืออะไร มีความสำคัญอย่างไรในตอนท้ายเรื่อง

๗) วันหนึ่งในฤดูหนาวมอมรู้สึกว่ามีบางสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น มอมสังเกตเห็นความผิดปกตินั้นได้อย่างไร

๘) นักเรียนสันนิษฐานได้หรือไม่ว่าอะไรเกิดขึ้น และเหตุใดนายจึงต้องจากไป

๙) หลังจากที่นายจากไประยะหนึ่ง มอมสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในบ้านของนาย และมอมต้องเรียนอะไรใหม่ในชีวิต ให้นักเรียนเล่าถึงสิ่งที่เป็นบทเรียนใหม่ในชีวิตของมอมมาสัก ๑-๒ เรื่อง

๑๐) เมื่อบ้านนายถูกระเบิดไฟไหม้ ทำให้นายผู้หญิงกับบุตรถึงแก่ความตาย มอมทำอะไร

๑๑) ทำไมมอมจึงตกไปอยู่กับคุณแฉ่ว ให้นักเรียนเปรียบเทียบฐานะความเป็นอยู่ของคุณแฉ่วกับนายว่าเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

๑๒) อะไรเป็นเหตุจูงใจให้นายของมอมมาปรากฏตัวในยามวิกาลที่บ้านคุณแฉ่ว และทำไมมอมจึงจำนายได้

๑๓) มีเหตุการณ์ใดหรือสิ่งใดที่ทำให้นายต้องยอมรับว่า มอมกับตนนั้นไม่อาจพรากจากกันได้ จนถึงกับต้องรำพึงออกมาว่า “ไอ้มอม เอ็งชนะข้า ไปด้วยกัน มา ตามข้ามา”

ฝึกทดสอบความเข้าใจ

ให้นักเรียนจับจุดสำคัญของเรื่องและวิจารณ์ อาจจัดเป็นกลุ่มอภิปรายหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันทั้งห้องก็ได้

๑) เมื่อนายของมอมจากไป ผู้แต่งบรรยายว่า “ชีวิตของมอมนั้นสิ้นสุดลงนับตั้งแต่วาระที่นายออกจากบ้านไป” ทำไมผู้แต่งจึงว่าชีวิตของมอมสิ้นสุดทุกอย่างที่ยังไม่ตาย

๒) เมื่อมอมไปอยู่กับคุณแฉ่ว มอมได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดี แต่เหตุใดมอมจึงไม่กระปรี้กระเปร่ารื่นเริงเหมือนอยู่กับนาย

๓) ทำไมมอมจึงรู้สึกว่า “คนทั้งโลกเป็นศัตรู” เมื่อเห็นคนกลุ่มหนึ่งพยายามที่จะมาเอาร่างอันไร้ชีวิตของนายผู้หญิงและหนูผู้เป็นลูกออกจากหลุม

๔) นักเรียนเห็นว่า พฤติกรรมของมอมที่ทิ้งคุณแฉ่วแล้วกลับไปอยู่กับนายซึ่งอยู่ในสภาพอดโรย ผมแผ่รุงรัง เลื้อยผ้าขาววิน น่าประหลาดใจหรือไม่อย่างไร

ฝึกตั้งคำถาม

จงตั้งคำถามสัก ๓ ข้อ คล้ายๆกับตัวอย่างที่ให้ไว้ ให้เพื่อนๆช่วยตอบ ถ้าเพื่อนๆ
หาคำตอบไม่ได้ ขอให้ครูช่วยตอบ

๑) “มอมมันจกกลิ่นไว้ได้ กำหนดสัญญาไว้ว่าคนๆ นั้นเป็นนายของมัน”
“กำหนดสัญญา” หมายความว่าอะไร

๒) “มอมมันยึนนิ่งตัวแข็งอยู่ข้างถนน ชนคอชัน หูตั้ง ความรู้สึกเหมือนกับ
ขโมยเข้าบ้าน” ทำไมมอมจึงมีความรู้สึก “เหมือนขโมยเข้าบ้าน”

๓) “มอมมันเข้าใจว่าเป็นเสียงหมาหอน แต่หมาตัวที่หอนนั้นมันจะต้องใหญ่โต
มหึมา น่าสะพรึงกลัวเสียเป็นที่สุดแล้ว” เสียงที่มอมเข้าใจว่าเป็นเสียงหมาหอนนั้นคือเสียงอะไร

ฝึกประเมินคุณค่าของเรื่องในแง่ต่างๆ

๑) นักเรียนชอบเรื่อง “มอม” หรือไม่ เพราะเหตุใด

๒) นักเรียนรู้สึกว่ตอนไหนในเรื่องที่ประทับใจหรือสะท้อนอารมณ์ของ
นักเรียนมากที่สุด จงเล่าเรื่องตอนนั้นพร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ

๓) ในเรื่อง “มอม” นั้น ผู้แต่งได้ให้เราติดตามเรื่องจากสายตาของใครเป็น
ส่วนใหญ่ นักเรียนเห็นว่าวิธีเสนอเรื่องแบบนี้ดีหรือไม่ อย่างไร

๔) นักเรียนเห็นว่าการที่ผู้เขียนใช้กรุงเทพฯ สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นฉาก
นั้นเหมาะสมกับเรื่อง “มอม” หรือไม่ เพราะเหตุใด

กิจกรรมเสริม

๑) ให้นักเรียนผลัดกันสมมติตัวเองเป็นนาย หรือนายผู้หญิงหรือคุณแตัว
แล้วเล่าเรื่องของมอมเท่าที่ตนรู้จักในฐานะที่เป็นนาย นายผู้หญิงหรือคุณแตัวให้เพื่อนๆ ฟัง
แล้วให้ผู้ฟังเปรียบเทียบว่าเรื่องของมอมที่แต่ละคนเล่า นั้น เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

๒) ให้นักเรียนเขียนบทหรือเล่าถึงตัวละครตัวใดตัวหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้ผู้อ่าน
หรือผู้ฟังได้เห็นภาพชัดเจนที่สุดเท่าที่จะทำได้

ก. นาย

ข. นายผู้หญิง

ค. คุณแตัว

๓) ให้นักเรียนผลัดกันเล่าเรื่องสั้นเรื่องอื่นที่เคยอ่าน และให้ลองแสดงความคิดเห็น
ว่าชอบเรื่องใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

นายขนมต้มชกพม่า ถวายเป็นพระเจ้าอังวะ

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

โคลงบรรยายภาพ นายขนมต้มชกพม่าถวายเป็น
พระเจ้าอังวะ พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวง
พิชิตปรีชากรนี้ นำมาจากหนังสือ โคลงภาพพระราชพงศาวดาร
ภาพรวมทั้งโคลงบรรยายในหนังสือเล่มนั้น แขนงประดับไว้ที่ผนัง
พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง และ
พระที่นั่งวโรภาษพิมาน ในพระราชวังบางปะอินบ้าง

เรื่องราวของนายขนมต้มมีกล่าวไว้ในพงศาวดารฉบับ
พระราชที่ดถเลขา ซึ่งเป็นหนังสือพงศาวดารฉบับที่
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งให้กรมหลวง-
วชิราวุธสนธิทรวงชำระใหม่ แก้ไขเพิ่มเติมของเก่าหลาย
แห่งจนเนื้อความบริบูรณ์ดีขึ้นมาก พงศาวดารฉบับนี้กล่าว
ถึงเรื่องนายขนมต้ม ดังนี้

.....ฝ่ายพระเจ้าอังวะอยู่ ณ เมืองย่างกุ้ง
ทำการยกจัดระยอศพระมหาเจดีย์เกศธาตุสำเร็จแล้ว
ให้มีการฉลอง จึงขุนนางพม่ากราบทูลว่า คนมว
เมืองไทยมีฝีมือดียิ่งนัก จึงตรัสสั่งให้จัดทามา ได้นาย
ขนมต้มคนหนึ่ง เป็นมวดีมีฝีมือแต่ครั้งกรุงเก่า

เอาตัวมาถวายพระเจ้ากรุงอังวะๆ จึงให้จัดพม่าคน
มวยเข้ามาเปรียบกับนายขนมต้ม ได้กันแล้วก็ให้ชก
กันหน้าที่นั่ง และนายขนมต้มชกพม่าไม่ทันถึงยก
พม่าก็แพ้ แล้วจัดเอาคนอื่นเข้ามาเปรียบชกอีก นาย
ขนมต้มชกพม่า ชกมอญแพ้ถึงเก้าคนสิบคนสู้ไม่ได้
พระเจ้าอังวะทอดพระเนตร ยกพระหัตถ์ตบพระอุระ
ตรัสสรรเสริญฝีมือนายขนมต้ม ว่าไทยมีพิษอยู่ทั่วตัว
แต่มือเปล่า ไม่มีอาวุธเลยยังสู้ได้คนเดียวชานะถึงเก้า
คนสิบคนละนี้ เพราะเจ้านายไม่ดีจึงเสียเมืองแก่ข้าศึก
ถ้าเจ้านายดี แล้วไทนเลยจะเสียกรุงศรีอยุธยา แล้ว
พระราชทานรางวัลแก่นายขนมต้มโดยสมควร...

โคลงบรรยายเรื่อง นายขนมต้มชกพม่าถวายตัว
พระเจ้าอังวะ นอกจากจะเป็นเรื่องของคนไทยซึ่งนำเกียรติ-
ภูมิมาสู่ประเทศชาติจนมีชื่อปรากฏอยู่ในพระราชพงศาวดาร
เป็นที่ยกย่องนับถือของคนไทย โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวงการ
กีฬามวยมาจนตราบนับทุกวันนี้แล้ว ยังเป็นบทกวีที่มีคุณค่า
ทางวรรณศิลป์น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง นักเรียนจำเป็นต้อง
อ่านด้วยความพิถีพิถะระห์ ใช้ความสังเกตให้มาก จึงจะได้
รับรสจากวรรณคดีเรื่องนี้ทั้งที่เป็นรสคำและรสความ
หากนักเรียนจะท่องจำบางบทไว้ ก็จะเกิดประโยชน์มิใช่น้อย
เช่น อาจนำไปใช้อ้างอิง ใช้ประกอบการเล่าเรื่องได้

๑ อัง ะริราชเจ้า

ฉลองธาตุร้างทุ่งงาม
ชนมดัมเชื้อชาวสยาม
ชั้นต่อยตีพวกพื้น

พุกาม
ครีกครั้น
ตนหนึ่ง
มานรู้ครุมยา

๑ ฉับฉวยชกฉกข้า

โถมทุบทุมถองทับ
เตะตีต่อยตบดับ
หมดหมู่เมงมอญม้าว

ฉุบฉับ
ถีบท้าว
ตบตัก
มานเมื่อหมางเมินฯ

๑ . เกินสิบต่อยบข้า

มานกษัตริย์หัตถ์ลูบอก
ชาติสยามผิยามตก
ยังแต่ตัวยังต้อง

สองยก
โอษฐ์พร้อง
ไรรยาก โฉนนา
ท่อนได้ภัยมีฯ

๑ ฉากนี้สมพาศย์พร้อง

เคยปากหากพูดมา
“กรุงศรีอยุธยา
รูปฉากพาศย์ติดตั้ง

เพรงสุภา- ษิตเฮย
มากครั้ง
ไปชาติ ดีเลย”
ต่อให้เห็นจริงฯ

คำอธิบายเพิ่มเติม

อธิบายความบางตอน

“ชนมัตม์ชื่อชาวสยาม ตนหนึ่ง” กวีใช้ลักษณนาม ตน มีไซ่ คน แสดงว่าให้ความสำคัญแก่นายชนมัตม์เหนือนักมวยทั่วไป คำ ตน โดยปกติจะใช้กับฤๅษี ยักษ์ นักสิทธิ์ และวิทยากร เป็นต้น ซึ่งเหนือมนุษย์แต่ไม่ถึงกับเป็นเทพ

“ยังแต่ตัวยังต้อง ห่อนได้ภัยมี” คำ ยัง ๒ คำนี้ มีความหมายต่างกัน คำแรกหมายถึง เหลืออยู่ ส่วนคำหลังมีความหมายเท่ากับ แม้กระนั้นยัง รวมความในบทนี้หมายความว่า เหลืออยู่แต่ตัว แม้กระนั้นก็ยังจะต้องไม่ได้ เพราะมีภัย

“ฉาก” คำว่า ฉาก ในบทสุดท้ายหมายถึง เครื่องกันที่ติดภาพพระราชพงศาวดารตอนต่างๆ มีโคลงบรรยายภาพนั้นประกอบ เพื่อให้ผู้ชมเห็นจริง

คำอธิบายศัพท์

ชั้น	อาสา
ตบ	อาการที่ใช้มือหรือหมัดฟาด
ตัก	อาการที่ใช้มือหรือหมัดซ้อนขึ้น
ท้าว	ในบทกวีนี้หมายถึง เท้า
ธาตุ	พระสถูปเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าหรือพระธาตุของพระอรหันต์
อิราช	มาจาก อธิราช แปลว่า พระราชาผู้ยิ่งใหญ่
พริ่อง	ร้อง พุด
พุกาม	พม่า
เพรง	กาลก่อน
มอญ	ชื่อชนชาติหนึ่งอยู่ทางตอนใต้ของพม่า
ม่าน	พม่า
ม้าว	ชื่อชนชาติหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่แถบชายแดนพม่า-ไทย(พิจารณาจากบริบท)
เมง	ชื่อชนชาติหนึ่ง ซึ่งอาศัยอยู่แถบชายแดนพม่า-ไทย
เมื่อ	ไป กลับ
สมพากย์	เหมาะกับคำพุดหรือคำบรรยาย
หมางเมิน	หมาง แปลว่า หมองใจ เมิน แปลว่า ไม่มอง หมางเมิน แปลว่า เสียใจจนไม่มอง

กิจกรรม

อ่านออกเสียง

ให้นักเรียนอ่านออกเสียงโคลงแบบอ่านร้อยแก้ว และอ่านเป็นทำนองเสนาะ ในการอ่านทั้ง ๒ วิธีนี้ ให้ออกเสียงให้ได้อารมณ์และทำให้มองเห็นภาพ

สังเกตศิลปะการใช้คำ

- ๑) สังเกตการใช้คำที่มีเสียงสัมผัส ทั้งสัมผัสในและสัมผัสนอกที่มีอยู่ทั้งหมดว่าไพเราะทั้งเสียงและความหมายทั้ง ๒ ประการหรือไม่ อย่างไร
- ๒) คำที่แสดงอาการเคลื่อนไหวได้แก่คำใดบ้าง คำนั้นๆ มีความหมายว่าอะไร
- ๓) คำที่ทำหน้าที่ขยายคำอื่นให้ชัดเจนขึ้นได้แก่คำอะไรบ้าง
- ๔) คำเลียนเสียงธรรมชาติได้แก่คำใดที่ให้ความรู้สึกราวกับได้ยินเสียงนั้น
- ๕) ข้อความ "กรุงศรีอยุธยา ไปขาด ดีเลย" นั้น เมื่อใช้กันตามปกติในภาษาไทย มักกล่าวว่อย่างไร
- ๖) ข้อความตอนใดในบทโคลงที่แสดงถึงการยกย่องความสามารถของนายขนมต้ม เขียนข้อสังเกตของนักเรียนลงในสมุดให้ชัดเจน ส่งครูและนำมาอ่านให้เพื่อนร่วมชั้นฟังเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อสังเกตซึ่งกันและกัน

ฝึกเรียบเรียงเป็นร้อยแก้ว

- ๑) จากโคลงทั้ง ๔ บท สรุปรเป็นร้อยแก้วอย่างสั้นๆ ได้อย่างไร
- ๒) คำประพันธ์ต่อไปนี้ ถ้าเขียนเป็นร้อยแก้วให้ให้ความเท่ากันทุกประการ นักเรียนจะเขียนได้อย่างไร

ก. ขนมต้มชื่อชาวสยาม	ตนหนึ่ง
ชั้นต่อยตีพวกพื่น	ม่านรู้ครุมวยฯ
ข. เกินสิบต่อยบ้ำ	สองยก
ม่านกษัตริย์หัตถ์ลูบอก	โอษฐ์พร้อง

- ๓) สรุปรความโคลงบทสุดท้ายให้เป็นร้อยแก้ว

ฝึกอภิปรายร่วมกัน (ให้ทำเป็นกลุ่ม กลุ่มละ ๕-๗ คน)

- ๑) การที่วงการกีฬามวยไทยยกย่องนายขนมต้มว่าเป็นวีรบุรุษของนักมวยไทยนั้นมีเหตุผลสมควรเพียงไร
- ๒) การชกมวยในบทประพันธ์ที่ได้อ่านกับการชกมวยไทยในปัจจุบันมีข้อแตกต่างกันอย่างไรบ้าง
- ๓) กษัตริย์พม่าตามที่กล่าวไว้ในบทประพันธ์มีความเลื่อมใสในสิ่งใดและมีน้ำพระทัยอย่างไร
- ๔) การที่นายขนมต้มจำเป็นต้องต่อสู้กับนักมวยอื่นๆกว่าสิบคนโดยต่อเนื่องกัน เช่นนั้นเป็นการสมควรหรือไม่ เพราะเหตุใด

ราตรี

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

บทร้อยกรองเรื่อง ราตรี ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ที่นำมาให้เรียนนี้ แสดงปรัชญาชีวิตตามที่กวีคิดเห็น กวีอาศัยธรรมชาติเป็นสื่อ ชักนำให้ผู้อ่านร่วมรับรู้ สาระสำคัญของบทร้อยกรองนี้อยู่ที่ วรรคสุดท้ายของบท คือ ความสุขสูงสุดในชีวิต ได้แก่ โลกุตระสุข หรือสุขที่เกิดจากการหลุดพ้น (พระนิพพาน) เมื่อนักเรียนอ่านบทร้อยกรองนี้จะสังเกตเห็นว่า กวีใช้ฉันท ๒ ชนิด สลับกัน กล่าวคือ ขึ้นต้นด้วยอินทวิเชียรฉันท ตามด้วย วสันตดิถีฉันท เป็นเช่นนี้ตลอดไปจนจบ เนื้อความของฉันท ๒ ชนิด แต่ละคู่กลมกลืนกัน กวีได้ตั้งชื่อฉันทที่ใช้แต่งบท ร้อยกรองนี้ว่า อินทวสันตดิถีฉันท

ปกติความไพเราะของฉันทที่อยู่ที่เสียงครุลหุ ดังนั้น เมื่ออ่านออกเสียงทั้งอ่านแบบร้อยแก้วหรืออ่านเป็นทำนองเสนาะ ถ้าจะทอดเสียงให้ไพเราะได้อารมณ์ ควรทอดเสียงที่คำครุ และรวบเสียงคำลหุ ก่อนการอ่านออกเสียงนักเรียนจึงควร หักแยกคำให้ถูกต้องตามข้อบังคับของฉันทชนิดนั้นๆเสียก่อน เช่น "... พิรุณพรม" อ่านแยกเป็น พิ-รุ-ณ-พรม และ "... จรจะปรน" อ่านแยกเป็น จ-ร-จะ-ปรน

(อินทวสันตติลกฉันท)

ราตรีก็แม่นมี
 ไปผิดกะคนๆ
 ราตรีกลีกลพีโรธ
 มีดต้อกระพือพิรุณพรม
 ราตรีดีที่สุดใน
 ฟ้างามอร่ามแล
 โสมส่องสนองชุกฉนปักษ์
 ย้ายมณเฑียรพิมพา, รว
 พินฟ้าณราตรี
 ส่งเสียงประสานเสา-
 กลิ่นหล้าณาจรจะปรน
 เรณูตำรูลงพวง
 น้ำค้างพระพร่างโปรย
 สุ่มทุมช่อไม้ไผ่
 ดึกดื่นณพื้นอุทยทิศ
 ดาวเดือนก็เลื่อนรชนิหาย
 คำคืนระรินรัก
 ราตรีจะนี้แดน
 จริงหรือจะรักรมยสุข
 โลกียสุขสุขเสมือน

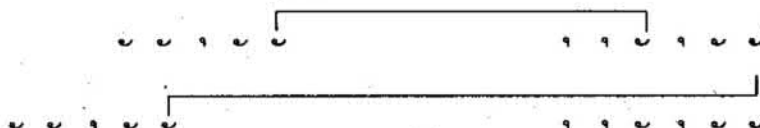
ขณะดีและร้ายปน
 คุณโทษประโยชน์ถม
 หฤโหดครหิมลม
 และฤจะแยแส ?
 นิรทุกข์ประเทืองแด
 ระกะดอกกุณฑินหว
 ศุภลักษณ์ล้ำยอง, ครว
 ทิพลาบ่าเรอเรา
 ธรณีสู่โนกเนา
 วสภาพพะนอสรวง
 สวรรค์นบาวง
 พนพุ่มผกาไพร
 ชลไชยชะดอกใบ
 ชีพสดเสมือนหมาย
 สร้อยฤทธิแพรงพราย
 ระพิเจ้าทิวาแทน
 สุขจักประจักษ์แสน
 มธุรสธารรงเรือน
 นิรทุกข์ระทมเยือน
 สุขโลกอุดรหรือ ?

คำอธิบายเพิ่มเติม

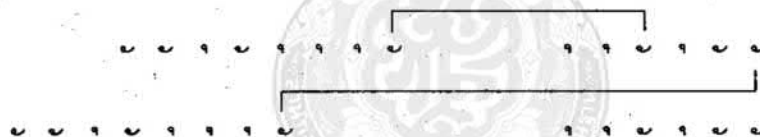
อินทรวีเชียรฉันท

คำ อินทรวีเชียร มาจาก อินทร+วิเชียร แปลว่า สายฟ้าของพระอินทร์ อินทรวีเชียรฉันทบาทหนึ่งมี ๑๑ คำ บทหนึ่งมีแผนผังดังนี้

วสันตติลกฉันท

คำ วสันตติลก มาจาก วสันต+ติลก คำ วสันต ในภาษาเดิม หมายถึง ฤดูใบไม้ผลิ แต่คนไทยเข้าใจกันมานานแล้วว่าหมายถึง ฤดูฝน ดังนั้น ฉันทชนิดนี้จึงมีความหมายเป็นไทยๆ ว่า ความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ วสันตติลกฉันท บาทหนึ่งมี ๑๔ คำ บทหนึ่งมีแผนผังดังนี้

เครื่องหมาย แทนคำ ครุ ได้แก่คำที่ประสมสระเสียงยาว และคำที่มีตัวสะกดทั้งหมด

เครื่องหมาย แทนคำ ลหุ ได้แก่คำที่ประสมสระเสียงสั้น และไม่มีตัวสะกด อนุโลมให้รวมคำที่ประสมสระอา และคำ บิ เป็นคำลหุด้วย

คำอธิบายศัพท์

กล

ราวกับ

กลี

เลวร้าย

กุดัน

ทองแกมแก้ว ทำโดยปิดทองคำเปลวทับบนลวดลายที่แกะด้วยไม้หรือปั้นด้วยปูน แล้วประดับด้วยกระจกสี ถ้าลวดลายเป็นดอกเรียก ดอกกุดัน ในที่นี้ หมายถึง ดวงดาวซึ่งแพรวพราวราวดอกกุดัน

กระหึ่ม	ดังกระหึ่ม
ชะ	ล้างให้สะอาด
ชีพ	แผลงจากชีพ
ชุมชนบัณฑิ	ข้างขึ้น ชุณห แปลว่า ขาว สว่าง บัณฑิ แปลว่า ข้าง ฝ่าย
ตำรุ	งาม แผลงจากคำ ตำรุ
ดิถี	วันตามจันทรคติ มักใช้คู่กับ วาระ
แด	ใจ
ถม	มาก
เนา	อยู่
บำบวง	บูชา
พน	ป่า
พระพร่าง	กร่อนมาจาก พร่างพร่าง พร่าง หมายถึง แฉววาบ
พิน	เครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง พินฟ้า เป็นอุปมา หมายถึง เสียง
	จากฟ้าดุจเสียงพิน
มธุ	น้ำหวาน น้ำผึ้ง มธุรส รสหวาน
รชนี	คือ รชนี หมายถึง กลางคืน
รมย	คือ รมย์ หมายถึง ความสุขที่น่านับเหงใจ ความสุขอันพึงใจ
ระพี	คือ รพี หรือ รวี หมายถึงพระอาทิตย์
เรณู	ละอองเกสรดอกไม้
ล่ายอง	สวยงาม
โลกอุดร	อุดร แปลว่า เหนือ มาจาก อุดร โลกอุดร แปลว่า เหนือโลก
	มาจาก โลกอุดร
โลกียสุข	ความสุขอย่างชาวโลก เช่น มีทรัพย์สินเงินทอง
คุณลักษณะ	ลักษณะดี
สรวง	สวรรค์
สุโนก	นก
เสาวสภาพ	สภาพที่ดีงาม

กิจกรรม

ฝึกอ่านออกเสียง

๑) แบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ กลุ่ม นักเรียนชาย ๑ กลุ่ม นักเรียนหญิง ๑ กลุ่ม
อ่านฉันท์แบบทำนองเสนาะสลับดังนี้

กลุ่มนักเรียนชาย อ่านเฉพาะอินทวิเชียรฉันท์

กลุ่มนักเรียนหญิง อ่านเฉพาะวสันตติลกฉันท์

๒) ให้นักเรียนอ่านฉันท์แบบอ่านร้อยแก้วสลับกันคราวละ ๒ คน จนจบ และ
ให้ได้มีโอกาสอ่านกันอย่างทั่วถึง

ฝึกพิจารณารายละเอียดของคำประพันธ์

ช่วยกันตอบคำถามต่อไปนี้

- ๑) ผู้ประพันธ์พรรณนาถึง "ราตรี" อย่างไร บอกมาเป็นข้อๆ อย่างน้อย ๓ ข้อ
- ๒) นักเรียนเห็นว่า ฉันท์บทใดเด่นที่สุดในด้านพรรณนาธรรมชาติ ให้ยกมา
นักเรียนไม่จำเป็นต้องเห็นตรงกัน แต่ควรชี้แจงได้ว่าเด่นหรือไพเราะอย่างไร
- ๓) ฉันท์บทใดให้ความคิดนึกที่ลึกซึ้ง และความคิดนั้นมีความหมายอย่างไร

ฝึกสังเกตภาษาและวิธีใช้คำ

๑) หากคำที่กวีใช้ในบทร้อยกรองนี้ ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกับคำที่เลือกไว้
ให้ข้างล่าง และชี้ให้เห็นว่า การใช้คำในลักษณะนี้ทำให้บทกวีมีความไพเราะขึ้นหรือไม่ อย่างไร

ดี

คุณ

สุข

หล้า

ฟ้า

รัชนี

มิดดือ

ดาวเดือน

โลกีย

๒) ผู้ประพันธ์ใช้คำต่อไปนี้เปรียบเทียบกับสิ่งใด

พินฟ้า ดอกกุหลาบขาว แดนมธุรส

- ๓) หาค่าที่มีเสียงลหุเรียงกัน ๓ พยางค์ จากวสันตดิถีลักษณ์ เช่น
กลพีโรธ พิรุณพรม ชุณหภักษ์ ฯลฯ
- ๔) หาค่าที่มีสัมผัสอักษรภายในวรรคเดียวกัน เช่น
เหตุโหดกระหิม ธรณีสุโนกเน พนพุ่มผกาไพร

กิจกรรมเสริม

- ๑) แบ่งกลุ่ม ๕ กลุ่ม แต่ละกลุ่มศึกษาลักษณะบังคับของอินทวิเชียรฉันท์ และวสันตดิถีลักษณ์อย่างละ ๑ บท โดยขีดเส้นใต้เฉพาะคำลหุ และคำที่สัมผัสกัน ทั้งสัมผัสในและสัมผัสนอก แล้วส่งให้ครูตรวจ
- ๒) แบ่งกลุ่มช่วยกันแต่งอินทวิเชียรฉันท์ ๑ บท วสันตดิถีลักษณ์ ๑ บท มีเนื้อความชมธรรมชาติในยามค่ำคืน หรือกลางวัน และให้แก่งคิดที่น่าสนใจมาด้วย
- ๓) นักเรียนคนใดสนใจจะแต่งฉันท์ชนิดใด เป็นรายบุคคลคนละ ๒-๔ บท อาจทำได้ตามความสมัครใจ เมื่อแต่งแล้วขอให้ครูช่วยตรวจแก้หรือวิจารณ์
- ๔) จัดทำสมุดรวมร้อยกรองของกลุ่ม คัดเลือกบทร้อยกรองที่ไพเราะจากหนังสือต่างๆ มาเขียนไว้ด้วยตัวอักษรบรรจง มีภาพประกอบให้เหมาะสม
- ๕) จัดทำหนังสือรวมร้อยกรองของห้อง โดยแบ่งกันเขียนบทกวีมาลงในหน้า "ลานกวี" มีภาพประกอบให้สวยงาม

คณะผู้จัดทำหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณสารวิจักษณ์เล่มที่ ๑

กรรมการที่ปรึกษา

คุณหญิงกุหลาบ
นางฐะปะนีย์
นางสาวลัษรรัตน์

มัลลิกะมาส
นาครทรรพ
อดิแพทย์

นายนิรันดร์
นายวิสุทธิ์

นวมารุค
บุษยกฤต

ประธานกรรมการ

นายสวณิต ยมภัย

กรรมการ

นางยุพา

สงศิริ

นางสาวนวรรณ

พันธุ์เมธา

นายวินัย

ภูระหงษ์

นายวิชัย

บุญคง

นางมาลินี

ฉโลประการ

นางจารุติ

ฉโลประการ

นายประพจน์

อัครวิรุพการ

นายเสริม

พงศ์ทอง

นางสาวนันทพร

พวงแก้ว

นางสุชาติ

เกษมณี

กรรมการและเลขานุการ

นางปราณี ปราบริปู

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นางบุษบา

ประกาศพงศ์

นางสุทิน

ทองใส

รูปเล่ม ปกและภาพประกอบ

นายเดชา

สายสมบูรณ์

นายไพฑูรย์

บุญधानนท์

นายทวีพร

ทองคำใบ

นายอนุรักษ

วงษ์ใหญ่

นายเดชา

อุทัยพจน์

นายมานิตย์

อยู่อ่อน

นายสมชาย

เวชวิทย์

นายกวี

ใจน้อม

ผู้อุเคราะห์ภาพประกอบ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

องค์การค้ำของครูสภา

ศึกษานิเทศก์พาณิชย์

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้ปรับปรุงหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วรรณวิจักขณ์ เล่ม ๑ และชุด
ทักษะพัฒนา เล่ม ๑ ซึ่งใช้ประกอบการเรียนการสอนภาษาไทยรายวิชา ท ๔๐๑ ชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ ๔ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. ๒๕๓๓) ยิงขึ้น ใช้ชื่อหนังสือว่า วรรณสารวิจักขณ์ เล่ม ๑ กระทรวงศึกษาธิการพิจารณา
แล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๔

(นายถวัลย์ ทองมี)

ผู้ตรวจราชการกระทรวง รักษาการแทน
รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

บทอาขยาน

๑ พระเสด็จลดเลี้ยวเที่ยวชม

เปลวปล่องทองถ้ำอำไพ

เพดานดาราระย้าย้อย

อจกลับแก้วมณีอัคคีตาม

มีชะวากวุ้งเว้งเป็นเชิงชั้น

ฉลักรูปสิงสถ์รำนานา

ทั้งเนืองนดั่งเป็นเห็นประหลาด

อันรูปเสื่อสีห์หมึกะทิง

มีมโนวิรมย์แจ่มใส

พื้นลาดดาดไปด้วยเงินงาม

ทองทับประดับพลอยเรือนอร่าม

สว่างวามแวววับจับจินดา

ล้วนทองคำทำคั่นกันฝา

ดูเด่นออกมาเหมือนจริง

พฤษภาชาติเหมือนจะไหวไกวกิ่ง

เหมือนจะอย่างวางวิ้งเวียนวง

จาก อิเหนา ตอน สังคามาระตาแต่งถ้ำ

พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ISBN 974-01-1647-7 ***

9 789740 116479

ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศรีสุภาลัย

นางวิภา พักคณโธ ผู้พิมพ์และโฆษณา

๕๓๐๖๖๕

